

คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

สารนิพนธ์
ของ
อังคณา บุญสีสด

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว
ตุลาคม 2551

คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

สารนิพนธ์
ของ
อังคณา บุญสีสด

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

ตุลาคม 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

บทคัดย่อ
ของ
อังคณา บุญสีสด

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

ตุลาคม 2551

อังคณา บุญสีสด. (2551). *คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1* สารนิพนธ์
กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพร ประเสริฐสุข

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อสร้างคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยให้กิจกรรมในคู่มือมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 60/60 และเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ก่อนและหลังการใช้กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย โรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดนครราชสีมา รวมจำนวนทั้งสิ้น 121 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 41 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 42 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 38 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 และคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ t-test แบบ Dependent

ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพ E_1/E_2 ของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 รวมจำนวน 15 ชุด แต่ละชุดมีค่าประสิทธิภาพระหว่าง 60.58 - 83.72 และคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 รวมทุกด้านของแต่ละระดับชั้นมีค่าประสิทธิภาพอยู่ระหว่าง 62.61 - 73.93
2. ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 มีความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

A HANDBOOK FOR RESPONSIBILITY
OF FIRST LEVEL-PRIMARY EDUCATION STUDENTS

AN ABSTRACT
BY
AUNGKANA BOONSESOD

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education in Guidance and Counseling Psychology

At Srinakharinwirot University

October 2008

Aungkana Boonsesod. (2008). A Handbook for Responsibility of First Level - Primary Education Students. Master's Project, M.Ed. (Guidance and Counseling Psychology). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Asst Prof. Dr.Todsaporn Prasertsuk

The important purposes of this research were to create the handbook of responsibility developing for the first level primary students at the criterion 60/60; and to compare the differences in responsibility developing of the students before and after participated in the program using of the responsibility developing. The samples in this research were 121 students, composed of 41 students from Prothom1, 42 students from Prothom2 and 38 students from Prothom3 at Bankai School in Narativas. The research instruments were responsibility questionnaire and the handbook of responsibility developing for the first level primary students. The statistics that used to analyze data were mean, standard deviation and t-test for dependent samples.

The results were found that :

1. The efficiencies of the handbook of responsibility developing for the first level primary students that composed of 15 activities had efficiencies between 60.58 - 83.72 and the handbook of responsibility developing for the first level primary students in Prothom1 – 3 had efficiencies between 62.61 - 73.93
2. Significant differences in honesty development of students in the first level- primary education existed before and after using the handbook for responsibility of the students at .05 level.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบได้
พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ของ อังคณา บุญสีสด
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทศพร ประเสริฐสุข)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร. นันทา สุรักษา)

คณะกรรมการสอบ

.....

ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทศพร ประเสริฐสุข)

.....

กรรมการสอบสารนิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ชูชีพ อ่อนโคกสูง)

.....

กรรมการสอบสารนิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทนา วงษ์อินทร์)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.องอาจ นัยพัฒน์)

วันที่ เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2551

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพร ประเสริฐสุข อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ท่านได้เสียสละเวลาอัน มีค่า เพื่อให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการทำงานวิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ที่มีค่ายิ่งในการทำวิจัย และท่านยังเป็นแบบฉบับของอาจารย์ที่ทุ่มเทให้กับศิษย์และงานด้านวิชาการอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้รับและกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ชูชีพ อ่อนโคกสูง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ กรรมการสอบสอบสารนิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ ของสารนิพนธ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ชูชีพ อ่อนโคกสูง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย และได้ให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้มีคุณภาพ

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษาทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดนครราชสีมา ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการดำเนินการเก็บข้อมูล

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ปรีดา สนิโกเต็ง และ คณาจารย์ โรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดนครราชสีมาทุกท่าน ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการดำเนินการเก็บข้อมูล

ขอขอบคุณ จ.ส.ต.หญิงชุลีพร พรหมเจียม และเพื่อนข้าราชการตำรวจทุกท่านที่ให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือในการดำเนินการไปเก็บข้อมูล ณ จังหวัดนครราชสีมา.

ขอขอบคุณ พี่ ๆ น้อง และเพื่อน ๆ ทุกคนที่ให้กำลังใจ และให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด

ขอขอบใจ น้อง ๆ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สาขาวิชา ศิลปอุตสาหกรรม ออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ที่ช่วยผลิตสื่อการสอน

ขอขอบใจ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดนครราชสีมา ที่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมครั้งนี้เป็นอย่างดี

ท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่ให้ชีวิต ความรัก ความหวังโยอย่างยิ่งแก่ผู้วิจัยเสมอมา และคณาจารย์ทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการวางรากฐานทางการศึกษา และประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย ประโยชน์อันใดที่ได้จากการทำสารนิพนธ์นี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณพ่อ แม่ ครู อาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ในการอบรมสั่งสอนผู้วิจัยมาจนถึงปัจจุบัน

อังคณา บุญสีสด

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
สมมติฐานในการวิจัย.....	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม.....	12
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ.....	22
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน.....	41
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคู่มือ.....	48
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ.....	53
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	65
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	65
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	66
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	76
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	76
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	81

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	96
สังเขปความมุ่งหมาย สมมติฐานและวิธีดำเนินการวิจัย.....	96
สรุปผลการวิจัย.....	98
อภิปรายผล.....	99
ข้อเสนอแนะ.....	105
 บรรณานุกรม.....	 107
 ภาคผนวก.....	 116
 ประวัติย่อผู้วิจัย.....	 319

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากร.....	65
2 แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest-Posttest Design.....	76
3 ค่าประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แต่ละด้านจำนวน 5 ชุด และรวมทุกด้าน จำนวน 1 ชุด.....	82
4 ค่าประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แต่ละด้านจำนวน 5 ชุด และรวมทุกด้าน จำนวน 1 ชุด.....	83
5 ค่าประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 แต่ละด้านจำนวน 5 ชุด และรวมทุกด้าน จำนวน 1 ชุด.....	84
6 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1-3 ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อน และหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1.....	85
7 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อน และหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบ.....	86
8 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อน และหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบ	87
9 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อน และหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบ	88
10 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1-3 ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อน และหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบ.....	89
11 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบวัดก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้คู่มือ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1	90

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
12	เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้คู่มือ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1	91
13	เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้คู่มือ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1	92
14	ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1	93
15	ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1	94
16	ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1	95
17	ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบวัดความ รับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1.....	282
18	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความรับผิดชอบ ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1.....	285
19	เปรียบเทียบคะแนนความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนา ความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1	287
20	เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านการทำตามหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัด ก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1	289
21	เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนา ความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1	291

บัญชีตาราง (ต่อ)

[illegible]

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
33 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลาของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนา ความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1	315

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1.....	9
2 ภาพประกอบ “ เรื่อง จำ ใจ และ แจ่ว ”.....	159
3 ภาพประกอบ “ เรื่อง ด.ช.สมศักดิ์ ”.....	167
4 ภาพประกอบ “ เรื่อง ก้อย จอม และ ตัน ”.....	175
5 ภาพประกอบ “ เรื่อง นิดน้อย ”.....	183
6 ภาพประกอบ “ เรื่อง บทเรียนของผักกาด ”.....	203
7 ภาพประกอบ “ เกม เปิดภาพทำความเข้าใจ ”.....	210
8 ภาพประกอบ “ เรื่อง ภูผาคณขยัน ”.....	217
9 ภาพประกอบ “ เรื่อง ด.ช.โป้ย ”.....	225
10 ภาพประกอบ “ เรื่อง ร่วมด้วยช่วยกัน ”.....	245
11 ภาพประกอบ “ เรื่อง โรงเรียนทานตะวัน ”.....	252
12 ภาพประกอบ “ เรื่อง แก้ว และ ก้อย ”.....	260
13 ภาพประกอบ “ เรื่อง หนูน้อย ”.....	268

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมนั้น ปัจจัยสำคัญที่ต้องพิจารณาเป็นอันดับแรก คือ การจัดการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือหรือกระบวนการสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ รวมทั้งพฤติกรรม เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคลตั้งแต่รากฐานชีวิตไปทุกช่วงอายุและต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : ก) การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบความสำเร็จในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมเพื่อให้เกิดการพัฒนาองอาจมา ในขณะที่เดียวกันคนในสังคมจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและมีความสมบูรณ์องอาจมาได้ก็จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องกำกับด้วย เพราะหากสังคมใดไม่มีคุณธรรม จริยธรรมแล้ว สังคมนั้นจะต้องเกิดความสับสนวุ่นวายไร้ความสงบสุขอย่างแน่นอน

คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก ในการกำหนดความสงบสุขของสังคม สังคมใดที่คนในสังคมเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม สังคมนั้นจะมีแต่ความสงบสุข ในขณะที่เดียวกันหากคนในสังคมใดมีความบกพร่องด้านจิตใจ ขาดคุณธรรมและจริยธรรมแม้สังคมนั้นจะมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจก็ย่อมจะหาความสงบสุขได้ยาก ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมจึงมีความจำเป็นและจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องครอบคลุมประชากรทุกกลุ่ม เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องกำหนดความเจริญความเสื่อมของสังคม สังคมที่เจริญจะมีคนทรงคุณธรรมอยู่มาก คนในสังคมมีความประพฤติดี มีการประพฤติปฏิบัติตนที่ไม่เป็นการเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นลักษณะของความมีจริยธรรม ทุกคนในสังคมมีความสุข สังคมนั้นผาสุกและสงบสุข จะประกอบการณ์ใด มีแต่ความสำเร็จและก้าวหน้า ส่วนสังคมที่เสื่อมคนทรงคุณธรรมจะน้อยลง ศีลธรรมหรือจริยธรรมของประชาชนจะน้อยลง มีการประพฤติปฏิบัติที่เบียดเบียนตนเองและต่อผู้อื่นกันมาก สมาชิกในสังคมจะขาดความสงบสุข ความผาสุกไม่มี สังคมนั้นจะแตกสลายในที่สุด (สุทธิวงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. 2546 : 31) และที่สำคัญมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ความรับผิดชอบจึงเป็นคุณลักษณะของบุคคลประเภทหนึ่งที่จำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล เพื่อให้ดำรงอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การที่จะพัฒนาบุคคลให้มีบุคลิกภาพดี และมีคุณสมบัติพร้อมที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้วิธีหนึ่ง คือ การช่วยให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ เพราะความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะหนึ่งของบุคคล ซึ่งแสดงถึงความเป็นวุฒิภาวะทางด้านอุปนิสัย และเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งบุคคลแต่ละคนมีบทบาทที่

จะต้องกระทำมากมาย เช่นบทบาทของพลเมืองที่ดี บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู บทบาทของนักเรียน เป็นต้น ถ้าทุกคนรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตนดีก็ย่อมทำให้สังคมสงบสุขเจริญรุ่งเรืองขึ้น (ละม้ายมาศ ศรีทนต์และจรรยา สุวรรณทัต. 2510 : 112)

หน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษาต่างให้ความสำคัญกับประเด็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 20) ได้ตระหนักถึงการจัดการศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และการกำหนดสาระของหลักสูตรไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไว้ในมาตรา 24(4) ไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และในมาตรา 28 วรรคสองไว้ว่า สาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม แสดงให้เห็นว่าทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2545 – 2559 ต่างก็ให้ความสำคัญกับ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์ เป็นต้น โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดสาระของหลักสูตรไว้ให้มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ไว้ โดยมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม ในขณะที่แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2545 – 2559 ได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหาวิกฤตในส่วนของ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยได้นำไปกำหนดเป็นแนวนโยบายในการดำเนินการปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม และยังสอดคล้องกับที่กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 3) ได้กำหนดทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ มี 3 ด้าน คือ ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต ได้แก่ มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิดและทักษะการสื่อสาร ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน ได้แก่ มีทักษะการจัดการ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ขยัน อดทน อดออม และประหยัด และทักษะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้แก่ ควบคุมตนเองได้ มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง ช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2529 : 18) ได้จัดลำดับความสำคัญของพฤติกรรมที่เห็นควรที่จะปลูกฝังให้เยาวชน โดยผลการจัดลำดับปรากฏว่าได้ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นค่านิยมพื้นฐานที่สำคัญและควรเร่งปลูกฝังเป็นอันดับหนึ่ง

คุณธรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นคุณธรรมที่สำคัญ และจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้แก่เยาวชนไทย จากการจัดการศึกษาที่จะช่วยให้คนในสังคมเกิดความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความเป็นธรรม สามารถทำงานกับผู้อื่นได้ (ระพี สาคริก. 2545 : 42) เมื่อขาดความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว พฤติกรรมไม่พึงประสงค์จะเกิดขึ้น คือไม่สนใจการเรียนละเลยต่อการทำ

กิจกรรมต่าง ๆ ในการเรียน การทำงานอย่างล่าช้า ไม่เสร็จตามเวลาที่กำหนด ซึ่งการปลูกฝังและพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะของความรับผิดชอบนั้น ต้องพัฒนาด้วยการจัดการศึกษา แต่จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ทำให้หลายฝ่ายลงความเห็นว่าจัดการศึกษาของไทยมีมาตรการค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของอีกหลาย ๆ ประเทศในระดับเดียวกัน เด็กและเยาวชนไทยยังไม่ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ความสามารถทางวิชาการยังไม่ได้มาตรฐาน และขาดการปลูกฝังคุณธรรมที่พึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 38) ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันเน้นรูปแบบของการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากอดีตผู้เรียนเคยเป็นผู้รอรับความรู้กลายมาเป็นผู้แสวงหาความรู้ และพัฒนาตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2543 : 9) ซึ่งผู้เรียนที่มีความรับผิดชอบด้านการเรียนย่อมมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการเรียนมากกว่าผู้เรียนที่ขาดความรับผิดชอบด้านการเรียนแน่นอน ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก ควรจะเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติ เป็นปกติหลีกเลี่ยงการสั่งสอน การบังคับ การสอนตรง ๆ แต่ค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นพื้นฐานของความรักความเข้าใจ และให้เสรีภาพและโอกาสเด็กในการคิดการใช้ปัญญาให้เด็กได้เรียนรู้ ผูกจากภายในจิตใจสู่ภายนอก คือ กายและวาจา และการฝึกกาย วาจา เพื่อจิตใจที่สมบูรณ์และมุ่งสู่ชีวิตอันสงบในที่สุด

ในการพัฒนาคนให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ทุกฝ่ายนับตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน และผู้บริหาร ทุกฝ่ายทุกระดับ จะต้องเห็นความสำคัญ และคุณค่าของตนในการสร้างเสริม พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยให้ความสำคัญในการสร้างเสริมด้านจริยธรรมทัดเทียมกับความรู้ด้านวิชาการ ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สำคัญที่ควรปลูกฝังเพื่อให้บรรลุจุดหมายดังกล่าว เนื่องจากการกระทำทุกอย่างจะดีหรือเลว ย่อมขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของบุคคล บุคคลที่มีความรับผิดชอบสูงย่อมเอาใจใส่ต่อหน้าที่ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเองและเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ส่วนบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่ำ ย่อมไม่สนใจหน้าที่การงาน ปล่อยปละละเลยเป็นผลให้ตนเองและสังคมเสียหาย (อ่ำรุ่ง จันทวานิช. 2542 : 77) ดังเหตุการณ์และปัญหาที่พบเห็นได้จากหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีมากมาย ในปัจจุบันและสำหรับปัญหาทางการศึกษาที่เกิดจากการขาด ความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่ การไม่สนใจในการเรียน การมั่วสุมยาเสพติด การลักขโมย การยกพวกตีกัน การมีเพศสัมพันธ์ในวัยอันไม่ควรหรือ การทำแท้ง ซึ่งความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องปลูกฝังและพัฒนาให้เกิดขึ้นกับทุก ๆ คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่และมีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาประเทศในอนาคต (ทรงศรี คงทวี. 2550 : 1-3)

จะเห็นได้ว่าสถานศึกษาทุกแห่งจึงเป็นแหล่งสำคัญยิ่งในการสร้างเสริมและปลูกฝังตลอดจนพัฒนาให้ผู้เรียนทุกคนซึ่งจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าของสังคมและประเทศชาติต่อไปในอนาคต เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดั่งามด้วย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนสร้างเสริมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อเป็นการปลูกฝังและสร้างเสริมให้ผู้เรียนทุกคนมีคุณภาพสมดังเจตนารมณ์ตามความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาของชาติทุกประการ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการจัดทำคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งเป็นการพัฒนาในเชิงรุกสำหรับนักเรียนทุกคน ให้เรียนรู้และพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบ โดยนักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 เป็นเด็กที่อยู่ในวัยที่เหมาะสมแก่การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพื่อที่จะเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ทั้งทางด้านความรู้ควบคู่ไปกับการเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่สร้างขึ้นจะเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง นำไปประยุกต์ใช้พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อสร้าง และหาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
2. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
3. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
4. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ทำให้ได้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอน จริยศึกษา ครูประจำชั้น ครูแนะแนว ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการที่จะนำคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ไปใช้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายหญิงอายุ 7-9 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ของโรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 121 คน ประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 41 คน เป็นนักเรียนชาย 20 คน นักเรียนหญิง 21 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 42 คน เป็นนักเรียนชาย 20 คน นักเรียนหญิง 21 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 38 คน เป็นนักเรียนชาย 20 คน นักเรียนหญิง 21 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรับผิดชอบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการปฏิบัติงาน และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดด้วยตนเอง มีความยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองสังกัด อยู่ มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานและทำสิ่งที่ยากลำบากอย่างไม่ย่อท้อ และมีความตรงต่อ เวลา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้แบ่งความรับผิดชอบเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1.1 การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่ แสดงออกถึงการรู้หน้าที่ของตนเอง เอาใจใส่และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ดูแลตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องให้ผู้อื่นคอยบอกหรือตักเตือน มีการวางแผนและควบคุมตนเองเพื่อให้ทำงานที่ตนเองได้รับ มอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ และในขณะเดียวกันสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นเพื่อทำงานกลุ่ม ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ไม่ให้ละทิ้งงานหรือมอบหมายงานของตน ให้ผู้อื่นทำแทนเพื่อเห็นแก่ ความสะดวกสบายเป็นครั้งคราว

1.2 การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการ ปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี รักษาสาธารณะสมบัติและเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน ห้องสมุด หรือสถานที่ต่างๆ ภายในโรงเรียน

1.3 ความเพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงความ ขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นทั้งในด้านการเรียน และการทำสิ่งที่ยากลำบากด้วยวิธีการต่างๆ จนกระทั่งสิ่ง นั้นสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและให้กำลังใจตนเอง ยอมรับผลการ กระทำของตนที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงสิ่งที่ทำผิดพลาดให้ดีขึ้น

1.4 ความตรงต่อเวลา หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการ ทำงาน หรือสิ่งใด ๆ เสร็จภายในเวลาที่กำหนดด้วยตนเอง การปฏิบัติตามตารางเวลาในชีวิตประจำวันอย่าง เหมาะสม โดยทราบว่าจะไรควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ และปฏิบัติสิ่งนั้นเป็นประจำ จนกระทั่งสิ่ง นั้นเป็นวิถีชีวิตประจำ

2. คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 หมายถึง แบบการจัด กิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับครูนำไปใช้เป็น แนวทางในการพัฒนาความรับผิดชอบ ซึ่งประกอบด้วย

2.1 วัตถุประสงค์ของกิจกรรม หมายถึง สิ่งที่ผู้วิจัยมุ่งหวังให้เกิดกับนักเรียน หลังจากการจัดกิจกรรม ได้แก่

2.1.1 เพื่อปลูกฝังและเสริมสร้างความรับผิดชอบ

2.1.2 เพื่อให้เด็กสามารถนำความรู้ต่างๆ ด้านความรับผิดชอบไปใช้ในการ พัฒนาตนเองในชีวิตประจำวัน

2.2 แนวทางการจัดกิจกรรม หมายถึง สิ่งที่ผู้วิจัยวางแผนในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้หลักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก วิธีการที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เป็นเทคนิคการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ เกม การเล่านิทาน สถานการณ์จำลอง

2.2.1 เทคนิคการใช้เกม หมายถึง กิจกรรมการเล่นที่มีข้อตกลงหรือกติกาเฉพาะเรื่อง ซึ่งผู้เล่นต้องแสดงความสามารถเฉพาะตน หรือความสามารถในการร่วมใจกันของกลุ่ม เพื่อแข่งขันให้ได้ชัยชนะ การสอนโดยใช้เกมเป็นสื่อ นั้นช่วยให้ครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์สนิทสนมกัน นักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ ความคิด และคุณธรรมในจิตใจของตน นักเรียนเกิดอารมณ์สนุก ตื่นเต้น การสอนโดยใช้เกมจึงทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ

ผู้วิจัยสนทนา พูดคุย กับนักเรียนเกี่ยวกับการเล่นเกม วัตถุประสงค์ โดยเน้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการสนทนาโต้ตอบ เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจตรงกัน

ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการ

ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับกฎ กติกา และแนวปฏิบัติต่างๆ ในการร่วมกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนทุกคนทราบและเข้าใจตรงกัน เพื่อให้ นักเรียนสามารถร่วมกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง จากนั้นจึงให้นักเรียนทุกคนลงมือปฏิบัติจริงตามกิจกรรมที่กำหนด

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์ใช้

ผู้วิจัยและนักเรียนทุกคนช่วยกันสรุปโดยการอภิปราย และแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อาจดึงมาจากการสังเกตโดยตรงของนักเรียนเอง หรือจากสิ่งที่ได้รับในกิจกรรม แล้วหาข้อสรุปให้เป็นหลักการของตนเอง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผล

การประเมินผลทำเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งให้นักเรียนเป็นผู้ประเมินผลจากการร่วมกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยจัดทำแบบประเมินผลในใบงานของกิจกรรมโดยระบุรายละเอียดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาในกิจกรรมตามความเหมาะสม ส่วนที่สองคือ ผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินผลนักเรียนจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการร่วมกิจกรรม และบันทึกลงในแบบบันทึกพฤติกรรม ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการติดตามดูการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนต่อไป

2.2.2 การเล่านิทาน หมายถึง การเล่าเหตุการณ์หรือการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านความรับผิดชอบให้แก่ นักเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้รับรู้ รับฟังและมีแนวคิด ในการร่วมแสดงความคิดเห็น ให้เห็นคุณค่าของความดีงามในด้านการร่วมกันช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ

ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียน ถึงเหตุการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรับผิดชอบ โดยเน้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการสนทนา

ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการ

เล่านิทานที่เตรียมมาให้ให้นักเรียนฟัง

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์ใช้

ให้นักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญจากนิทานที่ได้ฟังร่วมกันและผู้ดำเนินกิจกรรมสรุปเพิ่มเติม

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผล

การประเมินผลทำเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งให้นักเรียนเป็นผู้ประเมินผลจากการร่วมกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยจัดทำแบบประเมินผลในใบงานของกิจกรรมโดยระบุรายละเอียดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาในกิจกรรมตามความเหมาะสม ส่วนที่สองคือ ผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินผลนักเรียนจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการร่วมกิจกรรม และบันทึกลงในแบบบันทึกพฤติกรรม ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการติดตามดูการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนต่อไป

2.2.3 สถานการณ์จำลอง หมายถึง เป็นกระบวนการในการสร้างรูปแบบของสถานการณ์จำลองแทนสถานการณ์จริง เพื่อศึกษาพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง

1. ขั้นนำ

เป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียน โดยให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่นักเรียน การเล่าเรื่องสรุปของสถานการณ์ที่นำมาใช้ วัตถุประสงค์ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ การแนะนำรูปแบบของสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้น ความเข้าใจเบื้องต้น การแบ่งกลุ่ม การทำความเข้าใจกับกฎเกณฑ์กติกาต่างๆ บทบาทของนักเรียนบางคน

2. ขั้นดำเนินการกิจกรรม

นักเรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม เริ่มปฏิบัติตามกิจกรรมที่ระบุไว้ในบทบาทหน้าที่ การศึกษาข่าวสารข้อมูลจากวัสดุอุปกรณ์ที่กำหนดให้ การวิเคราะห์ การตัดสินใจ การหาข้อมูลเพิ่มเติม การได้รับผลคะแนนตามกระบวนการแต่ละขั้นตอน การอภิปรายร่วมกัน การหาข้อตกลงและวิธีการ การกำหนดแผนงานดำเนินการ ในขั้นตอนนี้ครูจะเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือ กำหนดกติกา กฎเกณฑ์ที่ใช้ การให้คะแนนตามคำถาม หรือผลที่ปรากฏออกมา ไม่ควรเข้าไปขัดหรือห้ามกระบวนการศึกษาของนักเรียน แต่ควรสังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์และอภิปรายผลในขั้นต่อไป

3. ชั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล

เมื่อกิจกรรมสิ้นสุด นำให้นักเรียนทบทวนและวิเคราะห์ประสบการณ์ต่าง ๆ ในขณะปฏิบัติกิจกรรม สาเหตุและผลที่เกิดขึ้นของ กิจกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างกฎเกณฑ์ กติกา การวางแผน เงื่อนไขที่นำมาใช้ การตัดสินใจ โอกาสของสิ่งที่จะเกิดขึ้น การเปรียบเทียบ ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาร่วมกัน ครูควรเพิ่มเติมข้อสังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อเสริมการอภิปรายในขั้นนี้ด้วย

4. ชั้นการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้วิจัยให้นักเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากสถานการณ์จำลอง และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง

2.3 ข้อควรปฏิบัติในการจัดกิจกรรม หมายถึง แนวทางการปฏิบัติตนสำหรับครู และนักเรียนระหว่างการทำกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบเพื่อให้ผลลัพธ์จากการดำเนินกิจกรรมมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งทั้งครูและนักเรียนมีข้อควรปฏิบัติในการจัดกิจกรรม ดังนี้

2.3.1 ข้อควรปฏิบัติสำหรับครูในการจัดกิจกรรม

2.3.1.1 เตรียมอุปกรณ์ ศึกษาเนื้อหา วิธีดำเนินกิจกรรมและเทคนิคต่างๆ ทุกครั้งก่อนจัดกิจกรรม

2.3.1.2 ให้นักเรียนทุกคนได้รับทราบข้อควรปฏิบัติในการร่วมกิจกรรม

2.3.1.3 เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นก่อน แล้วจึงแสดงความคิดเห็นตาม หรือแสดงความคิดเห็นในกรณีไม่เห็นด้วยพร้อมเหตุผลประกอบ

2.3.1.4 ไม่ด่วนตัดสินคำตอบของนักเรียนว่าถูกหรือผิด แต่พยายามให้แสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผลของเขา

2.3.1.5 ใช้อารมณ์ขัน หรือแสดงท่าทีด้วยการยิ้มแย้ม แจ่มใส เป็นมิตร ทั้งคำพูด น้ำเสียงและท่าทาง

2.3.1.6 สังเกตและบันทึกการสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมของ นักเรียนในกลุ่มขณะจัดกิจกรรม ทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกและความรู้สึก

2.3.1.7 ฟังและสะท้อนความรู้สึกและเรื่องราว (ความคิด) ของคำตอบของนักเรียนแต่ละคน

2.3.1.8 ใช้คำพูดกระตุ้นให้นักเรียนคิด เพื่อแก้ปัญหาและหาคำตอบด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล

2.3.1.9 ถ้านักเรียนค้นหาคำตอบไม่ได้ หรือแก้ปัญหาบางอย่างไม่ได้ ครูอาจยกตัวอย่างคำตอบของตนนำทางได้

2.3.1.10 กล่าวแสดงความรู้สึกชื่นชมพร้อมทั้งเหตุผล เมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์

2.3.2 ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักเรียนในการร่วมกิจกรรม

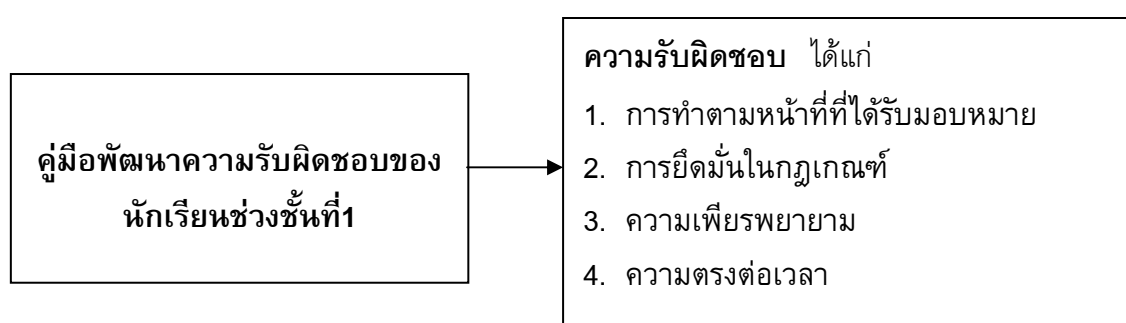
- 2.3.2.1 นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
- 2.3.2.2 นักเรียนสามารถพูดได้ครั้งละ 1 คน
- 2.3.2.3 ขณะที่เพื่อนแสดงความคิดเห็น ถ้านักเรียนจะแสดงความคิดเห็นในทางตรงกันข้ามต้องให้เพื่อนแสดงความคิดเห็นเสร็จเสียก่อน
- 2.3.2. 4นักเรียนไม่ใช้คำพูดดูถูกซึ่งกันและกัน และรู้จักแสดงความรู้สึกชื่นชมกันและกัน
- 2.3.2. 5นักเรียนไม่ใช้คำพูดดูถูกตนเอง และรู้จักแสดงความรู้สึก ชื่นชมตนเองเมื่อแสดงพฤติกรรมหรือวาจาที่ถูกต้องเหมาะสม
- 2.3.2.6นักเรียนไม่พูดสอดแทรก ขัดจังหวะ ขณะที่เพื่อนพูดหรือแสดงความคิดเห็นยังไม่เสร็จ
- 2.3.2.7 นักเรียนไม่วิพากษ์วิจารณ์คำตอบของเพื่อนๆ
- 2.3.2. 8นักเรียนแสดงออกด้วยความจริงใจ

2.4 การประเมินผลโดยใช้แบบบันทึกพฤติกรรม หมายถึง การที่ผู้วิจัย

ประเมินผลการจัดกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นหลักของพฤติกรรมเป้าหมาย จากการตอบคำถาม การสังเกตจากการแสดงพฤติกรรม และความรู้สึกของนักเรียน ผู้วิจัยนำข้อมูลบันทึกลงในแบบบันทึกพฤติกรรมของนักเรียน และนำมาสรุปผลของพฤติกรรมเป็นภาพรวม รวมทั้ง ติดตามการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อของนักเรียน จากการสัมภาษณ์ นักเรียน เพื่อน ครูผู้สอนหรือผู้ปกครอง และการสังเกตนักเรียนจากสถานการณ์ต่างๆ ข้อมูลเหล่านี้จะถูกรวบรวมเพื่อใช้วิเคราะห์พัฒนาการคุณธรรมและจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อต่อไป

3. นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 หมายถึง นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ของโรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดนราธิวาส ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการพัฒนาความรับผิดชอบต่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

สมมติฐานในการวิจัย

1. คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 สามารถใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ได้จริง โดยมีประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 อยู่ในเกณฑ์ 60/60
2. ความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบวัดสูงขึ้น หลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
3. ความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดสูงขึ้น หลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
4. ความคิดเห็นของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 อยู่ในระดับพึงพอใจมาก

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม

- 1.1 ความหมายของคุณธรรม
- 1.2 ความหมายของจริยธรรม
- 1.3 องค์ประกอบของพัฒนาการทางจริยธรรม
- 1.4 แหล่งกำเนิดของจริยธรรม
- 1.5 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
- 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

- 2.1 ความหมายของความรับผิดชอบ
- 2.2 ประเภทของความรับผิดชอบ
- 2.3 ความสำคัญของความรับผิดชอบ
- 2.4 องค์ประกอบของความรับผิดชอบ
- 2.5 การปลูกฝังความรับผิดชอบ
- 2.6 การวัดความรับผิดชอบ
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

- 3.1 ความหมายของการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 3.2 ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 3.3 หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับคู่มือ

- 4.1 ความหมายของคู่มือ
- 4.2 ประเภทของคู่มือ
- 4.3 องค์ประกอบของคู่มือ
- 4.4 ลักษณะของคู่มือที่ดี
- 4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคู่มือ

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ

5.1 เกม

5.2 การเล่นนิทาน

5.3 สถานการณ์จำลอง

5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ เกม การเล่นนิทาน สถานการณ์จำลอง

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม

1.1 ความหมายของคุณธรรม

ไต้ตัส (Titus. 1936 : 200) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นลักษณะนิสัยที่ดีของอุปนิสัย เป็นคุณภาพหรือนิสัยของมนุษย์ ซึ่งคนทั่วไปชมเชยและเห็นคุณค่า เป็นการจัดระเบียบจนเป็นนิสัยของแรงกระตุ้นทางจิตใจ เป็นเจตคติ หรือรูปแบบแสดงออกซึ่งคุณค่า ความดีทางศีลธรรม

กู๊ด (Good 1973 : 641) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ 2 ประการ ที่สอดคล้องกัน คือ

1. คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน

2. คุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม

ส่วนนักปรัชญา นักการศึกษา และนักการศาสนาในประเทศไทย ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้เช่นเดียวกัน ดังนี้

พระราชวรมนี (2529 : 37) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณ ความดีงามสภาพที่เกื้อกูล

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2526 : 9) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดี ของบุคคล ที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดี หรือพฤติกรรมที่ดี ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ความเสียสละ ความมีน้ำใจงาม ความเกรงใจ ความยุติธรรม ความรักเด็กและรักเพื่อนมนุษย์ และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

มลิวลย์ บำรุงการ (2531 : 11) สรุปไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจมนุษย์ โดยผ่านประสบการณ์จากการได้สัมผัส ซึ่งแสดงออกมาจากการกระทำทางกาย วาจาและใจ ของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นผลในการประพฤติปฏิบัติและคิดในทางที่ถูกต้องดีงาม

ยนต์ ชุ่มจิต (2531 : 139) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้อง ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นหรือทั้งตนเองและผู้อื่น

วิลเลียม ชินพงษ์ (2539 : 9) สรุปไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติเกี่ยวกับคุณงามความดี ที่เกิดจากการกระทำของบุคคล ที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดีและเป็นพฤติกรรมที่ยอมรับของสังคม

จากความหมายของคุณธรรมตามทัศนะของบุคคลต่างๆ พอสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ซึ่งเกิดจากการศึกษา การปฏิบัติ ฝึกอบรม การกระทำจนเคยชินเกิดเป็นลักษณะนิสัย เป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม

1.2 ความหมายของจริยธรรม

เพียเจต์ (Piaget. 1960 :1) กล่าวถึงจริยธรรม คือองค์ประกอบของกฎเกณฑ์ที่บุคคลยอมรับว่าถูก ว่าดี ว่าควร เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม

กู๊ด (Good. 1964 : 2) กล่าวถึงจริยธรรมว่า จริยธรรมหมายถึง การปรับพฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องหรือดีงาม

โคลเบิร์ก (Kohlberg. 1976 : 4) กล่าวถึงจริยธรรมว่า จริยธรรมเป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติในสังคมซึ่งบุคคลพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีความประพฤติเป็นของตนเอง โดยสังคมจะเป็นตัวตัดสินผลของการกระทำนั้นว่าเป็นการกระทำที่ถูกหรือผิด

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522 : 3-4) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์รวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ซึ่งสังคมให้มีสมาชิก คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบในการสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

กมล ทองธรรมชาติ (2529 : 3) กล่าวว่า จริยธรรม คือ การกระทำทั้งกาย วาจา และใจที่ดีงามเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

สุมาลี วงษ์สุวรรณ. (2546 : 9) ได้สรุปไว้ว่า จริยธรรม คือ แนวทาง หรือกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม เป็นลักษณะที่สังคมต้องการ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า จริยธรรมคือ แนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยมีจิตใจเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมให้แสดงออกทั้งกาย วาจา และใจในการสัมพันธ์กับผู้อื่น ทำให้เกิดความสุขแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคม

1.3 องค์ประกอบของพัฒนาการทางจริยธรรม

1. โครงสร้าง หมายถึง เหตุผลที่บุคคลใช้ในการตัดสินใจต่อความเชื่อถือที่บุคคลซึ่งมีลักษณะเป็นสากล

2. เนื้อหา หมายถึง แบบแผนของประสบการณ์ซึ่งเป็นไปตามการเรียนรู้ เนื้อหาจะบอกว่สิ่งที่เชื่อถือคืออะไร เนื้อหาจะมีลักษณะเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประสบการณ์ของแต่ละคน (ทิพย์สุดา นิลสินธพ. 2523 : 11)

พัฒนาการทางจริยธรรมนั้นมีใช่เป็นการพร่ำสอนหรือการรับความรู้จากผู้อื่นโดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนต่อผู้อื่น บทบาทของผู้อื่น ข้อเรียกร้อง และกฎเกณฑ์ต่างๆ ของกลุ่ม สิ่งแวดล้อมจากบ้านจากโรงเรียน ซึ่งอาจขัดแย้งกัน และ ขณะเดียวกันก็ผลักดันให้บุคคลพัฒนาไปตามขั้นตอนในทิศทางเดียวกันเสมอ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในกลุ่มหรือสังคมใดก็ตาม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 : 43)

ลักษณะทางจริยธรรม

ลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมได้มีผู้กล่าวถึงในลักษณะต่างๆ กัน ดังนี้

บราวน์ (Brown. 1968: 66) แบ่งจริยธรรมออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้
2. ด้านความรู้สึก
3. ด้านความประพฤติปฏิบัติ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม (2520 : 4 - 6) ได้เสนอลักษณะจริยธรรมของบุคคลว่า ประกอบด้วยส่วนต่างๆ 4 ส่วน คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ว่าการกระทำสิ่งใดดีควรกระทำ สิ่งใดไม่ควรกระทำ ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมขึ้นอยู่กับอายุและระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญา ความรู้เชิงจริยธรรมสามารถเรียนรู้ โดยเฉพาะในช่วงอายุ 2 – 10 ปี จะได้รับการปลูกฝังมากเป็นพิเศษ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องของการเรียนรู้เนื้อหาของจริยธรรมนั่นเอง

2. ทศคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลต่อพฤติกรรมต่างๆ ทางจริยธรรมว่า ชอบหรือไม่ชอบเพียงใด ทศคติเชิงจริยธรรม ของบุคคลส่วนใหญ่ จะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้นๆ และสามารถทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้ แม่นยำกว่าความรู้เชิงจริยธรรม ทศคติเชิงจริยธรรมของบุคคลอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำ พฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังของการกระทำ

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมแบ่งเป็น 2 จำพวก

จำพวกแรก การกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุน เช่น การให้ทานการช่วยเหลือ

จำพวกที่สอง พฤติกรรมเป็นสถานการณ์ที่ยั่วให้บุคคลอื่นกระทำความผิดกฎเกณฑ์ เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ เช่น การโกงสิ่งของ เงินทอง คะแนน ลักขโมย เป็นต้น

กรมวิชาการ (2533 : 3) แบ่งจริยธรรมออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ คือ ความเข้าใจในเหตุผลและสามารถแยกแยะตัดสินว่าอะไรถูกต้องได้ด้วยการคิด

2. ทางด้านอารมณ์ คือ ความพอใจ ศรัทธาเลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะได้รับจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ

3. ด้านพฤติกรรมแสดงออก คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจการกระทำจะถูกหรือผิด เชื่อว่าได้รับอิทธิพลจากความรู้และด้านอารมณ์ และบางส่วนขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ เช่น ความรุนแรงของการบีบคั้นของสถานการณ์ที่รุมเร้าบุคคลนั้น

1.4 แหล่งกำเนิดของจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก (2520 : 6 - 11) ได้กล่าวถึงแหล่งกำเนิดของจริยธรรมของบุคคล มีต้นเหตุมาจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม บุคคลที่เกิดมาในสังคม จะเรียนรู้และยอมรับจริยธรรมประเพณีในสังคมของตน ซึ่งแตกต่างจากจริยธรรมประเพณีของสังคมอื่น ไม่มากนักน้อย สังคมเป็นแหล่งกำเนิดที่สำคัญของจริยธรรมของบุคคล รากฐานทางจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวตั้งแต่แรกเกิดในช่วงต้นของชีวิต เด็กจะได้รับการปลูกฝังจริยธรรมมากกว่าในช่วงอื่นๆ ของชีวิต โดยเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ละน้อย กลุ่มบุคคลที่รับผิดชอบในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กมากที่สุด คือ สมาชิกในครอบครัว รองลงมาคือโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนประถม นอกจากนี้ สื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งมีส่วนในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็ก เด็กจะเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ จากผู้อื่น โดยที่ผู้อื่นตั้งใจที่จะสั่งสอนสิ่งนั้น หรือไม่ตั้งใจสั่งสอนก็ตามส่วนมากแล้วเด็ก จะเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ได้ตั้งใจจะสั่งสอน และเด็กยังเลียนแบบลักษณะพฤติกรรมของผู้ใหญ่ การเลียนแบบลักษณะและการกระทำของบุคคลอื่น เป็นบ่อเกิดของการยอมรับทั้งลักษณะดีและลักษณะไม่ดีจากบุคคลอื่นได้ง่าย และเกิดอย่างกว้างขวางในสถานการณ์ทั่วไป ตั้งแต่เลียนแบบบิดามารดาของตน ไปจนถึงวัยรุ่นเลียนแบบดาราภาพยนตร์ การเลียนแบบมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากบทบาทของสื่อมวลชนในการปลูกฝังจริยธรรมในโลกปัจจุบัน

1.5 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ทฤษฎีนี้ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ เชื่อว่าบุคลิกภาพของบุคคลมีพื้นฐานมาจากส่วนประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Super Ego)

พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลตามแนวทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ถือว่า ซูเปอร์อีโก้เป็นส่วนสำคัญ เพราะซูเปอร์อีโก้เป็นส่วนของมโนธรรม ถือหลักประพฤติปฏิบัติอันเป็นที่นิยมกันในสังคมหนึ่งๆ เป็นส่วนที่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม มิได้ติดมาแต่กำเนิด ซูเปอร์อีโก้จะเข้ามามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เห็นได้ชัดเมื่ออายุประมาณ 5 ขวบ เด็กจะพัฒนาบุคลิกลักษณะค่านิยม มาตรฐานจริยธรรมของสังคมจากบิดา มารดา และบุคคลใกล้ชิด โดยกระบวนการเลียนแบบ (Identification) และยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ เมื่อบุคคลมีจริยธรรมเกิดขึ้นในจิตใจแล้ว ย่อมเปรียบเสมือนมีเครื่องมือคอยควบคุมความประพฤติของบุคคลให้

อยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคม เมื่อใดที่ตนมีความต้องการหรือพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยม กฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานจริยธรรมที่ตนยึดถือและยอมรับอยู่ ซุปเปอร์อีโก้ก็จะกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งในใจ แม้การกระทำนั้นจะไม่มีผู้รู้เห็น บุคคลนั้นก็จะเกิดความละอายใจ ไม่สบายใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการลงโทษตนเอง ทำให้บุคคลนั้นระงับหรือละเว้นการกระทำที่ไม่ถูก ไม่ดี ไม่ควร โดยไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมจากบุคคลอื่น ซึ่งหมายถึงบุคคลนั้นได้เกิดคุณธรรม หรือ จริยธรรมขึ้นภายในใจของตนเอง รู้ว่าพฤติกรรมใดควรทำ และไม่ควรถ้า นับได้ว่าบุคคลนั้นมี พัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้น (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจักษ์. 2520 : 40-41)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ผู้นำทฤษฎีคือแบนดูรา (Bandura. 1977 : 6) เขาเชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรม เป็นพัฒนาการของจิตใจและพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากความสามารถในการปรับตัวให้ เข้ากับสังคมตามกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมของสังคม โดยมีแรงขับพื้นฐานจากความต้องการทาง ชีวภาพ การตอบสนองต่อรางวัล และการหลีกเลี่ยงการลงโทษจากสังคม บานดูราเชื่อว่า สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กันและ ประสพการณ์ที่ได้รับจากการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ และมีผลต่อการ ตัดสินใจ เลือกพฤติกรรมในครั้งต่อไป ซึ่งการเรียนรู้อาจเกิดจากประสบการณ์โดยตรงหรือสังเกตจากตัวแบบ จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจะเห็นว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

1. สิ่งการเรียนรู้ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ของตัวมนุษย์ ทั้งความสัมพันธ์ ของเหตุการณ์ และพฤติกรรมกับผลต่อพฤติกรรมทำให้มนุษย์สามารถคาดหวังผลที่จะเกิดตามมา ของเหตุการณ์ หรือพฤติกรรมนั้นๆ ได้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อการตัดสินใจของมนุษย์ที่จะ แสดงหรือไม่แสดงพฤติกรรมนั้นๆ เกิดเป็นความเชื่อ เพื่อเป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรม

2. วิธีการเรียนรู้ อาจเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการสังเกตบุคคลที่มี ประสบการณ์มาก หรือช่างสังเกต จะเป็นบุคคลที่มีโอกาสการเรียนรู้สูง และประสบการณ์หรือ เหตุการณ์ที่แตกต่างกันทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้หลากหลายขึ้น

3. ความเชื่อ เมื่อผ่านประสบการณ์หรือการสังเกต มนุษย์จะยอมรับในรูปแบบของ ความเชื่อ ซึ่งความเชื่อจะเป็นองค์ประกอบที่เป็นแนวทางการตัดสินใจที่จะแสดง หรือไม่แสดง พฤติกรรมความเชื่อของแต่ละบุคคล อาจเป็นความจริงหรือไม่ก็ได้

4. การควบคุมพฤติกรรมด้านความคิด (Cognitive Control) เมื่อบุคคลแสดง พฤติกรรมใด บุคคลนั้นสามารถนำประสบการณ์ ความเชื่อ เป็นแนวทางการนำมาวิเคราะห์ผลที่คาด ว่าจะเกิดขึ้น และเลือกแสดงพฤติกรรมที่เกิดผลที่ตนเองคาดหวังหรือต้องการ ในการใช้วิจารณญาณ ในการเลือกแสดงพฤติกรรมนั้นๆ

5. จริยธรรมเป็นกฎเกณฑ์สำหรับประเมินพฤติกรรมว่าดีหรือไม่ ถึงแม้มนุษย์จะใช้ ความคิดวิเคราะห์และเลือกพฤติกรรมที่ตนตัดสินใจจะกระทำแล้ว มนุษย์ยังต้องเปรียบเทียบ พฤติกรรมที่คาดว่าจะแสดงนั้นกับกฎเกณฑ์การสังคมที่ตนอยู่ว่าจะเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือไม่

6. การบังคับตนเอง (Self Regulation) การเรียนรู้กฎเกณฑ์ในการประเมินพฤติกรรมทำให้สามารถประเมินพฤติกรรมผู้อื่นและตนเองได้ และประเมินปฏิกิริยาตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้นได้ ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่ตนได้เลือกแล้วหลังการประเมินตามกฎเกณฑ์ของพฤติกรรม

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ (Piaget)

เพียเจท์ เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่างๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น เพียเจท์ได้แบ่งขั้นของการพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็น 3 ขั้น คือ

1. ขั้นก่อนจริยธรรม เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เด็กในขั้นนี้ยังไม่สามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด มีแต่ความอยากความต้องการทางกาย ซึ่งต้องการที่จะได้รับการบำบัด โดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะใดๆ เมื่อเด็กมีความสามารถในการพูด ก็จะเริ่มรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น

2. ขั้นยึดคำสั่ง อายุ 2-8 ขวบ เด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่คือ ประกาศิตที่ตนต้องกระทำตาม

3. ขั้นยึดหลักแห่งตน จะอยู่ในช่วงอายุ 8-10 ปี เพียเจท์เชื่อว่า เกิดขึ้นจากการพัฒนาทางสติปัญญาและประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนเด็กด้วยกัน ความเกรงกลัวอำนาจภายนอก จะกลายเป็นหลักภายในจิตใจของเด็กเกี่ยวกับความยุติธรรม หมายถึง การแลกเปลี่ยนกันและความเท่าเทียมกันของบุคคล ในช่วงอายุ 8-10 ปี เด็กที่อยู่ในสภาพสังคมปกติจะบรรลุถึงขั้นที่ 3 แต่อาจจะมีเด็กบางคนพัฒนาช้ากว่านี้ หรือในบางกรณีพัฒนาการคงหยุดชะงักอยู่ในขั้นที่ 2 เนื่องด้วยการบีบบังคับอย่างผิดปกติของผู้เลี้ยงดูหรือสังคม หรือเกิดจากการขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนก็ได้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. 2520 : 40-41)

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

ขัตติยา กรรณสูต และคนอื่นๆ (2547 : 20-21) ได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ที่เชื่อว่า การบรรลุนิติภาวะเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นจะแสดงออกในทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเด่นชัดที่สุด เนื่องจากเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะเหตุผลเชิงจริยธรรมมิใช่การประเมินค่าการกระทำไปในทำนองที่ว่า “ดี” หรือ “เลว” แต่จะเป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจ ยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงสุดคือ ขั้นที่หกของโคลเบอร์กตรงกับสิ่งที่นักปราชญ์ยอมรับว่าเป็นเหตุผลเชิงจริยธรรมที่บริสุทธิ์ มิได้เจือ เหตุผลประเภทอื่นๆ เลย เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงจึงมีลักษณะเป็น เหตุผลสากลกว้างขวาง ไม่ขัดแย้ง และมีรากฐานจากควมมีหลักการไม่เข้าข้างตนเองและเป็นอุดมคติ

โคลเบอร์ก ได้จำแนกพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ มี 6 ขั้น มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Pre-Conventional Level) หมายถึง การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ไม่คำนึงถึงผู้อื่น ในระดับนี้บุคคลจะขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจเหนือตน ระดับนี้พบในเด็กอายุ 1-10 ปี โดยแบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นหลักการหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษ (The Punishment and Obedience Orientation) บุคคลจะเลือกกระทำหรือไม่กระทำให้เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกาย จะยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจเหนือตนโดยไม่มีเงื่อนไข ไม่พิจารณาถึงความหมายในคุณค่าของมนุษย์ เช่น ไม่กล้ายกยอทรัพย์เพราะกลัวถูกตำรวจจับ หรือไม่กล้าหนีเรียนเพราะกลัวถูกครูตัดคะแนน เป็นต้น ในขั้นนี้พบในเด็กอายุ 2-7 ปี

ขั้นที่ 2 ในหลักการแสวงหารางวัล (The Instrumental Relativist Orientation) เป็นขั้นที่บุคคลเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเองเท่านั้น ต้องการแลกเปลี่ยนจากสิ่งที่ตนกระทำโดยมุ่งการตอบแทนทางกายและวัตถุมากกว่านามธรรม และไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคม พบในเด็กที่มีอายุ 7-10 ปี

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) ในระดับนี้บุคคลจะกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยๆ ของตน เช่น ทำตามความคาดหวังของครอบครัว กลุ่ม เชื้อชาติ หรือ ทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลจะเลียนแบบหรือคล้อยตามบุคคลในกลุ่มเพื่อปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของสังคม แต่ไม่คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นในขณะนั้น และผลที่ตามมาภายหลังในระดับนี้บุคคลยังต้องการการควบคุมจากภายนอกอยู่ แต่ก็ยังนึกถึงจิตใจของผู้อื่นด้วย รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา พบในผู้ที่มีอายุ 10-16 ปี ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 ขั้นใช้หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (The Enter Personal) ในขั้นนี้บุคคลมีความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตน ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมจึงถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวังอย่างเคร่งครัด พบในผู้ที่มีอายุ 13-16 ปี

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (The Law and Order Orientation) ในขั้นนี้บุคคลมีความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตน ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมจึงถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวังอย่างเคร่งครัด พบในผู้ที่มีอายุ 13-16 ปี

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post-Conventional Level) เป็นระดับที่ต้องตัดสินใจขัดแย้งต่างๆ ด้วยการนำมาพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบด้วยตนเอง เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า สิ่งใดสำคัญมากกว่ากันก็จะปฏิบัติตามนั้น มีหลักการของตนเองที่ถูกต้องและหลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ของสังคม ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 ขั้นใช้หลักการทำตามข้อตกลงของสังคมและค่านิยมสัญญา (Social Contract Legalistic Orientation) บุคคลจะเห็นความสำคัญของชนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ละเมิดผู้อื่น สามารถควบคุมใจตนเองได้เคารพตนเอง สามารถให้รางวัลและลงโทษตนเองได้ เช่น เกิดความ

ละอายใจหรือภาคภูมิใจในการกระทำของตนเอง โดยไม่เกี่ยวข้องกับการควบคุมจากภายนอกหรือบุคคลอื่นมีพฤติกรรมที่ถูกต้องเป็นไปตามค่านิยมส่วนตัว ผสมผสานมาตรฐานการยอมรับจากสังคม ถือว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ อาจเปลี่ยนแปลงได้โดยพิจารณาถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ พบในบุคคลที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ได้แก่ วัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่

ขั้นที่ 6 ขั้นยึดหลักอุดมคติสากล (The Universal Ethical Principle Orientation) เป็นจริยธรรมขั้นสูงสุดแสดงถึงการมีความรู้สึกละอายใจจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตนและมีความยืดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายในอันปลาย อันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่ เคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน และความเกรงกลัวต่อบาปเป็นคติประจำใจ

ในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ขั้น 3 ระดับ ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก สามารถสรุปสาระสังเขปเป็นตาราง ดังนี้

เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ขั้น 3 ระดับ
ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษ (อายุ 2-7 ปี) ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (อายุ 7-10 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (อายุ 2-10 ปี)
ขั้นที่ 3 หลักการทำตามที่คุณอื่นเห็นชอบ (อายุ 10-13 ปี) ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (อายุ 13-16 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (อายุ 10-16 ปี)
ขั้นที่ 5 หลักการทำตามข้อตกลงของสังคม และคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป) ขั้นที่ 6 ยึดหลักอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (อายุ 16 ปีขึ้นไป)

โคลเบอร์ก เชื่อว่า พัฒนาการจริยธรรมนั้น ไม่ใช้การรับรู้จากการพร่ำสอนของผู้อื่นโดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น และบทบาทของผู้อื่นด้วย รวมทั้งข้อเรียกร้องและกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่างๆ ซึ่งอาจจะขัดแย้งกัน ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใดก็ตาม การพัฒนาทางด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้นเป็นไปตามขั้น จากขั้นที่หนึ่งผ่านไปแต่ละขั้นถึงขั้นที่หก บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ เพราะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะ

พัฒนาจากขั้นที่ต่ำกว่าอยู่ก่อนแล้ว ต่อมาบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ๆ ได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นสูงขึ้นไป ส่วนเหตุผลในขั้นที่ต่ำากก็ใช้น้อยลงทุกที และถูกละทิ้งไปในที่สุด

ทฤษฎีขั้นไม่จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538 : 2-4) ได้อธิบายว่า คนที่พฤติกรรมของคนดีและคนเก่งนั้น มีลักษณะทางจิตใจที่สำคัญ 5 ประการ โดยทฤษฎีนี้เปรียบเทียบพฤติกรรมต่างๆ ของคนดีและคนเก่งเหมือนผลไม้บนต้น เช่น ผลมะม่วง การที่จะได้ผลมะม่วงดก ผลใหญ่ หวานอร่อยนั้น ลำต้นและรากจะต้องสมบูรณ์ โดยทำการเปรียบเทียบลักษณะทางจิตใจ 5 ประการ ว่าเปรียบเสมือนส่วนลำต้นของต้นไม้จริยธรรม ซึ่งเป็นสาเหตุของพฤติกรรม คือ

1. ทศนคติ คุณธรรม ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง คือ มีความพอใจและเห็นความสำคัญของความดีงาม เห็นโทษของความชั่วร้ายต่างๆ มีความพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมที่ยึดคุณธรรมเป็นหลัก

2. เหตุผลเชิงจริยธรรม หรือการเห็นแก่ผู้อื่น ส่วนรวมประเทศชาติและหลักสากลมากกว่าการเห็นแก่ตัว

3. ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน สามารถคาดการณ์ไกลและสามารถควบคุมตนให้อดได้รอได้อย่างเหมาะสม

4. ความเชื่ออำนาจในตน เชื่อว่าผลที่เกิดขึ้นตนเป็นเพราะการกระทำของตนเองมากกว่าเกิดจากความบังเอิญ โชคเคราะห์ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือเชื่อว่าทำได้ดี ทำชั่วจะต้องได้รับโทษ

5. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หรือความมุ่งมั่นบากบั่น ฝ่าฟันอุปสรรค ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของตน

ลักษณะทางจิตใจ 5 ประการนี้ หากมีมากในบุคคลใดบุคคลนั้นจะมีพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งอย่างสม่ำเสมอ แต่ถ้าขาดลักษณะหลายประการมากเท่าใด บุคคลนั้นก็จะเป็น ผู้ที่ไม่สามารถเป็นคนดีและคนเก่งได้มากเท่านั้น

สำหรับลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ประการ ซึ่งเปรียบเสมือนรากสำคัญของ ต้นไม้จริยธรรมที่ซ่อนไขหาอาหารเพื่อเลี้ยงลำต้นได้อย่างเต็มที่ ได้แก่

1. สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาดเหมาะสมกับอายุ รับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็มีความสามารถทางความคิดที่เป็นนามธรรมขั้นสูงได้

2. ประสบการณ์ทางสังคมสูง หมายถึง การเข้าใจมนุษย์และสังคมตลอดจนสภาพแวดล้อมทางกายภาพ รู้ว่าการกระทำของตนจะส่งผลกระทบต่อทั้งทางดีและไม่ดีแก่ผู้อื่นอย่างไรบ้าง รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

3. สุขภาพจิตดี คือ การมีความวิตกกังวลน้อยหรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์

ฉะนั้น บุคคลที่มีลักษณะทั้ง 3 ประการดังกล่าวในปริมาณสูงเหมาะสมกับอายุจึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาลักษณะจิตใจทั้ง 5 ประการที่ล่าช้าและต้นไม่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม

งานวิจัยในประเทศ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม (2520 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาจริยธรรมของเยาวชนไทยกับกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานครที่มีอายุ 11 – 25 ปี จำนวน 2,400 คน โดยศึกษาจากภาคสนามและภาคปฏิบัติการ สรุปได้ว่า การมีหรือไม่มีตัวแบบที่กระทำ ความดี มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กมากกว่าลักษณะทางจริยธรรมในตัวเด็กเองอย่างมาก คือ ในสถานะที่ตรงกันข้ามกัน และไม่มีตัวแบบวัยรุ่นมากกว่าครึ่งโก่งคะแนน ส่วนผู้มีระดับจริยธรรมต่ำไม่ค่อยยอมรับอิทธิพลของตัวแบบมากนัก ตัวแบบประเภทละอายในตนเองมีอิทธิพลชักจูงให้ผู้สังเกตเลียนแบบแต่ตัวแบบประเภทอื่นไม่มีอิทธิพลต่อผู้สังเกต

ธารง นวมศิริ (2527 : 23) ได้ทดลองใช้ข่าวหนังสือพิมพ์สร้างเป็นสถานการณ์จำลองในการสอนจริยศึกษา เพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนน้ำหมัน อำเภอกำปูลา จังหวัดอุดรธานี ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามแผนการสอนของกรมวิชาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดวงจันทร์ หนูทอง (2533 : 84) ได้ศึกษาผลการใช้แม่แบบหนังสือที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดมณีเจริญมิตรภาพที่ 227 จังหวัดนครราชสีมา ผลปรากฏว่า การสอนโดยใช้แม่แบบหนังสือทำให้ นักเรียนมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยต่างประเทศ

ทราวิสส์ และปีเตอร์ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2522 : 50; อ้างอิงจาก Travis and Peter. 1974) ได้ทดลองกับเด็กชาย-หญิง เกรด 5 โดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองได้รับการฝึกการสวมบทบาทสัปดาห์ละ 2 ครั้ง เป็นเวลา 12 สัปดาห์ กลุ่มควบคุมเน้นการจำและการหาคำตอบปัญหาขัดแย้งทางศีลธรรม ผลการทดลองพบว่า การฝึกกระบวนการสวมบทบาทช่วยเสริมพัฒนาการในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มทดลองมีพัฒนาการขึ้นเฉลี่ยประมาณ 1.5 ชั้น ในเวลา 3 เดือน

โรมานซ์ (วรวรรณนี้ ราชสงฆ์. 2541 : 54; อ้างอิงจาก Romane.1985 : 24-42) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 5 มี 3 กลุ่ม จำนวน 32 คน โดยแบ่งกลุ่ม

ควบคุมและกลุ่มทดลอง ทำการทดลอง 8 สัปดาห์ ผลการทดลองพบว่า โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมสามารถพัฒนาระดับการให้เหตุผลจริยธรรมของนักเรียนได้

ริชาร์ด และคนอื่น ๆ (วรวรรณินี ราชสงฆ์. 2541 : 54; อ้างอิงจาก Richards and other. 1984: 24-28) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบร์ และพฤติกรรมก่อนในห้องเรียน พบว่า นักเรียนที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับต่ำ (ชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2) มีพฤติกรรมก่อนในห้องเรียนมากกว่านักเรียนที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นที่ 3 และชั้นที่ 4 และยังพบว่า ระดับการให้พัฒนาการเชิงจริยธรรมเพิ่มขึ้นตามอายุ และสถานภาพทางสังคม เพศ มีผลต่อพฤติกรรมก่อนในห้องเรียน อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ ระหว่างการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมก่อนในห้องเรียนสามารถทำนายได้ดีในเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

2.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Responsibility และมีผู้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ดังนี้

กู๊ด (Good. 1959 : 498) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Dictionary of Education โดยได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า เป็นหน้าที่ประจำของแต่ละบุคคลเมื่อได้รับมอบหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือจะเป็นการปฏิบัติงานและหน้าที่โดยเฉพาะ ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดตามความสามารถของตน

ฟังก์ และเวกเนลส์ (Funk and Wagnall. 1961 : 1073) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า เป็นการแสดงออกถึงความสามารถจัดการและทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังสามารถสนองต่อหน้าที่หรือข้อตกลงที่ตั้งไว้ตามอุดมคติ กฎของศีลธรรมและหลักธรรมอีกด้วย

แคทเทล (Cattell. 1963 : 145) ได้กล่าวถึงบุคคลที่มีความสามารถในการรับผิดชอบไว้ว่า คือ บุคคลที่รับผิดชอบในหน้าที่ มีความบากบั่นพากเพียร ถือศักดิ์ศรี ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ลักษณะของคนที่ไม่มี ความรับผิดชอบ คือคนที่ถือความสะดวกเป็นเกณฑ์ หลีกเลียงข้อบังคับ

โกฟว์ (Gove. 1965 : 1935) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า เป็นคุณสมบัติหรือเงื่อนไขที่บุคคลจะต้องรับผิดชอบ และเป็นบางสิ่งบางอย่างซึ่งบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะต้องรับผิดชอบ

ลอว์ชี (Lawshe. 1966 : 143) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า เป็นอุปนิสัย อารมณ์ของบุคคลที่มีความรอบคอบ รับผิดชอบ และเป็นทีไวใจได้มากน้อยเพียงใด

ดิกินสัน (Dickinson. 1987 : 9-11) กล่าวถึงความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนสามารถตัดสินใจในกระบวนการเรียนของตนเองได้ เช่น การตั้งจุดประสงค์ การเรียนรู้ การเลือกและการใช้วัสดุอุปกรณ์การเรียน การแบ่งเวลาการเรียน การประเมินผลการ

เรียน การเลือกทำกิจกรรม การเลือกพบบุคคลที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ การเข้าร่วมกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการตัดสินใจในพฤติกรรมดังกล่าวเป็นบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้

ฟลิปโป (Flippo. 1966 : 122) ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่าเป็นความผูกพันในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้และความสำเร็จนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 ประการ คือ พันธะ ผูกพัน หน้าที่การงาน และวัตถุประสงค์

สำเนียง ศิลป์ประกอบ (2540 : 9) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียนที่ดี ด้วยการแสดงออกในลักษณะของการรู้จักในหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ เอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียน ขยันหมั่นเพียร เข้าห้องเรียน และส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลา เมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจในบทเรียนก็จะพยายามค้นคว้า และซักถามจากสมาชิกในกลุ่มหรือครูผู้สอนด้วยความสนใจ ทั้งเอาใจใส่ในการแก้ไขข้อบกพร่องและข้อผิดพลาดด้วยความเต็มใจแม้จะถูกตำหนิและแก้ไขหลายครั้ง

ปรีชา ชัยนิยม (2542 : 9) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน พากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ตั้งใจที่จะทำงานในหน้าที่ที่มีต่อตนเองและสังคม เพื่อให้บรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ โดยมีความรับผิดชอบและรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

จันทร์หา พวงยอด (2543 : 3) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของนักเรียนที่แสดงออกถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียน การปฏิบัติตนเองในการเรียนและการยอมรับผลการกระทำของตนเอง

ดวงหทัย แสงวิริยะ (2544 : 37) ได้กล่าวไว้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การที่บุคคลตระหนักในหน้าที่และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และยินดีกับการรับผลพร้อมทั้งแก้ไขการกระทำนั้น ทั้งทางดีและไม่ดีด้วยความเต็มใจ

ศิริพันธ์ วรรณกิจ (2545 : 13) ได้กล่าวไว้ว่า ความรับผิดชอบ คือ การที่บุคคลประพฤติและปฏิบัติงานต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจเอาใจใส่ รับผิดชอบที่จะทำงานและติดตามผลงานที่ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลงด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย อีกทั้งยังไม่ปิดกั้นหน้าที่ของตนให้แก่ผู้อื่น

เอกวิทย์ โทปรินทร์ (2546 : 48-49) ได้สรุปไว้ว่า ความรับผิดชอบเป็นความสนใจ ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำงานด้วยความรู้สึกผูกพัน มีความพากเพียร และละเอียดรอบคอบโดยแสดงออกในรูปแบบของการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนเป็นผลสำเร็จด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติตนด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรค มีการติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย

ทิพวรรณ ดีแดง (2546 : 55) ได้สรุปว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ลักษณะนิสัยของบุคคลที่มีความสนใจ มีความมุ่งมั่นตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

และปฏิบัติด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้นและพยายามอย่างเต็มความสามารถ ให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ และมีการติดตามผลงานที่ทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย

ฟีโลลักษณ์ ทองรอด (2547 : 26) ได้สรุปไว้ว่า ความรับผิดชอบ คือ การแสดงออกของบุคคลในลักษณะของการมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่และเต็มความสามารถ ติดตามผลงานที่ได้ทำแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติงานของตนเองทั้งด้านดีและไม่ดีตลอดจนตรงต่อเวลา

สุวรินทร์ ราชจันทร์ (2547 : 11) ได้สรุปว่า ความรับผิดชอบด้านการเรียน หมายถึง การที่นักเรียนปฏิบัติหน้าที่ในด้านการเรียนด้วยความตั้งใจและเอาใจใส่ มีความขยันหมั่นเพียรอดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค รู้จักวางแผนการทำงาน และแบ่งเวลาในการเรียน มีความละเอียดรอบคอบ การเข้าห้องเรียนตรงเวลา การปรึกษาครูเมื่อมีปัญหาด้านการเรียน การส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่กำหนด และพยายามปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้ดีขึ้น

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การที่บุคคลรับรู้หน้าที่ของตน แล้วปฏิบัติตามหน้าที่ของตนด้วยความเต็มใจ ตั้งใจ และมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความรัก ความเพียรพยายาม รู้จักไตร่ตรองวางแผน มีความละเอียดลออสุขุมรอบคอบ และพิจารณาหาเหตุผลในการทำงาน เพื่อปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ไม่ดีให้ดีขึ้น ปฏิบัติงานอย่างมีจุดหมายหมาย เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และยอมรับผลการกระทำไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสีย และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

2.2 ประเภทของความรับผิดชอบ

ประเทิน มหาจันทร์ (2536 : 58) ได้ความรับผิดชอบไว้ 2 ประเภท คือ

1. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ คือ การปฏิบัติหน้าที่การงานและหน้าที่สังคม หน้าที่อื่น ๆ ทั้งปฏิบัติต่อตนเอง ต่อบิดามารดา ญาติพี่น้อง ต่อบุคคลทั่วไป และต่อประเทศชาติ มนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่เหล่านี้ ความรู้สึกรับผิดชอบต่อเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินว่าบุคคลใดบรรลุวุฒิภาวะมากน้อยเพียงใด

2. ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ในด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานนั้น เนื่องจากทุกคนต้องมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติทั้งของตนเอง และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในด้านการงาน และในส่วนบุคคลก็ควรจะต้องตั้งใจทำหน้าที่ของตนให้เสร็จสิ้นตามที่ได้รับมอบหมายมา ไม่เละเลยทอดทิ้งไป ผู้ที่มีความรับผิดชอบในการงาน เป็นผู้ที่ยึดเอาใจใส่ในการงานของตน คอยหาทางให้งานของตนก้าวหน้าและหาทางป้องกันไม่ให้เกิดความบกพร่องเสียหายในการงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ ผู้รับผิดชอบต่อหน้าที่ย่อมถือว่า งานที่ได้รับมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของตนนั้นสำคัญที่สุด ซึ่งจะเละเลยหลีกเลี่ยงไม่ได้ จะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ ที่วางไว้ ให้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับหน้าที่แต่ละอย่าง

จุริรัตน์ นันทยทวิกุล (2538 : 5) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบออกเป็น 8 ด้าน ได้แก่

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรักษาป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตราย โรคภัยไข้เจ็บ รักษาร่างกายให้แข็งแรง บังคับควบคุมจิตใจไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลส ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมและละเว้นความชั่ว รู้จักประมาณการใช้จ่ายตามสมควรแก่ฐานะ จัดหาเครื่องอุปโภคที่เหมาะสม

2. ความรับผิดชอบต่อการศึกษเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้าห้องเรียน และส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลา เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้อง

3. ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ มีความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง พยายามปรับปรุงการทำงานของตนให้ดียิ่งขึ้น รู้จักวางแผนงานและป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบ

4. ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน หมายถึง การยอมรับการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไม่ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนให้ผู้อื่น พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ไตร่ตรองให้รอบคอบว่าสิ่งที่ตนทำลงไปนั้น จะเกิดผลเสียขึ้นหรือไม่ ปฏิบัติแต่สิ่งที่ทำให้เกิดผลดี และกล้าเผชิญต่อความจริง

5. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่นักเรียนตั้งใจช่วยเหลืองานต่างๆ ภายในบ้าน เพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตน รู้จักแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติตนเพื่อความสุข และชื่อเสียงของครอบครัว ช่วยแก้ปัญหาที่สมาชิกของครอบครัวไม่เข้าใจกัน เมื่อมีปัญหาปรึกษา และให้พ่อแม่รับทราบปัญหาของตนทุกเรื่อง ช่วยครอบครัวประหยัดไฟฟ้า น้ำ อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน และอื่นๆ

6. ความรับผิดชอบต่อเพื่อน หมายถึง การที่นักเรียนช่วยกันตักเตือนแนะนำ เมื่อเห็นเพื่อนกระทำผิด ช่วยเหลือเพื่อนตามความถูกต้องและเหมาะสม ให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด ไม่เอาเปรียบเพื่อน เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

7. ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน รักษาผลประโยชน์เกียรติยศชื่อเสียงของโรงเรียน ช่วยกันรักษาความสะอาดของโรงเรียน ไม่ขีดเขียนผนังห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม แต่งเครื่องแบบนักเรียนเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกับนักเรียนโรงเรียนอื่น เมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือหรือขอความช่วยเหลือ ก็เต็มใจให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามความสนใจและความสามารถของตน เพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน

8. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนและสังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้ ความสนุกสนาน เพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ปัญหาต่างๆ ของสังคมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเภทของความรับผิดชอบ

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 26) แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 2 ประเภท

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง จะเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง รวมถึง การดูแลสุขภาพสภาพของตน เป็นเรื่องที่ส่งผลโดยตรงต่อตนเอง

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หรือส่วนรวม เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถแบ่งออกได้ เป็น 5 ข้อย่อย ดังนี้

2.1 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน/ชั้นเรียน/บุคคลที่เกี่ยวข้อง

2.2 ความรับผิดชอบต่อครอบครัว

2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน

2.4 ความรับผิดชอบต่อชุมชน/สังคม

2.5 ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ

จินตนา ธนวิบูลย์ชัย (2540 : 96) แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองให้สมบูรณ์ และปลอดภัยจากอันตราย รู้จักประพฤติปฏิบัติงานให้เหมาะสม ละเว้นความชั่ว รู้จักประมาณในการใช้จ่ายและมีความประหยัด สามารถจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับตนเองได้อย่างเหมาะสม สำนึกในหน้าที่และบทบาทของตน ตั้งใจเล่าเรียนไฝหาความรู้และฝึกฝนตนเองให้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ จนประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิต

2. ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน หมายถึง การยอมรับผลการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไม่ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองแก่ผู้อื่นพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ไตร่ตรองให้รอบคอบว่าสิ่งที่ตนทำลงไปนั้นจะเกิดผลเสียขึ้นหรือไม่ปฏิบัติแต่สิ่งที่ทำให้เกิดผลดี และกล้าเผชิญต่อความเป็นจริง

3. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความเอาใจใส่ ไม่ต้องมีใครบังคับ ใช้ความสามารถเต็มที่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่อสู้อุปสรรคมีความละเอียด ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยงจนกว่างานจะสำเร็จพยายามปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น พัฒนาประสิทธิภาพงาน รู้จักวางแผนงาน ปฏิบัติงานอย่างมีจุดมุ่งหมายด้วยความระมัดระวังเพื่อป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ได้รับมอบหมายรู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี

4. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามระเบียบข้อบังคับของสังคม สถาบันการศึกษาหรือสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน ไม่เอาเปรียบผู้อยู่ร่วมชุมชน รักษาผลประโยชน์ เกียรติยศชื่อเสียงของสถาบันต่าง ๆ ในสังคมและสร้างความเจริญให้เกิดขึ้น

สรุปได้ว่าความรับผิดชอบนั้นมีหลายประเภท ทั้งต่อตนเอง ต่อบุคคลรอบข้าง และต่อสังคมของบุคคลนั้นๆ สังกัดอยู่ อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งมีอายุระหว่าง 6 – 9 ปี ผู้วิจัยจึงแบ่งประเภทของความรับผิดชอบที่จะศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความจำเป็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ความรับผิดชอบด้านการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม และความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา

2.3 ความสำคัญของความรับผิดชอบ

จรรยา สุวรรณทัตและดวงเดือน พันธุมนาวิน (2521 : 28) กล่าวว่า วิชาความรู้สึกรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่งนอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อ และมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมายบ้านเมือง รวมถึงลักษณะซึ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เนื่องจากความรู้สึกรับผิดชอบนี้เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์สุจริต คนที่มีความรับผิดชอบนี้เป็นลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนั้นความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศด้วย

กรมการศาสนา (2525 : 2) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ เป็นคุณลักษณะของคนไทยอย่างหนึ่งที่จำเป็นต้องปลูกฝังให้กับคนไทยนอกจากความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน ประหยัด เสียสละ ฯลฯ การปลูกฝังให้คนไทยมีสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติก็เป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง เพราะความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้สังคมเป็นระเบียบและสงบสุข

ทองอุณ หงส์พันธุ์ (2535 : 122) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากผู้อื่น การงานสำเร็จเรียบร้อยได้ผลดี เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องครบถ้วน เกิดความมั่นคงในสังคมและประเทศชาติ สังคมและประเทศชาติสามารถพัฒนาไปสู่ความเจริญได้รวดเร็ว ก่อให้เกิดความสะดวกสบายและร่มเย็นเป็นสุขเกิดขึ้นในสังคมและประเทศชาติ

ทิศนา แคมมณี และคณะ (2546 : 3) ได้กล่าวไว้ว่า การที่บุคคลจะพึ่งตนเองได้นั้น บุคคลจะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบในตนเอง หากบุคคลขาดความรับผิดชอบในตนเองแล้วก็จะขาดจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง

สุวรินทร์ โรจน์ขจรนภาลัย (2547 : 11) ได้สรุปว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้างให้กับนักเรียน ทั้งนี้เพราะบุคคลที่มีความรับผิดชอบจะมีความ

เพียรพยายาม อุตุน และตั้งใจทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เพื่อเกิดความก้าวหน้าต่อตนเองและสังคม

สรุปได้ว่าความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะบุคคลที่มีความรับผิดชอบจะมีความเพียรพยายาม อุตุน ตั้งใจ ทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้งลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ เป็นเครื่องผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตน และมีความซื่อสัตย์สุจริต อีกทั้งความรับผิดชอบยังเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎจริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคม ถ้าบุคคลในสังคมมีความรับผิดชอบ จะช่วยให้สังคมมีความสุข ความเจริญก้าวหน้า ปัญหาสังคมก็จะลดน้อยลง ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในทุกคน

2.4 องค์ประกอบของความรับผิดชอบ

กอกซ์ (Gough. 1696 : 10) อธิบายถึงองค์ประกอบของลักษณะบุคคลที่มีความรับผิดชอบว่า มีอารมณ์มั่นคง มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นคนที่ชอบวางแผนก่อนลงมือทำงาน มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน มีความคิดก้าวหน้า มีความสามารถ มีความเป็นอิสระ พึ่งตนเองได้ มีลักษณะตื่นตัวตลอดเวลา

แซนฟอร์ด (Sanford. 1970 : 65) ได้อธิบายองค์ประกอบของลักษณะผู้มีความรับผิดชอบจะสามารถปฏิบัติหน้าที่การงาน หน้าที่ทางสังคม หน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อบิดามารดา ญาติพี่น้อง บุคคลทั่วไป และต่อประเทศชาติอย่างดีที่สุดเต็มความสามารถ

จัวร์ตัน นันท์ทวิกุล (2538 : 4 - 5) สรุปองค์ประกอบของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ ดังนี้

1. มีความเอาใจใส่ ถึงการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจจริง โดยมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้ประกอบกิจกรรมด้วยความสนใจ เต็มใจทำอย่างสม่ำเสมอ มีจุดหมายปลายทาง มีใจจดจ่อ มีสมาธิเพื่อให้งานในหน้าที่ของตนหรืองานที่ได้รับมอบหมายเสร็จเรียบร้อยติดตามงาน ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง และหาทางป้องกันไม่ให้เกิดการบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบอยู่
2. มีความละเอียดรอบคอบ รู้จักใคร่ครวญในงานที่ทำ เพื่อให้ถูกต้องและสมบูรณ์ รู้จักคิดก่อนทำว่างานนั้นจะมีผลดีผลเสียอย่างไรบ้างวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น และหาทางป้องกันไว้ล่วงหน้า และเมื่อทำงานเสร็จแล้วต้องตรวจทานดูว่าถูกต้องเรียบร้อยดีหรือยัง
3. มีความขยันหมั่นเพียร พยายามอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้รับผลสำเร็จในงานที่ทำ และทำด้วยความกระตือรือร้น เอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง ไม่ชอบอยู่เฉยหรือว่างงาน ริเริ่มงานแสวงหางานใหม่ๆ อยู่เสมอ
4. มีความอุตุน สามารถทนต่อการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้นานๆ จนทำให้สำเร็จได้โดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคใดๆ มีร่างกายแข็งแรงมีจิตใจเข้มแข็ง ควบคุมตนเองได้ดีเมื่อเกิดความเหนื่อยอ่อนหรือเกียจคร้าน
5. มีความตรงต่อเวลา

6. การยอมรับผลการกระทำของตนเอง ไม่ว่าผลของงานนั้นจะออกมาดีหรือไม่ดีก็ตาม

7. การปรับปรุงงานของตนเองให้ดียิ่งขึ้น มีการติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว ถ้าไม่ดีก็ต้องพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

นภดล ภานะวิเชียร (2540 : 70-71) กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบว่าประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 5 ประการ คือ

1. ตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ ประกอบด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ คือ
 - 1.1 รับผิดชอบต่อสิ่งที่กระทำ
 - 1.2 ยอมรับว่าหน้าที่เป็นสิ่งที่ตนต้องทำ
 - 1.3 รู้สึกชอบต่อการกระทำหน้าที่
 - 1.4 รู้สึกว่าหน้าที่ของตนเป็นสิ่งสำคัญ
2. ทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจโดยไม่ต้องมีการบังคับ มีพฤติกรรมดังนี้ คือ
 - 2.1 สมควรใจทำหน้าที่
 - 2.2 ควบคุมตนเองได้
3. ทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่ พฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม คือ
 - 3.1 วางแผนในการทำหน้าที่ของตน
 - 3.2 มีระเบียบวินัย
 - 3.3 มีความซื่อสัตย์
 - 3.4 มีความละเอียดรอบคอบ
 - 3.5 มีสติ
4. ทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องจนงานเสร็จ พฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม คือ
 - 4.1 มีความอดทน
 - 4.2 มีความเพียร
 - 4.3 มีการเตรียมการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
 - 4.4 มีมนุษยสัมพันธ์
 - 4.5 รักษาสุขภาพให้แข็งแรง
5. ยอมรับผลการกระทำของตน ประกอบด้วยพฤติกรรม ดังนี้
 - 5.1 ติดตามผลการกระทำของตน
 - 5.2 มีเหตุผล
 - 5.3 ปรับปรุงการกระทำของตน

สุทธิพงศ์ บุญผดุง (2541 : 7) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. มีวินัยในตนเอง

2. มีความกระตือรือร้น
3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
4. มีความขยันหมั่นเพียร อดทน อดกลั้น

เอกวิทย์ โทปุรินทร์ (2546 : 50) ได้สรุปไว้ว่า องค์ประกอบของลักษณะบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อการเรียนนั้น จะประกอบไปด้วยการเป็นบุคคลที่มีความขยันหมั่นเพียร ซึ่งทำหน้าที่ด้วยความเอาใจใส่จนประสบผลสำเร็จ และยอมรับผลของการกระทำนั้นพร้อมทั้งกับการแก้ไขและปรับปรุงอยู่เสมอ

สุวรินทร์ โรจน์ขจรนภาลย์ (2547 : 15) ได้สรุปองค์ประกอบของความรับผิดชอบว่า ประกอบด้วยลักษณะของบุคคลที่มีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน มีความเพียรพยายาม อดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความปรารถนาที่จะทำงานให้ดีขึ้น มีการวางแผนในการทำงาน มีความละเอียดรอบคอบ รู้จักตั้งจุดมุ่งหมายในการทำงาน และสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ จะประกอบด้วยการเป็นบุคคลผู้มีวินัย ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา อดทนอดกลั้น ขยันหมั่นเพียร ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ และเต็มความสามารถของตน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ติดตามผลงานของตนเองอยู่ตลอดเวลา ปรับปรุงงานที่ได้รับมอบหมายให้ดีขึ้นอยู่เสมอ มีการวางแผนในการทำงาน ไม่ปิดความผิดให้กับผู้อื่น

2.5 การปลูกฝังความรับผิดชอบ

มิทตัน และแฮริส (Mittion and Harris. 1962 : 407-416) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการฝึกความรับผิดชอบ ดังนี้

1. การฝึกความรับผิดชอบ ควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก
2. เด็กทุกคนควรได้รับการฝึกความรับผิดชอบ โดยการปฏิบัติจริงให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการทำงาน
3. การจัดประสบการณ์ให้เด็กรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน ควรให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล
4. ควรให้เด็กทราบว่าผู้ใหญ่หวังอะไรจากเขา
5. ในการฝึกความรับผิดชอบนั้น ผู้ใหญ่ต้องรู้จักยืดหยุ่นไม่ควรเร่งรัดเด็กจนเกินไป
6. ต้องระลึกไว้เสมอว่า ในการทำงานนั้นเด็กต้องการคำแนะนำจากผู้ใหญ่
7. เด็กต้องการความไว้วางใจจากผู้ใหญ่ ดังนั้น เมื่อมอบหมายงานให้ทำแล้วก็ควรเปิดโอกาสให้เขาได้รับผิดชอบอย่างเต็มที่
8. ทศนคติและพฤติกรรมความรับผิดชอบของผู้ใหญ่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบของเด็ก

9. ไม่ควรให้เด็กได้รับผิดชอบเกินความสามารถ

เฮิร์ลลอค (Hurlock. 1967: 224) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกอบรมตั้งแต่วัยเด็ก คุณลักษณะนี้จะพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ จากวัยเด็กไปสู่วัยรุ่น และจากวัยเด็กจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ในระยะแรกของชีวิต เด็กยังช่วยตัวเองไม่ได้ ต้องอาศัยผู้อื่นตลอดเวลาแต่เมื่อโตขึ้นจะมีความสามารถด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น และยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ขึ้นทีละน้อย จะค่อยๆ เรียนรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบ

เมื่อพิจารณาว่าความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมรูปแบบหนึ่ง ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522 : 63-67) กล่าวถึง การส่งเสริมพัฒนา จริยธรรมว่าสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น เป็นวิธีการฝึกฝนเด็กซึ่งให้หลักเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นต่ำให้สามารถใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไป

2. การอบรมทางศาสนา ประเพณีของผู้นับถือศาสนาพุทธได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้าร่วมฟังพระธรรมเทศนาและฝึกปฏิบัติ

3. การให้แสดงบทบาทสมมติ โดยให้เด็กแสดงบทบาทเป็นตัวสำคัญในเรื่องที่มีปัญหาขัดแย้งทางจริยธรรม จะเป็นเครื่องช่วยให้เด็กมีความผูกพันใกล้ชิดกับปัญหาของตัวเองในเรื่องเหมือนกับเป็นปัญหาของตนเอง

4. การใช้กลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อเป็นการยกระดับจิตใจของเด็กนั้น อาจทำได้โดยการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ซึ่งแสดงออกทางจริยธรรมในระดับเดียวกัน เด็กวัยรุ่นจะยึดเพื่อนเป็นแบบอย่างและคล้อยตามลักษณะของเพื่อนไปได้ง่าย

5. การให้เลียนแบบจากตัวแบบ การใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้ผู้ถูกทดลองเห็น เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ถูกทดลองทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามตัวแบบได้

ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ (ศิริพันธ์ วรรณกิจ. 2545: 30 – 31; อ้างอิงจาก ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์. 2524: 93 – 99) กล่าวว่า การปลูกฝังคุณธรรมเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบนั้น สามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่มุ่งเน้นความรู้ทางทฤษฎี และลักษณะที่มุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติจริงหรือการจัดในรูปหลักสูตรแฝง ซึ่งการจัดทั้ง 2 ลักษณะนี้จะต้องจัดควบคู่กัน และมีลักษณะที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังนี้

1. ลักษณะที่มุ่งเน้นความรู้ทางทฤษฎี

- 1.1 โดยการอภิปราย เป็นวิธีการที่เริ่มด้วยการเล่าเรื่องปัญหาที่ต้องการปลูกฝังเรื่องนี้อาจแต่งขึ้นหรือเรื่องจากหนังสือพิมพ์ แต่เรื่องนั้นจะต้องมีลักษณะความขัดแย้งทางจริยธรรมอยู่แล้วให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายพร้อมเหตุผลประกอบ การอภิปรายเช่นนี้จะทำให้นักเรียนรู้จักพัฒนาความคิดให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

- 1.2 การสอนแบบสืบสวนสอบสวน มีวิธีคล้ายกับการสอนแบบวิทยาศาสตร์ตรงที่ต้องค้นหาเหตุผลมาประกอบการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

1.3 การเล่นบทบาทสมมติ มีลักษณะเป็นสถานการณ์ที่สมมติขึ้น เช่น การเล่นละครการแสดงโดยครูกำหนดเรื่องราวให้ เป็นต้น วิธีการนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดพฤติกรรมที่ตนเองแสดงอย่างลึกซึ้ง ทำให้ได้เรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

1.4 การเลียนแบบจากตัวแบบ อาศัยแนวคิดและหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นพื้นฐาน โดยตัวแบบอาจใช้บุคคลที่มีชีวิตจริง บุคคลในอุดมคติโดยตัวแบบนั้นต้องเป็นบุคคลที่นักเรียนเลื่อมใสศรัทธาจะช่วยให้นักเรียนเลียนแบบพฤติกรรมได้มากเมื่อทำงานเกิดเป็นนิสัยทำให้เกิดความคิดเหตุผลเชิงจริยธรรมกายเป็นคุณธรรมประจำใจของนักเรียน ทำให้มีพฤติกรรมอย่างนั้นต่อไป

2. ลักษณะที่มุ่งเน้นการปฏิบัติจริง หรือการจัดในรูปหลักสูตรแฝง

2.1 การจัดปรัชญาของสถานศึกษา โดยเลือกคุณธรรมที่ต้องเน้นเป็นข้อความง่าย มีความหมายชัดเจน

2.2 การเรียนการสอนทุกวิชา ต้องสอดแทรกคุณธรรมต่างๆ ที่โรงเรียนต้องการให้เกิดแก่นักเรียนทุกครั้งที่มีโอกาส

2.3 จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีคุณค่าต่อการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน

2.4 การจัดชุมนุมต่างๆ ซึ่งช่วยเสริมสร้างคุณธรรมที่ต้องการเน้นไปด้วย

นอกจากนี้ทฤษฎีทางสังคมวิทยา สังคมวิทยากลุ่มใหญ่เชื่อว่าสังคมมีส่วนในการบ่มนุษย์ให้มีลักษณะ และคุณลักษณะต่างๆ กัน ตามแต่ว่าเด็กจะอยู่ในกลุ่มใดของสังคม เด็กจะเรียนรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ทำอย่างไรถูก ทำอย่างไรไม่สมควร จากผู้ที่อยู่ใกล้ชิด เช่น บิดามารดา ครู อาจารย์ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของสังคม โดยใช้วิธีเทียบเคียง (Identification) จนในที่สุดเด็กจะยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ จริยธรรมของสังคมได้ถูกปลูกฝังในเด็กแล้วเป็นส่วนใหญ่ มาภายหลังความผันแปร และสภาพแวดล้อมในสังคมอาจมีผลกระทบให้คนในวัยผู้ใหญ่เปลี่ยนแปลงจริยธรรมไปได้ แต่ก็ไม่สามารถลบล้างคุณลักษณะที่ได้รับไว้ในวัยเด็กให้หมดไปได้ เพราะเหตุการณ์ในวัยเด็ก มีผลกระทบต่อจริยธรรมของคนเราได้รุนแรงกว่าและมีผลคงทนกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่ โดยทฤษฎีนี้จะเห็นได้ว่า การศึกษาระดับก่อนประถมและประถมศึกษา มีความสำคัญในการหล่อหลอมและปลูกฝังจริยธรรมและคุณธรรมความรับผิดชอบให้แก่เด็กเป็นอย่างมาก

ประสาธ อิศรปริดา (2531:49-50) ได้กล่าวถึงการปลูกฝังความรับผิดชอบ เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ และประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่

1. ฝึกให้เด็กเป็นผู้ที่รู้จักการพึ่งตนเอง ให้เป็นตัวของตัวเอง มีเหตุผล และใช้ความสามารถของตน

2. เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะนำความสำเร็จมาให้แก่ตัวเด็กเอง

3. พยายามกระตุ้นเด็กเป็นบุคคลที่กล้าเผชิญปัญหาที่ต้องใช้ความพยายามและให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินในการแก้ปัญหา

4. ฝึกให้เด็กเป็นบุคคลที่ขบขันกับตัวเอง โดยยึดมาตรฐานหรือหลักเกณฑ์อันใดอันหนึ่งเป็นหลัก

5. ฝึกให้เด็กเป็นผู้มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย

6. เมื่อเด็กประสบความสำเร็จในกิจกรรมใด ๆ ก็ควรจะให้คำยกย่องชมเชย หรือให้รางวัล ซึ่งจะเป็นสิ่งเสริมแรงให้เด็กมีความปรารถนาที่จะทำกิจกรรมอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัย

ประทีน มหาพันธ์ (2536 : 7, 29-36) กล่าวว่า การสอนเด็กให้มีความรับผิดชอบนั้น ไม่มีเวลาใดที่จัดว่าเร็วเกินไป แม้ว่าเด็กจะอยู่ในวัยทารก พ่อแม่ก็สามารถสอนให้เด็กรับผิดชอบได้ การสอนนั้นผู้ใหญ่จะสอนได้ดีก็ต่อเมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวย หรือผู้ใหญ่พยายามสร้างสถานการณ์ขึ้นในตอนต้น ๆ ของชีวิตเด็ก ความรับผิดชอบที่เด็กพึงมีจะต้องควบคู่ไปกับการเล่นเสมอ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า การเล่นเป็นชีวิตจิตใจของเด็ก เป็นสิ่งที่เด็กพึงพอใจ แต่การงานและความรับผิดชอบเป็นความไม่สบายใจ เป็นความเบื่อหน่าย ยากลำบาก แต่อย่างไรก็ตาม งานเป็นสิ่งที่สร้างความรับผิดชอบให้แก่เด็ก เด็กจะมีความรับผิดชอบได้ดีเมื่อมีงานหรือ มีกิจกรรมให้ทำแม้ว่าเด็กจะพอใจในการเล่น ถ้าสามารถเปลี่ยนการเล่นของเด็กให้เป็นงาน หรือให้เด็กทำงานด้วยความสนุกสนาน เพลิดเพลินเหมือนกับการเล่นได้ ก็จะเป็นการดีที่เด็กสามารถทำงานได้ ความรับผิดชอบก็จะเกิดขึ้น การเล่นเกมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเตรียมตัวเด็กให้มีความรับผิดชอบ เด็กจะเรียนรู้ในการรับผิดชอบ ถ้าหากว่ามีความพร้อมหรือมีสถานการณ์ดังต่อไปนี้

1. เด็ก ๆ รู้จักตัดสินใจ การตัดสินใจที่ถูกต้องของเด็กได้รับความสนใจจากพ่อแม่ และเสริมแรงด้วยการให้รางวัลตามความเหมาะสม

2. พ่อแม่ และครู จะต้องสร้างสถานการณ์หรือเปิดโอกาสให้เด็กได้ตัดสินใจอยู่เสมอ ผู้ใหญ่จะต้องสร้างบรรยากาศให้เด็กมีความรับผิดชอบ ละเว้นการตำหนิตีเยียน

3. พ่อแม่ และครู จะต้องหลีกเลี่ยงการตัดสินใจแทนเด็กในสิ่งที่เด็กสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เพราะว่าการที่ผู้ใหญ่ตัดสินใจแทนเด็ก เป็นการนำไปสู่การไม่รู้จักรับผิดชอบของเด็ก

เด็กที่มีความรับผิดชอบจะรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จ และความสำเร็จะเป็นรางวัล กระตุ้นให้ปฏิบัติต่อไป ส่วนเด็กที่ขาดความรับผิดชอบเมื่อผลเสียเกิดขึ้น ผลเสียนั้นจะเป็นการลงโทษและเป็นคำติเตียน เป็นการบั่นทอนกำลังใจของเด็กเป็นผลทำให้การนับถือตนเองของเด็กลดลง เด็กจะไม่เชื่อมั่นในการกระทำของตนเองและการกระทำที่ผู้อื่นปฏิบัติต่อตน ยิ่งไปกว่านั้นเด็กจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อตนเองและต่อชีวิต ดังนั้น การปลูกฝังความรับผิดชอบให้แก่เด็กต้องสร้างบรรยากาศของการให้รางวัล เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรม หากเด็กไม่ได้รับรางวัลหรือคำชมเชยจากพฤติกรรมที่เขาแสดงออก ก็เป็นการยากที่จะทำให้เด็กมีความรับผิดชอบได้ ดังนั้น ใน

การสอนเด็กให้มีความรับผิดชอบจึงต้องคำนึงถึงการเสริมแรงด้วย เช่น การให้รางวัล คำชมเชย การแสดงความยินดี เป็นต้น

สำนักทดสอบการศึกษา (2539: 2 - 3) ได้กล่าวถึงหลักในการพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรมซึ่งประกอบด้วยความรับผิดชอบมีหลักในการพัฒนาดังนี้

1. โรงเรียนต้องมีนโยบายที่จะพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมอย่างชัดเจนและนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างจริงจัง
2. การพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมใดก็ตามต้องดำเนินการพัฒนาทางด้านความรู้ ความคิดความรู้สึก และการปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน
3. สอดแทรกคุณธรรมไปกับการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการดำเนินชีวิตประจำวัน
4. บรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแบบอย่างที่ดีเอื้อต่อการปลูกฝังสร้างเสริมให้มีคุณธรรม
5. บุคลากรทุกฝ่ายทั้งในบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ร่วมมือกันพัฒนานักเรียน
6. หลักวิชา ทฤษฎี และเทคนิคอย่างหลากหลาย เป็นปัจจัยในการพัฒนานักเรียน
7. การปลูกฝังสร้างเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ และนำผลมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป

สุวรินทร์ ราชจันทร์ (2547 : 17) ได้สรุปว่า การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อเด็กเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเสริมสร้างตั้งแต่วัยเด็กทั้งที่บ้านและโรงเรียน โดยเริ่มให้ทำงานง่าย ๆ ที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล เมื่อมอบหมายให้ทำแล้ว ก็ควรให้เด็กได้รับผิดชอบอย่างเต็มที่เพื่อให้มีประสบการณ์ในการทำงานด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเองให้มีความรับผิดชอบทั้งในการเรียนและการทำงาน

นอกจากนี้ ประดิษฐ์ อุปรมย์ (สมวาสนา ธนเมธีกุล. 2546: 12-13; อ้างอิงจาก ประดิษฐ์ อุปรมย์. 2530) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรับผิดชอบ และผู้ที่ทำการพัฒนาความรับผิดชอบ ควรศึกษาปัจจัยต่างๆ เพื่อดำเนินการพัฒนาความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไว้ดังนี้

1. ปัจจัยในครอบครัว ได้แก่ ความสม่ำเสมอของพ่อแม่ในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อเด็ก ทศนคติของพ่อแม่ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของพ่อแม่ สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ลำดับการเกิดของเด็กในครอบครัว และบุคคลอื่นๆ ที่อยู่ในครอบครัว
2. ปัจจัยภายในสถานศึกษา ได้แก่ ครูมีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อเด็กด้วยการปฏิบัติตนของครู และด้วยการให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เขาจะต้องรับผิดชอบโดยตรง และ เพื่อนมีอิทธิพลต่อการมีความรับผิดชอบต่อเด็ก เพราะปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อนแต่ละคนจะทำให้ต่างฝ่ายต่างถ่ายทอดลักษณะนิสัยให้แก่กันและกัน

3. ปัจจัยในสังคม ได้แก่ การปฏิบัติตนของคนในสังคมที่เด็กเข้าไปเป็นสมาชิก และสื่อสารมวลชน

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเด็กได้ ซึ่ง พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูจะเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝัง และพัฒนาความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับเด็ก โดยควรเริ่มปลูกฝังการรับผิดชอบให้กับเด็กตั้งแต่อายุยังน้อย ให้เด็กมีโอกาสฝึกความรับผิดชอบ โดยการได้ปฏิบัติจริง หัดไม่ให้เกิดความรับผิดชอบให้แก่ผู้อื่น ฝึกให้ทำงานให้เสร็จเป็นชิ้นเป็นอัน โดยไม่ละทิ้งงานที่ได้ทำไว้แล้ว ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการทำงาน ปลูกฝังและพัฒนาความรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงสร้างบรรยากาศทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียนให้เหมาะสม ส่งเสริมให้เด็กได้มีการกระทำมิใช่คอยควบคุมห้ามปราม ส่งเสริมให้เด็กได้ร่วมมือกันรับผิดชอบ และรวมถึงปัจจัยต่างๆ รอบตัวเด็กเพื่อดำเนินการพัฒนาความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.6 การวัดความรับผิดชอบ

ผกา สัตยธรรม (2528: 6 -13) แบ่งการวัดหรือการประเมินความรับผิดชอบออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1. ภาคปฏิบัติ ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การถามผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้ข้อมูลตรงจุดมากขึ้น แต่ต้องใช้เวลาเป็นการบันทึกพฤติกรรมการแสดงออก เพื่อติดตามผลแก้ไขพฤติกรรมนั้น

2. ภาคทฤษฎี เป็นการประเมินด้วยข้อทดสอบ หรือแบบสอบถาม ตามระดับความมากน้อย ซึ่งอาจจะมีระดับตั้งแต่ดีมาก ดี ก่อนข้างดี พอใช้ ต้องแก้ไข และต้องปรับปรุงใหม่ทั้งหมดล้วน

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543: 184 - 186) กล่าวว่า ความรู้สึกรับผิดชอบเป็นจริยธรรมอย่างหนึ่งที่ได้รับจากการปลูกฝัง พัฒนาให้มีขึ้น ซึ่งการที่จะรู้ได้ว่าความรับผิดชอบเกิดขึ้นหรือไม่นั้น จะสามารถวัดได้โดยการใช้วิธีการได้หลายรูปแบบ เพราะการที่จะวัดจริยธรรมให้ครอบคลุมชัดเจนแน่นอน ควรจะต้องจัดออกแบบเครื่องมือการวัดให้ได้ทั้ง 3 ส่วน คือ

1. ความรู้ในเนื้อหาทางจริยธรรม
2. ความรู้สึกเกี่ยวกับจริยธรรม
3. พฤติกรรมทางจริยธรรม

เนื่องจากความรับผิดชอบเป็นจริยธรรมแบบหนึ่ง ดังนั้น การวัดความรับผิดชอบจึงใช้เครื่องมือวัดแบบเดียวกับเครื่องมือวัดจริยธรรม ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. กำหนดจริยธรรมที่จะวัด ในขั้นนี้เป็นเหมือนจุดประสงค์ว่าต้องการวัดจริยธรรมอะไรเป็นแบบรวมๆ หรือแบบเฉพาะเจาะจง
2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจจริยธรรมนั้นให้ดีขึ้น เพื่อนิยามให้ชัดเจน
3. เลือกรูปแบบของเครื่องมือในการสร้างเครื่องมือการวัดจริยธรรม ซึ่งมีหลายรูปแบบโดยจะต้องเลือกตามความเหมาะสมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย โดยมีรูปแบบ ได้แก่ แบบ

สัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบเขียนตอบ และแบบสร้างจินตนาการ ในแบบเขียนตอบที่นิยมใช้มีแบบเต็มเสรี กับแบบมีตัวเลือก

4. เขียนข้อความ ภาพ หรือสถานการณ์ และข้อคำถามให้สามารถวัดจริยธรรมที่ต้องการวัด โดยจะต้องมีความเหมาะสมกับรูปแบบของเครื่องมือ

5. ตรวจสอบเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านนั้น และผู้ชำนาญการทางด้านวัดผลตรวจสอบ

6. ตรวจสอบคุณสมบัติรายข้อ โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่เป็นเป้าหมายเพื่อดูว่าแต่ละข้อวัดจริยธรรมได้จริงหรือไม่ และคัดเลือกเฉพาะข้อที่มีคุณภาพดี

7. จัดข้อสอบเป็นชุด โดยจะต้องมีข้อสอบที่มีคุณภาพตรงตามจุดมุ่งหมาย ในการวัดจริยธรรมมีการสร้างค่าชี้แจงการสอบ จัดวางแบบของข้อสอบพร้อมกำหนดเวลาในการดำเนินการสอบ

8. ศึกษาคุณภาพของเครื่องมือ โดยดูความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ว่าถึงเกณฑ์ที่ดีของข้อสอบตามทฤษฎีทางการวัดผลที่กำหนดไว้หรือไม่

9. สร้างเกณฑ์ปกติของเครื่องมือวัดจริยธรรมฉบับนั้น

ณัฐภัทร ธรณี (2548: 38) กล่าวว่า การวัดความรับผิดชอบเป็นการวัดด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ เป็นเรื่องที่จะเอียงอ่อนและซับซ้อน จึงทำให้การวัดพฤติกรรมทางด้านนี้กระทำได้ยาก ทั้งนี้เพราะการสร้างเครื่องมือที่จะใช้วัดพฤติกรรมดังกล่าว เราไม่แน่ใจว่าวัดได้ตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ แต่นักจิตวิทยาและนักวัดผลการศึกษาก็ได้หาวิธีการและสร้างเครื่องมือที่มีคุณภาพดีเพียงพอที่จะกระตุ้นให้เห็นลักษณะที่แท้จริงของผู้ถูกวัดเพื่อให้ได้ ข้อมูลที่เชื่อถือได้

นอกจากนี้ ทวี ท่อแก้ว และอบรม สนิทบาล (2527 : 121) กล่าวว่า ถ้าจะให้เครื่องมือมีความเที่ยงตรงสูงควรจะใช้หลายๆ วิธีประกอบกัน ซึ่งโดยทั่วๆ ไปวิธีที่ใช้วัดมีอยู่ 5 วิธี คือ

1. วิธีการสังเกต เป็นวิธีการที่ใช้การสังเกตพฤติกรรมและลักษณะทั่วๆ ไปที่บุคคลแสดงออก ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แบบด้วยกัน คือ

1.1 การสังเกตแบบควบคุม เป็นการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่จัดไว้โดยเฉพาะ

1.2 การสังเกตโดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน ที่บุคคลแสดงออกวิธีการสังเกตทั้งสองแบบที่กล่าวไว้ข้างต้นต้องบันทึกผลตามที่เห็นจริง โดยไม่นำความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง ที่สำคัญผู้สังเกตควรจะได้รับการฝึกฝนมาเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงจะได้ผลดี

2. วิธีการรายงานตนเอง แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 การวิเคราะห์ตนเอง เป็นวิธีการให้บุคคลประเมินค่าตนเอง แบบวิเคราะห์ตนเองโดยใช้ลักษณะคำถามเป็นแบบปรนัยที่เป็นนามธรรม เช่น ความสนใจในวิชาต่างๆ เจตคติต่อสิ่งเร้าแล้วแปลผลเข้าสู่มาตรฐานการวัด

2.2 การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการสนทนาระหว่างบุคคล 2 คนอย่างมีจุดหมาย โดยผู้สัมภาษณ์เตรียมคำถามมา และจดบันทึกประมาณค่า ทั้งนี้ผู้ถูกสัมภาษณ์จะต้องไม่รู้ตัวว่าถูกทดสอบลักษณะนิสัย

3. วิธีการศึกษาความคิดเห็นจากคนอื่น เป็นวิธีการที่ผู้วัดจะต้องสร้างแบบทดสอบเพื่อใช้ถามบุคคลอื่นว่ามีความรู้สึกเกี่ยวกับบุคคลนั้นๆ อย่างไร เช่น ครู ผู้ปกครอง และเพื่อน เป็นต้น

4. วิธีการใช้แบบทดสอบ เป็นวิธีการที่นิยมใช้กันมาก โดยมีการสร้างแบบทดสอบประกอบด้วยคำถามหรือข้อความหลายข้อ ซึ่งผู้ทดสอบสร้างขึ้นโดยยึดถือปกติวิสัยของคนโดยทั่วไปไปเป็นเกณฑ์มาตรฐาน ข้อคำถามหรือสถานการณ์ที่สร้างขึ้นมักจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของผู้ถูกทดสอบเองหรือสอดคล้องเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม หรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำเมื่อตกอยู่ในสภาพการณ์นั้นๆ ทั้งนี้ผู้ถูกทดสอบต้องร่วมมือกับผู้ทดสอบในการตอบแบบทดสอบ เพื่อให้ได้ผลที่น่าเชื่อถือหรือเป็นไปตามวัตถุประสงค์

5. วิธีการฉายภาพ (Projective Technique) เป็นวิธีการที่ผู้วัดได้จัดสิ่งเร้าขึ้นมาให้บุคคลได้แสดงพฤติกรรมการตอบสนอง เช่น เล่าเรื่องจากรูปที่นำมาให้ดู ตัวอย่างได้แก่ แบบทดสอบ รอร์ชัคและรูปภาพที่เกิดจากการหยดหมึก ให้สร้างความสัมพันธ์ต่อเนื่องจากคำที่กำหนดให้ ให้เติมข้อความที่ไม่สมบูรณ์ ให้แสดงออกด้วยการวาดภาพ เป็นต้น ซึ่งเทคนิคเหล่านี้จะต้องใช้ผู้ทดสอบที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีทั้งสิ้นการเลือกวิธีการวัดความรับผิดชอบขึ้นอยู่กับความเหมาะสมทั้งผู้ทดสอบ และผู้ถูกทดสอบสภาพการณ์ที่ใช้ทดสอบ และสิ่งที่ใช้วัดเพื่อทำการศึกษา

สรุปได้ว่า การวัดความรับผิดชอบนั้นสามารถใช้เครื่องมือวัดได้หลายประเภท ซึ่งจะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย วิธีการวิจัยลักษณะของผู้ถูกประเมิน โดยเครื่องมือที่ใช้วัดความรับผิดชอบได้แก่ แบบทดสอบ แบบสอบถามแบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ และในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือวัดประเภทแบบสอบถาม (Rating Scale) มาเป็นเครื่องมือวัดความรับผิดชอบของนักเรียนในครั้งนี้

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

งานวิจัยในต่างประเทศ

ซุนนิค (Zunick. 1963 : 497) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการด้านความรู้สึกรับผิดชอบของเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมต่ำและฐานะทางสังคมปานกลางเพื่อต้องการทราบว่า การรับรู้ของเด็กในด้านความรับผิดชอบนั้น แปรตามระดับชั้นทางสังคมหรือไม่ พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง มีความรู้สึกด้านความรับผิดชอบได้เร็วกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะต่ำ

เพค และฮาฟวิกเฮิร์ส (Peck; & Havighurst. 1963 : 12) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีบรรยากาศแบบประชาธิปไตยและแบบใช้อำนาจ

พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีบรรยากาศแบบประชาธิปไตยมีความเป็นอิสระในตนเองและมีความรับผิดชอบมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวแบบอัตตาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เฮิร์ลล็อก (Hurlock. 1961: 661) ที่พบว่า ผลของการเลี้ยงดูเด็กแบบประชาธิปไตย โดยให้ความรัก ความสนใจ และเห็นความสำคัญของเด็ก จะทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีเพื่อนมาก เป็นมิตร ซื่อสัตย์ คล่องแคล่ว ร่าเริง มีอารมณ์มั่นคง มีความคิดริเริ่ม ฟังตนเองได้ สามารถเผชิญชีวิตด้วยความมั่นใจและทำให้เด็กรู้จักรับผิดชอบ ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตยจะทำให้เด็กขาดความใกล้ชิดกับพ่อแม่ ขาดความรู้สึกรับผิดชอบและขาดความรับผิดชอบ

ชีพาร์ต (Shepard. 1999 : 52) ได้พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนในเกรด 3, 4 และ 5 จำนวน 128 คน ในด้านความรับผิดชอบในการทำการบ้านที่ได้รับมอบหมายเป็นประจำ โดยใช้วิธีการหาข้อสรุป 9 วิธี เพื่อช่วยการทำการบ้านให้เสร็จสมบูรณ์ การวิเคราะห์ในด้านระดับคะแนน และความคิดเห็นของครู แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่ผ่านวิธีการดังกล่าว ได้รับคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 1 วิชา และได้รับคำวิจารณ์ด้านบวกในสมุดรายงานประจำตัว และผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น

ชินเนอร์รี (Chinnery.2004 : 12821-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โดยมุ่งอธิบายลักษณะของจริยธรรมดังกล่าว โดยมีนักเรียนจากโรงเรียนในอเมริกาเหนือที่ก่อตั้งมานานกว่า 100 ปี เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาด้านความคิดหรือพฤติกรรมทางจริยธรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะทางการศึกษาด้านความรับผิดชอบ พบว่า การสร้างจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนนั้น ครูต้องกำหนดเค้าโครงการสอนและนำไปใช้ในการเรียนการสอน

กอร์ดอน (Gordon.2004 : 1578-B) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ใช้กลุ่มตัวอย่าง 104 คน จากผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่เก็บข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของผู้ปกครองที่มีต่อความรับผิดชอบต่อสังคม การปรับตัวของครอบครัว และสัมพันธภาพภายในครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า สัมพันธภาพภายในครอบครัวที่มีความเข้มงวดกวดขัน เด็กจะมีความรับผิดชอบสูงกว่าครอบครัวที่มีการปล่อยปละละเลย รูปแบบหรือมาตรการภายในครอบครัว เป็นตัวพยากรณ์ในสมการพยากรณ์ความรับผิดชอบต่อสังคม และครอบครัวที่มีความคาดหวังของผู้ปกครอง สามารถทำนายความรับผิดชอบต่อสังคมได้

งานวิจัยในประเทศ

ดวงจันทร์ หนูทอง (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้แม่แบบ หนังสือเล่มที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ใช้ภาษาท้องถิ่นที่บ้าน และมีคะแนนแบบสอบถามการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่ำกว่าจริยธรรมชั้นที่ 3 ลงมา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 12 คน ให้กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยใช้แม่แบบ อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุม ได้รับการสอนแบบปกติ สอนกลุ่มละ 11 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที แล้วเปรียบเทียบผลการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบโดยการใช้แม่แบบกับวิธีสอนแบบปกติ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ

โปรแกรมการสอนโดยใช้แม่แบบหนังสือ และโปรแกรมการสอน แบบปกติตามเรื่องราว พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง และนักเรียนกลุ่มควบคุม มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนั้นนักเรียนกลุ่มทดลองมีการให้เหตุผล เชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

อัจจิมา จินวาลา (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่ม และกรณีตัวอย่างที่มีต่อความรับผิดชอบต่อโรงเรียนของนักเรียนประถม ศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนคลองเสือ น้อย กรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2535 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียนต่ำกว่า เปอร์เซนต์ไทม์ที่ 25 จำนวน 20 คน แล้วสุ่มออกเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการพัฒนาความรับผิดชอบต่อโรงเรียนด้วยโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม และกลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการพัฒนาด้วยโปรแกรมกรณีตัวอย่างที่มี จุดมุ่งหมายเดียวกับโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม จำนวน 12 ครั้ง ติดต่อกัน เป็นเวลา 6 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ โปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม โปรแกรมกรณีตัวอย่าง แบบประเมินพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อโรงเรียน และแบบทดสอบความรับผิดชอบต่อโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test นักเรียนที่ได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบต่อโรงเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่าง มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่ม มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียนสูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คมสันต์ พุ่มพงษ์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของกระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความรับผิดชอบต่อเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านท่าไม้ จังหวัดชัยนาท กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีความรับผิดชอบต่อเพื่อนต่ำกว่าเปอร์เซนต์ไทม์ ที่ 50 จำนวน 16 คน ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากร แล้วสุ่มเป็นกลุ่มทดลองเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และกลุ่มควบคุม ได้รับการสอนแบบปกติ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามความรับผิดชอบต่อเพื่อน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ The Mann-Whitney U Test และ The Wilcoxon Matched Pairs Sign-Rank Test สรุปได้ดังนี้ นักเรียนที่เข้าร่วมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบต่อเพื่อนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อเพื่อนสูงขึ้นภายหลังการเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และภายหลังได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุจิตรา ปัทมธนิษฐ์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้สร้างและพัฒนาชุดการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม เรื่อง ความรับผิดชอบต่อเพื่อนและการมีวินัย วิชาจริยศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการสอนวิชาจริยศึกษา เรื่อง ความรับผิดชอบต่อเพื่อนและการมีวินัย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85 และได้นำชุดการสอนที่พัฒนาขึ้นไปทดสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเตรียมปริญญาสุรนารี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2538 จำนวน 30 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ผลการวิจัยปรากฏว่า ชุด

การสอนที่สร้างและพัฒนาขึ้น ทั้ง 6 ชุด มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนมีความพอใจที่เรียนโดยการสอนด้วยชุดการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม เรื่องความรับผิดชอบและการมีวินัย วิชาจริยศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างและพัฒนาขึ้น

นภดล ภวนะวิเชียร (2540: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค่านิยมด้านความรับผิดชอบต่อ
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้รับการสร้างเสริมด้วยกระบวนการที่พัฒนาตามแนวคิดของไอ
เซ็นและแรทส์ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเสริมสร้างค่านิยมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปสร้างเสริม
ค่านิยมเป้าหมายให้แก่นักเรียนได้ โดยพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามกระบวนการที่พัฒนาขึ้น
มีพัฒนาการในค่านิยมด้านความรับผิดชอบต่อมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วม กิจกรรมดังกล่าวทั้งใน
ด้านความรู้ ความรู้สึกที่ดี และพฤติกรรมที่แสดงถึงค่านิยมนั้น

ณัฐจิตต์ ลิมนวาทิพงษ์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อ
ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับการที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบ
ปกติ โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ แผนการจัดกิจกรรมในวงกลมแบบให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม เอกสารความ
ร่วมมือเพื่อลูกรัก ชุดส่งเสริมความรับผิดชอบต่อ แผนการจัดกิจกรรมในวงกลมแบบปกติ แบบวัด
พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อซึ่งมีค่าความเที่ยง .83 และแบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อซึ่งมี
ความเที่ยง .97 ผู้วิจัยทดสอบและสังเกต พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของเด็กปฐมวัยทั้งสองกลุ่มก่อน
และหลังการทดลอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า
เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม
แบบปกติ มีความรับผิดชอบต่อเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 และพบว่าเด็กปฐมวัยที่
ได้รับการจัดกิจกรรมแบบให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม มีความรับผิดชอบต่อสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
กิจกรรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

สุวรินทร์ โรจน์ขจรนภาลย์ (2547: 19) ได้ศึกษาพบว่าความรับผิดชอบต่อด้านการ
เรียน เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ ส่งผลให้นักเรียนประสบความสำเร็จในด้านการเรียนทั้งนี้เพราะ
นักเรียนที่มีความรับผิดชอบต่อด้านการเรียนดี จะมีความตั้งใจและเอาใจใส่ในการเรียนขยันอ่านหนังสือ
และทบทวนบทเรียน รู้จักแบ่งเวลาในการเรียน และพยายามศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่
เสมอ

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อ สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อ
เป็นคุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญที่จำเป็นต้องมีในตัวบุคคล และความรับผิดชอบต่อจะขึ้นอยู่กับ
องค์ประกอบหลายด้านของบุคคล ความรับผิดชอบต่อสามารถเสริมสร้างและฝึกฝนให้มีขึ้นได้ในตัว
บุคคล โดยต้องฝึกฝนและอบรมตั้งแต่วัยเด็ก และจะพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนถึงวัยผู้ใหญ่ เมื่อบุคคลมี
ความรับผิดชอบต่อเป็นคุณลักษณะประจำตัวแล้ว การพัฒนาในด้านสังคมและประเทศชาติก็จะ
เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

3. การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.1 ความหมายของการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2538 : 132) ให้ความหมายว่า งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนักศึกษา คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนาบุคคล การจัดภาวะแวดล้อม การพัฒนากิจกรรมการให้สวัสดิการและบริการนักเรียนนักศึกษา งานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา นอกจากจะเสริมวัตถุประสงค์ของสถาบันด้วยการสอนการวิจัยการบริหารทางวิชาการแก่ชุมชน และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแล้ว ซึ่งมุ่งเน้นพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพิ่มเติมจากสิ่งที่ศึกษาในชั้นเรียนไม่สามารถให้ได้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2540 : 3) เสนอว่า การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง นอกเหนือจากการเรียนการสอนปกติ เป็นงานที่มุ่งส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนให้เป็นไปด้วยดี อันจะส่งผลต่อไปถึงการพัฒนาศักยภาพความรู้ ความสามารถหรือความถนัด ความสนใจของนักเรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 2 – 3) ให้ความหมายว่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย ให้ได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง มีความหมายและมีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาอารมณ์ และสังคม มุ่งเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

ดังนั้น การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จึงเป็นการจัดกิจกรรมอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมและเป็นคนดีของสังคมต่อไป

3.2 ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นงานที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่างานวิชาการ นอกเหนือจากไปจากงานอื่น ๆ ดังที่ กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 165) ได้ให้ความเห็นว่างานของผู้บริหารที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งนอกเหนือไปจากงานวิชาการงานบุคคล งานธุรการ และงานการเงินแล้ว ยังมีงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของนักเรียนอีก นักเรียนแต่ละคนเมื่อเข้ามาสู่ระบบของโรงเรียน ก็จะมีกระบวนการต่อเนื่องและสัมพันธ์กับฝ่ายบริหารตั้งแต่เริ่มเข้าจนถึงออกจากโรงเรียน มีทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่จะต้องจัดกระทำเกี่ยวกับตัวนักเรียนแต่ละคนต้องคอยดูแลปกครองต้องจัดบริการสิ่งต่างๆ ให้ตลอดจนจัดกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นการเสริมบทเรียนให้แก่เรียนอีกด้วย งานกิจการและกิจกรรมนักเรียนจึงมีอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องศึกษาวิธีที่จะทำให้งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นไปด้วยดีโดยมีนักเรียนที่มีคุณภาพในที่สุด

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2534 : 6 – 7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่าสามารถแยกประเด็นได้ดังนี้

1. ความสำคัญต่อตัวนักเรียนเอง การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ช่วยให้นักเรียนรายบุคคลได้มีโอกาสฉายแวบ จากการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ
2. ความสำคัญต่อครูอาจารย์ การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ช่วยให้ครูอาจารย์ได้สัมพันธ์กับนักเรียนรายบุคคล จนรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านความสามารถ ความสนใจ ความถนัดธรรมชาติและสามารถให้ความช่วยเหลือเขาเป็นรายบุคคลได้ดียิ่งขึ้น
3. ความสำคัญต่อผู้บริหารโรงเรียน การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน ผู้ปกครอง นายจ้าง และโรงเรียนที่สูงขึ้นไป
4. ความสำคัญต่อการแนะแนวการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนช่วยให้ครูแนะแนวที่ไม่มีแบบทดสอบความถนัด ความสนใจ ได้ข้อมูลด้านความถนัดและความสนใจจากการสังเกตและบันทึกข้อมูลประจำวันในการร่วมทำกิจกรรมนักเรียนรายบุคคล ทั้งนี้เพื่อนำไปประกอบการให้คำปรึกษาหารือกับนักเรียนในการตัดสินใจวางแผนเลือกอาชีพ และเลือกสายการเรียนให้เหมาะสมกับตน
5. ความสำคัญต่อประเทศชาติ การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนช่วยให้ประเทศชาติได้พลเมืองที่เพียบพร้อมด้วยปัญญาธรรม สามัคคีธรรม และคารวะธรรมเป็นพลเมืองที่ประเทศชาติพึงปรารถนา

ธิดารัตน์ บุญนุช (2538 : 13) ได้สรุปความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. ด้านวิชาการและสติปัญญา กิจกรรมนักเรียนเป็นส่วนเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ในชั้นถ้ามีการจัดกิจกรรมให้ดีแล้ว ก็จะสามารถนำเอาความรู้จากชั้นเรียนมาประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมนอกชั้นเรียนได้ เช่น นักเรียนอาจจัดทำหนังสือพิมพ์ของสถาบันหรือจัดกิจกรรมประเภทการแสดงดนตรี เป็นการนำการเรียนรู้หรือความรู้จากห้องเรียนไปประยุกต์กับกิจกรรมนอกชั้น กิจกรรมแบบนี้จะช่วยให้นักเรียนได้ความรู้ที่แตกฉาน และได้ประสบการณ์มากยิ่งขึ้น รวมทั้งทำให้เข้าใจบทเรียนในชั้นได้ดียิ่งขึ้นด้วย กิจกรรมบางอย่างยังเป็นการผสมผสานความรู้หลายๆ ด้านของนักเรียน เช่น นักเรียนจะออกสิ่งพิมพ์ด้านนิเวศวิทยา นักเรียนจะต้องนำความรู้ทั้งด้านภาษา หนังสือพิมพ์ และวิทยาศาสตร์มาประยุกต์เข้าด้วยกัน
2. ด้านสังคม กิจกรรมนักเรียนจะช่วยสอนหรือฝึกทักษะพิเศษในการติดต่อในสังคมให้แก่นักเรียน จะช่วยนักเรียนให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความเกี่ยวพันในสังคม ช่วยให้นักเรียนรู้จักปรับตัวและหาโลกของตนเองได้ การแข่งขันในสังคมนั้นสามารถเรียนได้ทั้งจากในและนอกชั้นเรียนแต่โอกาสที่จะได้สัมผัสจริง ๆ กับการแข่งขันนั้นจะได้มากกว่าโดยการทำกิจกรรม กิจกรรมเป็นห้องปฏิบัติการที่มีค่าของการใช้ชีวิตในสังคม เพราะกิจกรรมช่วยให้นักเรียนเข้าใจถึงอิทธิพลและแรงผลักดันของสังคม และวัฒนธรรมต่อทัศนคติ คุณธรรมและการแสดงออกแต่ละคน และของกลุ่มนักเรียนในสังคม

3. ด้านการอยู่ร่วมกัน กิจกรรมช่วยให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กันเอง ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกันทำงานร่วมกัน ประชุมร่วมกัน ฝึกประสานงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันนอกจากนี้กิจกรรมยังช่วยให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของกลุ่ม เมื่ออยู่ในกลุ่มนักเรียนจะลดความห่างเหินระหว่างบุคคลกันไปเอง จะพัฒนาความเข้าใจต่อคนอื่นที่ลึกซึ้งขึ้นและยังเกิดความพอใจที่รู้สึกว่าเป็นคนของกลุ่มด้วย

4. ด้านพัฒนาการในตัวนักเรียน กิจกรรมเป็นสิ่งที่ช่วยให้งานด้านพัฒนาการในตัวนักเรียนบรรลุผล จากการที่ทราบลักษณะและภูมิหลังของนักเรียนเกี่ยวกับความสนใจสุขภาพร่างกายและพื้นฐานทางสังคม สามารถที่จะจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาของนักเรียนในแต่ละชั้นได้เพราะนักเรียน แต่ละคนมีระดับวุฒิภาวะทางสังคมที่ต่างกัน มีพัฒนาการด้านร่างกายและคุณธรรมที่ต่างกัน ความเจริญทางสมองที่ต่างกัน ความต้องการก็แตกต่างกันด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้นักเรียนแต่ละคนมีพัฒนาการแตกต่างกันออกไป ถ้านักเรียนมีโอกาสได้แสดงออกก็จะช่วยให้เขาเกิดการพัฒนาทางบุคลิกภาพ กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบและรู้จักตนเอง นอกจากด้านบุคลิกภาพแล้วนักเรียนยังได้พัฒนาด้านคุณธรรมด้วย เพราะคุณธรรมเกิดขึ้นได้จากมนต์ที่ได้ออกจากการเรียนนอกชั้นและจากการประยุกต์กับสภาพการณ์บางประการ สิ่งเหล่านี้ล้วนได้จากกิจกรรม เพราะฉะนั้นกิจกรรมจึงช่วยนักเรียนให้ปรับตนเองฝึกฝนตนเองเพื่อชีวิตในอนาคต

5. ฝึกการเป็นผู้นำและการใช้ชีวิตในระบอบประชาธิปไตย กิจกรรมจะช่วยเตรียมนักเรียนเพื่อการมีชีวิตในสังคมระบอบประชาธิปไตย ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ว่าการเป็นพลเมืองดีนั้นเป็นอย่างไร ให้โอกาสได้พัฒนาความเป็นผู้นำและผู้ตามช่วยพัฒนาความกล้าหาญที่มีคุณธรรมประกอบและรู้จักรักษากฎและระเบียบต่าง ๆ

6. เกิดความรักสถาบันและให้บริการชุมชน กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้เกิดการรวมตัวกันเป็นเอกภาพในสถาบัน จากการได้ติดต่อกันฉันท์เพื่อนระหว่างอาจารย์กับศิษย์และบุคลากรอื่น ๆ ในสถาบันทำให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้รู้จักที่จะมีส่วนที่จะให้สถาบันหรือชุมชนที่ตนร่วมอยู่ด้วยกัน ซึ่งจะนำไปสู่การให้กับสังคมหรือบริการแก่สังคมต่อไปด้วย

7. ระบายพลังของนักเรียน การเรียนในสถาบันการศึกษานักเรียนอาจมีเวลาว่าง และอาจจะใช้เวลาว่างไปในทางที่ไร้ประโยชน์และโทษต่อตนเองและสังคมได้ กิจกรรมนักเรียน จะช่วยให้นักเรียนใช้เวลาว่างไปในการสร้างสรรค์ได้รู้จักพลังงานที่มีอยู่ในตนเองไปในทางที่ถูกที่ควร ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่

จากความสำเร็จดังที่นักการศึกษาและกรมวิชาการ การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจึงเป็นงานที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่างานด้านอื่น หากว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญ สนใจ และปฏิบัติอย่างดีแล้ว ก็จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาได้มากยิ่งขึ้น การจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จะต้องอาศัยกิจกรรมหลายรูปแบบเพราะกิจกรรมเป็นส่วนที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ ความสามารถทางวิชาการ ช่วยให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ช่วย

แก้ปัญหาการปกครอง สอนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีช่วยให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนกับครู นักเรียนกับโรงเรียน ตลอดจนโรงเรียนกับชุมชนอีกด้วย กิจกรรมนักเรียนจึงมีส่วนสำคัญในการช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้

3.3 หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ในการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนนั้น เสริมวิทย์ ศุภเมธี (2531 : 99) ได้เสนอแนะถึงหลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ว่า โรงเรียนจะต้องยึดหลักประชาธิปไตย โดยครูเป็นเพียงผู้คอยแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนเท่านั้น นักเรียนแต่ละคนควรให้ทำกิจกรรมที่ตนสนใจและถนัดที่สุดไม่ควรมีระเบียบบังคับมากจนเด็กไม่เป็นตัวของตัวเอง เพราะเขาจะได้แสดงบทบาทของเขาเองให้มากที่สุด

กิตติมา ปรีดีติลล (2532 : 185 – 186) ได้กล่าวว่าจำเป็นต้องพิจารณาให้รอบคอบในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยถือหลักปฏิบัติดังนี้

1. กิจกรรมทุกประเภทจะต้องอยู่ในความดูแลของผู้บริหารและครูอย่างใกล้ชิด
2. ต้องมีจุดประสงค์ที่จะส่งเสริมความเจริญด้านต่างๆ ของนักเรียน
3. จำนวนชนิดและประเภท ควรได้สัดส่วนกับจำนวนและความต้องการของนักเรียน
4. ต้องมีวิธีการจำกัดจำนวนกิจกรรมจำนวนสมาชิกที่จะเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรมเหล่านั้น
5. ควรมีการแนะแนวเกี่ยวกับการเลือกกิจกรรม
6. ครูและนักเรียนทุกคนมีสิทธิ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น
7. เวลา สถานที่ และภาวะเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเสมอ
8. กิจกรรมทุกอย่างต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาการของเด็ก ไม่ใช่เพื่อความดีความชอบของครูหรือนักเรียน
9. พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมบางอย่าง
10. หากมีเรื่องเงินเข้ามาเกี่ยวข้องจะต้องแสดงรายรับ รายจ่ายให้ละเอียด

ประพันธ์ สุริหาร (2535 : 29) ได้เสนอหลักการในการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังต่อไปนี้

1. การวางแผน (Planning) คือการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะมีการปฏิบัติจริง เพราะเมื่อถึงคราวปฏิบัติจริงจะได้ดำเนินงานอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอนเพื่อให้บังเกิดผลดีที่สุด สั้นเปลืองน้อยที่สุด ซึ่งอาจจะวางแผนระยะยาวเป็นการวางแผนรายปี การวางแผนระยะสั้น เป็นการวางแผนรายเดือนและการวางแผนปฏิบัติการเร่งด่วนให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เร่งรีบแก้ไข

2. การจัดองค์การ (Organizing) คือการวางระเบียบงานการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนให้มีความสมดุลกันกับบุคลากรในโรงเรียน วางโครงสร้างการจัดกิจกรรมนักเรียน มอบหมายงานกำหนดสายงาน บังคับบัญชา การมอบหมายอำนาจหน้าที่

3. การอำนวยการ (Directing) หมายถึงการควบคุมบังคับบัญชาให้มีการปฏิบัติงานตามแผนหลังจากที่มอบหมายอำนาจหน้าที่ไปแล้ว โดยใช้ศิลปะการจูงใจ การติดต่อสื่อสาร การเป็นผู้นำและหลักมนุษยสัมพันธ์

4. การควบคุมงาน (Controlling) คือการติดตามประเมินผล เป้าหมายของการควบคุมก็คือให้การปฏิบัติงานนั้นเป็นไปตามแผน ฉะนั้นจึงต้องมีการควบคุมการปฏิบัติงานและควบคุมการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินผลจะทำให้ผู้บริหารได้ข้อมูลว่าจะปรับปรุงแผนใหม่ปรับปรุงหน่วยงานใหม่หรือปรับปรุงการอำนวยการใหม่ เทคนิคการควบคุมงานที่สำคัญมีหลายวิธี เช่น Gantt's Chart , PERT การตรวจเยี่ยม การรายงานและการจดบันทึก เป็นต้น

ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2536 : 388 – 392) ได้เสนอหลักการเบื้องต้นของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังนี้

1. นักเรียนทุกคนเป็นสมาชิกของโรงเรียน สิ่งแรกที่โรงเรียนจะต้องกระทำ คือ การยอมรับว่านักเรียนทุกคนเป็นสมาชิกของโรงเรียน มีสิทธิหน้าที่อันชอบธรรมที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของตนเองภายในโรงเรียน ซึ่งถ้าโรงเรียนไม่รับหลักการในข้อนี้แล้ว การจัดกิจกรรมนักเรียนย่อมจะได้ผลดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับการฝึกให้นักเรียนรู้จักเป็นสมาชิกที่ดีในระบอบประชาธิปไตย เพราะเนื่องจากโรงเรียนยังใช้การปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอยู่

2. กิจกรรมที่กำหนดขึ้นควรกำหนดไว้ในตารางเวลาเรียนหรือปฏิทินโรงเรียน เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนนี้ไม่มีกำหนดเวลาตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของแต่ละโรงเรียน ซึ่งต้องคำนึงถึงสถานที่ ประเภทของกิจกรรมที่จัด ความพร้อมเพียงของนักเรียนและเวลาที่สามารถจัดร่วมกันได้ เวลาที่ใช้จัดกิจกรรมนักเรียนที่อาจทำได้ คือ

2.1 วันหยุดราชการ หรือวันหยุดพิเศษ

2.2 กำหนดเอาวันใดวันหนึ่ง ในเวลาเรียนในชั่วโมงใดก็ได้ เช่น วันศุกร์ 2 คาบสุดท้าย เวลารับประทานอาหาร

2.3 ก่อนหรือหลังเวลาเรียน

2.4 วันปิดภาคเรียน ทางโรงเรียนจะกำหนดเป็นวันใดเวลาใดก็ได้ข้อสำคัญที่สุด คือ ต้องระบุและกำหนดไว้ในปฏิทินของโรงเรียน

3. นักเรียนทุกคนควรจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ถ้าหากโรงเรียนมีความเชื่อในหลักการที่ว่ากิจกรรมมีประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างแท้จริง ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยไม่กำหนดว่าผู้เรียนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนจะเป็นผู้ที่เรียนอยู่ในเกณฑ์ดีเท่านั้น และการให้นักเรียนเข้าร่วมในกิจกรรมนั้น จะต้องไม่เป็นการบังคับ ควรจะใช้วิธีเร้า

ให้นักเรียนมีความสนใจเมื่อนักเรียนเกิดความสนใจเขาก็เต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม บางครั้งครูอาจารย์อาจจะพบว่ามือนักเรียนหลายคน เข้าร่วมกิจกรรมหลายประเภทอันนี้จะมีผลกระทบถึงการเรียนของนักเรียน และจัดเข้าลักษณะที่สำหรับนักเรียนคนอื่น ๆ ด้วย จึงควรจำกัดการเป็นสมาชิกหรือเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนแต่ละคนอย่างน้อยคนละหนึ่งชุมนุม แต่ต้องไม่เกินคนละ 3 ชุมนุม หรือ 3 กิจกรรม

4. การจัดกิจกรรมนักเรียนต้องยึดหลักประชาธิปไตย ในการที่จะรับนักเรียนเข้าเป็นสมาชิกของชุมนุม ควรเป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตยของนักเรียนไม่ว่าจะเป็นนักเรียนซ้ำ ฉลาด รวย จนสวย น่ารัก น่าเกลียด ควรมีโอกาสเท่าเทียมกันในการเป็นสมาชิกชุมนุมและการเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งควรเป็นไปตามความสมัครใจ ความสนใจ ของนักเรียนแต่ละคน

5. การจัดกิจกรรมนักเรียนควรมุ่งที่นักเรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากการจัดกิจกรรมนักเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ของนักเรียนในโรงเรียนให้กว้างขึ้น ดังนั้นนักเรียนในโรงเรียนเท่านั้น ที่ควรได้ลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง ทั้งนี้ได้หมายความว่าหากิจกรรมมีส่วนร่วมของบุคคลอื่น ๆ ในชุมชน บุคคลอื่น ๆ ในชุมชนอาจเข้าร่วมในลักษณะอื่น ๆ ได้ เช่น เป็นวิทยากรการบริจาคทรัพย์หรือวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

6. ไม่พยายามใช้เวลาเรียน กิจกรรมนักเรียน นักเรียนบางกลุ่มชอบใช้เวลาเรียนปกติ จัดกิจกรรม ซึ่งการกระทำเช่นนี้จะทำให้เสียผลการเรียนของนักเรียน การสอนของครูไม่เป็นไปตามกำหนด ไม่ครบถ้วนตามกระบวนการหลักสูตร กับทั้งอาจทำให้ผู้ปกครองมีเจตคติที่ไม่ดีต่อโรงเรียนได้ ครูต้องสนใจให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาอย่างถูกต้อง หลักการนี้อาจยืดหยุ่น ได้รับการยกเว้นได้บ้าง แต่ไม่ควรบ่อยนัก

7. ผู้นำนักเรียนควรจะได้รับฝึกฝน และพัฒนาอย่างเหมาะสม ครูอาจารย์ควรมีความรับผิดชอบที่จะสอนให้เข้าใจถึงหลักการเลือกผู้นำ พร้อมทั้งฝึกการเป็นผู้นำให้กับนักเรียนด้วยการที่นักเรียนรู้จักสามารถแยกแยะและเลือกผู้นำได้อย่างเหมาะสมนั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่านักเรียนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม อีกทั้งเป็นการแสดงความรับผิดชอบของตนต่อสังคมโรงเรียนอีกด้วยสำหรับผู้ที่จะเป็นผู้นำสมควรที่จะได้รับการฝึกฝนก่อนที่จะรับบริหารงาน

8. ต้องมีการดูแลและให้คำแนะนำในการจัดกิจกรรมอย่างเพียงพอ โรงเรียนไม่สมควรควบคุมการจัดกิจกรรมของนักเรียน แต่ควรที่จะดูแลให้คำแนะนำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยการรับผิดชอบในการพัฒนาประสานงานและร่วมมือกับนักเรียน

9. การเข้าร่วมกิจกรรมของครู - อาจารย์ จัดเป็นการทำงานตามปกติ การที่ ครู - อาจารย์เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนนั้นควรที่จะได้รับการยอมรับจากผู้บริหารโรงเรียนว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานปกติของครู ทำให้ครูมีกำลังใจในการเข้าร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้น

10. ผู้บริหาร และครู ควรทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษามิใช่ผู้สั่งการ เนื่องจากการปฏิบัติตัวของครู ในการสอนตามปกติ มักจะเป็นผู้ดำเนินการและสั่งการอยู่เสมอ อาจทำให้ครู -

อาจารย์นึกเสมอว่าหน้าที่ของครู - อาจารย์ ควรเป็นแต่เพียงให้คำปรึกษา ช่วยเหลือพร้อมทั้งให้กำลังใจแก่นักเรียน

11. กิจกรรมควรเริ่มด้วยสิ่งง่าย ๆ เล็ก ๆ ไปสู่กิจกรรมที่ยาก และใหญ่ขึ้นเป็นผลดี และเมื่อนักเรียนมีประสบการณ์ดีแล้วจึงค่อยทำในกิจกรรมที่มีขนาดใหญ่และยุ่งยากซับซ้อนขึ้น ถ้าเริ่มต้นด้วยกิจกรรมใหญ่ ๆ ยุ่งยาก และมาก และไม่ประสบความสำเร็จ ทำให้นักเรียนเบื่อ เกิดความท้อถอยควรคำนึงถึงสภาพของโรงเรียน ท้องถิ่น สถานที่ บุคลากร งบประมาณ และส่วนประกอบอื่น ๆ ด้วย

12. ควรมีการเก็บบันทึก ประเมินผล กิจกรรมที่ทำไปแล้ว เมื่อทำกิจกรรมไปแล้ว ควรได้มีการบันทึกและประเมินผลการทำกิจกรรมเก็บเข้าแฟ้มอย่างดี ข้อความที่จดบันทึกควรละเอียด ครอบคลุม ทุกเรื่อง เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการจัด ผลที่ได้รับ ตลอดจนข้อคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมครั้งต่อ ๆ ไป

13. กิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมด้วย การจัดกิจกรรมในโรงเรียนโดยไม่ให้ชุมชนรู้เห็นและร่วมกิจกรรมบ้าง ย่อมก่อให้เกิดผลเสีย คือ จะไม่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนเท่าที่ควร ดังนั้นโรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบ และบางกิจกรรมอาจขอความร่วมมือจากชุมชนด้วย ซึ่งชุมชนจะมีกำลังผลักดันเกื้อหนุนกิจกรรมนักเรียนได้เป็นอย่างดี

14. กิจกรรมนักเรียน ควรได้รับความสำคัญเท่าเทียมกับกิจกรรมในหลักสูตร

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 2) เสนอหลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดังนี้

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปแบบ

2. จัดให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความสนใจ ความถนัด และความสามารถของ

ผู้เรียนและวัฒนธรรมที่ดำรง

3. บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริงให้ผู้เรียน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และรู้สึกสนุกกับการใฝ่รู้ใฝ่เรียน

4. ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ฝึกให้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการ ที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง

5. จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม

6. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา

7. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีครูเป็นที่ปรึกษา ถือเป็นหน้าที่และงานประจำโดยคำนึงถึงความปลอดภัย

8. ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

9. มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม โดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กระบวนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันแก้ปัญหา เรียนรู้จากประสบการณ์จริง

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคู่มือ

4.1 ความหมายของคู่มือ

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ (2535 : 77) ได้ให้ความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือหมายถึง เอกสารหรือหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ครูใช้จัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดประสงค์

ปรีชา ช้างขวัญยืน และคนอื่น ๆ (2539 : 127) ให้ความหมายของคู่มือว่าเป็นหนังสือที่ใช้ควบคู่ไปกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นหนังสือที่ให้แนวทางการปฏิบัติให้กับผู้ใช้ให้สามารถกระทำสิ่งนั้น ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

จากความหมายของคู่มือ ดังกล่าวพอสรุปได้ว่า คู่มือเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ใช้อคู่มือได้ศึกษาทำความเข้าใจและง่ายต่อการปฏิบัติตามได้ ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

4.2 ประเภทของคู่มือ

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ และคนอื่น ๆ (2535 : 77) แบ่งคู่มือเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. คู่มือการสอนหรือคู่มือการจัดกิจกรรม เป็นคู่มือที่ให้ความรู้และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนเช่น คู่มือการจัดประชาธิปไตยในโรงเรียน คู่มือปฏิบัติกิจกรรมสร้างนิสัยสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา คู่มือด้านการอบรมนักเรียนหน้าเสาธง คู่มือการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เป็นต้น

2. คู่มือหนังสือเรียน เป็นคู่มือที่จัดขึ้นควบคู่กับหนังสือเรียนที่เราต้องการอธิบายให้ใช้หนังสือเล่มนั้นให้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือเรียน จึงมีลักษณะกึ่งแผนการสอนกึ่งคู่มือนักเรียน

ปรีชา ช้างขวัญยืน และคนอื่น ๆ (2539 : 127) อธิบายว่าโดยทั่วไป ๆ หนังสือ คู่มือที่พบกันมีอยู่ 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. คู่มือครู เป็นหนังสือที่ให้แนวทางและคำแนะนำให้แก่ครูเกี่ยวกับสาระ วิธีการ กิจกรรม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งข้อมูลอ้างอิงต่าง ๆ ปกติใช้ควบคู่กับตำราเรียน

2. คู่มือเรียน คือ หนังสือที่ผู้เรียนใช้ควบคู่ไปกับตำราที่เรียนปกติประกอบด้วย สาระ คำสั่ง แบบฝึกหัด ปัญหาหรือคำถาม ที่ว่างสำหรับเขียนคำตอบและการทดสอบ

3. คู่มือทั่วไป จัดเป็นหนังสือที่ให้ข้อความรู้เกี่ยวกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่ผู้อ่าน โดยมุ่งหวังให้ผู้อ่านหรือผู้ใช้เข้าใจ และสามารถที่จะดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ด้วยตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

กรมวิชาการ (2538 : 66-67) กรมวิชาการได้จัดทำคู่มือการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมอาชีพการเรียนรู้ควบคู่การทำงานเป็นคู่มือจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน โรงเรียนในโครงการ นักเรียนในโครงการ หลักสูตร การลงทะเบียน แนวทางดำเนินงานในโรงเรียน การวิเคราะห์งาน การจัดการเรียนการสอน การวัดประเมินการเรียน บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ และผลที่คาดว่าจะได้รับ

จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้นนั้น อนุชิต เชิงจำเนียร (2545 : 24) ได้ทำการศึกษาและสรุปได้ว่าคู่มือแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. คู่มือเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตร จัดเป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางหรือเทคนิควิธีการสอน การใช้สื่อหรือนวัตกรรมที่สัมพันธ์กับรายวิชาหนึ่งหรือระดับชั้นเรียนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น ๆ เช่น คู่มือรายวิชา คู่มือระดับชั้นเรียน คู่มือการใช้สื่อนวัตกรรม การเรียน การสอน เป็นต้น

2. คู่มือการจัดกิจกรรมการสอนทั่วไป เป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางหรือเทคนิคการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และเป็นคู่มือที่มีได้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระ หรือคำอธิบายรายวิชาใดวิชาหนึ่งโดยตรง เช่น คู่มือการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยภายในโรงเรียน คู่มือปฏิบัติการกิจกรรมสร้างนิสัยสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วสามารถสรุปได้ว่า คู่มือไม่ว่าจะเกี่ยวกับการเรียนการสอนหรือการจัดกิจกรรมเป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางหรือเทคนิคในการดำเนินการสอนหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

4.3 องค์ประกอบของคู่มือ

ในการจัดทำคู่มือที่มีส่วนประกอบที่สำคัญ ๆ ที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้ ดังได้รวบรวมความเห็นของนักวิชาการไว้ต่อไปนี้

ปรีชา ช่างขวัญยืน และคนอื่น ๆ (2539 : 129) อธิบายองค์ประกอบของคู่มือไว้ดังนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ
2. คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการที่จำเป็นต่าง ๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ สื่อ เป็นต้น
3. เนื้อหาสาระและกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการ
4. ความรู้เสริมหรือแบบฝึกหัดหรือแบบฝึกหัดปฏิบัติเพื่อช่วยในการฝึกฝน
5. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา
6. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ

เอกุฒิ ไกรมาก (2541 : 54) องค์ประกอบของคู่มือครู คู่มือครูควรประกอบด้วย รายละเอียดที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ โดยปกติจะครอบคลุมถึง
 - 1.1 วัตถุประสงค์ของคู่มือ
 - 1.2 ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการใช้คู่มือ
 - 1.3 วิธีการใช้
 - 1.4 คำแนะนำ
2. เนื้อหาสาระที่จะสอนปกติจะมีการให้เนื้อหาสาระพร้อมที่จะสอน โดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายประกอบและอาจมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่จะอ่าน
3. การเตรียมการสอน ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้
 - 3.1 การเตรียมสถานที่ วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็น
 - 3.2 การเตรียมวัสดุ เอกสารประกอบการสอน แบบฝึกหัดและแบบปฏิบัติ
 - 3.3 ข้อสอบ คำเฉลย ฯลฯ
 - 3.4 การติดต่อประสานงานที่จำเป็น ฯลฯ
4. กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมการเรียนการสอนส่วนนี้ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของคู่มือครูจำเป็นต้องให้ข้อมูลหรือรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 - 4.1 คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีดำเนินงาน
 - 4.2 คำแนะนำและตัวอย่างเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนที่จะให้การสอนบรรลุผล
 - 4.3 คำถาม ตัวอย่าง แบบฝึกปฏิบัติ และสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอน
 - 4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งควรทำ ไม่ควรทำ ซึ่งมักเกิดจะมาจากประสบการณ์ผู้เขียน ฯลฯ
5. การวัดและประเมินผล คู่มือที่ดีควรจะต้องให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการสอนอย่างครบถ้วน การวัดและการประเมินผลการสอนนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอนอีกองค์ประกอบหนึ่งที่คู่มือจำเป็นต้องให้รายละเอียดต่าง ๆ เช่น
 - 5.1 เครื่องมือวัด
 - 5.2 วิธีวัดผล
 - 5.3 เกณฑ์การประเมินผล
6. ความรู้เสริม คู่มือที่ดีควรจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้และสามารถคาดคะเนได้ว่าผู้ใช้นั้นจะประสบปัญหาในเรื่องใด ละจัดหาหรือจัดทำข้อมูลที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ของครูอันจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
7. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้เขียนคู่มือควรจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องที่เขียนมาพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่าการดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ มักจะมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น และจุดอ่อนในเรื่องนั้นมีอะไรบ้าง การเป็นผู้มีประสบการณ์และ

สามารถนำเอาประสบการณ์เหล่านั้นมาช่วยผู้ใช้หรือผู้อ่านให้สามารถกระทำสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างราบรื่นไม่เกิดอุปสรรค ปัญหา นับว่าเป็นจุดเด่นของคู่มือ ผู้เขียนคู่มือครูที่สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาก็อาจจะเกิดขึ้นกับผู้อ่านหรือผู้ใช้คู่มือ จึงถือได้ว่าได้ทำหน้าที่ของผู้เขียนหนังสือที่ดี

8. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ หนังสือที่ดีไม่ควรขาดการให้แหล่งอ้างอิงหรือแหล่งข้อมูล ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการไปศึกษาค้นคว้าต่อไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่มือครูนั้นเป็นหนังสือที่ใช้เป็นเป็นแนวทางในการสอน หากครูได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสอน

จากความหมายและองค์ประกอบของคู่มือครูพบว่าคู่มือครูเป็นเรื่องที่เขียนให้สัมพันธ์โดยตรงกับเนื้อหาสาระในหลักสูตร เพื่อให้ความรู้ แนวทาง และข้อเสนอแนะแก่ครูได้ปฏิบัติตาม

คู่มือทั่วไปเป็นเรื่องที่คนทั่วไปสนใจ และจะสามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ด้วยตนเอง โดยให้ผู้ใช้ ผู้อ่านเข้าใจและสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่แตกต่างจากคู่มือครู

4.4 ลักษณะของคู่มือที่ดี

มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงลักษณะของคู่มือที่ดีเช่น

บันลือ พฤษะวัน (2537 : 29-30) ได้ให้ความเห็นลักษณะของคู่มือที่ดีดังต่อไปนี้

1. สามารถช่วยให้ครูเข้าใจลักษณะเนื้อหาวิชา ขอบข่าย หรือสิ่งที่จะตอบได้กระจ่างและเด่นชัด เช่นการมองเห็นโครงร่างของงานทั้งหมด หรืออาจกล่าวอย่างย่อได้ว่าช่วยให้ครูเกิดมโนทัศน์กับงานที่จะสอน

2. ช่วยให้ครูสามารถดำเนินตามแนวทางและขั้นตอนนั้นๆ ได้ดี โดยที่ครูสามารถดัดแปลงยืดหยุ่นได้เอง ไม่เป็นการให้แนวทางแบบบังคับ ดังนั้น แนวทางแห่งการเสนอแนะเปิดโอกาสให้ผู้สอนสามารถปฏิบัติได้คล่องตัว

3. กิจกรรมที่เสนอแนะหรือกำหนดไว้ควรมีการทดลองใช้กับเด็กวัยนั้นๆ ว่าเด็กสนใจปฏิบัติได้จึงควรใช้

4. แนวการเขียน เน้นย้ำแนวทางปฏิบัติที่มุ่งไปสู่เป้าหมายอย่างต่อเนื่อง คือมีจุดเน้นย้ำไปทางเดียวกัน เช่นมุ่งฝึกงานเป็นรายกลุ่ม ทำงานเป็นกลุ่มก็ฝึกอย่างต่อเนื่องจนเด็กมีแนวทาง เมื่อได้แนวแล้วจึงฝึกเป็นรายบุคคล เป็นต้น

5. ความแปลกใหม่ของกิจกรรมและวิธีสอน ควรส่งเสริมแก่ผู้ปฏิบัติโดยค่อยเป็นค่อยไป มิได้มุ่งกระจายไปแนวใหม่ทั้งหมด แต่การใช้แนวทางปฏิบัตินั้นๆ ต้องเป็นทางปฏิบัติได้และได้ผลด้วย หรือกล่าวนัยหนึ่งก็คือ พยายามสอดแทรกสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ที่ละน้อยดีกว่าที่จะใช้วิธีใหม่ทีเดียว

6. ทั้งรูปแบบและวิธีการ ที่เป็นแนวในการเขียนต้องคงรูปแบบและขั้นตอนโดยสม่ำเสมอเพื่อสะดวกแก่การใช้ การเปิดอ่าน ค้นคว้าอื่นๆ

เอกวุฒิ ไกรมาก (2541 : 57) ได้ให้ความหมายของลักษณะที่ดีของคู่มือดังนี้

1. สามารถเข้าใจลักษณะเนื้อหา ขอบข่าย หรือสิ่งที่จะสอนได้อย่างกระจ่างชัด เช่น มองเห็นโครงสร้างของการสอนทั้งหมด

2. ช่วยให้สามารถดำเนินตามแนวทางและขั้นตอนต่างๆ ได้ดีโดยสามารถดัดแปลงและยืดหยุ่นได้เอง ไม่เป็นแนวทางบังคับ ต้องเสนอแนะแนวทางโดยสามารถปฏิบัติงานได้คล่องขึ้น

3. กิจกรรมที่เสนอแนะหรือกำหนดไว้ ควรมีการทดลองใช้กับเด็กวัยนั้นๆ เด็กสนใจปฏิบัติได้ จึงควรเลือกใช้

4. แนวการเขียน เน้นย้ำแนวปฏิบัติที่มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างต่อเนื่อง นั่นคือมีจุดเน้นย้ำไปทางเดียวกัน เช่น มุ่งฝึกงานกลุ่ม ทำงานเป็นกลุ่มก็ฝึกอย่างต่อเนื่องจนเด็กมีแนวทางได้แนวทาง แล้วจึงฝึกเป็นรายบุคคลต่อไป

5. ความแปลกใหม่ของกิจกรรม ควรส่งเสริมแก่ผู้ปฏิบัติโดยค่อยเป็นค่อยไป มิได้มุ่งกระจายให้แนวใหม่ทั้งหมด แต่การใช้แนวปฏิบัตินั้นๆ ต้องเป็นการปฏิบัติได้และได้ผลด้วย

6. รูปแบบและวิธีการ ที่เป็นแนวทางในการเขียนคงรูปแบบและขั้นตอน โดยสม่ำเสมอเพื่อสะดวกแก่การใช้

ปรีชา ช่างขวัญยืน (2542 : 159-160) ลักษณะของคู่มือที่ดีควรมีรายละเอียดดังนี้

1. ควรระบุให้ชัดเจนว่าคู่มือนี้เป็นคู่มือสำหรับใคร ใครเป็นผู้ใช้
2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ต้องการให้ผู้ใช้ได้อะไรบ้าง
3. ควรมีส่วนนำที่จูงใจผู้ใช่ว่าคู่มือนี้จะช่วยผู้ใช้อย่างไร ทำอะไรบ้าง
4. ควรมีส่วนที่ให้หลักการหรือความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้ใช้ในการใช้เครื่องมือ
5. ส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับการเตรียมตัว การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งจำเป็นในการดำเนินการ
6. ควรมีส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับขั้นตอนหรือกระบวนการในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
7. เนื้อหาสาระที่ให้นั้นควรมีความถูกต้องสามารถช่วยให้ผู้ใช้คู่มือทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ

8. ควรมีคำถามหรือกิจกรรมให้ผู้ใช้อำนาจคู่มือทำ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในการอ่านหรือการปฏิบัติตามขั้นตอนที่เสนอแนะ และเว้นที่ว่างสำหรับผู้ใช้อำนาจคู่มือในการเขียนคำตอบรวมทั้งมีคำตอบและแนวทางในการตอบไว้ด้วย

9. ควรใช้เทคนิคต่างๆ ในการช่วยให้ผู้ใช้คู่มือได้สะดวก เช่น การจัดรูปเล่ม ขนาดการเลือกตัวอักษร ขนาดของตัวอักษร การเน้นข้อความบางตอน เป็นต้น

10. ควรให้แหล่งอ้างอิงที่เป็นประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นบรรณานุกรม รายชื่อชมรม รายชื่อสื่อ รายชื่อสถาบัน รายชื่อบุคคลสำคัญ เป็นต้น

4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำคู่มือ

งานวิจัยในประเทศ

อนุชิต เริงจำเนียร (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องคู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียนนักศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาฝีมือ ในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้นักเรียนนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพทุกสาขาวิชาตามนโยบายของกรมอาชีวศึกษาและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ได้คู่มือการพัฒนา และเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียนนักศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมตามโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดี ของนักเรียนนักศึกษา 3 แผนงานคือ แผนงาน 1) โครงการเสริมสร้างบุคลิกภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม แผนงาน 2) โครงการเสริมสร้าง จรรยาบรรณวิชาชีพ แผนงาน 3) โครงการเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

ทองสุข ศรีแก้ว (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย คู่มืออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่าคู่มือมีความเหมาะสม มีความถูกต้องทั้ง ด้านเนื้อหาภาษาและขั้นตอนการนำไปใช้มีความเหมาะสมนำไปใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน ได้

ณัฐมน พันธุ์ชาติ (2547 : บทคัดย่อ: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การสร้างคู่มือการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กิจกรรมโฮมรูม สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนพณิชยการราชดำเนินธนบุรี เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วม กิจกรรมโฮมรูมเพื่อพัฒนาผู้เรียนมีระเบียบวินัยด้านการแต่งกายและความรับผิดชอบด้านการเรียน เพิ่มขึ้นและคู่มือการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กิจกรรมโฮมรูม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาความมี ระเบียบวินัยด้านการแต่งกายและความรับผิดชอบด้านการเรียนของผู้เรียนได้

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ

5.1 เกม

นักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ยังอยู่ในวัยที่ชอบเล่นชอบ เคลื่อนไหว หากครูได้นำเกมมาจัดกิจกรรมและการสอนด้านพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมโดย จัดเป็นกิจกรรมสลับ คือ สลับกับกิจกรรมหลักที่ใช้เวลาสอนนานๆ เช่น สลับกับการอธิบายของ ครู สลับกับการอ่าน ค้นคว้ารายงาน หรือสลับกับการแบ่งกลุ่มปรึกษาหารือ เป็นต้น

ทิสนา เขมมณี (2522 : 201) ได้กล่าวถึงเกมว่าเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งสามารถนำมาใช้ในการสอนได้ดี โดยครูผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติขึ้น ให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตัวเองภายใต้ข้อตกลง หรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะมีผลออกมาใน รูปของการแพ้การชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นอกจากนั้น ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนด้วย

กรมวิชาการ (2548 : 37-38, 44) ให้ความหมาย เกม คือเป็นกิจกรรมการเล่นที่มีข้อตกลงหรือกติกาเฉพาะเรื่อง ซึ่งผู้เล่นต้องแสดงความสามารถเฉพาะตน หรือความสามารถในการร่วมมือกันของกลุ่มเพื่อแข่งขันให้ได้ชัยชนะ การสอนโดยใช้เกมเป็นสื่อ นั้นช่วยให้ครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์สนิทสนมกัน นักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ ความคิด และคุณธรรมในจิตใจของตน นักเรียนเกิดอารมณ์สนุก ตื่นเต้น การสอนโดยใช้เกมจึงทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน

ลักษณะของเกม

ลักษณะของเกมที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีดังนี้

1. เกม มีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์
2. เกม ต้องท้าทายให้รู้จักคิด ด้วยการกำหนดระยะเวลาให้ทำ ให้โอกาสลองทำ
3. เกม มีการเริ่มต้นและการสิ้นสุด การเริ่มต้นของเกมจะมีสัญญาณและมีการกำหนดเวลาให้หยุดด้วยสัญญาณ
4. เกม มีบริเวณ มีขอบเขตกำหนดให้เล่น บริเวณหรือขอบเขตจะกว้างหรือแคบแตกต่างกันไปตามลักษณะของเกม
5. เกม มีกฎและกติกา ซึ่งช่วยให้ผู้เล่นรู้วิธีเล่น การมีเสรีภาพและการถูกควบคุมในการอ่าน
6. เกม จัดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาและฝึกทักษะ
7. เกม ให้โอกาสแก่สมาชิกทุกคนได้เล่นร่วมกัน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมด้วยเกม มีดังนี้

1. เกมที่นำมาจัดกิจกรรม ควรเป็นเกมที่แฝงคุณธรรมและสอดคล้องกับบทเรียน และมุ่งใช้เกมเป็นสื่อ มีใช้มุ่งแข่งขันเพื่อเอาชนะอย่างเดียว
2. เป็นเกมที่มีวิธีการเล่นไม่ซับซ้อน และไม่ใช้เวลาเล่นนานเกินไป
3. นักเรียนมีโอกาสเล่นเกมนั้นหลายคน หรือผลัดกันเล่นได้ทั่วถึง
4. ครูอธิบายและสาธิตวิธีการเล่นอย่างชัดเจน นักเรียนเข้าใจกติกา รู้บทบาทของตนและใช้อุปกรณ์การเล่นได้ถูกต้อง
5. นักเรียนเล่นเกมตามกติกาและเวลาที่กำหนดให้ มีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ
6. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลและอภิปรายผลของการเล่นเกม นั้น พร้อมทั้งจัดเก็บอุปกรณ์และจัดสถานที่ให้เรียบร้อย
7. ครูสรุป และเชื่อมโยงไปสู่คุณธรรมที่สอนในบทเรียน

5.2 การเล่านิทาน

การเล่านิทาน เป็นกิจกรรมอีกวิธีหนึ่งในการพัฒนา ซึ่งนอกจากนิทานจะให้ทั้งความสนุกสนาน เพลิดเพลินแล้ว ยังเพิ่มพูนความรู้ เสริมสร้างจินตนาการ และเป็นสื่อการสอนศีลธรรม จรรยา ความประพฤติและความรู้ที่ได้ผลที่มากกว่าการเสนอตรงๆ ที่เด็กไม่ชอบ

ไพพรรณ อินทนิล (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. 2542: 158; อ้างอิงจากไพพรรณ อินทนิล. 2534: 14) ให้ความหมายว่า นิทาน หมายถึง เรื่องที่เล่ากันมาแต่โบราณเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการพิมพ์หนังสือ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2538: 448) ให้ความหมายว่า นิทาน คือ เรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก นิทานอีสป

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า นิทานเป็นเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาเพื่อต้องการสอนคนในการดำรงชีวิตมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน

ความเป็นมาของนิทาน

บุปผา เรื่องรอง (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. 2542 : 160; อ้างอิงจาก บุปผา เรื่องรอง. 2548) การเล่านิทานเกิดขึ้นเมื่อไหร่ในโลกนี้ไม่มีใครทราบอ้างแต่ว่าเป็นของเก่าฟังจากผู้เล่า ซึ่งเป็นบุคคลในอดีตคนหนึ่ง เช่น นิทานของกริมม์ กริมม์ก็อ้างว่าเล่าตามคำนิทานที่มีมาแต่เดิมตนไม่ได้แต่งเอง แต่เชื่อว่าเกิดขึ้นเป็นเวลานานก่อนที่จะเกิดขึ้นในยุคที่มนุษย์อาศัยอยู่ในถ้ำ และล่าสัตว์ ด้วยอาวุธหยาบๆ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อพอลกลับจากล่าสัตว์ ก็จะแสดงความสำเร็จของการล่าสัตว์ และการกระทำที่กล้าหาญ เมื่อมนุษย์วิวัฒนาการอยู่กันเป็นเผ่ามนุษย์ต้องการอธิบายความร้ายแรงน่ากลัวของปรากฏการณ์ธรรมชาติคนในเผ่าบางคนมีพรสวรรค์ในการเล่านิทานรวมกับความฉลาดของบุคคลนั้น จึงทำให้การเล่านิทานเจริญขึ้น รุท ซาฟเวอร์ (Puth Sauuver) กล่าวว่าการแพร่หลายของการเล่านิทานในยุคแรกๆ เกิดขึ้นในยุคการค้าในแถบเมดิเตอร์เรเนียน ซึ่งชาวโรมันยิปซี นักแสวงบุญและผู้ร่วมทำสงครามครูเวต ได้ออกเดินทาง การเดินทางของคนเหล่านั้นเป็นการกระเจานิทานของท้องถิ่นต่างๆ ทั่วยุโรปในระยะแรกของการกำเนิดนิทานนั้นนิทานได้มาจากการเล่าเป็นร้อยแก้ว

การเล่านิทานเป็นศิลปะ การเล่านิทานเป็นศิลปะเพื่อความบันเทิง เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่ผู้ใหญ่ใช้แสดงออกถึงความรัก ความเอาใจใส่ที่มีต่อเด็ก ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาอารมณ์ของเด็กให้เกิดจินตนาการที่สวยงาม สนองต่ออารมณ์รัก อยากรู้ อยากเห็นของเด็ก และช่วยพัฒนาอารมณ์ด้านลบ คือ ความโกรธ ความกลัว ความอิจฉาริษยา ความเสียใจของเด็ก นอกจากนี้การเล่านิทานเป็นสิ่ง ทุกคนสามารถหาความรู้ฝึกฝนให้เกิดความชำนาญและถ่ายทอดกันต่อไปได้

ประเภทของนิทาน

วัชร รมยะนันท์ (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. 2542 : 166-167; อ้างอิงจาก วัชร รมยะนันท์. 2522 : 9773-9776) ได้แบ่งแยกนิทานที่มีในไทยไว้ 8 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. นิทานก่อนประวัติศาสตร์ ได้แก่ นิทานที่มีอยู่ในหนังสือพงศาวดารเหนือ เรื่องราวกล่าวถึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นก่อนสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีของไทย ไม่อาจจะบอกได้ว่าใครเป็นผู้แต่ง เช่น นิทานเรื่องขอมดำดิน เป็นเรื่องที่รู้จักกันแพร่หลายในสมัยนั้น

2. นิทานประเภทชาดกในนิบาตชาดก นิทานเหล่านี้มีประมาณ 500 เรื่อง สันนิษฐานว่าเข้ามาในไทยพร้อมพระพุทธศาสนา คือ ในสมัยสุโขทัย ดังมีหลักฐานปรากฏที่วัดชุมศรี

จังหวัดสุโขทัย นิทานเหล่านี้บางเรื่องเป็นนิทานเก่าแก่ มีมาก่อนสมัยพุทธกาลเสียอีกเรื่องใดตรงกับคำสอนพอจะยกเป็นอุทาหรณ์ได้

3. นิทานประเภทคำกลอน ได้แก่ นิทานเก่าแก่ของอินเดียบ้าง ของกรีกบ้าง นิทานเหล่านี้แทรกคำสอนในการดำเนินชีวิต นิทานเรื่องต่างๆ ในต่างประเทศ มีเรื่องสั่งสอนเกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้ การคบหาสมาคมกับนักปราชญ์ราชบัณฑิต การวางตน ตลอดจนการครองตนในสังคมอย่างมีความสุขและความสำเร็จ พร้อมกันนี้ก็มีการชักนิทานขึ้นมาประกอบเพื่อให้เห็นเด่นชัดและก่อให้เกิดความเข้าใจดียิ่งขึ้น

4. นิทานชาดกนอกนิบาตชาดก นิทานประเภทนี้ได้เรื่องราวมาจากปัญญาชาดก สันนิษฐานว่าเป็นนิทานพื้นเมืองของประเทศต่างๆ เช่น ทิเบต ศรีลังกา ขวา เป็นต้น แล้วนำมาแต่งให้มีลักษณะคล้ายคลึงกับเรื่องชาดกในนิบาตชาดก มีลักษณะแอบอ้างว่าเป็นพุทธวาทะ การกลับชาติมาเกิด เป็นต้น

5. นิทานพื้นเมือง ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับตำนานของสถานที่ตามเมืองต่างๆ บอกถึงสาเหตุที่ได้ชื่อนั้นๆ เพราะเหตุไร เช่น เรื่องตาม่องล่าย ที่มากลายเป็นชื่อของภูเขาลูกหนึ่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น

6. นิทานประเภทจักรๆ วงศ์ๆ ได้แก่ นิทานที่ผู้แต่งสร้างโครงเรื่องขึ้นเองอาจจะใช้แนวเทียบก็ได้ ไม่ใช่ก็ได้ ลักษณะของเรื่องเป็นไปในแบบพรรณนาถึงชีวิตของเจ้าชายองค์หนึ่งเริ่มตั้งแต่ออกไปแสวงหาวิชาพบพระอาจารย์ เมื่อสำเร็จแล้วก็ต้องมีการผจญภัย แล้วก็พบคู่ครองจนในที่สุดก็ครอบครองราชสมบัติมีความสุข เป็นต้น

7. นิทานสุภาษิต นิทานพวกนี้มีแทรกอยู่กับสุภาษิต มักเป็นเรื่องที่รู้ๆ กันอยู่แล้ว เช่น โครลงโลกนิติ สุกธชาดก นิทานเรื่องนกแขกเต้ากับโจร เป็นต้น

8. นิทานยอพระเกียรติ เป็นนิทานที่ใช้แต่งร่วมกับพฤติกรรมของพระเจ้าแผ่นดิน ที่กวีต้องการจะยกย่อง เช่น นิทานเวตาล

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542 : 168-169) ได้แบ่งประเภทนิทานในปัจจุบันที่นำมาเล่า ดังนี้

1. นิทานชาวบ้าน (Folk tales) เป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา ไม่ปรากฏตัวผู้เล่าเป็น เรื่องของคนในแต่ละท้องถิ่น

2. นิทานปรัมปรา (Fairy tales หรือ Tales of magic) หรือเทพนิยาย เป็นเรื่องเกี่ยวกับเวทดา นางฟ้า เวทย์มนต์คาถา เป็นเรื่องที่สมมติว่าเกิดขึ้นที่โน่นที่นี้ แต่ไม่อาจกำหนดได้แน่นอน

3. นิทานเทพปกรณัมหรือเทพปกรณัม (Myth) นิทานเกี่ยวกับเทพเจ้าเทพธิดา ประจำเผ่าพันธุ์ ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า เช่น Greek Mythology เช่น เทพเจ้ากรีกชื่อ ซีอุส (Zeus) โรมันเรียก จูปีเตอร์ (Jupiter) ของไทย เช่น เทวกำเนิดมีพระนารายณ์ พระอินทร์ พระอิศวร และพระราหู เป็นต้น

4. นิทานพื้นเมืองนานาชาติ (Folk tales from other countries) เพื่อให้เด็กได้มีเรื่องอ่านเพิ่มมากขึ้น และได้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับชาติอื่นๆ เช่น นิทานอาละดิน และตะเกียงวิเศษ นิทานคัมภีร์ปัญญาตนตระ นิทานโรบินฮูด นิทานหิโรประเทศ เป็นต้น

5. นิทานชวนขัน (Jest หรือ Humorous tales) เป็นนิทานตลกขบขัน เช่น หัวล้านนอกครู ไอ้ขี้มูกมาก ไอ้ก้นแหลม เรื่อง A Visit From St. Nicholas แต่งโดย คลีเมนต์มัวร์ (Clement Moore) เมื่อปี ค.ศ.1822 แต่เด็กๆ รู้จักในชื่อเรื่อง The Nigth Before Christmas และเรื่อง Book of Nonsense แต่งโดย เอ็ดเวิร์ด เลียร์ (Edwaed Lear) เป็นต้น

6. นิทานเกี่ยวกับเรื่องสัตว์ (Animal tales) เช่น สัตว์พูดได้ ถ้าแฝงคติธรรม เรียกว่า Fable เช่น นิทานอีสป (Aesop's fables) เป็นต้น

7. นิทานไม่รู้จักจบ (Cumulative tales) เช่น ยายกะตา เรื่อง One Fine Day ของนอนนี โกลโกรเกียน (Nonny Gogrogian) ซึ่งได้รับรางวัล Caldecott ปี ค.ศ.1972 เป็นต้น

8. นิทานเรื่องผีอาจจะแต่งขึ้นมาใหม่ หรือเรื่องผีที่มีเค้าเรื่องจริง เช่น นางนาคพระโขนง

9. महाकाव्यและวีรบุรุษ (Epic and hero tales) เป็นนิทานเกี่ยวกับมนุษย์ที่เป็นผู้กล้าหาญเป็นวีรบุรุษ นิทานที่มีในพงศาวดาร นิทานที่ชื่อบุคคลที่มีตัวตนจริง ๆ ในอดีตนำมาแต่งเป็นนิทานเพื่อนำมาเป็นตัวอย่างของการประพฤติปฏิบัติดี เช่น เรื่องพระร่วง เรื่องขอมดำดิน มหาภาพยอเลียด และโอดิสซีย์ (Lliad and Odysseus) เขียนโดยโฮเมอร์ (Homer) และโรบินฮูด (Robin Hood) เป็นต้น

10. นิทานสมัยใหม่ทั่ว ๆ ไป เป็นนิทานที่แต่งขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และเพื่อสอนให้เป็นคนดี เช่น เป็นคนซื่อสัตย์ เป็นคนขยัน เป็นคนกล้าหาญ เป็นคนตรงต่อเวลา เป็นต้น หรือเป็นนิทานเก่าที่มีผู้แต่งนำมาปรับปรุงดัดแปลงใหม่ เช่น เปลี่ยนบุคลิกตัวละครใหม่ เพิ่มตัวละครใหม่เข้าไป ผู้บุกเบิกนิทานสมัยใหม่มยุคแรกคือ อันส์คริสเตียน แอนเดอร์เซน และกริมม์ ยุคต่อมาได้แก่ แวนดาเก็ก (Wanda Gag) มาเซีย บราวน์ (Marcia Brown) ออสกาไวลด์ (Oscar Wild) เลวิส คาร์รอลล์ (Lewis Carroll) เบียร์ทริกซ์ พอทเทอร์ (Beatrix Potter) และโรเบิร์ตลอว์สัน (Robert Lawson) เป็นต้น

11. นิทานคติธรรมหรือนิทานชาดก (Jatakas) ซึ่งเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา ก่อนสมัยพุทธกาลเกี่ยวกับชาติบางก่อน ๆ ของพระพุทธเจ้า ตั้งแต่เป็นสัตว์จนกระทั่งตรัสรู้ โจเซฟ เกียร์ (Joseph Gear) ได้รวบรวมนิทานชาดกไว้ในเรื่อง The Fable of India

12. นิทานที่ชวนเพ้อฝัน (Fantastic Story) มีเรื่องรวมความสวยงามสนุกสนาน ตื่นเต้น เจ้าหญิง เจ้าชาย หรือคนธรรมดา

ปัจจุบันการเล่นนิทานแพร่หลายกันมาก ทั้งในห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดโรงเรียน มีการจัดชั่วโมงการเล่นนิทานสำหรับเด็กวัยก่อนเข้าเรียน อนุบาลและประถมศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้นิทานสมัยใหม่และนิทานสุภาพ

ลักษณะและเทคนิคการเล่านิทาน

วิธีการเล่าปากเปล่า เป็น 2 แบบ คือ

1. วิธีการเล่าปากเปล่า ครู (ผู้เล่า) จะใช้ร่างกายของคนเป็นส่วนสำคัญในการสื่อให้นิทานนั้นสนุกสนาน และเข้าใจได้ง่ายขึ้น วิธีเล่าเช่นนั้น แบ่งได้อีกหลายลักษณะดังนี้

- เล่าปากเปล่า ลักษณะการเล่าจะมุ่งอยู่ที่น้ำเสียงและคำพูดของตัวละคร
- เล่าปากเปล่าประกอบกิริยาท่าทาง
- เล่าปากเปล่าประกอบด้วยนิ้วมือ
- ครูเล่า นักเรียนท่าทางประกอบ
- นักเรียนเล่า นักเรียนแสดงท่าทางประกอบ
- ครูเล่า ครูและนักเรียนแสดงท่าทางประกอบ

2. วิธีการเล่าประกอบสื่อ สื่อต่างๆ ที่นำมาใช้ประกอบการเล่านิทาน จะช่วยให้เด็กสนใจ เข้าใจเรื่องราวของนิทานได้ดี สื่อที่ใช้ในการเล่านิทานได้แก่ เพลง เทป บันทึกเสียง เทปบันทึกภาพ แผ่นภาพ รูปภาพ แผ่นใส หุ่นต่างๆ หนังสือนิทานกระดาษพับเป็นรูปต่างๆ กระดาษเส้น เป็นต้น

เทคนิคและวิธีการการเล่านิทาน

นิทานมีคุณค่าหลากหลายและมีจุดมุ่งหมายเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน ดังนั้น เทคนิคการเล่าจึงเป็นส่วนสำคัญที่ผู้เล่าควรได้ศึกษาและฝึกฝนให้เกิดทักษะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายนั้นๆ ของแต่ละวิธีการเล่าดังสูตร 10 ร (ล) คือ สูตร 10 ร (ล) ของการเล่านิทาน

1. รัก ความรักที่จะเล่าให้ผู้เล่าที่มีความสุขความพึงพอใจในการดำเนินการเล่านิทานตั้งแต่เริ่มจนจบการเล่าจึงจะออกรส

2. เรียน ผู้เล่าควรได้เรียนรู้วิธีเล่านิทานในรูปแบบต่างๆ และฝึกฝนให้เกิดทักษะชำนาญในการเล่า การเล่าจึงจะประสบความสำเร็จ

3. รู้ ได้แก่

3.1 รู้จักตนเอง เช่น มีทักษะชำนาญในการเล่าด้วยวิธีการใดดีที่สุดที่สนใจมากที่สุด และขณะที่เล่าอารมณ์ร่าเริง สนุกสนานดีหรือไม่ สุขภาพกายสมบูรณ์เพียงใด เช่น ไม่เป็นหวัด เสียงแหบแห้ง เป็นต้น

3.2 รู้จักเด็ก เด็กแต่ละวัยมีความพอใจในการรับฟังเรื่องราวของนิทานแตกต่างกันออกไป เช่น เด็กวัย 2-4 ปี ชอบนิทานชีวิตประจำวัน เรื่องใกล้ ๆ ตัวเขา เช่น เรื่องแมวเหมียวหาลูกหมา แม่กูกไก่ใจดี เป็นต้น เด็กวัย 4-8 ปี ชอบนิทานเกี่ยวกับสัตว์พูดได้ เรื่องที่เกินความเป็นจริง เช่น อาละดินกับตะเกียงวิเศษ ฟีนอคคีโอ เป็นต้น เด็กอายุ 9-14 ปี ชอบนิทานเกี่ยวกับความกล้าหาญ ความลึกลับ ผจญภัย เช่น เมืองแม่มด สมบัติของคุนปู เป็นต้น

3.3 รู้จักแหล่งนิทาน จะช่วยให้ผู้เล่าสามารถเอานิทานมาเล่าได้ตามความต้องการ แหล่งนิทานต่าง ๆ ได้แก่ นิทานที่ผู้อื่นเคยเล่าให้เราฟัง นิทานที่เราคิดและแต่งขึ้นมาเอง นิทานที่ดัดแปลงมาจากเรื่องเก่า ๆ นิทานที่ผู้อื่นแต่งไว้แล้ว และเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเราเองก็เป็นนิทานได้ เป็นต้น

3.4 รู้จักประเภทของนิทาน นิทานแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ มากมายโดยอาศัยวิธีการกำหนดแตกต่างกันออกไป ในที่นี้เสนอแนะตามรูปแบบของนิทานได้แก่ นิทานปรัมปรา นิทานท้องถิ่น นิทานเทพนิทาน นิทานเกี่ยวกับสัตว์ นิทานตลก

3.5 รู้จักช่วงเวลาที่เหมาะสมกับวัยเด็ก เด็กต่างวัยกันจะมีความสนใจและสมาธิในการรับฟังต่างกัน เด็กก่อนวัยเรียนจะสนใจฟังประมาณ 10-20 นาที เด็กประถมศึกษาจะสนใจฟังนานขึ้นรวมประมาณครึ่งชั่วโมงขึ้นไป

4. เลือก ควรเลือกนิทานให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก เด็ก ๆ จะชอบลักษณะนิทาน ดังนี้

- เรื่องที่มีความสนุกสนาน
- ตันร้ายปลายดี
- มีความสุข จบด้วยความสุข
- เรื่องสั้น ๆ
- ตัวละครไม่มาก และชื่อละครจำได้ง่าย
- เรื่องที่มีศีลธรรม ยุติธรรม ต่อการดำเนินชีวิต เช่น ผู้ร้ายจะได้รับการลงโทษ คนดีจะได้รับผลตอบแทนที่ดี ได้รับการยกย่อง

5. ลอง การทดลองเล่าจะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับครู จัดว่าเป็นเทคนิคที่มีความสำคัญการทดลองเล่าปฏิบัติดังนี้

5.1 อ่านนิทานให้จบเรื่อง ทำความเข้าใจคำศัพท์ ลำดับเรื่องราว

5.2 ฝึกทำทางของตัวละคร เช่น ทำนกบิน ทำคลานของเต่า

6. เริ่ม การเริ่มที่ดีจะทำให้การเล่าสำเร็จไปครึ่งทาง การเริ่มเล่านิทานมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความสนใจของเด็กการเริ่มมีเทคนิคหลายวิธี เช่น ถามชื่อตัวละครในเรื่อง ใช้ปริศนาท้าทายให้ดูภาพตัวละครในเรื่อง สนทนาถึงลักษณะตัวละคร เป็นต้น

7. เล่า ครูเล่าด้วยความเต็มใจ จะทำให้การเล่าสนุกและดำเนินการเล่าไปตามวิธีการเล่าเลือกไว้แล้ว ขณะที่เล่าให้เด็กนั่งสบาย ๆ ผู้เล่ามองเด็กทุกคนขณะเล่า แต่อย่าให้สายตาจับอยู่ที่เด็กคนใดคนหนึ่งนานเกินไป ลำดับเรื่องราวที่เล่าให้เด็กเข้าใจง่ายหากเรื่องในนิทาน ผู้เล่าฟังหลีกเลี่ยงการนำตัวละครไปเปรียบเทียบกับนักเรียนในชั้นที่มีลักษณะเช่นนั้นจะทำให้นักเรียนหมดความสุขไปทันที

8. รวม นักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมตามความเหมาะสมของแต่ละขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มเล่าขั้นขณะเล่า และขั้นจบการเล่านิทาน เช่น ขณะเล่า สมมติให้เด็กเป็นตัวละครตัวใดตัวหนึ่งของเรื่อง

แสดงท่าทางประกอบ หรือในขั้นจบจะต้องให้นักเรียนเกิดความสุข สนุกและเสียดาย อยากมีโอกาสดังอีก ผู้เล่าจะใช้วิธีการจบได้เช่น ให้นักเรียน (ผู้ฟัง) แสดงท่าทางของตัวละครในเรื่อง ให้นักเรียนตั้งชื่อให้เล่าเรื่องต่อจากครู (ผู้เล่า) ตามความคิดของนักเรียน เป็นต้น

9. รอบคอบ ผู้เล่าจะต้องจัดเตรียมตัว เตรียมสถานที่เล่า เตรียมอุปกรณ์ ประกอบการเล่านิทานที่ช่วยให้ให้นิทานนั้นมีชีวิตชีวา เช่น ภาพวาด แผ่นภาพ หุ่น ท่าทาง ประกอบการเล่า เป็นต้น

10. รูป ในที่นี้มุ่งหมายเฉพาะสิ่งประกอบการเล่านิทานที่ช่วยให้ให้นิทานนั้นมีชีวิตชีวา เช่น ภาพวาด แผ่นภาพ หุ่น ท่าทางประกอบ

ประโยชน์ของการเล่านิทาน

นิทานและวิธีเล่านิทานเป็นกิจกรรมการสอนวิธีหนึ่งที่นักการศึกษาให้ความสนใจที่ศึกษาค้นคว้าและยอมรับว่านิทานมีความสำคัญต่อเด็ก การเล่านิทานจึงนำไปใช้เพื่อประโยชน์ในเรื่องต่อไปนี้

1. สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนให้เกิดความสนิทสนม ใกล้ชิด เกิดขึ้นในขณะที่เล่านิทาน ซึ่งจะส่งผลไปถึงการปกครองเด็กและเข้าใจเด็ก
2. ช่วยให้เด็กมีความสุขทางกาย และใจเมื่อเด็กรู้สึกเหนื่อยหรือเบื่อในการทำกิจกรรมต่างๆ มา ครูอาจเล่านิทานให้เด็กฟัง
3. ช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติไม่ดีบางประการให้แก่เด็ก เช่น ในเรื่องของความเชื่อ ความกลัว ที่เด็กได้รับการปลูกฝังหรือฝึกมาแบบผิด ๆ
4. ใช้ปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ ให้แก่เด็ก
5. ใช้ในการพัฒนาทางภาษาทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน
6. เสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้แก่เด็ก กล่าวคือใช้ในการฝึกฝนให้เด็กรู้จักการแสดงออกมีความกล้า มั่นใจในการแสดงท่าทางประกอบการแสดง และการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ฟัง
7. ใช้ในการประกอบการสอนทุกกลุ่มวิชา และทุกขั้นตอน วิธีการเล่านิทานแบบต่างๆ วิธีการเล่านิทานแบ่งกันไปตามแต่ละเกณฑ์ ในที่นี้แบ่งวิธีการเล่า

5.3 สถานการณ์จำลอง

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2542 : 35) ให้ความหมายของสถานการณ์จำลอง (Simulation Technique) เป็นกระบวนการในการสร้างรูปแบบของสถานการณ์จำลองแทนสถานการณ์จริง เพื่อศึกษาพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง

สำเร็จ เวชสุนทร (ศุภมาส เพชรสมบัติ. 2540 : 29; อ้างอิงจาก สำเร็จ เวชสุนทร. 2533 : 18-19) กล่าวว่า สถานการณ์จำลอง คือ การจำลองสถานการณ์หรือสภาพการณ์นั้น โดยจำลองมาจากสภาพที่เป็นจริง หรือคล้ายคลึงกับสิ่งที่จริงในสังคมมากที่สุด แล้วให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติแสดงความเห็น หรือหาทางแก้ปัญหาในสถานการณ์นั้นๆ การปฏิบัติเหล่านี้ผู้เรียนจะได้

กระทำเหมือนว่าเขาอยู่ในสถานการณ์นั้นจริงๆ เป็นวิธีการฝึกที่ไม่ทำให้ผู้เรียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดอยู่ในสภาพที่เป็นอันตรายหรือได้รับความเสียหายใดๆ อีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ มีโอกาสตัดสินใจเลือกวิธีการในการแก้ปัญหา และเลือกหลักการหรือทฤษฎีมาใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหาได้

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า สถานการณ์จำลองเป็นสถานการณ์จริง หรือสถานการณ์ที่สร้างขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเหมือนว่าได้อยู่ในสถานการณ์นั้นๆ

ขั้นตอนการสร้างสถานการณ์จำลอง

กรมวิชาการ (2548 : 36-37) แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจและวิเคราะห์ระบบปัญหา ครูศึกษาและกำหนดสถานการณ์จำลองที่สอดคล้องกับคุณธรรมที่จะพัฒนา โดยตั้งวัตถุประสงค์และขอบเขตของ การสอน จากนั้นศึกษาระบบปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม วิเคราะห์และคัดเลือกปัญหาสำคัญที่ต้องการสอนแก่นักเรียน การพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อปัญหาที่ต้องการศึกษา ขั้นตอนนี้ช่วยให้ครูเกิดความมั่นใจ และมีแนวคิดในการวางเค้าโครงของสถานการณ์จำลองให้มีส่วนใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง ให้ตรงกับปัญหาจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาให้ ตัวนักเรียน ขอบเขตของการนำไปใช้ในห้องเรียน สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่จัดขึ้นจะมีความเหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบสถานการณ์จำลอง ดำเนินการดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และเฉพาะเจาะจงที่ระบุว่าสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นมุ่งสอนอะไรแก่นักเรียน เน้นเรื่องใดเป็นหลัก เนื้อหาความจริง มโนคติหรือทักษะ
2. การคัดเลือกสถานการณ์จำลองในชีวิตที่ต้องการนำมาจำลองไว้เป็นกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกการเรียนรู้ การวิเคราะห์ การตัดสินใจ และทักษะตามที่ต้องการ
3. ออกแบบโครงสร้างทั่วไปของกิจกรรม มีรายละเอียด เช่น
 - 3.1 บทบาทของผู้ร่วมกิจกรรม
 - 3.2 เป้าหมายของผู้ร่วมกิจกรรมแต่ละคน
 - 3.3 ขวสาร ข้อมูล ที่จำเป็น
 - 3.4 ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของผู้ร่วมกิจกรรม
 - 3.5 ลำดับขั้นของเหตุการณ์
 - 3.6 การจบของสถานการณ์จำลอง
 - 3.7 สถานการณ์สิ่งแวดล้อม องค์ประกอบภายนอก
4. การสร้างและออกแบบวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในกิจกรรม การกำหนดสัญลักษณ์หรือตัวแทนอะไรในสถานการณ์จริง เช่น กระดาษแข็ง ตารางข้อมูล แผนภูมิ กราฟ สถิติต่างๆ ใบบันทึกคะแนน บัตรคำสั่ง เหรียญ รูปภาพ เป็นต้น

5. การเขียนกฎเกณฑ์ กติกาของกิจกรรมการสอน โดยคำนึงขั้นตอนของกิจกรรมการเตรียมตัวของนักเรียน การอธิบายสื่อการสอนที่นำมาใช้เพื่ออะไร การเริ่มต้นของกิจกรรม ลำดับของเหตุการณ์ ข้อตกลง เงื่อนไขในแต่ละตอน กฎเกณฑ์ของการทำกิจกรรมร่วมกัน การระบุคะแนนที่ควรได้รับ

6. การทดลองใช้ ครุณาสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนในระดับเดียวกัน ซึ่งเป็นกลุ่มขนาดเล็ก เพื่อปรับปรุงขั้นตอนและกระบวนการเบื้องต้นก่อนการนำไปใช้จริง

ขั้นตอนที่ 3 การทดสอบและปรับปรุงคุณภาพของสถานการณ์จำลอง
ดำเนินการ 2 ประการ คือ

1. ลักษณะที่เป็นจริงของสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นในแง่ของความตรงกับสถานการณ์จริง ความเข้าใจและความน่าเชื่อถือที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

2. ความสามารถในการนำมาเล่น ในด้านของความยากง่าย ความสนุกสนาน ความเหมาะสม กับระดับความสามารถของนักเรียน

จากขั้นตอนการสร้างสถานการณ์จำลองดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า การสร้างสถานการณ์จำลองนั้น ต้องสำรวจปัญหา ก่อน กำหนดจุดประสงค์ เพื่อนำมาสร้างหรือออกแบบการสร้างสถานการณ์จำลอง โดยจะต้องมีการทดสอบปรับปรุงและหาคุณภาพด้วย

ขั้นตอนการใช้สร้างสถานการณ์จำลอง

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2542 : 37-38) ได้จำแนกวิธีการใช้ สถานการณ์จำลอง มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. **ขั้นนำการสอน** เป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียน โดยให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่นักเรียน การเล่าเรื่องสรุปของสถานการณ์ที่นำมาใช้ วัตถุประสงค์ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ การ แนะนำรูปแบบของสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้น ความเข้าใจเบื้องต้น การแบ่งกลุ่ม การทำความเข้าใจกับกฎเกณฑ์ กติกาต่างๆ บทบาทของนักเรียนบางคน เป็นต้น

2. **ขั้นดำเนินการกิจกรรม** นักเรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม เริ่มปฏิบัติตามกิจกรรมที่ระบุไว้ในบทบาทหน้าที่ การศึกษาข่าวสารข้อมูลจากวัสดุอุปกรณ์ที่กำหนดให้ การวิเคราะห์ การตัดสินใจ การหาข้อมูลเพิ่มเติม การได้รับผลคะแนนตามกระบวนการแต่ละขั้นตอน การอภิปรายร่วมกัน การหาข้อตกลงและวิธีการ การกำหนดแผนงานดำเนินการ ในขั้นตอนนี้ครูจะเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือ กำหนดกติกา กฎเกณฑ์ที่ใช้ การให้คะแนนตามคำถาม หรือผลที่ปรากฏออกมา ครูไม่ควรเข้าไปขัดหรือห้ามกระบวนการศึกษาของนักเรียน แต่ควรสังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์และอภิปรายผลในขั้นต่อไป

3. **ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล** เมื่อกิจกรรมสิ้นสุด ครูให้นักเรียนทบทวนและวิเคราะห์ประสบการณ์ต่างๆ ในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรม สาเหตุและผลที่เกิดขึ้นของ กิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างกฎเกณฑ์ กติกา การวางแผน เงื่อนไขที่นำมาใช้ การตัดสินใจ โอกาสของสิ่งที่

จะเกิดขึ้น การเปรียบเทียบข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาร่วมกัน ครูควรเพิ่มเติมข้อสังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อเสริมการอภิปรายในขั้นนี้ด้วย

4. ขั้นการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ ถ้าครูได้สร้างสถานการณ์จำลองขึ้นมาเป็นตัวแทนของสถานการณ์จริงได้อย่างถูกต้อง สามารถดำเนินการสอนไปตามขั้นตอนที่กำหนดจะทำให้ให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมาก การสรุปจึงมักมุ่งในเรื่องของการบูรณาการ การเปรียบเทียบกับเนื้อหาของสิ่งที่เรียนรู้กับการดำเนินชีวิตจริง การประยุกต์เชื่อมโยงของเหตุการณ์จริงกับสถานการณ์จำลองให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

ประโยชน์ของการใช้สถานการณ์จำลอง

กรมวิชาการ (2548 : 35) ประโยชน์การใช้สถานการณ์จำลองในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1. เป็นรูปแบบและกระบวนการที่ฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสิ่งที่เกิดขึ้น ปัญหาต่างๆ การรู้จักแสวงหาแหล่งข้อมูล การติดต่อสื่อสาร การแก้ปัญหา การค้นพบ การวินิจฉัย การตัดสินใจ เป็นต้น

2. ช่วยสร้างความเข้าใจในการบูรณาการของระบบต่างๆ ในสังคมที่ก่อให้เกิดปัญหาจริยธรรมได้ รู้จักการสัมภาษณ์ของความคิด ข้อมูลที่ได้รับ และการเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

3. สามารถพัฒนาลักษณะนิสัยส่วนบุคคลได้ในเรื่องความรู้สึก ความพึงพอใจ การช่วยเหลือ การทำงานกลุ่ม การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การปรับตัวพฤติกรรม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความเข้าใจ เจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตในสังคมและผู้อื่น

การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่ดี ต้องมุ่งให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ได้ให้เกิดประโยชน์ได้ในสถานการณ์จริง แต่การสอนด้วยสถานการณ์จริงมีปัญหาและข้อจำกัดในเรื่องการลงทุน เวลา และเหตุการณ์ที่ต้องการ ดังนั้นการใช้สถานการณ์จำลองที่ครูจัดเตรียมไว้จะให้นักเรียนมีโอกาสทำกิจกรรมด้วยตนเอง ด้วยการฝึกฝนทักษะต่างๆ ทางสังคม ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีลักษณะของการใฝ่รู้ใฝ่เรียน คิดวิเคราะห์วินิจฉัย และตัดสินใจด้วยตนเองตามคุณลักษณะที่สังคมคาดหวัง

5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกม การเล่านิทาน สถานการณ์จำลอง

พงษ์จันทร์ อยู่เป็นสุข (2525 : 54-61) ได้ศึกษารูปแบบการเล่านิทาน 4 แบบ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการฟัง และความอดทนในการจำของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 80 คน โดยการเล่านิทาน 4 แบบ คือการเล่านิทานและแสดงท่าทางประกอบ การเล่านิทานและแสดงหุ่นประกอบ การเล่านิทานและแสดงภาพประกอบ และการเล่านิทานเพียงอย่างเดียว ผลการทดลองพบว่า การเล่านิทานและการแสดงท่าทางประกอบทำให้นักเรียนมีความสามารถในการฟังและความคงทนในการจำสูงกว่าการเล่านิทานเพียงอย่างเดียว

กรณีการ พงศ์เลิศวุฒิ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบละครสร้างสรรค์ต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเด็กปฐมวัยชาย-หญิง ที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนเปรมฤดีศึกษา เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร จำนวน 12 คน ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยวันที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบละครสร้างสรรค์ ก่อนและระหว่างจัดกิจกรรมโดยเฉลี่ยรวมและจำแนกรายด้านในแต่ละช่วงสัปดาห์มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีอัตราการเปลี่ยนแปลงระหว่างก่อนจัดกิจกรรมและระหว่างจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้น

ศศิพันธ์ นิลจันทร์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเล่านิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิงที่มีอายุระหว่าง 3-4 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 สถานรับเลี้ยงเด็กดงประทีป มูลนิธิดวงประทีป ชุมชนแออัดคลองเตย กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตยหลังจากการจัดกิจกรรมเล่านิทานมีการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อตรง การตรงต่อเวลา และการควบคุมตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เนื่อน้อง สันบุญ (2541 : 131-132) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์เล่านิทานที่เด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กเลือก เด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กเลือกต่อจากเพื่อนและเด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กต่อจากครู โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 โรงเรียนอนุบาลปราจีนบุรี จากผลการศึกษาพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์เล่านิทานทั้ง 3 แบบมีคะแนนความสามารถทางภาษาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ดิกสัน จอร์นสัน และซอลส์ (Dixon, Johnson and Salts. 1977 : 367-379) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมให้แก่เด็กอนุบาล อายุ 3-4 ปี ที่โรงเรียนในเมืองดีทรอยต์ เด็กในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 146 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มแรกเล่านิทานให้ฟัง แล้วให้เด็กแสดงบทบาทประกอบตามเรื่อง กลุ่มที่สอง เล่านิทานให้ฟังพร้อมพาไปดูของจริงนอกสถานที่ เช่น ไปซื้อของ ไปสวนสัตว์ กลุ่มที่สามสนทนากับเด็กเกี่ยวกับเรื่องที่เล่าให้ฟัง กลุ่มที่สี่เป็นกลุ่มควบคุม ผลการทดลองปรากฏว่า ถ้าเด็กได้แสดงบทบาทเลียนแบบตัวละครในเรื่องไปด้วยจะพัฒนาจิตลักษณะต่าง ๆ ได้ดีที่สุด แสดงว่าเมื่อเด็กฟังนิทานแล้วเด็กย่อมมีความต้องการที่จะเลียนแบบตัวละครที่ ตัวชอบ หรือ ตัวละครที่ได้รับความสำเร็จจากพฤติกรรมนั้น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่า เนื้อหานิทานถ้าเป็นเรื่องใกล้ความจริง เช่น เทพนิยาย จะให้ผลดีต่อจิตลักษณะของเด็กดีกว่านิทานที่มีเนื้อหาใกล้ชีวิตจริง ๆ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชายหญิงช่วงชั้นที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดนราธิวาส มีจำนวนทั้งสิ้น 121 คน ซึ่งมีจำนวนไม่มาก ผู้วิจัยจึงไม่ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง แต่ทำการพัฒนานักเรียนจากประชากรทั้งหมด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 1 จำนวนประชากร

ระดับชั้น	จำนวนประชากร		
	ชาย	หญิง	รวม
ประถมศึกษาปีที่ 1	20	21	41
ประถมศึกษาปีที่ 2	22	20	42
ประถมศึกษาปีที่ 3	18	20	38
รวม	60	61	121

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการทดลอง

ดำเนินการทดลองโดยการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 จำนวน 18 ครั้ง ระดับชั้นแยกตามห้องๆ ละ 6 ครั้งๆ ละประมาณ 1 ชั่วโมง เป็นเวลาประมาณ 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองเริ่มตั้งแต่วันที่ 8 สิงหาคม 2551 สิ้นสุดวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ.2551 รวมทั้งสิ้น 6 วัน โดยทำวันละ 1 กิจกรรมต่อ 1 ระดับชั้น

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. แบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
2. คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
 - 2.1 แผนกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
 - 2.2 แบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
 - 2.3 แบบประเมินคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

1. แบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบและขอบเขตของเนื้อหาในการสร้างแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยผู้วิจัยเริ่มต้นจากการนิยามศัพท์เฉพาะและขอบเขตการพิจารณาตัวแปรความรับผิดชอบให้เหมาะสมกับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ในบริบทของภาคใต้ โดย

1.1 ผู้วิจัยศึกษาพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงถึงการมีความรับผิดชอบจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อนำมากำหนดองค์ประกอบของความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 พบว่า มีผู้กำหนดพฤติกรรมของบุคคลของความรับผิดชอบไว้ทั้งหมด 10 ลักษณะ ได้แก่

1.1.1 การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย (จूरिटต์ นันทยทวิกุล. 2538 : 4 – 5, นกตล ภาณุวิเชียร. 2540 : 70-71, สุทธิพงศ์ บุญผดุง. 2541 : 7, เอกวิทย์ โทบุรินทร์. 2546 : 50, สุวารินทร์ โรจน์ขจรนภาลัย. 2547 :15)

1.1.2 ความละเอียดรอบคอบ (จूरिटต์ นันทยทวิกุล. 2538 : 4 - 5) (นกตล ภาณุวิเชียร. 2540 : 70-71)

1.1.3 การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ (จूरिटต์ นันทยทวิกุล. 2538 : 4 - 5)

1.1.4 ความเพียรพยายาม (จूरिटต์ นันทยทวิกุล. 2538 : 4 – 5, นกตล ภาณุวิเชียร. 2540 : 70-71, เอกวิทย์ โทบุรินทร์. 2546 :50, สุวารินทร์ โรจน์ขจรนภาลัย. 2547 : 15)

1.1.5 ความขยันหมั่นเพียร (จूरिटต์ นันทยทวิกุล. 2538 : 4 - 5 , เอกวิทย์ โทบุรินทร์. 2546 :50, สุวารินทร์ โรจน์ขจรนภาลัย. 2547 : 15)

1.1.6 ความตรงต่อเวลา (จूरिटต์ นันทยทวิกุล. 2538: 4 - 5)

1.1.7 ความอดทน (จूरिटต์ นันทยทวิกุล. 2538: 4 – 5, นกตล ภาณุวิเชียร. 2540 : 70-71, สุทธิพงศ์ บุญผดุง. 2541 : 7, สุวารินทร์ โรจน์ขจรนภาลัย. 2547:15)

1.1.8 การยอมรับผลการกระทำของตนเอง (จूरिटต์ นันทยทวิกุล. 2538 : 4 - 5)

1.1.9 การพึ่งตนเอง (Gough. 1696: 10)

1.1.10 ความเชื่อมั่นในตนเอง (สุทธิพงศ์ บุญผดุง. 2541 : 7)

1.2 จากนั้นผู้วิจัยนำพฤติกรรมของบุคคลทั้ง 10 ลักษณะ ที่แสดงถึงการมีความรับผิดชอบที่ได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ไปสร้างแบบสำรวจ (check list) เพื่อให้ครูประจำชั้นของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดนราธิวาส พิจารณาว่าคุณลักษณะใดที่เหมาะสมจะเป็นองค์ประกอบของความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดนราธิวาส โดยมีรายละเอียดของแบบสำรวจความคิดเห็นดังนี้

แบบสอบถามเกี่ยวกับความรับผิดชอบของเด็กนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 สำหรับครู

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าคุณลักษณะที่ท่านคิดว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 หรือไม่อย่างไร โปรดอธิบาย

O ใช่ ความรับผิดชอบของเด็กนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

- _____ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- _____ ความละเอียดรอบคอบ
- _____ การยึดมั่นในกฎเกณฑ์
- _____ ความเพียรพยายาม
- _____ ความขยันหมั่นเพียร
- _____ ความตรงต่อเวลา
- _____ ความอดทน
- _____ การยอมรับผลการกระทำของตนเอง
- _____ การฟังตนเอง
- _____ ความเชื่อมั่นในตนเอง

O ไม่ใช่ ความรับผิดชอบของเด็กนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ควรมีดังนี้

.....

.....

.....

.....

.....

1.3 จากนั้นผู้วิจัยนำคำตอบจากข้อ 1.2 ที่ครูประจำชั้นของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดนครราชสีมา ได้ตอบ มากำหนดเป็นองค์ประกอบของความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ความตรงต่อเวลา และความเพียรพยายาม

2. ผู้วิจัยสร้างแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 จำนวน 60 ข้อ จำแนกเป็นรายด้านได้ 4 ด้าน ได้แก่ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ความเพียรพยายาม และความตรงต่อเวลา ซึ่งเป็นแบบวัดในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุด (5 คะแนน) มาก (4 คะแนน) ปานกลาง (3 คะแนน) น้อย (2 คะแนน) และน้อยที่สุด (1 คะแนน) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ตามเกณฑ์การแปลผลแบบวัดของ ภวัตส์ สังข์เผือก. (2548) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	4.51 – 5.00	หมายถึง	นักเรียนมีความรับผิดชอบในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	3.51 – 4.50	หมายถึง	นักเรียนมีความรับผิดชอบในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	2.51 – 3.50	หมายถึง	นักเรียนมีความรับผิดชอบในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	1.51 – 2.50	หมายถึง	นักเรียนมีความรับผิดชอบในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	0.00 – 1.50	หมายถึง	นักเรียนมีความรับผิดชอบในระดับน้อยที่สุด

จากนั้นผู้วิจัยนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องให้ครอบคลุมของเนื้อหาและความถูกต้อง

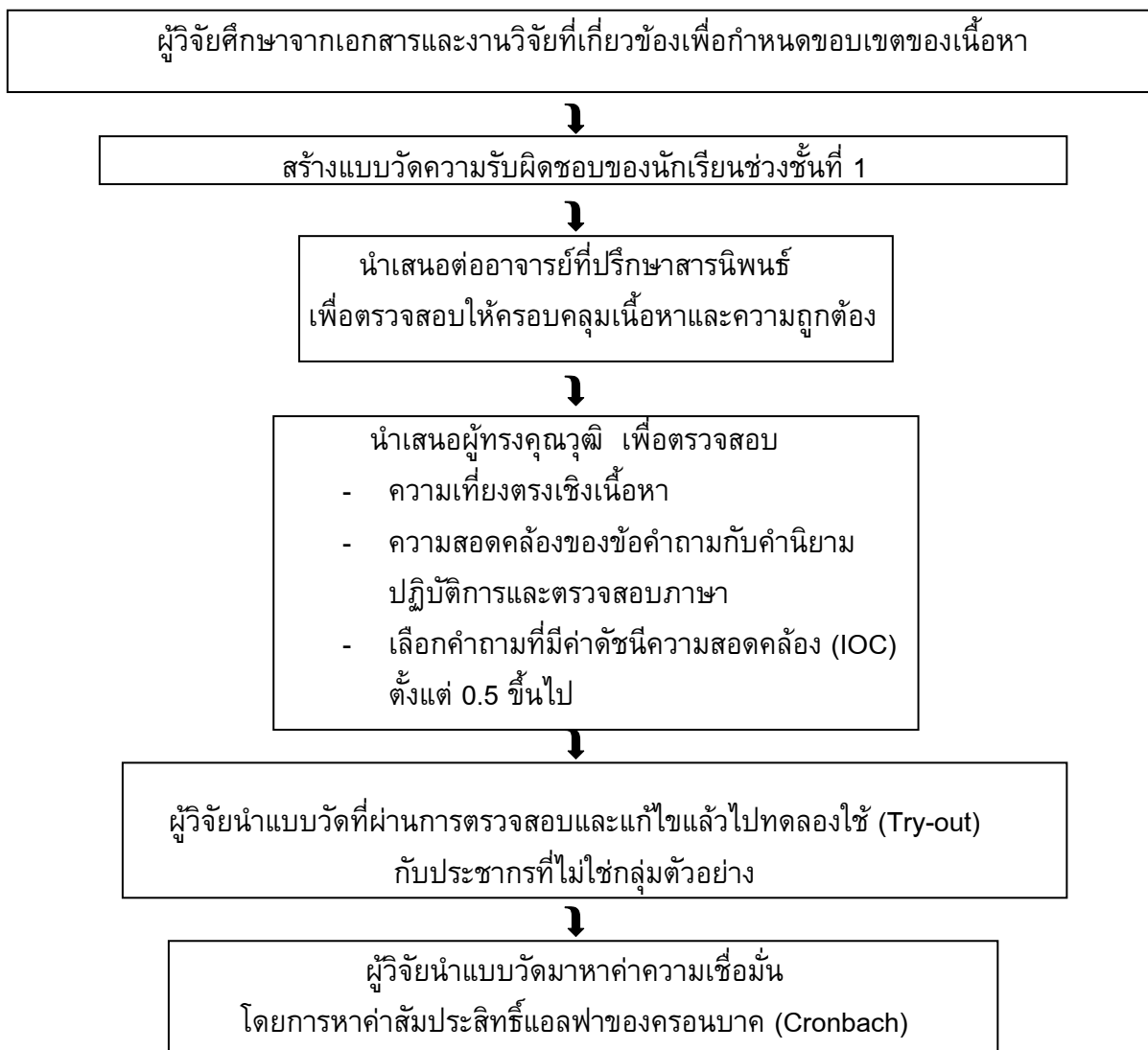
3. ผู้วิจัยนำแบบวัดความรับผิดชอบที่แก้ไขเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาให้มีความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามปฏิบัติการ และตรวจสอบภาษา แล้วนำมาปรับปรุงในเรื่องความเหมาะสมของภาษาที่ใช้และแก้ไขความซ้ำซ้อนของข้อคำถามตามข้อเสนอแนะ เลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

4. ผู้วิจัยนำแบบวัดความรับผิดชอบที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โรงเรียนบ้านหัวเขา ต.กะลุวอเหนือ อ.เมือง จ.นครราชสีมา ในช่วงวันที่ 30 กรกฎาคม ถึง 6 สิงหาคม 2551 จำนวน 120 คน ประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาคุณภาพของแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แล้ววิเคราะห์แบบประเมินรายข้อเพื่อหาค่าอำนาจจำแนก (r) แล้วคัดเลือกแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่มีค่าอำนาจจำแนก 0.20 ขึ้นไป โดยผู้วิจัยคัดเลือกข้อคำถามให้เหลือ 40 ข้อ มาใช้เป็นข้อคำถามในแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

5. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับเท่ากับ .96

6. นำแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ผ่านการทดลองใช้ (Try-out) ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

กรอบการสร้างแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

2. คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

2.1 แผนกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแผนกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบและขอบเขตของเนื้อหาในการสร้างแผนกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยศึกษาหลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยพิจารณาความรู้พื้นฐานความสนใจ เพื่อที่จะจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสม

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยกำหนดหัวข้อที่จะพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ในหัวข้อเรื่อง ดังนี้

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการรู้หน้าที่ของตนเอง เอาใจใส่และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ดูแลตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องให้ผู้อื่นคอยบอกหรือตักเตือน มีการวางแผนและควบคุมตนเองเพื่อให้ทำงานที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ และในขณะเดียวกันสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นเพื่อทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ไม่ให้ละทิ้งงานหรือมอบหมายงานของตน ให้ผู้อื่นทำแทน เพื่อเห็นแก่ความสะดวกสบายเป็นครั้งคราว

2. การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี รักษาสาธารณะสมบัติและเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน ห้องสมุด หรือสถานที่ต่างๆภายในโรงเรียน

3. ความเพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงความขยันหมั่นเพียร มุมานะทั้งในด้านการเรียน และการทำสิ่งที่ยากลำบากด้วยวิธีการต่างๆ จนกระทั่งสิ่งนั้นสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและให้กำลังใจตนเอง ยอมรับผลการกระทำของตนเองที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงสิ่งที่ทำผิดพลาดให้ดียิ่งขึ้น

4. ความตรงต่อเวลา หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการทำงานหรือสิ่งใด ๆ เสร็จภายในเวลาที่กำหนดด้วยตนเอง การปฏิบัติตามตารางเวลาในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม โดยทราบว่าอะไรควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ และปฏิบัติสิ่งนั้นเป็นประจำ จนกระทั่งสิ่งนั้นเป็นวิถีชีวิตประจำ

ขั้นที่ 4 ผู้วิจัยสร้างแผนกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และนิยามศัพท์เฉพาะให้ครอบคลุมเนื้อหาตามขั้นตอนที่ 3 โดยใช้เทคนิค กิจกรรมกลุ่ม การเล่านิทาน การใช้สถานการณ์จำลอง การใช้บทบาทสมมติ การอภิปรายกลุ่มและอภิปรายเป็นรายบุคคล แต่ละกิจกรรมประกอบด้วย หัวข้อดังนี้

1. ชื่อกิจกรรม
2. สาระการเรียนรู้
3. วัตถุประสงค์
4. สาระสำคัญ
5. เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม
6. วิธีการดำเนินกิจกรรม
7. สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

8. การประเมินผล

9. บันทึกผลหลังการสอน

10. ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

ขั้นที่ 5 ผู้วิจัยนำแผนกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่สร้างขึ้นหาความเที่ยงตรง โดยนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ว่ามีความสอดคล้องกับเรื่องที่จะพัฒนาในแต่ละกิจกรรม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ขั้นที่ 6 ผู้วิจัยนำแผนกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โรงเรียนบ้านหัวเขา ต.กะลุวอเหนือ อ.เมือง จ.นราธิวาส ในช่วงวันที่ 30 กรกฎาคม ถึง 6 สิงหาคม 2551 จำนวน 120 คน ประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อดูความเหมาะสมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 รวมทั้งสิ้น 6 วัน โดยทำวันละ 1 กิจกรรมต่อ 1 ระดับชั้น

กรอบการสร้างแผนกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบและขอบเขตของเนื้อหา ได้แก่ พัฒนาด้านความรับผิดชอบ

ผู้วิจัยกำหนดหัวข้อที่จะพัฒนา ประกอบด้วย

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. การยัดมันในกฎเกณฑ์
3. ความเพียรพยายาม
4. ความตรงต่อเวลา

ผู้วิจัยสร้างคู่มือพัฒนาด้านความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ทฤษฎี นิยามศัพท์ โดยใช้ กิจกรรมกลุ่ม กรณีตัวอย่าง การใช้บทบาทสมมติ ประกอบด้วยหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ชื่อกิจกรรม
2. สารการเรียนรู้
3. วัตถุประสงค์
4. สารสำคัญ
5. เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม
6. วิธีการดำเนินกิจกรรม
7. สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้
8. การประเมินผล
9. บันทึกผลหลังการสอน
10. ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

ผู้วิจัยนำแผนกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่สร้างขึ้นหาความเที่ยงตรงโดยเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบให้มีความสอดคล้องเรื่องที่จะพัฒนาแต่ละกิจกรรม

ผู้วิจัยนำแผนกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ผ่านการตรวจสอบและแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

2.2 แบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบฝึกหัดของด้านความรับผิดชอบแต่ละด้าน โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบและขอบเขตของเนื้อหาในการสร้างแบบฝึกหัดของความรับผิดชอบแต่ละด้าน

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยสร้างแบบฝึกหัดของความรับผิดชอบแต่ละด้าน 5 ข้อ ต่อ 1 ระดับชั้น ได้แก่ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ความเพียรพยายาม และความตรงต่อเวลา ซึ่งเป็นแบบวัดในลักษณะเลือกตอบแบบมีข้อถูกเพียงข้อเดียว ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนแบบฝึกหัดของความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ตามเกณฑ์การแปลผลแบบวัดของ ภาวัตส์ สังข์เผือก. (2548) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	4.51 – 5.00	หมายถึง	นักเรียนมีความรับผิดชอบในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	3.51 – 4.50	หมายถึง	นักเรียนมีความรับผิดชอบในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	2.51 – 3.50	หมายถึง	นักเรียนมีความรับผิดชอบในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	1.51 – 2.50	หมายถึง	นักเรียนมีความรับผิดชอบในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	0.00 – 1.50	หมายถึง	นักเรียนมีความรับผิดชอบในระดับน้อยที่สุด

จากนั้นผู้วิจัยนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องให้ครอบคลุมของเนื้อหาและความถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยนำแบบฝึกหัดของความรับผิดชอบแต่ละด้านที่แก้ไขแล้วเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบฝึกหัดของความรับผิดชอบแต่ละด้านให้มีความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามปฏิบัติการและตรวจสอบภาษา แล้วนำมาปรับปรุงในเรื่องความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ การใช้ข้อความให้กระชับ และแก้ไขความซ้ำซ้อนของข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยนำแบบฝึกหัดของความรับผิดชอบแต่ละด้านที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โรงเรียนบ้านหัวเขา ต.กะลุวอเหนือ อ.เมือง จ. นราธิวาส ในช่วงวันที่ 30 กรกฎาคม ถึง 6 สิงหาคม 2551 จำนวน 120 คน ประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาคุณภาพของแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 รวมทั้งสิ้น 6 วัน โดยทำวันละ 1 กิจกรรมต่อ 1 ระดับชั้น

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยนำแบบฝึกหัดของความรับผิดชอบแต่ละด้านมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับกิจกรรม

กรอบการสร้างแบบฝึกหัดของความรับผิดชอบแต่ละด้าน

ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบและขอบเขตของเนื้อหาในการสร้างแบบฝึกหัดของความรับผิดชอบแต่ละด้าน

1. การทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ
2. การยึดมั่นในกฎเกณฑ์
3. ความเพียรพยายาม
4. การตรงต่อเวลา

ผู้วิจัยสร้างแบบฝึกหัดของความรับผิดชอบแต่ละด้าน แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบให้ครอบคลุมของเนื้อหาและความถูกต้อง

ผู้วิจัยนำแบบฝึกหัดของความรับผิดชอบแต่ละด้านเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามปฏิบัติการและตรวจสอบภาษา แล้วเลือกคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้น

ผู้วิจัยนำแบบฝึกหัดที่ผ่านการตรวจสอบและแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยนำแบบฝึกหัดของความรับผิดชอบแต่ละด้านมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับกิจกรรม

2.3 แบบประเมินคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคู่มือ และการประเมินสื่อการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

2. ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 จำนวน 1 ชุด ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 5 ข้อในลักษณะของมาตราส่วนประมาณค่า โดยยึดหลักในการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ของเอกชน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสำนักวิชามาตรฐานการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 8-9) และยึดเนื้อหาในคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบได้แก่ เรื่องที่จะพัฒนา วัตถุประสงค์ สำคัญ สำคัญการเรียนรู้ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม สื่อการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผล เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 ในแต่ละกิจกรรม ซึ่งเป็นแบบวัดในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด (5 คะแนน) มาก (4 คะแนน) ปานกลาง (3คะแนน) น้อย (2 คะแนน) และน้อยที่สุด (1 คะแนน) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนน แบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ตามเกณฑ์การแปลผลแบบวัดของ ภวัตส์ สังข์เผือก. (2548) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	4.51 – 5.00	หมายถึง	นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	3.51 – 4.50	หมายถึง	นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	2.51 – 3.50	หมายถึง	นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	1.51 – 2.50	หมายถึง	นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	0.00 – 1.50	หมายถึง	นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

3. ผู้วิจัยนำแบบประเมินคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่สร้างขึ้น ไปหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบข้อคำถามที่สร้างขึ้นทั้งด้านเนื้อหาและภาษาให้สอดคล้องกับเนื้อหาในคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ได้แก่ เรื่องที่จะพัฒนา วัตถุประสงค์ สำคัญ สำคัญการเรียนรู้ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม สื่อการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผล

4. ในการนำคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ไปทดลองใช้ (Try out) ผู้วิจัยมีการให้นักเรียนทำแบบประเมินคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ด้วย เพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ในแต่ละกิจกรรม และเนื่องจากแบบประเมินคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เป็นเพียงแบบประเมินความพึงพอใจ จึงมิได้นำไปหาคุณภาพเครื่องมือ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เสนอผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยติดต่อขอความร่วมมือจากอาจารย์ที่ปรึกษาของกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นปี เพื่อนัดหมาย กำหนด วัน และเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การวิจัยแบบ One Group Pretest Posttest Design (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 60) ดังแสดงในตาราง 2
ตาราง 2 แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest-Posttest Design

สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
T_1	X	T_2

ความหมายของสัญลักษณ์

T_1 แทน การทดสอบก่อนการทดลอง

T_2 แทน การทดสอบหลังการทดลอง

X แทน การใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ผู้วิจัยนำคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุงแก้ไขจากการนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างมาดำเนินการทดลองใช้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 จำนวน 18 ครั้ง แยกตามระดับชั้นๆละ 6 ครั้ง ๆ ละประมาณ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน

4. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชั้นที่ 3 โดยนำค่าความแตกต่างก่อนและหลังการใช้คู่มือของแต่ละระดับชั้น มาเปรียบเทียบกันในแต่ละระดับชั้นดังตารางที่ 3

4. การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ศึกษาหาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยการนำคะแนนจากแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมตามเกณฑ์ 60/60 โดยการใช้สูตรการคำนวณประสิทธิภาพจาก $E1/E2$

2. เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ก่อนและหลังการใช้คู่มือในระดับชั้นเดียวกัน โดยใช้สถิติ t-test for Dependent Samples

3. เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยใช้สถิติ t-test for Dependent Samples

4. วิเคราะห์แบบประเมินคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ในแต่ละระดับชั้น โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คู่มือคอมพิวเตอร์ SPSS/PC+ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน

ค่าคะแนนเฉลี่ย (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543 : 137) โดยใช้สูตรดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนน
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนข้อมูลทั้งหมด

1.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543 : 143) โดยใช้สูตรดังนี้

$$SD = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	SD	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมกำลังสองของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

2. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของคำถามแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543 : 123-128) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องของคำถาม
$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.2 ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยใช้วิธีของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) จากสูตร.KR.20 (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2538: 198) ดังนี้

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ r_{tt}	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด
n	แทน	จำนวนข้อของแบบวัดทั้งหมด
P	แทน	สัดส่วนนักเรียนที่ทำได้ในข้อหนึ่ง ๆ
Q	แทน	สัดส่วนนักเรียนที่ทำผิดในข้อหนึ่ง ๆ
S_t^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของแบบวัดฉบับนั้น

2.3 หาประสิทธิภาพของแบบวัดความรับผิดชอบแต่ละด้าน โดยใช้สูตรดังนี้
(เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต. 2538: 295)

$$\text{สูตรที่ 1} \quad E1 = \frac{\frac{\sum x}{n}}{A} \times 100$$

เมื่อ E1 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในคู่มือคิดเป็นร้อยละจากการ
ทำแบบฝึกหัดก่อนการใช้อุปกรณ์พัฒนาความรับผิดชอบ

$\sum x =$ คะแนนรวมของนักเรียนจากการทำแบบฝึกหัดก่อนการใช้อุปกรณ์พัฒนา
ความรับผิดชอบ

A = คะแนนเต็มของการทำแบบฝึกหัดก่อนการใช้อุปกรณ์พัฒนาความรับผิดชอบ

N = จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

สูตรที่ 2

$$E2 = \frac{\frac{\sum F}{n}}{B} \times 100$$

เมื่อ E2 แทน ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (พฤติกรรมที่เปลี่ยนในตัวผู้เรียน
หลังจากการใช้อุปกรณ์พัฒนาความรับผิดชอบ)

$\sum F$ แทน คะแนนรวมของนักเรียนจากการทำแบบฝึกหัดหลังการใช้อุปกรณ์
พัฒนาความรับผิดชอบ

B แทน คะแนนเต็มของการทำแบบฝึกหัดหลังการใช้อุปกรณ์พัฒนาความ
รับผิดชอบ

n แทน จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ใช้แทนความหมายดังต่อไปนี้

E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในคู่มือ คิดเป็นร้อยละจากการทำแบบฝึกหัดก่อนการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
$\sum X$	แทน	คะแนนรวมของความรับผิดชอบของนักเรียนจากการทำแบบฝึกหัดก่อนการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1
n	แทน	จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
A	แทน	คะแนนเต็มของความรับผิดชอบจากการทำแบบฝึกหัดก่อนการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1
E_2	แทน	ประสิทธิภาพของคู่มือในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1
$\sum F$	แทน	คะแนนรวมของความรับผิดชอบของนักเรียนจากการทำแบบฝึกหัดหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1
B	แทน	คะแนนเต็มของความรับผิดชอบจากการทำแบบฝึกหัดหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1
$\sum d$	แทน	ผลรวมของผลต่างของคะแนนความรับผิดชอบแต่ละด้าน ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
$\sum d^2$	แทน	ผลรวมของ d แต่ละตัวยกกำลังสอง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤติการแจกแจงแบบ t เพื่อทราบความมีนัยสำคัญทางสถิติ
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
$\sum$	แทน	ผลรวมของคะแนนจากการทำแบบฝึกหัด
X_1	แทน	คะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

X_2	แทน	คะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดหลังใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบ ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 หาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 แต่ละด้านของแต่ละระดับชั้นรวมจำนวน 15 ชุด และรวมทุกด้านของแต่ละระดับชั้นรวมจำนวน 3 ชุด ตามเกณฑ์มาตรฐาน 60/60 โดยใช้สูตรการคำนวณประสิทธิภาพ E_1 / E_2 เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 1

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ในแต่ละระดับชั้น ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แยกเป็นรายด้านและรวมทุกด้านโดยใช้สถิติ t-test for Dependent Samples เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 2

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบในแต่ละระดับชั้น แยกแต่ละด้านและรวมทุกด้านโดยใช้สถิติ t-test for Dependent Samples เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 3

ตอนที่ 4 วิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 ในแต่ละระดับชั้น โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 หาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 แต่ละด้านของแต่ละระดับชั้นรวมจำนวน 15 ชุด และรวมทุกด้านของแต่ละระดับชั้นรวมจำนวน 3 ชุด ตามเกณฑ์มาตรฐาน 60/60 โดยใช้สูตรการคำนวณประสิทธิภาพ E_1 / E_2 เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 1 ซึ่งปรากฏผลดังแสดงในตาราง 3 – 5

ตาราง 3 ค่าประสิทธิภาพของกลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 1 แต่ละด้านจำนวน 5 ชุด และรวมทุกด้านจำนวน 1 ชุด

กลุ่มพัฒนาความ รับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1	n	$\sum X$	A	E_1	n	$\sum F$	B	E_2	$E_1/E_2 \times 100$
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1									
1. ความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับความ รับผิดชอบ	41	98	5	47.80	41	124	5	60.49	79.03
2. การทำตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย	41	92	5	44.88	41	150	5	73.17	61.33
3. การยัดมันใน กฎเกณฑ์	41	75	5	36.59	41	105	5	51.22	71.43
4. ความเพียรพยายาม	41	95	5	46.34	41	125	5	60.98	76.00
5. ความตรงต่อเวลา	41	108	5	52.68	41	129	5	62.93	83.72
รวม	41	468	25	45.66	41	633	25	61.76	73.93

จากตาราง 3 พบว่าประสิทธิภาพของกลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่
1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แต่ละชุดมีค่าประสิทธิภาพระหว่าง 61.33 – 83.72 และทั้งชุด มีค่า
ประสิทธิภาพเท่ากับ 73.93

ตาราง 4 ค่าประสิทธิภาพของกลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 2 แต่ละด้านจำนวน 5 ชุด และรวมทุกด้านจำนวน 1 ชุด

กลุ่มพัฒนาความ รับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1	n	$\sum X$	A	E_1	n	$\sum F$	B	E_2	$E_1/E_2 \times 100$
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2									
1. ความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับความ รับผิดชอบ	42	63	5	30.00	42	104	5	49.52	60.58
2. การทำตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย	42	94	5	44.76	42	153	5	72.86	61.44
3. การยึดมั่นใน กฎเกณฑ์	42	46	5	21.90	42	75	5	35.71	61.33
4. ความเพียรพยายาม	42	77	5	36.67	42	124	5	59.05	62.10
5. ความตรงต่อเวลา	42	90	5	42.86	42	135	5	64.29	66.67
รวม	42	370	25	35.24	42	591	25	56.29	62.61

จากตาราง 4 พบว่า ประสิทธิภาพของกลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้น
ที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แต่ละชุดมีค่าประสิทธิภาพระหว่าง 60.58 – 66.67 และทั้งชุด มี
ค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 62.61

ตาราง 5 ค่าประสิทธิภาพของกลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 3 แต่ละด้านจำนวน 5 ชุด และรวมทุกด้านจำนวน 1 ชุด

กลุ่มพัฒนาความ รับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1	n	$\sum X$	A	E_1	n	$\sum F$	B	E_2	$E_1/E_2 \times 100$
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3									
1. ความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับความ รับผิดชอบ	38	93	5	48.95	38	126	5	66.32	73.81
2. การทำตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย	38	78	5	41.05	38	114	5	60.00	68.42
3. การยึดมั่นใน กฎเกณฑ์	38	75	5	39.47	38	108	5	56.84	69.44
4. ความเพียรพยายาม	38	67	5	35.26	38	101	5	53.16	66.34
5. ความตรงต่อเวลา	38	68	5	35.79	38	94	5	49.47	72.34
รวม	38	381	25	40.11	38	543	25	57.16	70.17

จากตาราง 5 พบว่า ประสิทธิภาพของกลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แต่ละชุดมีค่าประสิทธิภาพระหว่าง 66.34 – 73.81 และทั้งชุด มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 70.17

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ในแต่ละระดับชั้น
ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบ ก่อนและหลังการใช้กลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของ
นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แยกเป็นรายด้านและรวมทุกด้าน เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 2 ซึ่งปรากฏผลดัง
แสดงในตาราง 6 – 9

ตาราง 6 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (n = 41)						
1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	3.71	0.68	มาก	3.94	0.72	มาก
2. การยัดมั่นในกฎเกณฑ์	3.29	0.52	ปานกลาง	3.57	0.48	มาก
3. ความเพียรพยายาม	3.58	0.70	มาก	3.83	0.67	มาก
4. ความตรงต่อเวลา	3.50	0.56	ปานกลาง	3.72	0.54	มาก
รวม	3.52	0.48	มาก	3.76	0.50	มาก
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 (n = 42)						
1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	2.11	0.38	น้อย	3.95	0.69	มาก
2. การยัดมั่นในกฎเกณฑ์	2.09	0.33	น้อย	3.64	0.52	มาก
3. ความเพียรพยายาม	2.21	0.32	น้อย	3.86	0.66	มาก
4. ความตรงต่อเวลา	2.20	0.35	น้อย	3.79	0.59	มาก
รวม	2.15	0.20	น้อย	3.81	0.50	มาก
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (n = 38)						
1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	3.08	0.58	ปานกลาง	3.98	0.77	มาก
2. การยัดมั่นในกฎเกณฑ์	3.13	0.64	ปานกลาง	3.79	0.79	มาก
3. ความเพียรพยายาม	3.22	0.55	ปานกลาง	3.84	0.70	มาก
4. ความตรงต่อเวลา	3.31	0.53	ปานกลาง	3.92	0.61	มาก
รวม	3.19	0.50	ปานกลาง	3.88	0.67	มาก

จากตาราง 6 พบว่า ภายหลังจากใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แล้ว นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ส่วนใหญ่มีความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก และมีคะแนนสูงขึ้นกว่าก่อนการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ตาราง 7 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบ ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1		$\bar{X}$	S.D.	$\sum d$	t
1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
	ก่อนการทดลอง	3.71	0.68	0.23	4.07*
	หลังการทดลอง	3.94	0.72		
2. การยัดมันในกฎเกณฑ์					
	ก่อนการทดลอง	3.29	0.52	0.28	5.69*
	หลังการทดลอง	3.57	0.48		
3. ความเพียรพยายาม					
	ก่อนการทดลอง	3.58	0.70	0.25	4.05*
	หลังการทดลอง	3.83	0.67		
4. ความตรงต่อเวลา					
	ก่อนการทดลอง	3.50	0.56	0.22	3.96*
	หลังการทดลอง	3.72	0.54		
รวม	ก่อนการทดลอง	3.52	0.48	0.24	7.15*
	หลังการทดลอง	3.76	0.50		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 7 พบว่า ความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น

ตาราง 8 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบ ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2		$\bar{X}$	S.D.	$\sum d$	t
1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
	ก่อนการทดลอง	2.11	0.38	1.83	19.71*
	หลังการทดลอง	3.95	0.69		
2. การยัดมันในกฎเกณฑ์					
	ก่อนการทดลอง	2.09	0.33	1.54	16.55*
	หลังการทดลอง	3.64	0.52		
3. ความเพียรพยายาม					
	ก่อนการทดลอง	2.21	0.32	1.65	15.86*
	หลังการทดลอง	3.86	0.66		
4. ความตรงต่อเวลา					
	ก่อนการทดลอง	2.20	0.35	1.59	15.91*
	หลังการทดลอง	3.79	0.59		
รวม	ก่อนการทดลอง	2.15	0.20	1.65	20.72*
	หลังการทดลอง	3.81	0.50		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 8 พบว่า พบว่า ความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น

ตาราง 9 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบ ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3		$\bar{X}$	S.D.	$\sum d$	t
1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
	ก่อนการทดลอง	3.08	0.58	0.89	10.01*
	หลังการทดลอง	3.98	0.77		
2. การยัดยัดในกฎเกณฑ์					
	ก่อนการทดลอง	3.13	0.64	0.67	10.47*
	หลังการทดลอง	3.79	0.79		
3. ความเพียรพยายาม					
	ก่อนการทดลอง	3.22	0.55	0.62	8.32*
	หลังการทดลอง	3.84	0.70		
4. ความตรงต่อเวลา					
	ก่อนการทดลอง	3.31	0.53	0.61	8.96*
	หลังการทดลอง	3.92	0.61		
รวม		3.19	0.50	0.70	11.22*
		3.88	0.67		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 9 พบว่า พบว่า ความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบในแต่ละระดับชั้น แยกแต่ละด้านและรวมทุกด้านโดยใช้สถิติ t-test for Dependent Samples เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 3 ดังแสดงในตาราง 10 – 13

ตาราง 10 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (n = 41)						
1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบ	2.39	1.02	น้อย	3.02	1.01	ปานกลาง
2. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	2.24	0.94	น้อย	3.66	0.91	มาก
3. การยัดมันในกฎเกณฑ์	1.83	1.05	น้อย	2.56	1.47	ปานกลาง
4. ความเพียรพยายาม	2.32	1.04	น้อย	3.05	1.07	ปานกลาง
5. ความตรงต่อเวลา	2.63	1.24	ปานกลาง	3.15	1.09	ปานกลาง
รวม	2.28	0.39	น้อย	3.09	0.50	ปานกลาง
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 (n = 42)						
1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบ	1.50	0.67	น้อยที่สุด	2.48	0.59	น้อย
2. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	2.24	1.10	น้อย	3.64	1.23	มาก
3. การยัดมันในกฎเกณฑ์	1.10	0.73	น้อยที่สุด	1.79	0.98	น้อย
4. ความเพียรพยายาม	1.83	0.82	น้อย	2.95	1.08	ปานกลาง
5. ความตรงต่อเวลา	2.14	1.00	น้อย	3.21	1.09	ปานกลาง
รวม	1.76	0.33	น้อย	2.81	0.49	ปานกลาง
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (n = 38)						
1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบ	2.45	1.01	น้อย	3.32	0.96	ปานกลาง
2. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	2.05	0.93	น้อย	3.00	1.38	ปานกลาง
3. การยัดมันในกฎเกณฑ์	1.97	1.33	น้อย	2.84	1.28	ปานกลาง
4. ความเพียรพยายาม	1.76	1.00	น้อย	2.66	1.36	ปานกลาง
5. ความตรงต่อเวลา	1.79	0.96	น้อย	2.47	0.95	น้อย
รวม	2.01	0.59	น้อย	2.86	0.45	ปานกลาง

จากตาราง 10 พบว่า ภายหลังจากการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แล้ว นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ส่วนใหญ่มีความรับผิดชอบอยู่ในระดับปานกลาง และมีคะแนนสูงขึ้นกว่า ก่อนการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ตาราง 11 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1		$\bar{X}$	S.D.	$\sum d$	t
1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบ					
	ก่อนการทดลอง	2.39	1.02	0.63	3.39*
	หลังการทดลอง	3.02	1.01		
2. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
	ก่อนการทดลอง	2.24	0.94	1.41	8.11*
	หลังการทดลอง	3.66	0.91		
3. การยืดอกในกฎเกณฑ์					
	ก่อนการทดลอง	1.83	1.05	0.73	3.96*
	หลังการทดลอง	2.56	1.47		
4. ความเพียรพยายาม					
	ก่อนการทดลอง	2.32	1.04	0.73	4.94*
	หลังการทดลอง	3.05	1.07		
5. ความตรงต่อเวลา					
	ก่อนการทดลอง	2.63	1.24	0.51	3.27*
	หลังการทดลอง	3.15	1.09		
รวม	ก่อนการทดลอง	2.28	0.39	0.80	12.25*
	หลังการทดลอง	3.09	0.50		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 11 พบว่า ความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น

ตาราง 12 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2		$\bar{X}$	S.D.	$\sum d$	t
1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบ					
	ก่อนการทดลอง	1.50	0.67	0.98	13.52*
	หลังการทดลอง	2.48	0.59		
2. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
	ก่อนการทดลอง	2.24	1.10	1.40	10.62*
	หลังการทดลอง	3.64	1.23		
3. การยัดมันในกฎเกณฑ์					
	ก่อนการทดลอง	1.10	0.73	0.69	6.58*
	หลังการทดลอง	1.79	0.98		
4. ความเพียรพยายาม					
	ก่อนการทดลอง	1.83	0.82	1.12	8.42*
	หลังการทดลอง	2.95	1.08		
5. ความตรงต่อเวลา					
	ก่อนการทดลอง	2.14	1.00	1.07	7.76*
	หลังการทดลอง	3.21	1.09		
รวม	ก่อนการทดลอง	1.76	0.33	1.05	21.20*
	หลังการทดลอง	2.81	0.49		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 12 พบว่า ความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น

ตาราง 13 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1

ความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3		$\bar{X}$	S.D.	$\sum d$	t
1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบ					
	ก่อนการทดลอง	2.45	1.01	0.87	7.22*
	หลังการทดลอง	3.32	0.96		
2. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
	ก่อนการทดลอง	2.05	0.93	0.95	5.93*
	หลังการทดลอง	3.00	1.38		
3. การยัดมันในกฎเกณฑ์					
	ก่อนการทดลอง	1.97	1.33	0.87	6.89*
	หลังการทดลอง	2.84	1.28		
4. ความเพียรพยายาม					
	ก่อนการทดลอง	1.76	1.00	0.89	5.20*
	หลังการทดลอง	2.66	1.36		
5. ความตรงต่อเวลา					
	ก่อนการทดลอง	1.79	0.96	0.68	4.67*
	หลังการทดลอง	2.47	0.95		
รวม	ก่อนการทดลอง	2.01	0.59	0.85	15.15*
	หลังการทดลอง	2.86	0.45		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 13 พบว่า ความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้น ที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น

ตอนที่ 4 วิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 ในแต่ละระดับชั้น โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 4 ซึ่งปรากฏผลดังแสดงในตาราง 14 – 16

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ข้อ	หัวข้อการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	หลังทำกิจกรรมนักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับ ความรับผิดชอบ	4.68	0.65	มากที่สุด
2	เนื้อหาในกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับ การพัฒนาความรับผิดชอบ	4.20	1.12	มาก
3	ข้อความในใบความรู้ ใบงาน แบบฝึกหัด อ่านง่าย คำสั่งชัดเจนและเข้าใจง่าย	3.85	1.20	มาก
4	สื่อ และกิจกรรมต่างๆ มีความน่าสนใจ มีความหลากหลาย	3.39	1.30	ปานกลาง
5	เวลาที่ใช้ เหมาะสมกับกิจกรรมและเนื้อหา	3.20	1.42	ปานกลาง
	รวม	3.86	0.77	มาก

จากตาราง 14 พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 มีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านเท่ากับ 3.86 แสดงว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พึงพอใจในกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ในระดับมาก

ตาราง 15 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ข้อ	หัวข้อการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	หลังทำกิจกรรมนักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับ ความรับผิดชอบ	4.67	0.90	มากที่สุด
2	เนื้อหาในกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเหมาะสมกับ การพัฒนาความรับผิดชอบ	3.67	1.22	มาก
3	ข้อความในใบความรู้ ใบงาน แบบฝึกหัด อ่านง่าย คำสั่งชัดเจนและเข้าใจง่าย	3.98	1.05	มาก
4	สื่อ และกิจกรรมต่างๆมีความน่าสนใจ มีความหลากหลาย	3.00	1.15	ปานกลาง
5	เวลาที่ใช้ เหมาะสมกับกิจกรรมและเนื้อหา	2.95	1.08	ปานกลาง
	รวม	3.65	0.64	มาก

จากตาราง 15 พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 มีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านเท่ากับ 3.65 แสดงว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พึงพอใจในกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้น ที่ 1 ในระดับมาก

ตาราง 16 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ข้อ	หัวข้อการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	หลังทำกิจกรรมนักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับ ความรับผิดชอบ	3.89	1.16	มาก
2	เนื้อหาในกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับ การพัฒนาความรับผิดชอบ	3.79	1.34	มาก
3	ข้อความในใบความรู้ ใบงาน แบบฝึกหัด อ่านง่าย คำสั่งชัดเจนและเข้าใจง่าย	3.89	1.25	มาก
4	สื่อ และกิจกรรมต่างๆมีความน่าสนใจ มีความหลากหลาย	3.53	1.25	มาก
5	เวลาที่ใช้ เหมาะสมกับกิจกรรมและเนื้อหา	3.63	1.17	มาก
	รวม	3.75	0.88	มาก

จากตาราง 16 พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 มีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านเท่ากับ 3.75 แสดงว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พึงพอใจในกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้น ที่ 1 ในระดับมาก

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สังเขปความมุ่งหมาย สมมติฐานและวิธีการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบและนำไปใช้พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ผู้วิจัยกำหนดความ มุ่งหมายของการวิจัย ความสำคัญของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย สมมติฐานและขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
2. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
3. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
4. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ทำให้ได้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอน จริยศึกษา ครูประจำชั้น ครูแนะแนว ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการที่จะนำคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ไปใช้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ได้อย่างเหมาะสม

สมมติฐานในการวิจัย

1. คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 สามารถใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ได้จริง โดยมีประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 อยู่ในเกณฑ์ 60/60
2. ความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบวัดสูงขึ้น หลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
3. ความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดสูงขึ้น หลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

4. ความคิดเห็นของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 อยู่ในระดับพึงพอใจมาก

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายหญิงอายุ 7-9 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ของโรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 121 คน ประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 41 คน เป็นนักเรียนชาย 20 คน นักเรียนหญิง 21 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 42 คน เป็นนักเรียนชาย 22 คน นักเรียนหญิง 20 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 38 คน เป็นนักเรียนชาย 18 คน นักเรียนหญิง 20 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรับผิดชอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 มีจำนวน 40 ข้อ จำแนกเป็นรายด้านได้ 4 ด้านๆละ 10 ข้อ ได้แก่ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ความเพียรพยายาม และความตรงต่อเวลา นำแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ผ่านการทดลองใช้ (Try-out) มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ ซึ่งเป็นแบบวัดในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด (5 คะแนน) มาก (4 คะแนน) ปานกลาง (3 คะแนน) น้อย (2 คะแนน) และน้อยที่สุด (1 คะแนน) โดยกำหนด เกณฑ์การแปลผลคะแนนแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

2. คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ได้แก่ ชื่อกิจกรรม สารการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ สารสำคัญ เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม วิธีการดำเนินกิจกรรม สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้ การประเมินผล บันทึกผลหลังการสอน และข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

2.2 แบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ด้านๆละ 1 ข้อ ต่อ 1 ระดับชั้น ได้แก่ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ความเพียรพยายาม และความตรงต่อเวลา ซึ่งเป็นแบบวัดในลักษณะเลือกตอบแบบมีข้อถูกเพียงข้อเดียว ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน

2.3 แบบประเมินคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ประกอบด้วยข้อคำถาม 5 ข้อในลักษณะของมาตราส่วนประมาณค่า ใช้เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมในคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาหาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยการนำคะแนนจากแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมตามเกณฑ์ 60/60 โดยการใช้สูตรการคำนวณประสิทธิภาพจาก E1/E2
2. เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ก่อนและหลังการใช้คู่มือในระดับชั้นเดียวกัน โดยใช้สถิติ t-test for Dependent Samples
3. เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยใช้สถิติ t-test for Dependent Samples
4. วิเคราะห์แบบประเมินคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ในแต่ละระดับชั้น โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ของแต่ละระดับชั้นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้
 - 1.1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แต่ละชุดมีค่าประสิทธิภาพระหว่าง 61.33 – 83.72 และทั้งชุด มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 73.93
 - 1.2 ชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 2 มีประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แต่ละชุดมีค่าประสิทธิภาพระหว่าง 60.58 – 66.67 และทั้งชุด มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 62.61
 - 1.3 ชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 3 มีประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 แต่ละชุดมีค่าประสิทธิภาพระหว่าง 66.34 – 73.81 และทั้งชุด มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 70.17
2. ความรับผิดชอบทั้งด้านรวมและแยกเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความรับผิดชอบทั้งด้านรวมและแยกเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 อยู่ในระดับมาก โดยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นรวมทุกด้านเท่ากับ 3.86 3.65 และ 3.75 ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยจะอภิปรายผลจากข้อค้นพบของการวิจัยตามสมมติฐาน มีรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ 1 “คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 สามารถใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ได้จริง โดยมีประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 อยู่ในเกณฑ์ 60/60”

จากการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยการนำคะแนนจากแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมตามเกณฑ์ 60/60 โดยการใช้สูตรการคำนวณประสิทธิภาพจาก $E1/E2$ พบว่า ประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ของแต่ละระดับชั้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 60/60 โดยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แต่ละชุดมีค่าประสิทธิภาพระหว่าง 61.33 – 83.72 และทั้งชุด มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 73.93 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แต่ละชุดมีค่าประสิทธิภาพระหว่าง 60.58 – 66.67 และทั้งชุด มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 62.61 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แต่ละชุดมีค่าประสิทธิภาพระหว่าง 66.34 – 73.81 และทั้งชุด มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 70.17 ซึ่งผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 1 ที่ผู้วิจัยตั้งไว้

จากผลการวิจัยที่พบว่าคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ความเพียรพยายาม และความตรงต่อเวลามีค่าประสิทธิภาพ รวมจำนวน 15 ชุด แต่ละชุดมีค่าประสิทธิภาพระหว่าง 60.58 - 83.72 และคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 รวมทุกด้านของแต่ละระดับชั้นมีค่าประสิทธิภาพอยู่ระหว่าง 62.61 - 73.93 แสดงว่า คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เป็นเครื่องมือที่สามารถใช้พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ให้เพิ่มขึ้นได้จริง โดยมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 60/60 ตามเกณฑ์ที่กำหนดทั้ง 5 ด้านและทั้งชุด เป็นคู่มือ

พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ผู้สนใจสามารถใช้ได้จริงเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 หรือนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียง ที่พบผลเช่นนี้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรับผิดชอบและสร้างคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนิยามปฏิบัติการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ผู้วิจัยมีการออกแบบกิจกรรมในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และวัตถุประสงค์ของกิจกรรม และผู้วิจัยมีการระบุขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมอย่างละเอียด การประเมินผลจะมีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย ทั้งจากการสังเกตเป็นรายกลุ่มรายบุคคล และมีการให้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม เพื่อประเมินผลในเนื้อหาการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งในการดำเนินการจัดการกิจกรรม ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเคร่งครัด โดยในแต่ละกิจกรรมผู้วิจัยจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากที่สุด มีอิสระในการแสดงความคิดเห็น และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน นักเรียนจึงสามารถนำสิ่งที่ได้จากการร่วมกิจกรรมไปพัฒนาตนเองและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ รวมถึงรูปแบบกิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินการ มีความหลากหลาย ทำให้นักเรียนมีความสนใจในการร่วมกิจกรรม ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของกรมวิชาการ (2538: 66-67) ที่ได้เสนอว่าจัดทำคู่มือการดำเนินงานในโรงเรียน ต้องประกอบไปด้วย การระบุนักเรียนในโครงการ หลักสูตร แนวทางดำเนินงานในโรงเรียน การวิเคราะห์งาน การจัดการเรียนการสอน การวัดประเมินการเรียนรู้ บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการรวมถึงผลที่คาดว่าจะได้รับ และสอดคล้องกับแนวคิดของเอกวุฒิ ไกรมาก (2541 : 57) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะของคู่มือที่ดี ว่าต้องมีเนื้อหาขอบข่ายที่จะสอนชัดเจน สามารถดำเนินตามแนวทางและขั้นตอนต่างๆ ได้ดีโดยสามารถดัดแปลงและยืดหยุ่นได้เอง มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็กวัยนั้นๆ จะทำให้เด็กสนใจและร่วมกิจกรรมได้ โดยจุดมุ่งหมายของคู่มือต้องเน้นย้ำแนวปฏิบัติที่มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างต่อเนื่อง และมีจุดเน้นย้ำไปทางเดียวกัน เช่น มุ่งฝึกงานกลุ่ม ทำงานเป็นกลุ่มก็ฝึกอย่างต่อเนื่องจนเด็กมีแนวทางได้แนวทาง แล้วจึงฝึกเป็นรายบุคคลต่อไป ในตัวกิจกรรมต้องมีความแปลกใหม่ นอกจากนี้รูปแบบและวิธีการ ที่เป็นแนวทางในการเขียนคงรูปแบบและขั้นตอนโดยสม่ำเสมอเพื่อสะดวกแก่การใช้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนิรมล เสริฐศรี (2550: บทคัดย่อ) ที่ได้สร้างคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 ของกิจกรรมพัฒนาความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 จำนวน 21 กิจกรรมมีประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดไว้ในคู่มืออยู่ระหว่าง 69.79 - 78.66 และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุจิตรา ปัทมธนีสร์ (2538 : บทคัดย่อ) ที่ได้สร้างและพัฒนา ชุดการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม เรื่อง ความรับผิดชอบ และการมีวินัย วิชาจริยศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อ ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการสอนวิชาจริยศึกษา เรื่อง ความ รับผิดชอบและการมีวินัย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85

สมมติฐานที่ 2 “ความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบวัดสูงขึ้น หลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1”

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ก่อนและหลังการใช้คู่มือในระดับชั้นเดียวกัน โดยใช้สถิติ t-test for Dependent Samples พบว่า ความรับผิดชอบทั้งด้านรวมและแยกเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 2 ที่ผู้วิจัยตั้งไว้

จากผลการเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบในแต่ละระดับชั้น แยกแต่ละด้านและรวมทุกด้าน พบว่า ความรับผิดชอบทั้งด้านรวมและแยกเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) ที่ได้จากการทำแบบวัดความรับผิดชอบก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เป็นเครื่องมือที่สามารถใช้พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ให้เพิ่มขึ้นได้จริง ที่พบผลเช่นนี้เนื่องจากในคู่มือผู้วิจัยจะเริ่มต้นด้วยการให้ความรู้ทางทฤษฎีและหลักการปฏิบัติก่อน จากนั้นจึงให้นักเรียนได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง และร่วมกันอภิปรายถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม ซึ่งในแต่ละกิจกรรม ผู้วิจัยจะให้ความสนใจผู้เรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม พยายามดึงความสนใจให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดและตอบคำถาม เรื่องราวสมมติที่ผู้วิจัยยกเป็นสถานการณ์สมมติหรือนิทานนั้น จะเป็นเรื่องราวที่ใกล้ตัวผู้เรียน เช่น การทำและส่งการบ้านให้ตรงเวลา เป็นต้น โดยในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ยังอ่านหนังสือไม่คล่อง ผู้วิจัยจะดำเนินกิจกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่เร่งรัด และมีการอ่านข้อคำถามในแบบวัดและแบบฝึกหัดให้ รวมถึงช่วยอ่านและอธิบายความหมายในนิทานแต่ละเรื่อง มีการถามเน้นย้ำเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนเข้าใจตรงกับสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการสื่อสารหรือไม่ ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ในเนื้อหาของความรับผิดชอบอย่างแท้จริง และสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยจึงสอดคล้องกับแนวคิดหลักการปลูกฝังความรับผิดชอบของ ชำเลียง วุฒิจันทร์ (ศิรินันท์ วรรัตนกิจ, 2545: 30 – 31; อ้างอิงจาก ชำเลียง วุฒิจันทร์, 2524: 93 – 99) ที่เสนอแนะว่าการปลูกฝังความรับผิดชอบนั้น สามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่มุ่งเน้นความรู้ทางทฤษฎี และลักษณะที่มุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติจริง หรือการจัดในรูปแบบหลักสูตรแฝง ซึ่งการจัดทั้ง 2 ลักษณะนี้จะต้องจัดควบคู่กัน และมีลักษณะที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยในด้านความรู้ทางทฤษฎี นั้นควรให้ผู้เรียนได้อภิปรายพร้อมยกเหตุผลประกอบ เพื่อพัฒนาความคิดให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ใช้การสอนแบบสืบสวนสอบสวน มีวิธีคล้ายกับการสอนแบบวิทยาศาสตร์ตรงที่ต้องค้นหาเหตุผลมาประกอบการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ให้ผู้เรียนมีการเล่นบทบาทสมมติโดยครูกำหนดเรื่องราวให้ ใช้การเลียนแบบจากตัวแบบ อาศัยแนวคิดและหลักการของทฤษฎี

การเรียนรู้ทางสังคมเป็นพื้นฐาน นอกจากนี้ในด้านของการปฏิบัติจริง หรือการจัดในรูปหลักสูตร แฝง ควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีคุณค่าต่อการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน และสอดแทรก คุณธรรมต่างๆ ที่โรงเรียนต้องการให้เกิดแก่นักเรียนทุกครั้งที่มีโอกาส และยังสอดคล้องกับแนวคิด ของประดิดินห์ อูปรมัย (สมวาสนา ธนเมธิกุล. 2546: 12-13; อ้างอิงจาก ประดิดินห์ อูปรมัย. 2530) ได้กล่าวถึงบทบาทครูมีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็กด้วยการปฏิบัติตน ของครู และด้วยการให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เขาจะต้องรับผิดชอบโดยตรง นอกจากนี้เพื่อนมี อิทธิพลต่อการมีความรับผิดชอบของเด็ก เพราะปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อนแต่ละคนจะทำให้ ต่างฝ่ายต่างถ่ายทอดลักษณะนิสัยให้แก่กันและกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชิน เนอร์รี่ (Chinnery.2004 :12821-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โดยมุ่งอธิบายลักษณะของจริยธรรมดังกล่าว โดยมีนักเรียนจากโรงเรียนในอเมริกาเหนือที่ก่อตั้งมา นานกว่า 100 ปี เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาด้านความคิดหรือพฤติกรรมทางจริยธรรมเกี่ยวกับ คุณลักษณะทางการศึกษาด้านความรับผิดชอบ พบว่า การสร้างจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของ นักเรียนนั้น ครูต้องกำหนดเค้าโครงการสอนและนำไปใช้ในการเรียนการสอน และยังสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของนภดล ภาวนะวิเชียร (2540) ที่ได้ศึกษาค่านิยมด้านความรับผิดชอบของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้รับการสร้างเสริมด้วยกระบวนการที่พัฒนาตามแนวคิดของไอเซ็นและ แรทส์ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเสริมสร้างค่านิยมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปสร้างเสริมค่านิยม เป้าหมายให้แก่นักเรียนได้ โดยพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามกระบวนการที่พัฒนาขึ้น มี พัฒนาการในค่านิยมด้านความรับผิดชอบมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วม กิจกรรมดังกล่าวทั้งใน ด้านความรู้ ความรู้สึกที่ดี และพฤติกรรมที่แสดงถึงค่านิยมนั้น และยังสอดคล้องกับผลการวิจัย ของดวงจันทร์ หนูทอง (2533: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาผลของการใช้แม่แบบ หนังสือเล่มที่มีต่อการใช้ เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ใช้ภาษาท้องถิ่นที่ บ้าน และมีคะแนนแบบสอบถามการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้าน ความรับผิดชอบต่ำกว่าจริยธรรม ชั้นที่ 3 ลงมา ผลการวิจัยพบว่า พบว่านักเรียนกลุ่มทดลอง และนักเรียนกลุ่มควบคุม มีการให้ เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ นักเรียนกลุ่มทดลองมีการให้เหตุผล เชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

สมมติฐานที่ 3 “ความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัด สูงขึ้น หลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1”

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความ รับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยใช้สถิติ t-test for Dependent Samples พบว่า ความ รับผิดชอบทั้งด้านรวมและแยกเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) ที่ได้ จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของ

นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 3 ที่ผู้วิจัยตั้งไว้

จากผลการเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ในแต่ละระดับชั้น แยกแต่ละด้าน และรวมทุกด้าน พบว่า ความรับผิดชอบทั้งด้านรวมและแยกเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) แบบฝึกหัดก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า กิจกรรมในคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ทำให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 มีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น ที่พบผลเช่นนี้เนื่องจากผู้วิจัยมีการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรับผิดชอบ รวมถึงศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการของผู้เรียนในช่วงชั้นที่ เพื่อนำมาออกแบบกิจกรรม และเลือกเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนในช่วงวัยนี้ โดยผู้วิจัยมีการวางแผนจัดทำคู่มือให้เสร็จสมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้จริง จึงได้เห็นภาพรวมของกิจกรรมทั้งหมด และเกลี่ยกิจกรรมให้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน ในขั้นตอนดำเนินการสอนนั้น ผู้วิจัยจะเริ่มต้นเข้าสู่กิจกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม โดยให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น ส่วนขั้นตอนการการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยเน้นที่กิจกรรมจัดขึ้นมีความหลากหลาย เช่น การอภิปรายกลุ่ม และการอภิปรายเป็นรายบุคคล การจับบทบาทสมมติ การเล่านิทาน และเกม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้ซึมซับตัวแบบจากตัวละครในนิทาน รวมถึงเมื่อผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมโดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ครั่งแล้วครั่งเล่าจึงทำให้เกิดความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ยังอ่านหนังสือไม่คล่อง ผู้วิจัยจะอ่านแบบฝึกหัดให้ผู้เรียนฟังทั้งข้อความและตัวเลือก เพื่อให้ผู้เรียนตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง ลดอุปสรรคด้านความเข้าใจในภาษา ซึ่งทำให้การจัดกิจกรรมในภาพรวมเป็นไปอย่างราบรื่น สอดคล้องกับแนวคิดของสมุน อมรวิวัฒน์ (2530 : 18) ที่ได้กล่าวถึงวิธีการปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็กในระดับประถมศึกษาว่าต้องอาศัยเทคนิควิธีการหลายวิธี ตลอดจนการเรียนการสอนที่กระตุ้นหรือเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งนี้เพราะการสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ทำให้เด็กมีโอกาสรับรู้และรู้สึกไปพร้อมๆกัน ขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กในที่สุด และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2526 : 63-67) กล่าวถึง รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาจริยธรรมว่าสามารถทำได้โดยการให้แสดงบทบาทสมมติ โดยให้เด็กแสดงบทบาทเป็นตัวละครใน เรื่องที่มีปัญหาขัดแย้งทางจริยธรรม จะเป็นเครื่องช่วยให้เด็กมีความผูกพันใกล้ชิดกับปัญหาของ ตัวเอกในเรื่องเหมือนกับเป็นปัญหาของตนเอง หรือการให้เลียนแบบจากตัวแบบ การใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้ผู้ถูกทดลองเห็น เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ถูกทดลองทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามตัวแบบได้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของคมสันต์ พุ่มพงษ์ (2536 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาผลของกระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์ ที่มีต่อความรับผิดชอบต่อเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนบ้านท่าไม้ จังหวัด

ชัยนาท พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบ ต่อเพื่อนสูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อเพื่อนสูงขึ้นภายหลัง การเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อัจจิมา จินวาลา (2535 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่ม และกรณีตัวอย่าง ที่มีต่อความรับผิดชอบต่อโรงเรียนของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนคลองเสือน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบต่อโรงเรียนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่าง มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่ม มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียนสูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมมติฐานที่ 4 “ความคิดเห็นของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบต่อโรงเรียนช่วงชั้นที่ 1 อยู่ในระดับพึงพอใจมาก”

จากการวิเคราะห์แบบประเมินคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบต่อโรงเรียนช่วงชั้นที่ 1 ในแต่ละระดับชั้น โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบต่อโรงเรียนช่วงชั้นที่ 1 อยู่ในระดับมาก โดยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นรวมทุกด้านเท่ากับ 3.86 3.65 และ 3.75 ตามลำดับ ซึ่งผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 4 ที่ผู้วิจัยตั้งไว้

จากผลวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบต่อโรงเรียนช่วงชั้นที่ 1 ในแต่ละระดับชั้น โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ทุกระดับชั้น เห็นด้วยกับกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบต่อโรงเรียนช่วงชั้นที่ 1 ในระดับมาก ที่พบผลเช่นนี้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคม และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียนแต่ละระดับชั้น เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากที่สุด นอกจากนี้ผู้วิจัยจะเน้นการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนแบบเป็นมิตร อบอุ่นและเป็นกันเอง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ กล้าที่จะซักถามและมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น โดยไม่เกรงกลัวครูผู้สอน ใช้นิทานและกิจกรรมที่สนุกสนานเป็นสื่อกลาง ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกสนุกและสนใจในการทำกิจกรรม เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบต่อโรงเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้ เป็นการสอนจริยธรรมให้กับนักเรียน ที่แตกต่างไปจากชั่วโมงจริยศึกษาโดยปกติที่ครูมักสอนแบบบรรยายและให้นักเรียนอ่านหรือจดบันทึกตาม ทำให้นักเรียนรู้สึกเบื่อและไม่ซึมซับในจริยธรรมนั้นๆ รวมถึงสิ่งที่ผู้วิจัยตระหนักและให้ความสำคัญที่สุดในการดำเนินกิจกรรมคือนักเรียนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรม ดังนั้นผู้วิจัยจะคอยสังเกตนักเรียนที่ไม่ใส่ใจ หรือไม่ร่วม

อภิปรายตอบคำถามระหว่างกิจกรรม และพยายามดึงความสนใจของนักเรียนเข้ามาร่วมในกิจกรรมให้ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของประทีน มหาจันทร์ (2536 : 7, 29-36) ที่กล่าวว่า การสอนเด็กให้มีความรับผิดชอบนั้น จะสอนได้ดีก็ต่อเมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวย หรือผู้ใหญ่พยายามสร้างสถานการณ์ขึ้นในตอนต้น ๆ ของชีวิตเด็ก ความรับผิดชอบที่เด็กพึงมีจะต้องควบคู่ไปกับการเล่นเสมอ ทั้งนี้เพราะเหตุว่า การเล่นเป็นชีวิตจิตใจของเด็ก เป็นสิ่งที่เด็กพึงพอใจ แต่การงานและความรับผิดชอบเป็นความไม่สบายใจ เป็นความเบื่อหน่าย ยากลำบาก แต่อย่างไรก็ตาม งานเป็นสิ่งที่สร้างความรับผิดชอบให้แก่เด็ก เด็กจะมีความรับผิดชอบได้ดีเมื่อมีงานหรือ มีกิจกรรมให้ทำแม้ว่าเด็กจะพอใจในการเล่น ถ้าสามารถเปลี่ยนการเล่นของเด็กให้เป็นงาน หรือให้เด็กทำงานด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินเหมือนกับการเล่นได้ ก็จะเป็นการดีที่เด็กสามารถทำงานได้ ความรับผิดชอบก็จะเกิดขึ้น การเล่นจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเตรียมตัวเด็กให้มีความรับผิดชอบ เด็กจะเรียนรู้ในการรับผิดชอบ ถ้าหากว่ามีความพร้อมหรือมีสถานการณ์ที่หรือเปิดโอกาสให้เด็กได้ตัดสินใจอยู่เสมอ ผู้ใหญ่จะต้องสร้างบรรยากาศให้เด็กมีความรับผิดชอบ ละเว้นการตำหนิตีตีดุ และจะต้องหลีกเลี่ยงการตัดสินใจแทนเด็กในสิ่งที่เด็กสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เพราะว่ากรณีที่ผู้ใหญ่ตัดสินใจแทนเด็ก เป็นการนำไปสู่การไม่รู้จักรับผิดชอบของเด็ก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุจิตรา ปัทมธนิษฐ์ (2538: บทคัดย่อ) ได้สร้างและพัฒนา ชุดการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม เรื่องความรับผิดชอบ และการมีวินัย วิชาจริยศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการสอนวิชาจริยศึกษา เรื่อง ความ รับผิดชอบและการมีวินัย และได้นำชุดการสอนที่พัฒนาขึ้นไปทดสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเตรียมปริญญาสุรธรรม อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า นักเรียนมีความพอใจที่เรียนโดยการสอนด้วยชุดการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม เรื่องความรับผิดชอบและการ มีวินัย วิชาจริยศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างและพัฒนาขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 สามารถพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ได้เพิ่มขึ้นจริง ดังนั้น คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 อาจเป็นแนวทางสำหรับครูหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องจะนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน โดยพิจารณาใช้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละช่วงวัย

1.2 ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรพิจารณาถึงบริบทของผู้เรียน เช่น ในภาคใต้ ที่ผู้เรียนส่วนมากจะนับถือศาสนาอิสลาม มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม การยกตัวอย่างสถานการณ์สมมติหรือนิทาน ควรมีความเป็นกลาง เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีความเข้าใจที่ตรงกันและไม่รู้สึกถูกกีดกันทางภาษาและวัฒนธรรม

1.3 ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่จะนำคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ไปใช้ ควรดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิดทุกกลุ่ม และพยายามให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากที่สุด โดยผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 1 จะอ่านหนังสือไม่คล่อง ครูผู้สอนควรช่วยอ่านโจทย์หรือแบบฝึกหัดให้เด็กฟัง เพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจตรงกับสิ่งที่ครูผู้สอนต้องการจะสื่อ รวมถึงควรออกแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ใช้เทคนิคที่จะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเหมาะสมกับสถานการณ์ สภาพแวดล้อม และระดับอายุของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การสร้างคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบ ควรคำนึงถึงการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาประกอบด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญสำหรับการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก แต่ทั้งนี้ควรคำนึงความรู้พื้นฐานของผู้เรียน สถานการณ์ และสภาพแวดล้อมด้วย

2.2 ควรมีการติดตามผลความรับผิดชอบของนักเรียน หลังจากใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบไปแล้ว เช่น ประมาณ 3 เดือน หรือ 6 เดือน เพื่อศึกษาว่าความรับผิดชอบของนักเรียนมีความคงทนหรือมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด

2.3 นำเทคนิคจากการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ในการวิจัยครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ร่วมกับการพัฒนาพฤติกรรมอันพึงประสงค์ด้านอื่นๆ เช่น ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2525). คู่มือการศึกษาจริยธรรมระดับอุดมศึกษา ตอนที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
กรมการศาสนา.
- กรมวิชาการ. (2533). คู่มือแนะแนวตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ. (2548). คู่มือการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาและความฉลาด
ทางอารมณ์. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรรณิการ์ พงศ์เลิศวุฒิ. (2546). ผลของการจัดกิจกรรมเล่นิทานประกอบความสร้างสรรค์ต่อ
ความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย).
กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . ถ่ายเอกสาร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). ศึกษาการศักยภาพของเด็กไทย ระยะที่ 1. กรุงเทพฯ : กรมกองวิจัย
ทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- (2542). การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและมี
วินัยในตนเอง. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- (2543). เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กระทรวงศึกษาธิการ. อัดสำเนา
(2545). เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
2544 คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- (2546). การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- (2546). แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- กมล ทองธรรมชาติ. (2529). คุณธรรมและจริยธรรมของพลเมืองไทย. วารสารไทย.
- กิติมา ปรีดีดิถก. (2532). การบริหารและนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: อักษราพัฒนา.
- ขัตติยา กรรณสูต และคณะ. (2547). รายงานการวิจัย คุณธรรม พฤติกรรมความซื่อสัตย์ของ
คนไทย. กรุงเทพฯ :สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คมสันต์ พุ่มพงษ์. (2536). ผลของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความรับผิดชอบต่อเพื่อน ของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านท่าไม้ จังหวัดชัยนาท. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- จรรยา สุวรรณทัต และดวงเดือน พันธุพานิช. (2521). พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 1 : พื้นฐาน ความ
เข้าใจทางจิตวิทยา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- จันทรา พวงยอด. (2543). การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธจักรวิทยาโดยใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินจากสภาพจริง. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จินตนา ธนวิบูลย์ชัย. (2540). คุณสมบัติในการวัดและคุณภาพของมาตราวัดเจตคติเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบที่สร้างขึ้นโดยประยุกต์วิธีการของธอนไดค์. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จूरรัตน์ นันทัยทวีกุล. (2538). การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความรับผิดชอบของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผล การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2527). การทำหนังสือสำหรับเด็ก. วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ณัฐจิตต์ ลิมนาภิพงษ์. (2542). การเปรียบเทียบความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด กิจกรรม แบบให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับการที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติ. ปรินูญานิพนธ์. กศ.ม. (เทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา). นนทบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐภัทร ธรณี. (2548). การศึกษาปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนของครูใน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การ วิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐมน พันธุ์ชาติศรี. (2547). การสร้างคู่มือการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กิจกรรมโฮมรูมสำหรับนักเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนพนิตยการราชดำเนินธนบุรี เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงจันทร์ หนูทอง. (2533). ผลของการใช้แม่แบบหนังสือที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้าน ความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดมณีเจริณมิตรภาพที่ 227 จังหวัดนครศรีธรรมราช. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2522). การพัฒนาจริยธรรมตำราจิตวิทยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- . (2538). ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- . (2524). พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2 : จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัญจณี. (2520). *จริยธรรมของเยาวชนไทย : รายงานวิจัย ฉบับที่ 21*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดวงหทัย แสงวิริยะ. (2544). *ผลการใช้แผนการสอนแบบ 4MAT ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรับผิดชอบ และเจตคติต่อการเรียน ในหน่วยการเรียนรู้เรื่องประชากรศึกษาและการทำมาหากินระดับชั้นประถมศึกษา*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(การประถมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทรงศรี คงทวี. (2550). *ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบต่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษามุขมนตรี เขต 2*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(การวัดผลการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทวี ท่อแก้ว และ อบรม สนิทบาล. (2517). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- ทองคุณ หงษ์พันธ์. (2535). *วิธีแห่งบัณฑิต การครองตน ครองคน และครองงาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ทองชุบ ศรีแก้ว. (2545). *คู่มืออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทิพวรรณ ดีแดง. (2546). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนนาฏศิลป์ชั้นต้นปีที่ 1 ที่เรียนเรื่องประเทศไทยและประเทศไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยการสอนที่จัดกิจกรรมการสอนแบบ 4MAT กับการสอนที่ใช้เทคนิคการจัดผังลายเส้น*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(การมัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทิพย์สุดา นิลสินธ์พ.(2524). *“ครูหาหนอยากฟังนิทาน” ในเข้าใจเด็กก่อนวัยเรียน*. กรุงเทพฯ : ชมรมไทย – อิสราเอล.
- ทิศนา แหมมณี. (2522). *กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: บุรพาติลปีการพิมพ์.
- ทิศนา แหมมณี และคณะ. (2546). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : เสริมสิน พรเพรส ซิสเต็ม.
- ธิดารัตน์ บุญนุช. (2538). *กิจกรรมนักเรียนนักศึกษา*. เอกสารประกอบวิชาการและกิจการนักเรียน นักศึกษา. ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรภูมิ ประทุมพรรัตน์. (2534). *การบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติงส์ แฮ็ส
- ธารง น่วมศิริ. (2537). *การทดลองใช้ข่าวหนังสือพิมพ์เป็นสถานการณ์จำลองในการสอนจริยศึกษา เพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) . กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- นภดล ภาณุวิเชียร. (2540). การศึกษาค่านิยมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้รับการสร้างเสริมด้วยกระบวนการที่พัฒนาการตามแนวคิดของไอเซนเบิร์กและแรทส์. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- นิรมล เสริฐศรี. (2550). คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) . กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เนื่อน้อง สันบุญ. (2541). ความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัยได้รับการจัดประสบการณ์เล่นนิทาน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บันลือ พฤกษ์วัน. (2537). การนิเทศภายในโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ประสาธ อิศรปรีดา. (2531). จิตวิทยาการศึกษา. มหาสารคาม : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ประพันธ์ สุริหาร. (2535). หลักและระบบการบริหารการศึกษา. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประภาพรรณ สุวรรณสุข. (2536). การบริหารกิจการนักเรียน (1). เอกสารการสอน ชุด การจัดการโรงเรียนประถมศึกษา มสธ. นนทบุรี.
- ประเทิน มหาจันทร์. (2536). สอนเด็กให้มีความรับผิดชอบ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ปรีชา ชัยนิยม. (2542). การศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการสอนความรับผิดชอบ และระเบียบวินัย โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน และคณะ. (2539). เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
- ผกา สัตยธรรม. (2544). คุณธรรมของครู. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงษ์จันทร์ อยู่เป็นสุข. (2525). การศึกษารูปแบบการเล่านิทานที่ส่งผลต่อความสามารถในการฟังและความคงทนในการจำวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 . วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . ถ่ายเอกสาร.
- พระราชวรมนี. (2529). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พีไลลักษณ์ ทองรอด. (2547). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา) กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ภวัตส์ สังข์เผือก. (2548). การศึกษาแนวคิดการสอนทัศนศิลป์ขั้นพื้นฐาน ในแนวปฏิรูปการศึกษา. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา) กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มลิวลย์ บำรุงการ. (2531). การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรม 4 ประการ ตามพระบรมราโชวาท ของรัชกาลที่ 9 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผล การศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2534). ความเป็นครู. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ระพี สาคริก. (2545, กันยายน-ธันวาคม) การพึ่งตนเองพื้นฐานการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล 13(3): 11-18
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). เทคนิคการการวัดผลการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.
- ละม้ายมาศ ศรีทนต์และจรรยา สุวรรณทัต. (2510). อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็กที่ ตำบลนาป่า อำเภอมะนัง จังหวัดชลบุรี เล่มที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- วรวรรณนี้ ราชสงฆ์. (2541). ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคนิคแม่แบบและการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพัทลุง. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ ฯ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . ถ่ายเอกสาร.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2538). งานบุคลากรนิสิตนักศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลวรรณ ชินพงษ์. (2539). การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณธรรมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศศินันท์ นิลจันทร์. (2547). ผลของการจัดกิจกรรมเล่นิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . ถ่ายเอกสาร.
- ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์. (2535, สิงหาคม - กันยายน) . นโยบายในการจัดทำผลงานทางวิชาการ. วารสารข้าราชการครู. 12, (6) : 30-35
- ศรินันท์ วรรณกิจ. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบสหสัมพันธ์ คาโนนิคัล ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.

- ศุภมาศ เพชรสมบัติ. (2540). ผลของสถานการณ์จำลองควบคู่กับการเสริมแรงที่มีต่อพฤติกรรม
ประชาธิปไตยด้านการระดมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหันทราย
อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา)
กรุงเทพ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2526). *ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อักษร
บัณฑิต
- สมวาสนา ธนเมธิกุล. (2546). จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบ
ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น.
วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- สุจิตรา ปัทมธนิษฐ์. (2538). ชุดการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม เรื่องความรับผิดชอบ และการ
มีวินัย วิชาจริยศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 . วิทยานิพนธ์. ศษ.ม. (เทคโนโลยีและการ
สื่อสารการศึกษา). นนทบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ถ่ายเอกสาร.
- สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2541). การสร้างแบบทดสอบวัดลักษณะความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรง ความไม่เที่ยงตรง และ
ความเชื่อมั่น. ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.
- สุทธิวงศ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ. (2546). *หลักพระพุทธศาสนา : หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจาก
พระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา และ สถาบันบันลือธรรม
- สุมาลี วงษ์สุวรรณ. (2546). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนกุหลาบวัฒนา เขตสัมพันธวงศ์
กรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ ฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- สุวรรณทร์ โรจน์ขจรนภลัย. (2547). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2
โรงเรียนสารสาสน์พิทยา กรุงเทพมหานคร*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2539). “คุณธรรมพื้นฐาน”ในคู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน
การศึกษา. หน้า 2-3. กรุงเทพฯ ฯ กระทรวงศึกษาธิการ
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). *การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี*.
กรุงเทพฯ: โอเดียนสแควร์.
- _____. (2545). *แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559)* .
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2529). *เค้าโครงคู่มือปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยม*.

กรุงเทพฯ: กองวิจัยและวางแผนกระทรวงศึกษาธิการ. ถ่ายเอกสาร.

สำเนียง ศิลป์ประกอบ. (2540). *ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรับผิดชอบในการเรียน และความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยบทเรียนสำเร็จรูป กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครู*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เสริมวิทย์ ศุภเมธี. (2531). *การบริหารกิจการนักเรียน*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จพระยา สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์.

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. (2540). *กลยุทธ์การบริหารเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: เอส แอนด์ จี กราฟฟิค.

อนุชิต เริงจำเนียร. (2545). *คู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียนนักศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อัจจิมา จินวาลา. (2535) *การเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่มและกรณีตัวอย่าง ที่มีต่อความรับผิดชอบต่อโรงเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนคลองเสือน้อย กรุงเทพมหานคร*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) . กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เอกวิทย์ โทปริญทร์. (2546). *การศึกษาลักษณะสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ผ่านห้องเรียนเสมือนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เอกวุฒิ ไกรมาก. (2541). *การสร้างคู่มือในการจัดหาและใช้ประโยชน์วิทยากรท้องถิ่นสอนวิชาช่างอุตสาหกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (อุตสาหกรรมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อรุณ จันทวานิช. (2542). *เอกสารวิจัยส่วนบุคคลเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแนวทางสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

Bandura, A. (1977) *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1977.

Brown, R. *Social Psychology*. New York : The Free Press, 1978.

Cattell , R.B. (1963). *Personality*. New york : McGraw - Hill

Chinnery, Ann Helen. (2004, February). Response and Responsibility : On Levinas and Moral Education (Emmanuel Levinas). *Dissertation Abstracts International*. 64 (08) : 2821-A :

- Dickinson, Charles L. (1987). *Self – Instruction in Language Learning*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Dixon, David Jame Johnson and Eli Salts. (1977,June). Training Disadvantage Preschoolers on Varicus Fantasy Activties : Efection Cognitive Functioning and Impulse Control. *Child Development*. 48 (2): 267 – 277 .
- Flippo, E.B. (1966). *Management : A Behavioral Approcach*. New York : Allyn and Bacon.
- Funk and Wagnalls. (1961). *New Standard Dictionary of The English Language*. Vol2. new York.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York : McGraw-Hill Book Company,
- Gordon Leonard V. (2004). *Manual, Gordon Personal Profiles*. New York : Harcourt, Prace And World, Inc.
- Gough, Harrison G. (1969). *Manual for the California Psychological Inventory*. California : Consulting Psychological Press. Inc
- Gove, Harry. (1965). *Development Behavior : A Humanistic Approach*. London : Macmillan.
- Hurlock. (1967) *Adolescent Development*. New York : McGraw – Hill Book Company Inc.
- Kohlberg, Lawrence. (1976) “Moral Stage and Moralization :The Cognitive Developmental Approach”. In T. Likona (ed.) *Moral Development and Behavior* pp. 31-53.. New York : Holt, Rinehart and Winston,
- Lawshe. (1966). *Principles of Personal Testing*. New york. McGraw – Hill Book Co.
- Mitton, Betty L. and Dale B. Harris. (1962). “The Development of Responsibility in Children,” *The Child : A Book Reading*. 46 : 407 – 416.
- Peck R.F; & Havinghurt R.J. (1963). *The Psychology of Character Development*. John Wily & Sons. Inc. New York.
- Piaget J. (1960). *The Moral Judgement of the Child*. Illinoids : The Free Press.
- Sanford, Newman. (1970). *The Goal of Individual Development*. Twenty – five Year of Higher Education. San Francisco : Jossey Base Press.
- Shepard. Joan M. (1999). *Developing Responsibility for Completing and Handing in Daily Homework Assignments for Students in Grades Three, Four and Five*. Dissertation Abstracts International.
- Titus. Harold Happer. (1963). *Ethics for today*. American : American Book Company.
- Zunick M. (1963, May-June). “Development of Responsibility Perception of Lower and Middle Class Children.” *The Journal of Educational Research*. 56 (9): 497-499.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

1. รองศาสตราจารย์ ชูชีพ อ่อนโคกสูง
 อาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์
 อาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง
 อาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ข

คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

รายละเอียดการใช้
คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบ
ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คำนำ

คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นหลักสูตรอิสระที่แยกจากรายวิชาบังคับ โดยมุ่งเน้นพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของมาตรฐานการศึกษา และการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมประเทศชาติ

เอกสารคู่มือฉบับนี้จึงมีคำแนะนำการใช้อย่างละเอียด โดยในรายละเอียดของคู่มือจะประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 จะกล่าวถึงบทนำ อันประกอบไปด้วยหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้คู่มือ ส่วนที่ 2 จะกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบและการพัฒนาความรับผิดชอบที่สอดคล้องกับพัฒนาการของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ส่วนที่ 3 จะกล่าวถึงบทบาทของครู อันประกอบไปด้วยบทบาทของครูผู้ที่จะนำเครื่องมือและกิจกรรมไปใช้ และการเตรียมการ ส่วนที่ 4 จะกล่าวถึงรูปแบบกิจกรรม อันประกอบไปด้วยกำหนดการจัดกิจกรรม วิธีการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นเตรียมการจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการวัสดุอุปกรณ์ และวิธีการประเมินผล ซึ่งแต่ละกิจกรรมจะมีการแนบแบบฝึกหัดทำกิจกรรมเพื่อวัดการเรียนรู้ในกิจกรรมนั้นๆของผู้เรียน ส่วนที่ 5 จะกล่าวถึงการประเมินผลโดยภาพรวม อันประกอบไปด้วยแบบวัดพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบของผู้เรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

ในการนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านสำหรับคำแนะนำในการพัฒนาคู่มือฉบับนี้ และผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารคู่มือจะเป็นประโยชน์และเอื้อต่อครูแนะแนว นักฝึกอบรม และผู้ที่สนใจ ในการนำไปจัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

จ.ส.ต.หญิง อังคณา บุญสีสด

ผู้วิจัย

1.1 หลักการและเหตุผล

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม ในขณะที่ประเทศมุ่งพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ แม้ความเจริญทางด้านวัตถุจะปรากฏอย่างชัดเจน แต่ก่อให้เกิดปัญหาที่วิกฤต ในสังคมซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ได้แก่ปัญหาการทุจริต ฉ้อราษฎร์บังหลวง ความไม่ปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน อาชญากรรม ปัญหายาเสพติดและแหล่งอบายมุข แหล่งเร่ร่อน ล้วนเป็นปัญหาที่เป็นผลพวงของการพัฒนาทางวัตถุอย่างขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้าน จิตใจทั้งสิ้น คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก ในการกำหนดความสงบสุขของสังคม สังคมที่เจริญจะมีคนทรงคุณธรรมอยู่มาก คนในสังคมมีความประพฤติดี มีการประพฤติปฏิบัติตนที่ไม่เป็นการเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นลักษณะของสังคมที่มีจริยธรรม ทุกคนในสังคมมีความสุข สังคมนั้นผาสุกและสงบสุข จะประกอบสิ่งใด มีแต่ความสำเร็จและก้าวหน้า ส่วนสังคมที่เสื่อมคนทรงคุณธรรมจะน้อยลง ศีลธรรมหรือจริยธรรมของประชาชนจะน้อยลง มีการประพฤติปฏิบัติที่เบียดเบียนตนเองและต่อผู้อื่นกันมาก สมาชิกในสังคมจะขาดความสงบสุข ความผาสุกไม่มี สังคมนั้นจะแตกสลายในที่สุด

การที่จะพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่บุคคลนั้น จำเป็นต้องพัฒนาตั้งแต่อยู่ในวัยเด็ก โดยคุณธรรมด้านหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นจะต้องปลูกฝังให้แก่เยาวชนไทย ได้แก่ ความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่จะช่วยให้เยาวชนเกิดความสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความเป็นธรรม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ถ้าบุคคลรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตนตั้งแต่อยู่ในวัยเด็ก ย่อมทำให้สังคมสงบสุขเจริญรุ่งเรืองขึ้น เมื่อเยาวชนเหล่านี้เติบโตขึ้น จะเป็นบุคคลที่มีความเป็นพลเมืองที่ดี อันเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตในสังคม สวมบทบาทหน้าที่มากมาย เช่น บทบาทของพลเมืองที่ดี บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู บทบาทของนักเรียน เป็นต้น ซึ่งการปลูกฝังและพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะของความรับผิดชอบนั้น เป็นหน้าที่ของทุกฝ่าย ทั้งครอบครัว โรงเรียน และสังคม โดยการปลูกฝังเยาวชน ควรหลีกเลี่ยงการสั่งสอน การบังคับ การสอนตรงๆ แต่ควรพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่องตามธรรมชาติ บนพื้นฐานของความรักความเข้าใจ และให้เสรีภาพและโอกาสเด็กในการคิดการใช้ปัญญาให้เด็กได้เรียนรู้ ฝึกจากภายในจิตใจสู่ภายนอก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงจัดทำคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งเป็นวัยที่ง่ายต่อการพัฒนาและซึมซับประสบการณ์ใหม่ที่มีคุณค่า โดยคู่มือชุดนี้เป็นกิจกรรมนอกหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสำหรับครู เนื่องจากครูเป็นบุคคลหนึ่งซึ่งค่อนข้างใกล้ชิดกับเยาวชน เป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการพัฒนาเยาวชน คู่มือชุดนี้จึงมีการกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบและการพัฒนาความรับผิดชอบที่สอดคล้องกับพัฒนาการของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 รายละเอียดของวิธีการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น เตรียมการจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ วัสดุอุปกรณ์ วิธีการและเครื่องมือประเมินผลอย่างละเอียด

โดยครูหรือผู้สนใจสามารถศึกษาและนำไปจัดกิจกรรมได้อย่างสะดวก ซึ่งจะเป็นประโยชน์มากต่อการทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่ายิ่งในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของคู่มือ

คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. พัฒนาองค์ความรู้ในด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและสร้างคู่มือที่มีประสิทธิภาพสำหรับครู หรือผู้สนใจในการนำไปจัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
2. สร้างเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยครูหรือผู้สนใจที่นำคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ไปใช้จะสามารถเปรียบเทียบความรับผิดชอบของผู้เรียนก่อนและหลังการใช้คู่มือ

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากคู่มือ

คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 จะเป็นแนวทางช่วยให้ครู หรือผู้สนใจการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มีความสะดวกในการนำไปใช้เป็นรูปแบบในการจัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ให้เติบโตไปเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติสืบไป

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการปฏิบัติงาน และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดด้วยตนเอง มีความยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานและทำสิ่งที่ยากลำบากอย่างไม่ย่อท้อ และมีความตรงต่อเวลา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้แบ่งความรับผิดชอบเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1.1 การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการรู้หน้าที่ของตนเอง เอาใจใส่และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ดูแลตนเองและพึงพาตนเองได้ ไม่ต้องให้ผู้อื่นคอยบอกหรือตักเตือน มีการวางแผนและควบคุมตนเองเพื่อให้ทำงานที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ และในขณะเดียวกันสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นเพื่อทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ไม่ให้ละทิ้งงานหรือมอบหมายงานของตน ให้ผู้อื่นทำแทนเพื่อเห็นแก่ความสะดวกสบายเป็นครั้งคราว

1.2 การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี รักษาสาธารณะสมบัติและเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน ห้องสมุด หรือสถานที่ต่างๆภายในโรงเรียน

1.3 ความเพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงความขยันหมั่นเพียร มุมานะทั้งในด้านการเรียน และการทำสิ่งที่ยากลำบากด้วยวิธีการต่างๆ จนกระทั่งสิ่งนั้นสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและให้กำลังใจตนเอง ยอมรับผลการกระทำของตนที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงสิ่งที่ทำผิดพลาดให้ดียิ่งขึ้น

1.4 ความตรงต่อเวลา หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการทำงานหรือสิ่งใด ๆ เสร็จภายในเวลาที่กำหนดด้วยตนเอง การปฏิบัติตามตารางเวลาในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม โดยทราบว่าอะไรควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ และปฏิบัติสิ่งนั้นเป็นประจำ จนกระทั่งสิ่งนั้นเป็นวิถีชีวิตประจำ

2. นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 หมายถึง นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ (Responsibility) ได้มีผู้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้มากมาย ดังที่กอร์ดอน (Gordon. 1963: 3) ได้อธิบายลักษณะความรับผิดชอบว่าเป็นลักษณะพฤติกรรมที่มีความเพียรพยายามและตั้งใจปฏิบัติงาน จดจ่อกับงานที่ได้รับมอบหมายจนเสร็จ หรือมุ่งมั่นในงานที่กระทำแม้มีอุปสรรค เป็นคนไว้วางใจได้ เป็นที่พึ่งพาอาศัยได้ มีความรับผิดชอบอย่างจริงจัง ส่วน Dickinson (Dickinson. 1987 : 9-11) กล่าวว่า ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนสามารถตัดสินใจในกระบวนการเรียนของตนเองได้ เช่น การตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ การเลือกและการใช้วัสดุอุปกรณ์การเรียน การแบ่งเวลาการเรียน การประเมินผลการเรียน การเลือกทำกิจกรรม การเลือกพบบุคคลที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ การเข้าร่วมกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการตัดสินใจในพฤติกรรมดังกล่าวเป็นบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้ สอดคล้องกับ สำเนียง ศิลป์ประกอบ (2540 : 9) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียนที่ดี ด้วยการแสดงออกในลักษณะของการรู้จักในหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ เอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียน ขยันหมั่นเพียร เข้าห้องเรียน และส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลา เมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจในบทเรียนก็จะพยายามค้นคว้า และซักถามจากสมาชิกในกลุ่มหรือครูผู้สอนด้วยความสนใจ ทั้งเอาใจใส่ในการแก้ไขข้อบกพร่องและข้อผิดพลาดด้วยความเต็มใจแม้จะถูกตำหนิและแก้ไขหลายครั้ง และปรีชา ชัยนิยม (2542 : 9) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันพากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ตั้งใจที่จะทำงานในหน้าที่ที่มีต่อตนเองและสังคม เพื่อให้บรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ โดยมีความรับผิดชอบและรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

โดยกรมสามัญศึกษา (2526 :68-92) จำแนกความรับผิดชอบได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหมาย ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่นัดหมาย เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามศึกษาค้นคว้าซักถามอาจารย์ให้เข้าใจ เมื่อทำแบบฝึกหัดผิดก็ยอมรับว่าทำผิด แล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องด้วยตนเองอยู่เสมอ มีผลการเรียนผ่านทุกวิชาในทุกภาคเรียน

2. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา รักษาผลประโยชน์ เกียรติยศ ชื่อเสียงของสถานศึกษา ช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานศึกษา ไม่ขีดเขียนโต๊ะเรียน ผนังห้องเรียน ห้องน้ำ แต่งเครื่องแบบนักเรียนเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกับนักเรียนโรงเรียนอื่น คอยตักเตือนเพื่อนนักเรียนที่จะหลงผิด อันจะทำให้โรงเรียนเสียชื่อเสียง เมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือหรือความช่วยเหลือก็เต็มใจให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนตามความสนใจและความสามารถของตน เพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน เช่น เป็นนักกีฬา นักแต่งคำขวัญเรียงความ และอื่น ๆ

3. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่นักเรียนมีความตั้งใจช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในบ้าน เพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตน และรู้จักแสดงความคิดเห็น และปฏิบัติตนเพื่อความสุข เมื่อมีปัญหา ก็ปรึกษาและให้พ่อแม่ทราบปัญหาของตนทุกเรื่อง ช่วยครอบครัวประหยัดไฟฟ้า น้ำ อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้ ความสนุกเพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ของสังคม เช่น ความสกปรก การรักษาสาธารณสุขสมบัติ การเสียภาษี และการรับบริการจากสถานบริการต่าง ๆ ของรัฐ

ความรับผิดชอบถือได้ว่าเป็นคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อ และมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมายบ้านเมือง รวมถึงลักษณะซึ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เนื่องจากความรู้สึกรับผิดชอบนี้เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์สุจริต คนที่มีความรับผิดชอบนี้เป็นลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนั้นความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศด้วย (จรรยา สุวรรณทัตและดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2521 : 28)

ความรับผิดชอบไม่ใช่คุณลักษณะที่ติดตัวบุคคลมาตั้งแต่กำเนิด หากแต่เป็นคุณลักษณะที่เกิดจากการสอน การสอนเด็กให้มีความรับผิดชอบไม่มีเวลาใดที่จัดว่าเร็วเกินไป แม้ว่าเด็กจะอยู่ในวัยทารก พ่อแม่ก็สามารถสอนเด็กให้มีความรับผิดชอบได้ การสอนนั้นผู้ใหญ่จะสอนได้ดีก็ต่อเมื่อมีสถานการณ์เอื้ออำนวย หรือผู้ใหญ่พยายามสร้างสถานการณ์ขึ้นในตอนต้นๆ ของชีวิตเด็ก โดยสอน

ควบคู่ไปกับการเล่น เพราะว่า การเล่นเป็นชีวิตจิตใจของเด็ก ถ้าสามารถเปลี่ยนการเล่นของเด็กให้เป็นงาน หรือให้เด็กทำงานด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินเหมือนกับการเล่นได้ จะเป็นการดีที่เด็กสามารถทำงานได้ และความรับผิดชอบจะเกิดขึ้น โดยเริ่มต้นจากพ่อแม่ และครู จะต้องฝึกหรือสร้างสถานการณ์ หรือเปิดโอกาสให้เด็กได้ตัดสินใจ สร้างบรรยากาศให้เด็กมีความรับผิดชอบ ซึ่งการตัดสินใจที่ถูกต้องของเด็กควรได้รับความสนใจจากพ่อแม่ และเสริมแรงด้วยการให้รางวัลตามความเหมาะสม เช่น การให้รางวัล คำชมเชย การแสดงความยินดี เป็นต้น ละเว้นการตำหนิติเตียน ที่สำคัญพ่อแม่ และครู จะต้องหลีกเลี่ยงการตัดสินใจแทนเด็ก ในสิ่งที่เด็กสามารถตัดสินใจด้วยตนเอง เพราะว่าคนที่ผู้ใหญ่ตัดสินใจแทนเด็ก เป็นการนำไปสู่การไม่รู้จักรับผิดชอบของเด็ก เด็กที่มีความรับผิดชอบจะรู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จ และความสำเร็จจะเป็นกระตุ้นให้ปฏิบัติต่อไป ส่วนเด็กที่ขาดความรับผิดชอบเมื่อผลเสียเกิดขึ้น จะเป็นเด็กที่ไม่เชื่อมั่นในการกระทำของตนเองและการกระทำที่ผู้อื่นปฏิบัติต่อตน ยิ่งไปกว่านั้นจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อตนเองและชีวิตซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งผลทำให้เด็กต้องมีการพึ่งพาผู้อื่น ทำให้เด็กช่วยเหลือตนเองไม่ได้ (ประเทิน มหาจันทร์. 2536: 7, 29-36)

2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางคุณธรรมและจริยธรรม

2.2.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ฟรอยด์ (Freud. 1949: 358) เป็นผู้เสนอทฤษฎีจิตวิเคราะห์ขึ้น โดยเชื่อว่าบุคลิกภาพของบุคคลมีพื้นฐานมาจากส่วนประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) ซึ่งพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลตามแนวทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ถือว่าซูเปอร์อีโก้เป็นส่วนสำคัญ เพราะซูเปอร์อีโก้เป็นส่วนของมโนธรรม ถือหลักประพฤติปฏิบัติอันเป็นที่นิยมกันในสังคมหนึ่งๆ เป็นส่วนที่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม มิได้ติดมาแต่กำเนิด ซูเปอร์อีโก้จะเข้ามามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เห็นได้ชัดเมื่ออายุประมาณ 5 ขวบ เด็กจะพัฒนาบุคลิกลักษณะ ค่านิยม มาตรฐานจริยธรรมของสังคมจากบิดา มารดา และบุคคลใกล้ชิด โดยกระบวนการเลียนแบบ (Identification) และยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ เมื่อบุคคลมีจริยธรรมเกิดขึ้นในจิตใจแล้ว ย่อมเปรียบเสมือนมีเครื่องมือคอยควบคุมความประพฤติของบุคคลให้อยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคม เมื่อใดที่ตนมีความต้องการหรือพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยม กฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานจริยธรรมที่ตนยึดถือและยอมรับอยู่ ซูเปอร์อีโก้ก็จะกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งในใจ แม้การกระทำนั้นจะไม่มีผู้รู้เห็น บุคคลนั้นก็จะเกิดความละอายใจ ไม่สบายใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการลงโทษตนเอง ทำให้บุคคลนั้นระงับหรือละเว้นการกระทำที่ไม่ถูก ไม่ดี ไม่ควร โดยไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมจากบุคคลอื่น ซึ่งหมายถึงบุคคลนั้นได้เกิดคุณธรรม หรือจริยธรรมขึ้นภายในใจของตนเอง รู้ว่าพฤติกรรมใดควรทำ และไม่ควรถ้า นับได้ว่าบุคคลนั้นมีพัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้น

2.2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

แบนดูรา (Bandura. 1977: 6) เป็นผู้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมขึ้น โดยเชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นพัฒนาการของจิตใจและพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมตามกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมของสังคม โดยมีแรงขับพื้นฐานจากความต้องการทางชีวภาพ การตอบสนองต่อรางวัล และการหลีกเลี่ยงการลงโทษจากสังคม แบนดูราเชื่อว่า สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กันและประสบการณ์ที่ได้รับจากการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ และมีผลต่อการตัดสินใจเลือกพฤติกรรมในครั้งต่อไป ซึ่งการเรียนรู้อาจเกิดจากประสบการณ์โดยตรงหรือสังเกตจากตัวแบบ จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจะเห็นว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

1. สิ่ง que เรียนรู้ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ของตัวมนุษย์ ทั้งความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ และพฤติกรรมกับผลต่อพฤติกรรมทำให้มนุษย์สามารถคาดหวังผลที่จะเกิดตามมาจากเหตุการณ์ หรือพฤติกรรมนั้นๆ ได้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อการตัดสินใจของมนุษย์ที่จะแสดงหรือไม่แสดงพฤติกรรมนั้นๆ เกิดเป็นความเชื่อ เพื่อเป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรม
2. วิธีการเรียนรู้ อาจเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการสังเกตบุคคลที่มีประสบการณ์มาก หรือช่างสังเกต จะเป็นบุคคลที่มีโอกาสการเรียนรู้สูง และประสบการณ์หรือเหตุการณ์ที่แตกต่างกันทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้หลากหลายขึ้น
3. ความเชื่อเมื่อผ่านประสบการณ์หรือการสังเกต มนุษย์จะยอมรับในรูปแบบของความเชื่อ ซึ่งความเชื่อจะเป็นองค์ประกอบที่เป็นแนวทางการตัดสินใจที่จะแสดง หรือไม่แสดงพฤติกรรม ความเชื่อของแต่ละบุคคล อาจเป็นความจริงหรือไม่ก็ได้
4. การควบคุมพฤติกรรมด้านความคิด (Cognitive Control) เมื่อบุคคลแสดง พฤติกรรมใด บุคคลนั้นสามารถนำประสบการณ์ ความเชื่อ เป็นแนวทางการนำมาวิเคราะห์ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และเลือกแสดงพฤติกรรมที่เกิดผลที่ตนเองคาดหวังหรือต้องการ ในการใช้วิจารณญาณในการเลือกแสดงพฤติกรรมนั้นๆ
5. จริยธรรมเป็นกฎเกณฑ์สำหรับประเมินพฤติกรรมว่าดีหรือไม่ ถึงแม้มนุษย์จะใช้ความคิดวิเคราะห์และเลือกพฤติกรรมที่ตนตัดสินใจจะกระทำแล้ว มนุษย์ยังต้องเปรียบเทียบพฤติกรรมที่คาดว่าจะแสดงนั้นกับกฎเกณฑ์การสังคมที่ตนอยู่ว่าจะเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือไม่
6. การบังคับตนเอง (Self Regulation) การเรียนรู้กฎเกณฑ์ในการประเมินพฤติกรรมทำให้สามารถประเมินพฤติกรรมผู้อื่นและตนเองได้ และประเมินปฏิกิริยาตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้นได้ ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่ตนได้เลือกแล้วหลังการประเมินตามกฎเกณฑ์ของพฤติกรรม

2.2.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉนิก. 2520: 40-41 อ้างอิงจาก Piaget) เป็นผู้ริเริ่มเสนอความคิดที่ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นย่อมขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่างๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของ

บุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น เพียเจต์ได้แบ่งขั้นของการพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็น 3 ขั้น คือ

1. ขั้นก่อนจริยธรรม เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เด็กในขั้นนี้ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด มีแต่ความอยากความต้องการทางกาย ซึ่งต้องการที่จะได้รับการบำบัด โดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะใดๆ เมื่อเด็กมีความสามารถในการพูด ก็จะเริ่มรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น

2. ขั้นยึดคำสั่ง อายุ 2-8 ขวบ เด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่ คือ ประกาติที่ตนต้องกระทำตาม

3. ขั้นยึดหลักแห่งตน จะอยู่ในช่วงอายุ 8-10 ปี เพียเจต์เชื่อว่า เกิดขึ้นจากการพัฒนาทางสติปัญญาและประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนเด็กด้วยกัน ความเกรงกลัวอำนาจภายนอก จะกลายเป็นหลักภายในจิตใจของเด็กเกี่ยวกับความยุติธรรม หมายถึง การแลกเปลี่ยนกันและความเท่าเทียมกันของบุคคล ในช่วงอายุ 8-10 ปี เด็กที่อยู่ในสภาพสังคมปกติจะบรรลุถึงขั้นที่ 3 แต่อาจจะมีเด็กบางคนที่พัฒนาช้ากว่านี้ หรือในบางกรณีพัฒนาการคงหยุดชะงักอยู่ในขั้นที่ 2 เนื่องด้วยการบีบบังคับอย่างผิดปกติของผู้เลี้ยงดูหรือสังคม หรือเกิดจากการขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนก็ได้

2.2.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1971 : 64 - 65) ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของเพียเจต์ และได้กลายเป็นผู้นำคนสำคัญของทฤษฎีนี้ โคลเบอร์กเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผล มาจากพัฒนาการของโครงสร้างทางพุทธิปัญญา โดยให้คำจำกัดความของ “จริยธรรม” ว่าเป็นความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้อง และเกิดขึ้นจากขบวนการทางความคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งต้องอาศัยวุฒิภาวะทางปัญญา และโคลเบอร์กเชื่อว่าพัฒนาการจริยธรรมนั้น ไม่ใช่การรับรู้จากการพร่ำสอนของผู้อื่นโดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น และ บทบาทของผู้อื่นด้วย รวมทั้งข้อเรียกร้องและกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่างๆ ซึ่งอาจจะขัดแย้งกัน ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใดก็ตาม การพัฒนาทางด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้นเป็นไปตามขั้น จากขั้นที่หนึ่งผ่านไปแต่ละขั้นถึงขั้นที่หก บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ ส่วนมากการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กจะไปไม่ถึงขั้นสูงสุดในอายุ 10 ปี แต่จะมีการพัฒนาไปอีกหลายขั้นต่อจากอายุ 11 – 25 ปี โคลเบอร์ก เชื่อว่าการบรรลุวุฒิภาวะเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นจะแสดงออกในทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเด่นชัดที่สุด การใช้เหตุผลเพื่อตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่าง ๆ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางจิตใจของบุคคลได้อย่างมีแบบแผน เหตุผลเชิงจริยธรรมนี้ไม่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ใช่การประเมินค่าการกระทำว่า “ดี” หรือ “เลว” แต่เป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจยิ่งขึ้นเป็นลำดับไปตามวุฒิทางปัญญาเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงสุดหรือขั้นที่ 6 ของโคลเบอร์กนั้นตรงกับสิ่งที่นักปราชญ์

ยอมรับว่าเป็นเหตุผลเชิงจริยธรรมบริสุทธิ์ จึงมีลักษณะเป็นเหตุผลสากลและเป็นอุดมคติไม่เข้าข้างตัวเอง (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524) โคลเบอร์กได้แบ่งชั้นทางจริยธรรมเป็น 6 ชั้น โดยจัดไว้ 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรม คือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Pre-Conventional Level)

ระดับนี้บุคคลจะตอบสนองต่อกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของความดี เลว ถูก และผิด ซึ่งผู้มีอำนาจทางกายเหนือตนเองกำหนดขึ้น บุคคลจะตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมที่เป็นหลักต่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น ระดับนี้จะพบได้ในเด็กอายุ 2 – 10 ปี แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 ใช้หลักการเชื่อฟังเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ (The Punishment and obedience orientation) บุคคลจะมีเหตุผลในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำการใด เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ จะยอมทำตามคำสั่งของผู้มีอำนาจเหนือตนโดยไม่มีเงื่อนไข จะพิจารณาคุณค่าของสิ่งที่เชื่อว่า การกระทำที่ถูกต้อง หรือ "ความดี" ในความหมายของสิ่งที่กระทำแล้วไม่ถูกลงโทษ พบมากในช่วงอายุ 2 – 7 ปี

ชั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน (The instrumental relativist orientation) บุคคลจะมีเหตุผลในการเลือกกระทำเฉพาะในสิ่งที่ทำให้เกิดความพอใจ เห็นความสำคัญของการได้รับรางวัล และสิ่งตอบแทนทั้งทางกาย ทางใจ และทางวัตถุ จะทำตามความพอใจของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคมพบมากในช่วงอายุ 7 – 10 ปี

ระดับที่ 2 ระดับมีจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level)

ระดับนี้บุคคลจะตอบสนองต่อความคาดหวังของครอบครัวและสังคมที่ตนเองอยู่ บุคคลจะตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมตามกฎเกณฑ์ กฎหมาย และศาสนาของกลุ่มชนที่ตนอยู่ร่วมด้วย โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นขณะนั้น หรือผลที่จะเกิดตามมาภายหลังก็ตาม ในระดับนี้บุคคลจะรู้จักคำนึงถึงจิตใจของผู้อื่น จะประพฤติตนให้สอดคล้องกับความคาดหวัง และความต้องการของสังคม นอกจากนั้น ยังพยายามที่จะสนับสนุนและดำรงไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนอยู่ร่วมด้วย จะพบในวัยรุ่นอายุ 10 – 16 ปี ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้นคือ

ชั้นที่ 3 ใช้หลักทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (The interpersonal concordance of good boy nice girl orientation) บุคคลจะมีเหตุผลในการเลือกกระทำในสิ่งใดที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม โดยเฉพาะเพื่อน จะทำตามความคิดเห็นและความพอใจของกลุ่ม เพื่อให้เป็นที่ชื่นชอบและยอมรับของเพื่อนโดยไม่เป็นตัวของตัวเอง คล้อยตามการชักจูงของผู้อื่นเพื่อคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพอันดี พบมากในวัยรุ่นตอนต้นอายุ 10 – 15 ปี

ชั้นที่ 4 ใช้หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (The law and order orientation) บุคคลจะมีเหตุผลในการเลือกกระทำตามกฎระเบียบที่สังคมของตนกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด บุคคลจะมีเหตุผลในการเรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม พฤติกรรมที่ถูกต้อง คือ การทำตามหน้าที่ของตน เชื่อฟังและดำรงไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ของสังคม พบมากในกลุ่มอายุ 13 – 16 ปี

ระดับที่ 3 ระดับมีจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์ (Post conventional Level) หรือระดับมีจริยธรรมของตนเอง (Autonomous or principle Level)

ระดับนี้เป็นระดับที่บุคคลตัดสินใจขัดแย้งโดยใช้ความคิด ไตร่ตรอง อาศัยค่านิยมที่ตนเองเชื่อและยึดถือเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าสิ่งใดสำคัญมากกว่า ก็จะปฏิบัติตามสิ่งนั้น โดยมีกฎเกณฑ์ของตนเอง ซึ่งพัฒนามาจากกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม เป็นจริยธรรมที่เป็นที่ยอมรับทั่วไป ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 5 ใช้หลักการทำตามคำมั่นสัญญาและข้อตกลงของสังคม (The social contract legalistic orientation) บุคคลจะมีเหตุผลในการเลือกกระทำโดยคำนึงถึงความสำคัญและประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ มีความเคารพตนเอง สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนเองโดยไม่ถูกควบคุมจากภายนอกหรือบุคคลอื่น มีพฤติกรรมที่ถูกต้องเป็นไปตามค่านิยมของตนและมาตรฐานของสังคมถือว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ โดยพิจารณาถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นส่วนใหญ่ พบได้ในวัยรุ่นตอนปลายและวัยผู้ใหญ่

ชั้นที่ 6 ใช้หลักการยึดอุดมคติสากล (The universal ethical principle orientation) บุคคลจะใช้หลักจริยธรรมขั้นสูงสุดของตนเองเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกกระทำพฤติกรรมใด ๆ พบในผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางสติปัญญา มีประสบการณ์และความรู้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสังคมของตนและสังคมของกลุ่มชนอื่น ๆ โดยยอมรับความคิดเห็นที่เป็นสากลของผู้ที่เจริญแล้ว มีอุดมคติและคุณธรรมประจำใจ มีความยืดหยุ่นและเลือกหลักจริยธรรมของตนเองอย่างมีสติด้วยความยุติธรรมและคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน รวมถึงการเคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล มีความละเอียดต่อความชั่วและเกรงกลัวต่อบาปเป็นหลักประจำใจ

2.2.5 ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2539 : 2-4) เป็นนักวิชาการของไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม ได้อธิบายว่า บุคคลที่มีพฤติกรรมของคนดีและ คนเก่งนั้น มีลักษณะทางจิตใจที่สำคัญ 5 ประการ โดยทฤษฎีนี้เปรียบเทียบพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนดีและคนเก่งเหมือนผลไม้บนต้น เช่น ผลมะม่วง การที่จะได้ผลมะม่วงดก ผลใหญ่ หวานอร่อยนั้น ลำต้นและรากจะต้องสมบูรณ์ โดยทำการเปรียบเทียบลักษณะทางจิตใจ 5 ประการ ว่าเปรียบเสมือนส่วนลำต้นของต้นไม้จริยธรรม ซึ่งเป็นสาเหตุของพฤติกรรม คือ

1. ทศนคติ คุณธรรม ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง คือ มีความพอใจและเห็นความสำคัญของความดีงาม เห็นโทษของความชั่วร้ายต่าง ๆ มีความพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมที่ยึดคุณธรรมเป็นหลัก

2. เหตุผลเชิงจริยธรรม หรือการเห็นแก่ผู้อื่น ส่วนรวมประเทศชาติและหลักสากลมากกว่าการเห็นแก่ตัว

3. ลักษณะมุ่งอนาคตและความมุ่งมั่น สามารถคาดการณ์ไกลและสามารถควบคุมตนเองให้รอดได้รอดได้อย่างเหมาะสม

4. ความเชื่ออำนาจในตนเอง เชื่อว่าผลที่เกิดขึ้นตนเองเป็นเพราะการกระทำของตนเองมากกว่าเกิดจากความบังเอิญ โชคเคราะห์ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือเชื่อว่าทำได้ดี ทำชั่วจะต้องได้รับโทษ

5. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หรือความมุ่งมั่นมาก บัณฑิตอุปสรรค ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของตน

ลักษณะทางจิตใจ 5 ประการนี้ หากมีมากในบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะมีพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งอย่างสม่ำเสมอ แต่ถ้าขาดลักษณะหลายประการมากเท่าใด บุคคลนั้นก็จะเป็นผู้ที่ไม่สามารถเป็นคนดีและคนเก่งได้มากเท่านั้น นอกจากนี้ลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ประการ ซึ่งเปรียบเสมือนรากสำคัญของ ต้นไม้จริยธรรมที่ซ่อนเร้นหาอาหารเพื่อเลี้ยงลำต้นได้อย่างเต็มที่ ได้แก่

1. สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาดเหมาะสมกับอายุ รับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็มีความสามารถทางความคิดที่เป็นนามธรรมขั้นสูงได้

2. ประสบการณ์ทางสังคมสูง หมายถึง การเข้าใจมนุษย์และสังคมตลอดจนสภาพแวดล้อมทางกายภาพ รู้ว่าการกระทำของตนจะส่งผลกระทบต่อทั้งทางดีและไม่ดีแก่ผู้อื่นอย่างไรบ้าง รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

3. สุขภาพจิตดี คือ การมีความวิตกกังวลน้อยหรือในปริมาณที่เหมาะสมกับ เหตุการณ์ ดังนั้นบุคคลที่มีลักษณะทั้ง 3 ประการดังกล่าวในปริมาณสูงเหมาะสมกับอายุจึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาลักษณะจิตใจทั้ง 5 ประการที่สำคัณและต้นไม

2.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคที่นำมาใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบ

2.3.1 เกม

นักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ยังอยู่ในวัยที่ชอบเล่นชอบเคลื่อนไหว หากครูได้นำเกมมาจัดกิจกรรมและการสอนด้านพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมโดยจัดเป็นกิจกรรมสลับ คือ จัดสลับกับกิจกรรมหลักที่ใช้เวลาสอนนานๆ เช่น สลับกับการอธิบายของครู สลับกับการอ่าน ค้นคว้ารายงาน หรือสลับกับการแบ่งกลุ่มปรึกษาหารือเป็นต้น ซึ่งทิสนา แคมมณี (2522: 201) ได้กล่าวถึงเกมว่าเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งสามารถนำมาใช้ในการสอนได้ดี โดยครูผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติขึ้น ให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตัวเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะมีผลออกมาในรูปของการแพ้การชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นอกจากนั้น ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนด้วย โดยขั้นตอนการจัดกิจกรรมด้วยเกม มีดังนี้

1. เกมที่นำมาจัดกิจกรรม ควรเป็นเกมที่แฝงคุณธรรมและสอดคล้องกับบทเรียน และมุ่งใช้เกมเป็นสื่อ มิใช่มุ่งแข่งขันเพื่อเอาชนะอย่างเดียว

2. เป็นเกมที่มีวิธีการเล่นไม่ซับซ้อน และไม่ใช้เวลาเล่นนานเกินไป
3. นักเรียนมีโอกาสนำเกมนี้ไปเล่นหลายคน หรือผลัดกันเล่นได้ทั่วถึง
4. ครูอธิบายและสาธิตวิธีการเล่นอย่างชัดเจน นักเรียนเข้าใจกติกา รับทราบทบทวน และใช้อุปกรณ์การเล่นได้ถูกต้อง
5. นักเรียนเล่นเกมตามกติกาและเวลาที่กำหนดให้ มีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ
6. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลและอภิปรายผลของการเล่นเกมนี้ พร้อมทั้งจัดเก็บอุปกรณ์และจัดสถานที่ให้เรียบร้อย
7. ครูสรุป และเชื่อมโยงไปสู่คุณธรรมที่สอนในบทเรียน

2.3.2 การเล่านิทาน

การเล่านิทาน เป็นกิจกรรมอีกวิธีหนึ่งในการพัฒนา ซึ่งนอกจากนิทานจะให้ทั้งความสนุกสนาน เพลิดเพลินแล้ว ยังเพิ่มพูนความรู้ เสริมสร้างจินตนาการ และเป็นสื่อการสอนศีลธรรม จรรยา ความประพฤติและความรู้ที่ได้ผลที่มากกว่าการเสนอตรงๆ ที่เด็กไม่ชอบ ซึ่งไพพรรณ อินทนิล (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. 2542: 158; อ้างอิงจากไพพรรณ อินทนิล. 2534: 14) ให้ความหมายว่า นิทาน หมายถึง เรื่องที่เล่ากันมาแต่โบราณเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการพิมพ์หนังสือ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการสอนคนในการดำรงชีวิตมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน โดย นิทานแบ่งได้เป็นหลายประเภท นิทานชาวบ้าน นิทานปรัมปรา นิทานเทพปกรณัมหรือเทพปกรณัม นิทานพื้นเมืองนานาชาติ นิทานชวนขัน นิทานเกี่ยวกับเรื่องสัตว์ นิทานไม่รู้จบ นิทานเรื่องผี มหาภาพยและวีรบุรุษ นิทานสมัยใหม่ต่างๆ ไปแต่งขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และเพื่อสอนให้เป็นเด็กดี และนิทานคติธรรมหรือนิทานชาดก (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. 2542: 168-169) ในปัจจุบันการเล่านิทานแพร่หลายกันมาก ทั้งในห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดโรงเรียน มีการจัดชั่วโมงการเล่านิทานสำหรับเด็กวัยก่อนเข้าเรียน อนุบาลและประถมศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้นิทานสมัยใหม่และนิทานสุภาษิต โดยการเล่านิทานอาจทำได้โดย 2 ลักษณะ คือ การเล่าปากเปล่า และการเล่าประกอบสื่อ ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะเทคนิคและวิธีการเล่านิทานที่น่าสนใจไว้เป็นสูตร 10 ร (ล) คือ สูตร 10 ร (ล) ของการเล่านิทาน ดังนี้

1. รัก ความรักที่จะเล่าให้ผู้เล่าที่มีความสุขความพึงพอใจในการดำเนินการเล่านิทาน ตั้งแต่เริ่มจนจบการเล่าจึงจะออกรส
2. เรียน ผู้เล่าควรได้เรียนรู้วิธีเล่านิทานในรูปแบบต่างๆ และฝึกฝนให้เกิดทักษะชำนาญในการเล่า การเล่าจึงจะประสบความสำเร็จ
3. รู้ ได้แก่
 - 3.1 รู้จักตนเอง เช่น มีทักษะชำนาญในการเล่าด้วยวิธีการใดดีที่สุดที่สนใจมากที่สุด และขณะที่เล่าอารมณ์ร่าเริง สนุกสนานดีหรือไม่ สุขภาพกายสมบูรณ์เพียงใด เช่น ไม่เป็นหวัด เสียงแหบแห้ง เป็นต้น

3.2 รู้จักเด็ก เด็กแต่ละวัยมีความพอใจในการรับฟังเรื่องราวของนิทานแตกต่างกันออกไป เช่น เด็กวัย 2-4 ปี ชอบนิทานชีวิตประจำวัน เรื่องใกล้ ๆ ตัวเขา เช่น เรื่องแมวเหมียวหาลูกหมา แม่กูกไก่ใจดี เป็นต้น เด็กวัย 4-8 ปี ชอบนิทานเกี่ยวกับสัตว์พูดได้ เรื่องที่เกินความเป็นจริง เช่น อาละดินกับตะเกียงวิเศษ ฟีนอคคีโอ เป็นต้น เด็กอายุ 9-14 ปี ชอบนิทานเกี่ยวกับความกล้าหาญ ความลึกลับ ผจญภัย เช่น เมืองแม่มด สมบัติของคอปป์ เป็นต้น

3.3 รู้จักแหล่งนิทาน จะช่วยให้ผู้เล่าสามารถเอานิทานมาเล่าได้ตามความต้องการ แหล่งนิทานต่าง ๆ ได้แก่ นิทานที่ผู้อื่นเคยเล่าให้เราฟัง นิทานที่เราคิดและแต่งขึ้นมาเอง นิทานที่ดัดแปลงมาจากเรื่องเก่า ๆ นิทานที่ผู้อื่นแต่งไว้แล้ว และเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเราเองก็เป็นนิทานได้ เป็นต้น

3.4 รู้จักประเภทของนิทาน นิทานแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ มากมายโดยอาศัยวิธีการกำหนดแตกต่างกันออกไป ในที่นี้เสนอแนะตามรูปแบบของนิทานได้แก่ นิทานปรัมปรา นิทานท้องถิ่น นิทานเทพนิทาน นิทานเกี่ยวกับสัตว์ นิทานตลก

3.5 รู้จักช่วงเวลาที่เหมาะสมกับวัยเด็ก เด็กต่างวัยกันจะมีความสนใจและสนใจในการรับฟังต่างกัน เด็กก่อนวัยเรียนจะสนใจฟังประมาณ 10-20 นาที เด็กประถมศึกษาจะสนใจฟังนานขึ้นรวมประมาณครึ่งชั่วโมงขึ้นไป

4. เลือก ควรเลือกนิทานให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก เด็ก ๆ จะชอบลักษณะนิทาน ดังนี้

- เรื่องที่มีความสนุกสนาน
- ตื่นร้ายปลายดี
- มีความสุข จบด้วยความสุข
- เรื่องสั้น
- ตัวละครไม่มาก และชื่อละครจำได้ง่าย
- เรื่องที่มีศีลธรรม ยุติธรรม ต่อการดำเนินชีวิต เช่น ผู้ร้ายจะได้รับการลงโทษ คนดีจะได้รับผลตอบแทนที่ดี ได้รับการยกย่อง

ดีจะได้รับผลตอบแทนที่ดี ได้รับการยกย่อง

5. ลอง การทดลองเล่าจะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับครู จัดว่าเป็นเทคนิคที่มีความสำคัญ การทดลองเล่าปฏิบัติดังนี้

5.1 อ่านนิทานให้จบเรื่อง ทำความเข้าใจคำศัพท์ ลำดับเรื่องราว

5.2 ฝึกท่าทางของตัวละคร เช่น ท่านกบิน ท่าคลานของเต่า

6. เริ่ม การเริ่มที่ดีจะทำให้การเล่าสำเร็จไปครึ่งทาง การเริ่มเล่านิทานมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความสนใจของเด็กการเริ่มมีเทคนิคหลายวิธี เช่น ถามชื่อตัวละครในเรื่อง ใช้ปริศนาคำทายให้ดูภาพตัวละครในเรื่อง สนทนาถึงลักษณะตัวละคร เป็นต้น

7. **เล่า** ครูเล่าด้วยความเต็มใจ จะทำให้การเล่าสนุกและดำเนินการเล่าไปตามวิธีการเล่าเลือกไว้แล้ว ขณะที่เล่าให้เด็กนั่งสบาย ๆ ผู้เล่ามองเด็กทุกคนขณะเล่า แต่อย่าให้สายตาจับอยู่ที่เด็กคนใดคนหนึ่งนานเกินไป ลำดับเรื่องราวที่เล่าให้เด็กเข้าใจง่ายหากเรื่องในนิทาน ผู้เล่าฟังหลักเสียงการนำตัวละครไปเปรียบเทียบกับนักเรียนในชั้นที่มีลักษณะเช่นนั้นจะทำให้นักเรียนหมดความสุขไปทันที

8. **รวม** นักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมตามความเหมาะสมของแต่ละขั้นตอน คือ ขึ้นเริ่มเล่า ขึ้นขณะเล่า และขึ้นจบการเล่านิทาน เช่น ขณะเล่า สมมุติให้เด็กเป็นตัวละครตัวใดตัวหนึ่งของเรื่อง แสดงท่าทางประกอบ หรือในขึ้นจบจะต้องให้นักเรียนเกิดความสุข สนุกและเสียตาย อยากมีโอกาสปังอีก ผู้เล่าจะใช้วิธีการจบได้เช่น ให้นักเรียน (ผู้ฟัง) แสดงท่าทางของตัวละครในเรื่อง ให้นักเรียนตั้งชื่อให้เล่าเรื่องต่อจากครู (ผู้เล่า) ตามความคิดของนักเรียน เป็นต้น

9. **รอบคอบ** ผู้เล่าจะต้องจัดเตรียมตัว เตรียมสถานที่เล่า เตรียมอุปกรณ์ ประกอบการเล่านิทานที่ช่วยให้นิทานนั้นมีชีวิตชีวา เช่น ภาพวาด แผ่นภาพ หุ่น ท่าทาง ประกอบการเล่า เป็นต้น

10. **รูป** ในที่นี้มุ่งหมายเฉพาะสิ่งประกอบการเล่านิทานที่ช่วยให้นิทานนั้นมีชีวิตชีวา เช่น ภาพวาด แผ่นภาพ หุ่น ท่าทางประกอบ

2.3.3 สถานการณ์จำลอง

สถานการณ์จำลอง (Simulation Technique) เป็นกระบวนการในการสร้างรูปแบบของสถานการณ์จำลองแทนสถานการณ์จริง เพื่อศึกษาพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง โดยจำลองมาจากสภาพที่เป็นจริง หรือคล้ายคลึงกับสิ่งที่จริงในสังคมมากที่สุด แล้วให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติแสดงความเห็น หรือหาทางแก้ปัญหาในสถานการณ์นั้นๆ การปฏิบัติเหล่านี้ ผู้เรียนจะได้กระทำเหมือนว่าเขายู่ในสถานการณ์นั้นจริงๆ เป็นวิธีการฝึกที่ไม่ทำให้ผู้เรียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดอยู่ในสภาพที่เป็นอันตรายหรือได้รับความเสียหายใดๆ อีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ มีโอกาสตัดสินใจเลือกวิธีการในการแก้ปัญหา และเลือกหลักการหรือทฤษฎีมาใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหาได้ ช่วยสร้างความเข้าใจในการบูรณาการของระบบต่างๆ ในสังคมที่ก่อให้เกิดปัญหาจริยธรรมได้ และการเชื่อมโยงผู้เรียนไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไป โดยสามารถใช้สถานการณ์จำลองในการพัฒนาลักษณะนิสัยส่วนบุคคลได้ในหลายเรื่อง เช่น ความรู้สึก ความพึงพอใจ การช่วยเหลือ การทำงานกลุ่ม การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การปรับพฤติกรรม เจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตในสังคมและผู้อื่น เป็นต้น การสร้างสถานการณ์จำลองนั้น ครูผู้สร้างต้องมีการสำรวจ วิเคราะห์ระบบปัญหาและกำหนดสถานการณ์จำลองที่สอดคล้องกับคุณธรรมที่จะพัฒนา และนำข้อมูลมาสร้างเป็นสถานการณ์จำลองที่ประกอบไปด้วยโครงสร้างของกิจกรรมที่ชัดเจน มีการกำหนดและจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในกิจกรรม การกำหนดกติกา และสัญลักษณ์หรือตัวแทนอะไรในสถานการณ์จริง ที่สำคัญในขั้นตอนสุดท้ายคือการนำสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้และปรับปรุงคุณภาพของสถานการณ์จำลองให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน (กองวิจัยทางการ

ศึกษา กรมวิชาการ. 2542: 35, ศุภมาส เพชรสมบัติ. 2540: 29; อ้างอิงจาก สำเร็จ เวชสุนทร. 2533: 18-19)

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2542: 37-38) ได้จำแนกวิธีการใช้ สถานการณ์จำลอง มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นนำการสอน เป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียน โดยให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่นักเรียน การเล่าเรื่องสรุปของสถานการณ์ที่นำมาใช้ วัตถุประสงค์ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ การแนะนำรูปแบบของสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้น ความเข้าใจเบื้องต้น การแบ่งกลุ่ม การทำความเข้าใจกับกฎเกณฑ์กติกาต่างๆ บทบาทของนักเรียนบางคน เป็นต้น

2. ขั้นดำเนินกิจกรรม นักเรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม เริ่มปฏิบัติตามกิจกรรมที่ระบุไว้ในบทบาทหน้าที่ การศึกษาข่าวสารข้อมูลจากวัสดุอุปกรณ์ที่กำหนดให้ การวิเคราะห์ การตัดสินใจ การหาข้อมูลเพิ่มเติม การได้รับผลคะแนนตามกระบวนการแต่ละขั้นตอน การอภิปรายร่วมกัน การหาข้อตกลงและวิธีการ การกำหนดแผนงานดำเนินการ ในขั้นตอนนี้ครูจะเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือ กำหนดกติกา กฎเกณฑ์ที่ใช้ การให้คะแนนตามคำถาม หรือผลที่ปรากฏออกมา ครูไม่ควรเข้าไปขัดหรือห้ามกระบวนการศึกษาของนักเรียน แต่ควรสังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์และอภิปรายผลในขั้นต่อไป

3. ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล เมื่อกิจกรรมสิ้นสุด ครูให้นักเรียนทบทวนและวิเคราะห์ประสบการณ์ต่างๆ ในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรม สาเหตุและผลที่เกิดขึ้นของ กิจกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างกฎเกณฑ์ กติกา การวางแผน เงื่อนไขที่นำมาใช้ การตัดสินใจ โอกาสของสิ่งที่จะเกิดขึ้น การเปรียบเทียบข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาร่วมกัน ครูควรเพิ่มเติมข้อสังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อเสริมการอภิปรายในขั้นนี้ด้วย

4. ขั้นการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ ถ้าครูได้สร้างสถานการณ์จำลองขึ้นมาเป็นตัวแทนของสถานการณ์จริงได้อย่างถูกต้อง สามารถดำเนินการสอนไปตามขั้นตอนที่กำหนดจะทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมาก การสรุปจึงมักมุ่งในเรื่องของการบูรณาการ การเปรียบเทียบกับเนื้อหาของสิ่งที่เรียนรู้กับการดำเนินชีวิตจริง การประยุกต์เชื่อมโยงของ เหตุการณ์จริงกับสถานการณ์จำลองให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

3. บทบาทของผู้นำคู่มือไปใช้

คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 นั้น ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นกิจกรรมนอกหลักสูตรที่แยกจากรายวิชาบังคับ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เอกสารคู่มือฉบับนี้จึงค่อนข้างสะดวกและสำเร็จรูปสำหรับครูหรือผู้ที่สนใจจะใช้ ผู้วิจัยได้แบ่งบทบาทของครู หรือผู้ที่สนใจใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ฉบับนี้ออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1.) ระยะเตรียมการจัดกิจกรรม เป็นระยะการเตรียมความพร้อมของครู หรือผู้ที่สนใจใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ให้มีความพร้อมและเข้าใจในแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 และหลักการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1.1 ครู หรือผู้ที่สนใจควรศึกษาคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 อย่างละเอียด ใน 5 หัวข้อ ได้แก่

- 1.1.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ
- 1.1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางคุณธรรมและจริยธรรม
- 1.1.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคที่นำมาใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบ
- 1.1.4 รายละเอียดกิจกรรมในระดับชั้นที่จะนำไปจัดกิจกรรม

1.1.5 รายละเอียดแบบวัดและแบบบันทึกการสังเกตที่ใช้ในการประเมินผลผู้เรียน

นอกจากนี้ครู หรือผู้ที่สนใจควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกาย และพัฒนาการทางจิตวิทยาของผู้เรียนช่วงชั้นที่ 1 เพื่อที่จะเข้าใจพฤติกรรมผู้เรียนได้อย่างชัดเจนขึ้น หรืออาจประยุกต์เทคนิคการจัดกิจกรรมที่สามารถดึงดูดความสนใจและทำให้เด็กวัยนี้ซึมซับเนื้อหา กิจกรรมได้มากขึ้น

1.2 เนื่องจากคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เป็นกิจกรรมนอกหลักสูตรที่แยกจากรายวิชาบังคับ ครู หรือผู้ที่สนใจควรจัดเตรียมตารางเวลาที่จะจัดกิจกรรมให้ลงตัว โดยอาจขอคาบเรียนจากครูประจำวิชา หรือจัดเป็นกิจกรรมนอกเวลาเรียน ซึ่งต้องพิจารณาให้รอบคอบในเรื่องของเวลาให้ไม่รบกวนเวลาเรียนปกติของผู้เรียน

1.3 ครู หรือผู้ที่สนใจควรจัดเตรียมสถานที่ สื่อวัสดุอุปกรณ์ และไปงานให้ครบถ้วนกับจำนวนผู้เรียน ตั้งแต่ก่อนดำเนินกิจกรรม โดยสื่อหรืออุปกรณ์บางอย่างอาจประยุกต์ให้เหมาะสมตามสถานการณ์ หรือในบางกรณีที่ครู หรือผู้ที่สนใจอาจปรับเปลี่ยนให้ดึงดูดใจผู้เรียนมากขึ้น เช่น การใช้หุ่นมือประกอบการเล่านิทาน เป็นต้น

1.4 นัดแนะเวลาและสถานที่กับผู้เรียนให้เรียบร้อยก่อนเริ่มการดำเนินกิจกรรมครั้งแรก

2.) ระยะดำเนินการจัดกิจกรรม เป็นระยะการดำเนินงานของครู หรือผู้ที่สนใจใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ตามรายละเอียดการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรม ดังนี้

2.1 ณ วันจัดกิจกรรมครั้งแรก หรือวันปฐมนิเทศกิจกรรม ให้ครู หรือผู้สนใจอธิบายถึงภาพรวมและวัตถุประสงค์ของกิจกรรมให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างละเอียด และให้ผู้เรียนทุกคนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ (ครั้งที่ 1 ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม) โดยมีการให้นักเรียนเขียนชื่อ-นามสกุลให้ชัดเจน หรือมีการระบุเลขประจำตัวระหว่างการทำกิจกรรม เพื่อง่ายต่อการนำคะแนนมาวิเคราะห์เปรียบเทียบพัฒนาการความรับผิดชอบ

2.2 ณ วันจัดกิจกรรม ให้ครู หรือผู้สนใจรอผู้เรียนจนครบตามจำนวนที่นัดไว้ แล้วจึงค่อยเริ่มดำเนินกิจกรรม ซึ่งในแต่ละครั้งจำนวนผู้เรียนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมไม่ควรเกิน 25 คน เพื่อที่จะได้พูดคุยซักถาม และร่วมกิจกรรมกับครูผู้จัดกิจกรรมได้อย่างใกล้ชิด รวมถึงครูจะทำการประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนได้ทั่วถึง

2.3 เมื่อผู้เรียนมาถึงสถานที่จัดกิจกรรมครบเรียบร้อยแล้วตามจำนวนที่นัดไว้ ให้ครู หรือผู้สนใจถึงความสนใจของผู้เรียนเข้าสู่บทเรียน และเมื่อผู้เรียนเริ่มผ่อนคลายและคุ้นเคย ให้ดำเนินกิจกรรมตามแผนกิจกรรมในคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

2.4 ครู หรือผู้สนใจควรสื่อสารและปฏิบัติกับผู้เรียนด้วยวิธีการทางบวก มีการเสริมแรงทางบวกเมื่อผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือตอบคำถามได้ตรงประเด็น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดเจตคติทางบวกต่อการเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ

2.5 ระหว่างดำเนินกิจกรรมครู หรือผู้สนใจต้องมีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงถึงการเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ และพฤติกรรมในการร่วมกิจกรรม

2.6 หลังจากการร่วมสรุปและปิดการดำเนินกิจกรรมทุกครั้ง ให้ครู หรือผู้สนใจแจกแบบฝึกหัดประจำกิจกรรมจำนวน 5 ข้อ ให้ผู้เรียนทำทุกครั้ง

3.) ระยะภายหลังการจัดกิจกรรมเสร็จสิ้น หลังจากทีครู หรือผู้ที่สนใจได้ดำเนินการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ไปครบแล้ว ยังมีภาระงานที่ครู หรือผู้ที่สนใจต้องดำเนินการต่อ ดังนี้

3.1 ณ วันจัดกิจกรรมครั้งสุดท้าย หรือวันปัจฉิมนิเทศ ให้ครู หรือผู้สนใจร่วมสรุปสิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรมกับผู้เรียน และให้ผู้เรียนทุกคนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ (ครั้งที่ 2 หลังเข้าร่วมกิจกรรม) โดยมีการให้นักเรียนเขียนชื่อ-นามสกุลให้ชัดเจน หรือมีการระบุเลขประจำตัวระหว่างการทำกิจกรรม เพื่อง่ายต่อการนำคะแนนมาวิเคราะห์เปรียบเทียบพัฒนาการความรับผิดชอบ

3.2 ครู หรือผู้สนใจนำคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบที่ได้จากการทำแบบวัดจำนวน 2 ครั้งของผู้เรียน (ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม) มาวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วยสถิติ t-test แบบ

dependent samples เพื่อพัฒนาการความรับผิดชอบของผู้เรียน รวมถึงเป็นการประเมินประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมของครูได้อีกทางหนึ่ง

3.3 ครู หรือผู้สนใจนำคะแนนจากแบบฝึกหัดความรับผิดชอบที่ผู้เรียนได้ทำหลังจากการทำกิจกรรมทุกครั้ง มาตรวจและนำเสนอผลของคะแนนในรูปแบบของสถิติร้อยละ เพื่อประเมินความเข้าใจของผู้เรียนหลังจากทำกิจกรรมทุกครั้ง รวมถึงเป็นการประเมินประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมของครูได้อีกทางหนึ่ง

3.4 นำเสนอผลเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบและคะแนนจากแบบฝึกหัดความรับผิดชอบของผู้เรียนในรูปแบบตารางเชิงปริมาณ และการสรุปผลที่เข้าใจง่ายเป็นรายบุคคล และภาพรวมของผู้เรียนทั้งหมดที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนั้น และนำเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ ได้แก่ ผู้บริหาร ครูประจำชั้น ครูแนะแนว และผู้ปกครองทราบ รวมถึงอาจมีการเพิ่มเติมข้อมูลในส่วนเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกตของครูเข้าไปด้วย

3.5 ให้ครู หรือผู้สนใจนำข้อบกพร่องหรือติดขัดจากการจัดกิจกรรมครั้งนี้ไปแก้ไข และนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงผลการดำเนินกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 ครั้งต่อไป

**คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบ
ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1**

คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

บทนำ

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม ในขณะที่ประเทศมุ่งพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ แม้ความเจริญทางด้านวัตถุจะปรากฏอย่างชัดเจน แต่ก่อให้เกิดปัญหาที่วิกฤต ใน สังคม ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ได้แก่ปัญหาการทุจริต ฉ้อราษฎร์บังหลวง ความ ไม่ปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน อาชญากรรม ปัญหายาเสพติดและแหล่งอบายมุข แหล่งเร่ร่อน ล้วนเป็นปัญหาที่เป็นผลพวงของการพัฒนาทางวัตถุอย่างขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้าน จิตใจทั้งสิ้น คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก ในการกำหนดความสงบสุขของสังคม สังคมที่เจริญจะมีคนทรงคุณธรรมอยู่มาก คนในสังคมมีความประพฤติดี มีการประพฤติปฏิบัติตนที่ไม่เป็นการเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นลักษณะของความมีจริยธรรม ทุกคนในสังคมมีความสุข สังคมนั้นผาสุกและสงบสุข จะประกอบการณ์สิ่งใด มีแต่ความสำเร็จและก้าวหน้า ส่วนสังคมที่เสื่อมคนทรงคุณธรรมจะน้อยลง ศีลธรรมหรือจริยธรรมของประชาชนจะน้อยลง มีการประพฤติปฏิบัติที่เบียดเบียนตนเองและต่อผู้อื่นกันมาก สมาชิกในสังคมจะขาดความสงบสุข ความผาสุกไม่มี สังคมนั้นจะแตกสลายในที่สุด

การที่จะพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่บุคคลนั้น จำเป็นต้องพัฒนาตั้งแต่วัยเด็ก โดยคุณธรรมด้านหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นจะต้องปลูกฝังให้แก่เยาวชนไทย ได้แก่ ความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่จะช่วยให้เยาวชนเกิดความสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความเป็นธรรม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ถ้าบุคคลรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตนตั้งแต่วัยเด็ก ย่อมทำให้สังคมสงบสุขเจริญรุ่งเรืองขึ้น เมื่อเยาวชนเหล่านี้เติบโตขึ้น จะเป็นบุคคลที่มีความเป็นนุญภาวะทางด้านอุปนิสัย อันเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตในสังคม สามารถบทบาทหน้าที่มากมาย เช่น บทบาทของพลเมืองที่ดี บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู บทบาทของนักเรียน เป็นต้น ซึ่งการปลูกฝังและพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะของความรับผิดชอบนั้น เป็นหน้าที่ของทุกฝ่าย ทั้งครอบครัว โรงเรียน และสังคม โดยการปลูกฝังเยาวชน ควรหลีกเลี่ยงการสั่งสอน การบังคับ การสอนตรงๆ แต่ควรพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่องตามธรรมชาติ บนพื้นฐานของความรักความเข้าใจ และให้เสรีภาพและโอกาสเด็กในการคิดการใช้ปัญญาให้เด็กได้เรียนรู้ ฝึกจากภายในจิตใจสู่ภายนอก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงจัดทำคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งเป็นวัยที่ง่ายต่อการพัฒนาและซึมซับประสบการณ์ใหม่ที่มีคุณค่า โดยคู่มือชุดนี้เป็นกิจกรรมนอกหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสำหรับครู เนื่องจากครูเป็นบุคคลหนึ่งซึ่งค่อนข้างใกล้ชิดกับเยาวชน เป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการพัฒนาเยาวชน คู่มือชุดนี้จึงมีการกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบและการพัฒนาความรับผิดชอบที่สอดคล้องกับพัฒนาการของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 รายละเอียดของวิธีการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น

เตรียมการจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ วัสดุอุปกรณ์ วิธีการและเครื่องมือประเมินผลอย่างละเอียด โดยครูหรือผู้สนใจสามารถศึกษาและนำไปจัดกิจกรรมได้อย่างสะดวก ซึ่งจะเป็นประโยชน์มากต่อการพัฒนากิจกรรมมนุษย์ที่มีค่ายิ่งในอนาคต

วัตถุประสงค์ของคู่มือ

คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. พัฒนาองค์ความรู้ในด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและสร้างคู่มือที่มีประสิทธิภาพสำหรับครู หรือผู้สนใจในการนำไปจัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
2. สร้างเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยครูหรือผู้สนใจที่นำคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ไปใช้จะสามารถเปรียบเทียบความรับผิดชอบของผู้เรียนก่อนและหลังการใช้คู่มือ

ประโยชน์ที่ได้รับจากคู่มือ

คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 จะเป็นแนวทางช่วยให้ครู หรือผู้สนใจการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มีความสะดวกในการนำไปใช้เป็นรูปแบบในการจัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ให้เติบโตไปเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติสืบไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการปฏิบัติงานและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดด้วยตนเอง มีความยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานและทำสิ่งที่ยากลำบากอย่างไม่ย่อท้อ และมีความตรงต่อเวลา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้แบ่งความรับผิดชอบเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1.1 การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการรู้หน้าที่ของตนเอง เอาใจใส่และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ดูแลตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องให้ผู้อื่นคอยบอกหรือตักเตือน มีการวางแผนและควบคุมตนเองเพื่อให้ทำงานที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ และในขณะเดียวกันสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นเพื่อทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ไม่ให้ละทิ้งงานหรือมอมหมายงานของตน ให้ผู้อื่นทำแทนเพื่อเห็นแก่ความสะดวกสบายเป็นครั้งคราว

1.2 การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี รักษาสาธารณะสมบัติและเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน ห้องสมุด หรือสถานที่ต่างๆ ภายในโรงเรียน

1.3 ความเพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นทั้งในด้านการเรียน และการทำสิ่งที่ยากลำบากด้วยวิธีการต่างๆ จนกระทั่งสิ่งนั้นสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและให้กำลังใจตนเอง ยอมรับผลการกระทำของตนที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงสิ่งที่ทำผิดพลาดให้ดียิ่งขึ้น

1.4 ความตรงต่อเวลา หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการทำงานหรือสิ่งใดๆ เสร็จภายในเวลาที่กำหนดด้วยตนเอง การปฏิบัติตามตารางเวลาในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม โดยทราบว่าจะไรควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ และปฏิบัติสิ่งนั้นเป็นประจำ จนกระทั่งสิ่งนั้นเป็นวิถีชีวิตประจำ

2. นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 หมายถึง นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3

ข้อควรปฏิบัติในการทำกิจกรรม

คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 นั้น ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นกิจกรรมนอกหลักสูตรที่แยกจากรายวิชาบังคับ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เอกสารคู่มือฉบับนี้จึงค่อนข้างสะดวกและสำเร็จรูปสำหรับครูหรือผู้ที่สนใจจะใช้ ผู้วิจัยได้แบ่งบทบาทของครู หรือผู้ที่สนใจใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ฉบับนี้ออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1.) ระยะเตรียมการจัดกิจกรรม เป็นระยะการเตรียมความพร้อมของครู หรือผู้ที่สนใจใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ให้มีความพร้อมและเข้าใจในแนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 และหลักการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1.1 ครู หรือผู้ที่สนใจควรศึกษาคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 อย่างละเอียด ใน 5 หัวข้อ ได้แก่

- 1.1.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ
- 1.1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางคุณธรรมและจริยธรรม
- 1.1.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคที่นำมาใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบ
- 1.1.4 รายละเอียดกิจกรรมในระดับชั้นที่จะนำไปจัดกิจกรรม
- 1.1.5 รายละเอียดแบบวัดและแบบบันทึกการสังเกตที่ใช้ในการประเมินผล

ผู้เรียน

นอกจากนี้ครู หรือผู้ที่สนใจควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกาย และพัฒนาการทางจิตวิทยาของผู้เรียนช่วงชั้นที่ 1 เพื่อที่จะเข้าใจพฤติกรรมผู้เรียนได้อย่างชัดเจนขึ้น หรืออาจประยุกต์เทคนิคการจัดกิจกรรมที่สามารถดึงดูดความสนใจและทำให้เด็กวัยนี้ซึมซับเนื้อหา กิจกรรมได้มากขึ้น

1.2 เนื่องจากคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เป็นกิจกรรมนอกหลักสูตรที่แยกจากรายวิชาบังคับ ครู หรือผู้ที่สนใจควรจัดเตรียมตารางเวลาที่จะจัดกิจกรรมให้ลงตัว โดยอาจขอคาบเรียนจากครูประจำวิชา หรือจัดเป็นกิจกรรมนอกเวลาเรียน ซึ่งต้องพิจารณาให้รอบคอบในเรื่องของเวลาให้ไม่รบกวนเวลาเรียนปกติของผู้เรียน

1.3 ครู หรือผู้ที่สนใจควรจัดเตรียมสถานที่ สื่อวัสดุอุปกรณ์ และใบงานให้ครบถ้วนกับจำนวนผู้เรียน ตั้งแต่ก่อนดำเนินกิจกรรม โดยสื่อหรืออุปกรณ์บางอย่างอาจประยุกต์ให้เหมาะสมตามสถานการณ์ หรือในบางกรณีที่ครู หรือผู้ที่สนใจอาจปรับเปลี่ยนให้ดึงดูดใจผู้เรียนมากขึ้น เช่น การใช้หุ่นมือประกอบการเล่านิทาน เป็นต้น

1.4 นัดแนะเวลาและสถานที่กับผู้เรียนให้เรียบร้อยก่อนเริ่มการดำเนินกิจกรรมครั้งแรก

2.) ระยะดำเนินการจัดกิจกรรม เป็นระยะการดำเนินงานของครู หรือผู้ที่สนใจใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ตามรายละเอียดการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรม ดังนี้

2.1 ณ วันจัดกิจกรรมครั้งแรก หรือวันปฐมนิเทศกิจกรรม ให้ครู หรือผู้สนใจอธิบายถึงภาพรวมและวัตถุประสงค์ของกิจกรรมให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างละเอียด และให้ผู้เรียนทุกคนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ (ครั้งที่ 1 ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม) โดยมีการให้นักเรียนเขียนชื่อ-นามสกุลให้ชัดเจน หรือมีการระบุเลขประจำตัวระหว่างการทำกิจกรรม เพื่อง่ายต่อการนำคะแนนมาวิเคราะห์เปรียบเทียบพัฒนาการความรับผิดชอบ

2.2 ณ วันจัดกิจกรรม ให้ครู หรือผู้สนใจรอผู้เรียนจนครบตามจำนวนที่นัดไว้ แล้วจึงค่อยเริ่มดำเนินกิจกรรม ซึ่งในแต่ละครั้งจำนวนผู้เรียนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมไม่ควรเกิน 40 คน เพื่อที่จะได้พูดคุยซักถาม และร่วมกิจกรรมกับครูผู้จัดกิจกรรมได้อย่างใกล้ชิด รวมถึงครูจะทำการประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนได้ทั่วถึง

2.3 เมื่อผู้เรียนมาถึงสถานที่จัดกิจกรรมครบเรียบร้อยแล้วตามจำนวนที่นัดไว้ ให้ครู หรือผู้สนใจดึงความสนใจของผู้เรียนเข้าสู่บทเรียน และเมื่อผู้เรียนเริ่มผ่อนคลายและคุ้นเคย ให้ดำเนินกิจกรรมตามแผนกิจกรรมในคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

2.4 ครู หรือผู้สนใจควรสื่อสารและปฏิบัติกับผู้เรียนด้วยวิธีการทางบวก มีการเสริมแรงทางบวกเมื่อผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือตอบคำถามได้ตรงประเด็น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดเจตคติทางบวกต่อการเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ

2.5 ระหว่างดำเนินกิจกรรมครู หรือผู้สนใจต้องมีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงถึงการเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ และพฤติกรรมในการร่วมกิจกรรม

2.6 หลังจากร่วมสรุปและปิดการดำเนินกิจกรรมทุกครั้ง ให้ครู หรือผู้สนใจแจกแบบฝึกหัดประจำกิจกรรมจำนวน 5 ข้อ ให้ผู้เรียนทำทุกครั้ง

3.) ระยะภายหลังการจัดกิจกรรม เสร็จสิ้น หลังจากที่ครู หรือผู้ที่สนใจได้ดำเนินการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ไปครบแล้ว ยังมีภาระงานที่ครู หรือผู้ที่สนใจต้องดำเนินการต่อ ดังนี้

3.1 ณ วันจัดกิจกรรมครั้งสุดท้าย หรือวันปัจฉิมนิเทศ ให้ครู หรือผู้สนใจร่วมสรุป สิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรมกับผู้เรียน และให้ผู้เรียนทุกคนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ (ครั้งที่ 2 หลังเข้าร่วมกิจกรรม) โดยมีการให้นักเรียนเขียนชื่อ-นามสกุลให้ชัดเจน หรือมีการระบุเลข ประจำตัวระหว่างการทำกิจกรรม เพื่อง่ายต่อการนำคะแนนมาวิเคราะห์เปรียบเทียบดูพัฒนาการ ความรับผิดชอบ

3.2 ครู หรือผู้สนใจนำคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบที่ได้จากการทำแบบวัด จำนวน 2 ครั้งของผู้เรียน (ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม) มาวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วยสถิติ t-test แบบ dependent samples เพื่อดูพัฒนาการความรับผิดชอบของผู้เรียน รวมถึงเป็นการประเมิน ประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมของครูได้อีกทางหนึ่ง

3.3 ครู หรือผู้สนใจนำคะแนนจากแบบฝึกหัดความรับผิดชอบที่ผู้เรียนได้ทำ หลังจากการทำกิจกรรมทุกครั้ง มาตรวจและนำเสนอผลของคะแนนในรูปแบบของสถิติร้อยละ เพื่อ ประเมินความเข้าใจของผู้เรียนหลังจากทำกิจกรรมทุกครั้ง รวมถึงเป็นการประเมินประสิทธิภาพการ จัดกิจกรรมของครูได้อีกทางหนึ่ง

3.4 นำเสนอผลเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบและคะแนนจาก แบบฝึกหัดความรับผิดชอบของผู้เรียนในรูปแบบตารางเชิงปริมาณ และการสรุปผลที่เข้าใจง่ายเป็น รายบุคคล และภาพรวมของผู้เรียนทั้งหมดที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนั้น และนำเสนอให้ผู้เกี่ยวข้อง ทราบ ได้แก่ ผู้บริหาร ครูประจำชั้น ครูแนะแนว และผู้ปกครองทราบ รวมถึงอาจมีการเพิ่มเติมข้อมูล ในส่วนเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกตของครูเข้าไปด้วย

3.5 ให้ครู หรือผู้สนใจนำข้อบกพร่องหรือติดขัดจากการจัดกิจกรรมครั้งนี้ไปแก้ไข และนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงผลการดำเนินกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของ นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ครั้งต่อไป

แผนกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

แผนกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1)				
ครั้งที่	หัวข้อที่จะพัฒนา	ชื่อกิจกรรม	เทคนิค	วัตถุประสงค์กิจกรรม
1.	ภาพรวมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ	ความรับผิดชอบคืออะไร	การบรรยาย / อภิปรายกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงความหมายของความรับผิดชอบและองค์ประกอบของความรับผิดชอบในบริบทของกิจกรรมที่จะเข้าร่วม 2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงภาพรวมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ ในด้านจำนวนครั้งที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม วัน/เวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม บทบาทของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม และประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม 3. เพื่อให้นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม
2.	ความรับผิดชอบด้านการทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	จำ ใจ และแจ่ว	นิทาน/ การอภิปรายกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
3.	ความรับผิดชอบด้านการยืมคืนในกฎเกณฑ์	ด.ช.สมศักดิ์	นิทาน / การอภิปรายเป็นรายบุคคล	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านการยืมคืนในกฎเกณฑ์ 2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านการยืมคืนในกฎเกณฑ์
4.	ความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม	ก้อย จอมและต้น	นิทาน / การอภิปรายกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม 2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม
5.	ความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลา	นิดหน่อย	นิทาน / การอภิปรายกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา 2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา
6.	สรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบและการนำไปใช้	ปัจฉิมนิเทศ	การอภิปรายกลุ่ม / กิจกรรมกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนได้ทบทวนความรู้ทั้งหมดที่ได้จากร่วมทำกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 2. เพื่อให้นักเรียนมั่นใจว่าตนเองเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ และสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน 3. เพื่อให้นักเรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม 4. เพื่อให้นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ หลังเข้าร่วมกิจกรรม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง ความรับผิดชอบ คืออะไร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ภาพรวมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงความหมายของความรับผิดชอบและองค์ประกอบของความรับผิดชอบในบริบทของกิจกรรมที่จะเข้าร่วม
2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงภาพรวมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ ในด้านจำนวนครั้งที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม วัน/เวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม บทบาทของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม และประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม
3. เพื่อให้นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบ ถือเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมรูปแบบหนึ่งของมนุษย์ที่มีความสำคัญในการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้นการปลูกฝังและพัฒนาความรับผิดชอบของมนุษย์ควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะเด็กนักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 6 – 9 ปี ซึ่งถือเป็นช่วงวัยพัฒนาการที่มีความสำคัญในการที่จะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมความรับผิดชอบของเด็ก โดยในด้านความรับผิดชอบที่ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต ได้แก่ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ความเพียรพยายาม และความตรงต่อเวลา

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

การบรรยาย / การอภิปรายกลุ่ม

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูแนะนำตนเอง และกล่าวทักทายนักเรียน ได้ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. จากนั้นครูกล่าวต้อนรับนักเรียนเข้าสู่โปรแกรมการพัฒนาความรับผิดชอบ แจ้งกำหนดการและข้อมูลต่างๆของกิจกรรม ใน 4 หัวข้อ (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที) ได้แก่

2.1 จำนวนครั้งที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมรวมทั้งสิ้นจำนวน 6 ครั้ง

2.2 วัน/เวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม (วันละ 1 กิจกรรมรวมทั้งสิ้นจำนวน 6 วัน

เช่น อาจจัดกิจกรรมในคาบแนะแนว สัปดาห์ละ 1 คาบ หรือเป็นช่วงเวลา 1 คาบหลังจากเวลาเลิกเรียนโดยกำหนดเวลาที่เหมาะสมสำหรับทั้งครูและนักเรียน)

2.3 บทบาทของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยนักเรียนต้องให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การตอบคำถาม ซึ่งนักเรียนต้องยกมือขออนุญาตก่อนตอบ หรือการจับกลุ่มอภิปราย นักเรียนต้องร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่มทุกครั้ง โดยนักเรียนสามารถยกมือถามครูเมื่อไม่เข้าใจในหัวข้อที่ครูกำลังนำเสนอ เป็นต้น

2.4 ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ นักเรียนจะเข้าใจในเรื่องความรับผิดชอบมากขึ้น รวมถึงสามารถนำความรู้ที่ได้จากกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำการบ้านด้วยตนเองโดยไม่ต้องให้คุณพ่อคุณแม่เคี่ยวเข็ญ มาโรงเรียนทันเวลาทุกวัน เป็นต้น

3. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ “แบบฝึกหัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ คืออะไร” เพื่อที่จะได้รู้ว่าคุณครูแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบ” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)

3.1 ครูนำ “แบบฝึกหัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ คืออะไร” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

3.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

3.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัดในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

3.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ครบทุกคน

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความรับผิดชอบอย่างจริงจัง จากนั้นครูนำเสนอชาร์ตเรื่อง “ ความรับผิดชอบ” ที่เตรียมมา โดยติดไว้บนกระดาน และถามนักเรียนว่า “นักเรียนเข้าใจหรือไม่ว่า คำคำนี้ มีความหมายว่าอย่างไร” โดยเลือกสุ่มถามนักเรียนเป็นรายบุคคล ประมาณ 4-5 คน ครูเขียนคำตอบที่ได้รับ บนกระดาน จากนั้นครูอธิบายความหมายที่แท้จริงของ “ความรับผิดชอบ” ในบริบทของการจัดกิจกรรมครั้งนี้เพิ่มเติมว่ามีอะไรบ้าง ตามใบงาน “ความรับผิดชอบ คืออะไร” (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

2. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยตามหัวข้อ “ความรับผิดชอบ คืออะไร” ที่ได้อธิบายไปเมื่อสักครู (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

3. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ “แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1” เพื่อที่จะได้รู้ว่านักเรียนแต่ละคนมีความรับผิดชอบมากน้อยแค่ไหนในการดำเนินชีวิตประจำวัน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 15 นาที)

3.1 ครูนำ “แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

3.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบวัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบวัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย มีจำนวนทั้งสิ้น 40 ข้อ โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ด้านละ 10 ข้อ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นคำถามแบบประเมินค่า มีคำตอบเป็นทางเลือก 5 ระดับ ซึ่งไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด แต่ให้นักเรียนเลือกในช่องที่สอดคล้องกับพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยกากบาทเพียง 1 ช่องเดียวในแบบวัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

3.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบวัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 ที่อาจจะอ่านไวยากรณ์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านไวยากรณ์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

3.4 เมื่อนักเรียนทำแบบวัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบวัดนักเรียนให้ครบทุกคน

ขั้นสรุป

1. ครูสรุปให้นักเรียนว่า “ถ้านักเรียนอยากเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบ เราจะได้มาเจอกันอีก 5 ครั้ง โดยที่ครูจะมี เกมและนิทานสนุกๆ มาให้นักเรียนได้เล่น และฟังกัน ซึ่งเกม และนิทานนี้ จะทำให้นักเรียนได้รู้ว่า ความรับผิดชอบเป็นอย่างไร และ ทำอย่างไร จึงจะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ” (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

2. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่จะมาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ “แบบฝึกหัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ คืออะไร” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 3 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบป่วนการจัดกิจกรรม เป็นต้น)

3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ความรับผิดชอบคืออะไร” ไปตรวจให้คะแนนและนำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนเข้าร่วมกิจกรรมไปรวมคะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “ความรับผิดชอบ คืออะไร”
2. ชาร์ตเรื่องความรับผิดชอบ (โดยพิมพ์ด้วยอักษรตัวค่อนข้างใหญ่ สำหรับติดกระดาน)
3. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ความรับผิดชอบ คืออะไร”
4. แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนเข้าร่วมกิจกรรม
5. เทปกา

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

ในงานเรื่อง “ความรับผิดชอบ คืออะไร”

ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการปฏิบัติงานและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดด้วยตนเอง มีความยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานและทำสิ่งที่ยากลำบากอย่างไม่ย่อท้อ และมีความตรงต่อเวลา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้แบ่งความรับผิดชอบเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่

- การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการรู้หน้าที่ของตนเอง เอาใจใส่และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ดูแลตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องให้ผู้อื่นคอยบอกหรือตักเตือน มีการวางแผนและควบคุมตนเองเพื่อให้ทำงานที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ และในขณะเดียวกันสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นเพื่อทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ไม่ให้ละทิ้งงานหรือมอบหมายงานของตน ให้ผู้อื่นทำแทนเพื่อเห็นแก่ความสะดวกสบายเป็นครั้งคราว

- การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี รักษาสาธารณะสมบัติ และเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน ห้องสมุด หรือสถานที่ต่างๆภายในโรงเรียน

- ความเพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงความขยันหมั่นเพียร มุมานะทั้งในด้านการเรียน และการทำสิ่งที่ยากลำบากด้วยวิธีการต่างๆ จนกระทั่งสิ่งนั้นสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและให้กำลังใจตนเอง ยอมรับผลการกระทำของตนเองที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงสิ่งที่ทำผิดพลาดให้ดียิ่งขึ้น

- ความตรงต่อเวลา หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการทำงานหรือสิ่งใด ๆ เสร็จภายในเวลาที่กำหนดด้วยตนเอง การปฏิบัติตามตารางเวลาในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม โดยทราบว่าอะไรควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ และปฏิบัติสิ่งนั้นเป็นประจำ จนกระทั่งสิ่งนั้นเป็นวิถีชีวิตประจำ

ความรับผิดชอบถือได้ว่าเป็นคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อ และมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมายบ้านเมือง รวมถึงลักษณะซึ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เนื่องจากความรู้สึกรับผิดชอบนี้เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์สุจริต คนที่มีความรับผิดชอบนี้เป็นลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนั้นความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศด้วย

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

(กิจกรรม ความรับผิดชอบ คืออะไร)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. ข้อใดแสดงถึงการเป็นผู้มีความรับผิดชอบ

- ก. แจนทำการบ้านด้วยตนเอง
- ข. จอยลอกการบ้านเพื่อนในข้อที่ยาก
- ค. เจมส์ถือโอกาสมาโรงเรียนสายในวันที่ฝนตก

2. ความรับผิดชอบมีประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างไร

- ก. ทำการบ้านเสร็จตามเวลาที่คุณครูกำหนด
- ข. อยู่ร่วมกับเพื่อนๆในห้องเรียนได้อย่างมีความสุข
- ค. ถูกทุกข้อ

3. ข้อใดแสดงถึงการเป็นผู้มีความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์

- ก. ไม่พูดเสียงดังในห้องสมุด
- ข. ทิ้งขยะลงในถังขยะเท่านั้น
- ค. ถูกทุกข้อ

4. ข้อใดแสดงถึงการเป็นผู้มีความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลา

- ก. มาโรงเรียนก่อนเคารพธงชาติทุกวัน
- ข. มาลอกการบ้านเพื่อนตอนเช้าตรู่ แต่ส่งการบ้านทันทุกครั้ง
- ค. ชวนเพื่อนไปเล่นเกมก่อนกลับบ้าน

5. คุณครูให้นักเรียนช่วยกันทำความสะอาดสนามกีฬา นักเรียนควรทำอย่างไร

- ก. ทำไปเล่นไปจะได้ไม่เหนื่อย
- ข. ช่วยเพื่อนทำความสะอาดสนามกีฬาจนเสร็จถึงแม้จะเหนื่อยก็ตาม
- ค. ทำไม่เป็น ปล่อยให้เพื่อนทำ

เฉลย 1.ก 2.ค 3.ค 4.ก 5.ข

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง จำ ใจ และแฉ่ว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้น ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เด็กรู้หน้าที่ของตนเอง เอาใจใส่และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ดูแลตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องให้ผู้อื่นคอยบอกหรือตักเตือน มีการวางแผนและควบคุมตนเองเพื่อให้ทำงานที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ และในขณะเดียวกันสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นเพื่อทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ไม่ให้ละทิ้งงานหรือมอบหมายงานของตน ให้ผู้อื่นทำแทนเพื่อเห็นแก่ความสะดวกสบายเป็นครั้งคราว ซึ่งเด็กที่มีลักษณะเหล่านี้ ย่อมให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

นิทาน / การอภิปรายกลุ่ม

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “จำ ใจ และแฉ่ว” เพื่อที่จะได้รู้ว่าคุณครูแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)
 - 2.1 ครูนำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “จำ ใจ และแฉ่ว” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

2.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

2.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

2.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ครบทุกคน

3. ครูสนทนากับนักเรียนถึงกิจกรรมต่างๆ ที่นักเรียนทำนอกเวลาเรียน โดยถามนักเรียนว่า "หลังจากเลิกเรียน เมื่อนักเรียนกลับไปถึงบ้าน นักเรียนมีงานอะไรทำบ้าง ทำแล้วนักเรียนรู้สึกอย่างไรบ้าง" เปิดโอกาสให้นักเรียนตอบประมาณ 2-3 คน โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างจริงจัง จากนั้นครูนำเหตุการณ์สมมุติ "เรื่อง จำ ใจ และแจ้ว" ที่เตรียมมาแล้วให้นักเรียนฟัง โดยอาจใช้เทคนิคการดึงความสนใจของนักเรียน โดยเล่าแล้วหยุดเป็นช่วงๆ แล้วให้นักเรียนทายพฤติกรรม ของตัวละครแต่ละตัว นักเรียนที่มีสิทธิ์ทาย คือ นักเรียนที่ยกมือ และครูเรียกให้ตอบเท่านั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

2. ครูสุ่มถามนักเรียนเป็นรายบุคคลว่า จำ ใจ และแจ้ว เป็นคนมีนิสัยอย่างไร และนักเรียนควรปฏิบัติอย่างไร เพราะเหตุใด โดยพยายามถามนักเรียนที่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลยตั้งแต่เริ่มกิจกรรม (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

3. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 5-6 คน โดยให้นักเรียนขานหมายเลข 1-4 แล้วแบ่งนักเรียนที่ได้หมายเลข 1 อยู่กลุ่มเดียวกัน นักเรียนที่ได้หมายเลข 2 อยู่กลุ่มเดียวกัน นักเรียนที่ได้หมายเลข 3 อยู่กลุ่มเดียวกัน และนักเรียนที่ได้หมายเลข 4 อยู่กลุ่มเดียวกัน เพื่อรวมอภิปรายและกรอกสรุปในคำถามชวนคิดท้ายใบงานเรื่อง ใบงานเรื่อง "จำ ใจ และแจ้ว" ที่มีช่องว่างเว้นไว้ในหัวข้อที่ตนเองได้รับ ครูกำหนดเวลาให้นักเรียนอภิปรายในกลุ่มประมาณ 5 นาที (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที) ดังต่อไปนี้

3.1 ถ้าในโรงเรียนมีนักเรียนเหมือนกับจำในการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนจะมีผลอย่างไร

3.2 ถ้าในโรงเรียนมีนักเรียนเหมือนกับใจในการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนจะมีผลอย่างไร

3.3 ถ้าในโรงเรียนมีนักเรียนเหมือนกับแจ้วในการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนจะมีผลอย่างไร

3.4 จากเรื่องนี้ใครเป็นผู้มีคุณธรรม มีคุณธรรมในเรื่องใด และคุณธรรมนี้มีความสำคัญต่อตนเองและส่วนรวมอย่างไร

ขั้นสรุป

1. หลังจากที่นักเรียนอภิปรายในกลุ่มและเขียนใบงานเสร็จแล้ว ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานให้เพื่อนฟัง โดยครูและนักเรียนช่วยกันสรุปผลการอภิปรายในแต่ละหัวข้อ (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 8 นาที)
2. ครูให้นักเรียนทำข้อตกลงร่วมกันว่า มีกิจกรรมใดบ้างที่นักเรียนต้องรับผิดชอบทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน โดยแต่ละคนบันทึกไว้ในสมุดบันทึกส่วนตัวและนำไปปฏิบัติ (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 2 นาที)
3. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่จะมาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “จำ ใจ และแฉ่ว” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 2 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)
2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบบ่นการจัดกิจกรรม เป็นต้น)
3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “จำ ใจ และแฉ่ว” ไปตรวจให้คะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “จำ ใจ และแฉ่ว”
2. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “จำ ใจ และแฉ่ว”

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

ใบงานเรื่อง “จำ ใจ และแจ้ว”

“จำ ใจ และแจ้ว เป็นเพื่อนสนิทกัน เรียนอยู่ห้องเดียวกันในชั้น ป.3 คุณครูประจำชั้น มอบหมายให้นักเรียนทั้งสามคนไปรดน้ำต้นไม้ในตอนเช้าก่อนเข้าเรียน ซึ่งโรงเรียนมีต้นไม้เยอะมาก เพราะโรงเรียนเคยจัดกิจกรรมโรงเรียนสีเขียว ที่ทุกคนในโรงเรียนร่วมกันปลูกต้นไม้คนละต้น โรงเรียนจึงเขียวไปด้วยแมกไม้มานานานี้ เป็นที่ชื่นชมของทุกคนที่มาเยี่ยมเยือนโรงเรียน คุณครูประจำชั้นหวังว่าการที่นักเรียน 3 คนช่วยกันรดน้ำต้นไม้ จะทำให้รดน้ำต้นไม้ทุกต้นได้ทั่วถึง และแบ่งเบาภาระของลุงดำ คนสวนคนเดียวในโรงเรียนที่มีอายุมากแล้วด้วย เมื่อวันศุกร์ที่แล้วที่คุณครูประจำชั้นมอบหมายให้นักเรียนทั้งสามคนไปรดน้ำต้นไม้ในตอนเช้าก่อนเข้าเรียนในเช้าวันจันทร์ ทั้งจำ ใจ และแจ้ว ตกปากรับคำเป็นอย่างดี ด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้ม

เมื่อเช้าวันจันทร์มาถึง จำโรงเรียนแต่เช้าเป็นคนแรกของกลุ่ม แต่หลบไปเล่นกับเพื่อนกลุ่มอื่นๆ อยู่หลังโรงเรียน และนำกระเป๋ามาไปซ่อนไว้ที่สนามฟุตบอล แทนที่จะนำกระเป๋ามาเก็บไว้ในห้องเรียน เพราะกลัวคุณครูประจำชั้นจะทราบว่ามีมาถึงโรงเรียนแล้ว ส่วนแจ้วมาถึงโรงเรียนเป็นคนที่สอง แต่บอกกับจำว่ายังทำการบ้านคณิตศาสตร์ไม่เสร็จ เพราะเพิ่งกลับจากต่างจังหวัด จึงขอตัวไปทำการบ้านให้เสร็จก่อน และขอยืมการบ้านคณิตศาสตร์ของจำไปลอกหน่อย เมื่อลอกการบ้านคณิตศาสตร์เสร็จแล้ว จะกลับมาช่วยจำรดน้ำต้นไม้ จำจึงไปรดน้ำต้นไม้รอแจ้ว ปรากฏว่าจำรดน้ำต้นไม้คนเดียวจนเสร็จทั้งโรงเรียน พอได้เวลาเข้าแถว จำจึงไปเข้าแถวเคารพธงชาติ ทำกิจกรรมหน้าเสาธงและเข้าห้องเรียน”

คำถามชวนคิด?

1. ถ้าในโรงเรียนมีนักเรียนเหมือนกับจำในการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนจะมีผลอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. ถ้าในโรงเรียนมีนักเรียนเหมือนกับใจในการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนจะมีผลอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3. ถ้าในโรงเรียนมีนักเรียนเหมือนกับแจ้ว ในการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนจะมีผลอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. จากเรื่องนี้ใครเป็นผู้มีคุณธรรม มีคุณธรรมในเรื่องใด และคุณธรรมนี้มีความสำคัญต่อตนเองและส่วนรวมอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพประกอบ “เรื่อง จำ ใจ แจ่ว”

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
(กิจกรรมจำใจจำ)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. คุณครูให้นักเรียนช่วยกันรดน้ำต้นไม้ตอนเข้าก่อนเข้าห้องเรียน นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. นั่งดูเพื่อนรดน้ำต้นไม้
 - ข. มาช่วยเพื่อนตอนที่เพื่อนรดน้ำต้นไม้ใกล้จะเสร็จแล้ว
 - ค. ช่วยเพื่อนรดน้ำต้นไม้จนเสร็จ
2. ตอนเข้าคุณครูให้นักเรียนส่งการบ้านก่อนเข้าห้องเรียน นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. ทำการบ้านมาให้เสร็จจากบ้านจะได้ไม่ถูกคุณครูทำโทษ
 - ข. มาลอกเพื่อนตอนเช้า ก่อนเข้าห้องเรียน
 - ค. ให้เพื่อนช่วยทำการบ้านเพราะลืมทำการบ้านมา
3. คุณครูให้นักเรียนวาดรูปส่งในชั่วโมงเรียน นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. วาดไม่ได้ รอให้เพื่อนวาดให้
 - ข. นั่งเล่นก่อน เดี่ยวค่อยทำ
 - ค. รีบทำให้เสร็จจะได้มีเวลาไปทำอย่างอื่น
4. คุณครูให้นักเรียนช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียน นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. ช่วยเพื่อนทำความสะอาดจนเสร็จ
 - ข. มีคนทำเยอะแล้ว ออกไปเล่นข้างนอกดีกว่า
 - ค. ช่วยเพื่อนทำนิดหน่อยแล้วออกไปเล่น
5. คุณครูแบ่งงานให้นักเรียนช่วยกันทำให้เสร็จในชั่วโมงเรียน นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. ช่วยเพื่อนทำนิดเดียวที่เหลือให้เพื่อนทำต่อ
 - ข. ช่วยกันทำงานที่ครูสั่งจนเสร็จ
 - ค. ทำไม่เป็นปล่อยให้เพื่อนทำ

เฉลย 1.ค 2.ก 3.ค 4.ก 5.ข

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง ด.ช.สมศักดิ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์นั้น ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เด็กทราบถึงหลักการปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี รักษาสาธารณะสมบัติและเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน ห้องสมุด หรือสถานที่ต่างๆภายในโรงเรียน ซึ่งเด็กที่มีลักษณะเหล่านี้ ย่อมให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

นิทาน / การอภิปรายเป็นรายบุคคล

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ด.ช.สมศักดิ์” เพื่อที่จะได้รู้ว่านักเรียนแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)
 - 2.1 ครูนำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ด.ช.สมศักดิ์” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

2.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

2.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

2.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ครบทุกคน

3. ครูร่วมอภิปรายพูดคุยกับนักเรียนถึงความหมายของคำว่า “กฎระเบียบ” จากนั้นครูสนทนากับนักเรียนถึงการปฏิบัติตามกฎของห้องเรียน การเก็บของเข้าที่และการรักษาความสะอาดของห้องเรียนและในโรงเรียน การใช้ห้องสมุด และสถานที่ต่างๆภายในโรงเรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสนทนา เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นประมาณ 5 คน โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์ อย่างจริงจัง ครูนำเหตุการณ์สมมุติ “ด.ช.สมศักดิ์” ที่เตรียมมาแล้วให้นักเรียนฟัง (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

2. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและร่วมอภิปรายอย่างอิสระตามหัวข้อที่กำหนดไว้หลังจากเล่าเหตุการณ์สมมุติ “ด.ช.สมศักดิ์” เสร็จสิ้น โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ และพยายามถามนักเรียนที่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลยตั้งแต่เริ่มกิจกรรม โดยใช้ในคำถามชวนคิดท้ายใบงานเรื่อง “ด.ช.สมศักดิ์” (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที) ดังหัวข้อต่อไปนี้

คำถามที่ 1	- สมศักดิ์เป็นคนอย่างไร
(แนวคำตอบ)	- สมศักดิ์เป็นคนมีระเบียบ
- สมศักดิ์ปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน
คำถามที่ 2	- ผลที่สมศักดิ์ปฏิบัติตามกฎเป็นอย่างไร
(แนวคำตอบ)	- โรงเรียนสะอาดสะอ้าน
- ทุกคนได้ใช้สาธารณะสมบัติร่วมกัน
คำถามที่ 3	- นักเรียนควรเอาอย่าง ด.ช.สมศักดิ์ หรือไม่ เพราะเหตุใด
(แนวคำตอบ)	- ควรเอาอย่าง
- เพราะของใช้เป็นระเบียบ
- เพราะของใช้มีใช้ในคราวต่อไป
- ห้องเรียนสะอาดเรียบร้อย

3. จากนั้นให้นักเรียนรอกสรุปสั้นๆตามความคิดของตนเองในช่องว่างท้ายใบงาน “ด.ช.สมศักดิ์” (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที) ให้ครบทุกข้อ

ขั้นสรุป

1. ครูให้นักเรียนช่วยกันรวบรวมกฎต่างๆภายในโรงเรียน โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ และพยายามถามนักเรียนที่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลยตั้งแต่เริ่มกิจกรรม (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

2. ครูให้นักเรียนช่วยกันสรุปหาข้อตกลงว่า ถึงประโยชน์ของการปฏิบัติตามกฎของสถานที่ต่างๆ โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ และพยายามถามนักเรียนที่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลยตั้งแต่เริ่มกิจกรรม (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

3. ครูให้นักเรียนเขียนข้อตกลงการปฏิบัติตามกฎของสถานที่ต่างๆ ภายในโรงเรียนไว้ในสมุดบันทึกส่วนตัวเพื่อเตือนความจำ (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

4. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่จะมาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ด.ช.สมศักดิ์” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 2 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบป่วนการจัดกิจกรรม เป็นต้น)

3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ด.ช.สมศักดิ์” ไปตรวจให้คะแนนโดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “ด.ช.สมศักดิ์”
2. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ด.ช.สมศักดิ์”

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

ใบงานเรื่อง “ด.ช.สมศักดิ์”

ด.ช.สมศักดิ์ เป็นคนที่เคร่งครัดต่อกฎระเบียบของสถานที่เสมอ สมศักดิ์จะพูดด้วยเสียงค่อยๆ สมศักดิ์เห็นคุณค่าและใช้หนังสือในห้องสมุดอย่างทะนุถนอมราวกับเป็นหนังสือของตนเอง เวลารับประทานอาหารกลางวันเสร็จ สมศักดิ์จะรีบลุกเพื่อให้คนอื่นได้นั่งรับประทานต่อ สมศักดิ์เป็นที่รักและชื่นชมในสายตาของอาจารย์ แต่ในขณะที่เดียวกันเพื่อนๆ มักมองว่าสมศักดิ์เป็นตัว ปะหลาดที่อยู่ด้วยแล้วน่าเบื่อ เนื่องจากทำตามกฎของโรงเรียนทุกอย่าง นอกจากนี้สมศักดิ์ยังเป็นคนมีระเบียบ และรู้จักคุณค่าของสิ่งของเครื่องใช้และรู้จักเก็บของเล่นของใช้ให้เป็นระเบียบเสมอ แม้แต่ของเล็กๆ น้อยๆ ที่ผู้อื่นมองข้าม เพราะไม่เห็นความสำคัญ ครั้งหนึ่ง ในช่วงเวลาว่าง สมศักดิ์ทำงานแล้วก็ทิ้งเศษกระดาษไว้เต็มพื้นห้อง บางคนก็ขว้างทิ้ง สมศักดิ์จะช่วยเก็บชิ้นไหนที่ใช้ไม่ได้แล้วจะทิ้งลงถังขยะ แต่ชิ้นไหนที่พอจะเก็บไว้ได้ สมศักดิ์จะเก็บพับซ้อนกันไว้อย่างเป็นระเบียบ สะสมไว้ เพื่อน ๆ พวกเขาสงสัยว่าเขาเก็บไว้ทำไม ในที่สุดเพื่อนๆ ก็ได้คำตอบเมื่อถึงช่วงเวลาว่าง ประดิษฐ์อีกครั้งหนึ่ง สมศักดิ์ก็นำกระดาษที่เก็บไว้มาใช้ และยังแบ่งให้เพื่อนๆ ได้ใช้ด้วยอีก และเมื่อทำแล้วเขาก็เก็บและทำความสะอาดเหมือนทุก ๆ ครั้งเสมอ

คำถามชวนคิด?

1. สมศักดิ์เป็นคนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ผลที่สมศักดิ์ปฏิบัติตามกฎเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนควรเอาอย่าง ด.ช.สมศักดิ์ หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพประกอบ “เรื่อง ด.ช.สมศักดิ์”

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
(กิจกรรม ด.ช.สมศักดิ์)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. นักเรียนเล่นของเล่นเสร็จแล้วควรทำอะไร
 - ก. เรียกให้ภารโรงมาเก็บ
 - ข. วางทิ้งไว้เดี๋ยวเพื่อนก็มาเล่นต่อ
 - ค. เอาไปเก็บไว้ที่เดิม
2. เมื่อพบเศษกระดาษหรือของที่ไม่ใช่แล้ว นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. เอาไปทิ้งลงถังขยะให้เรียนร้อย
 - ข. แอบเก็บซ่อนไว้ใต้โต๊ะ
 - ค. เอาวางทิ้งไว้อย่างเดิม ไม่ต้องทำอะไร
3. ห้องเรียนมีเศษกระดาษ เศษขยะตกอยู่ตามพื้นห้อง นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. เรียกให้เพื่อนมาเก็บไปทิ้ง
 - ข. ปล่องไว้ให้เป็นหน้าที่ของ เพื่อนที่เป็นเวรทำความสะอาดห้อง
 - ค. ช่วยกันเก็บและทำความสะอาดห้องเรียน
4. นักเรียนควรปฏิบัติตนอย่างไรเมื่อใช้บริการห้องสมุด
 - ก. อ่านการ์ตูนแล้วหัวเราะเสียงดังๆ
 - ข. อ่านหนังสือโดยไม่ใช้เสียง และไม่ฉีกหนังสือในห้องสมุด
 - ค. เอาหนังสือในห้องสมุดมาตัดเป็นชิ้นๆ แล้วโยนเล่นกับเพื่อน
5. นักเรียนหยิบหนังสือในห้องสมุดออกมาอ่าน เมื่ออ่านเสร็จแล้ว ควรทำอะไร
 - ก. ไม่ต้องเก็บเอาวางไว้ที่โต๊ะ
 - ข. เอากลับไปอ่านต่อที่บ้าน
 - ค. เอาไปเก็บไว้ที่เดิมคนอื่นจะได้อ่านต่อ

เฉลย

1.ค 2.ก 3.ค 4.ข 5.ค

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง ก้อย จอม และตัน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายามนั้น ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เด็กขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นทั้งในด้านการเรียน และการทำสิ่งที่ยากลำบากด้วยวิธีการต่างๆ จนกระทั่งสิ่งนั้นสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและให้กำลังใจตนเอง ยอมรับผลการกระทำของตนที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงสิ่งที่ทำผิดพลาดให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเด็กที่มีลักษณะเหล่านี้ ย่อมให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

นิทาน / การอภิปรายเป็นรายบุคคล

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ก้อย จอม และตัน” เพื่อที่จะได้รู้ว่าคุณลักษณะแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)
 - 2.1 ครูนำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ก้อย จอม และตัน” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

2.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

2.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

2.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ครบทุกคน

3. ครูรวมอภิปรายพูดคุยกับนักเรียนถึงหัวข้อความเพียรพยายามและความขยันหมั่นเพียรเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยถามถึงเหตุการณ์ที่นักเรียนเพียรพยายามทำสิ่งยากๆ ได้สำเร็จ แล้วให้นักเรียนแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองที่ได้เพียรพยายามทำสิ่งยากๆ จนสำเร็จ โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ ประมาณ 5 คน และเมื่อนักเรียนตอบเสร็จแล้ว ให้ครูเสริมแรงด้วยการชมเชย หรือให้เพื่อนปรบมือให้ (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายามอย่างจริงจัง ครูนำเหตุการณ์สมมุติ “ก้อย จอม และตัน” ที่เตรียมมาแล้วให้นักเรียนฟัง (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

2. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและร่วมอภิปรายอย่างอิสระตามหัวข้อที่กำหนดไว้หลังจากเล่าเหตุการณ์สมมุติ “ก้อย จอม และตัน” เสร็จสิ้น โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ และพยายามถามนักเรียนที่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลยตั้งแต่เริ่มกิจกรรม โดยใช้คำถามชวนคิดท้ายใบงานเรื่อง “ก้อย จอม และตัน” (โดยใช้เวลาประมาณ 20 นาที) ดังหัวข้อต่อไปนี้

2.1 ก้อย จอม และตันเป็นคนอย่างไร

2.2 ก้อย และจอม มีความขยันในเรื่องใด

2.3 ผลของความขยันเป็นอย่างไร

2.4 ถ้านักเรียนทุกคนขยันอ่านหนังสือเหมือนที่ ก้อยและจอม ขยันซ้อมกีฬา จะเป็นอย่างไร

2.5 ก้อยและจอม ประสบความสำเร็จได้เป็นนักกีฬาทีมชาติเพราะอะไร

2.6 การที่นักเรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนนักเรียนจะต้องทำอย่างไร

3. จากนั้นให้นักเรียนกรอกสรุปสั้นๆ ตามความคิดของตนเองในช่องว่างท้ายใบงาน “ก้อย จอม และตัน” (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที) ให้ครบทุกข้อ

ขั้นสรุป

1. ครูให้นักเรียนช่วยกันสรุปหาข้อตกลงว่า ถึงประโยชน์ของความเพียรพยายาม โดย สุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ และพยายามถามนักเรียนที่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลยตั้งแต่เริ่มกิจกรรม (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)
2. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่จะมาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ก้อย จอม และ ตัน” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 2 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)
2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบบ่นการจัดกิจกรรม เป็นต้น)
3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ก้อย จอม และ ตัน” ไปตรวจให้คะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “ก้อย จอม และ ตัน”
2. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ก้อย จอม และ ตัน”

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

ใบงานเรื่อง “ก้อย จอม และตัน”

จอม ก้อย และตันเป็นเพื่อนกันทั้งสามสนิทกันมาก ทั้งสามเป็นนักกีฬาวิ่งของโรงเรียน ตันเป็นตัวแทนของโรงเรียนเข้าแข่งขันหลายครั้ง แต่เพื่อนทั้งสองคนก็ไม่ได้ใจจากลัทธิด้วย วันหนึ่งครูมาบอกกับนักกีฬาทุกคนว่าจะมีการคัดตัวแทนจังหวัดและใครได้ก็จะได้ไปเรียนโรงเรียนกีฬาอีกด้วย ทุกคนรู้ข่าวต่างตื่นเต้นดีใจกันยกใหญ่รวมถึงทั้งสาม เพราะทั้งสามคนมีความฝันที่เหมือนกันคือ อยากเป็นนักกีฬาทีมชาติ

อาทิตย์แรกมีแต่คนมาฝึกซ้อมกันอย่างมาจนเต็มสนามกีฬาโรงเรียน พอผ่านไปสัปดาห์ก็เริ่มหดหายไป จนผ่านมาเดือนหนึ่งทั้งสามคนก็ยังหมั่นฝึกซ้อมกันอย่างเต็มที่ แต่ตันเริ่มขาดซ้อมนานเข้าก็ไม่มา จนเพื่อนทั้งสองคนอดเป็นห่วงไม่ได้ จึงไปตามตันให้มาซ้อมด้วยกัน แต่ตันกลับบอกก้อยและจอมว่าไม่ต้องเป็นห่วงเค้าหรอก ให้ไปซ้อมกันสองคนเถอะ ส่วนตัวเค้าเองเก่งแล้วไม่จำเป็นต้องซ้อมหรอก ทั้งสองคนเสียใจแต่ความตั้งใจยังอยู่ทั้งสองต่างซ้อมกันอย่างขมักเขม้น

แล้วก็มาถึงวันคัดตัวนักกีฬา ก้อยและจอมทำได้ดีเป็นอย่างดี ส่วน ตันกลับเหนื่อยและวิ่งไม่ไหวเพราะความที่เค้าไม่ได้มาซ้อมนานเกินไป เมื่อจบการทดสอบ ครูและคณะกรรมการตัดสินได้เลือกจอมและก้อยเป็นตัวแทนนักกีฬาและได้ไปเรียนที่โรงเรียนกีฬา ตันเสียใจที่ตัวเองไม่ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนนักกีฬา เป็นเพราะเค้าคิดว่าตัวเองเก่งแล้ว ทำให้ขาดซ้อมติดกับ ก้อยและจอมที่ไม่เก่งแต่ก็มีความเพียรพยายามหมั่นฝึกซ้อมจนได้เป็นตัวแทนนักกีฬาและต่อมาก็ได้เป็นนักกีฬาทีมชาติอย่างที่ทั้งสองคนฝันไว้ เป็นเพราะทั้งสองคนมีความเพียรพยายามขยันซ้อมอย่างสม่ำเสมอและมุ่งมั่นอดทนจนได้ดี

คำถามชวนคิด?

1. ก้อย จอม และตันเป็นคนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ก้อย และจอม มีความขยันในเรื่องใด

.....

.....

.....

.....

3. ผลของความขยันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. ถ้านักเรียนทุกคนขยันอ่านหนังสือเหมือนที่ ก้อยและจอม ขยันซ้อมกีฬา จะเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

5. ก้อยและจอม ประสบความสำเร็จได้เป็นนักกีฬาทีมชาติเพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

6. การที่นักเรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนนักเรียนจะต้องทำอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพประกอบ “เรื่อง ก้อย จอม และต้น

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

(กิจกรรม ก้อย จอม และต้น)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. นักเรียนอยากเป็นนักกีฬาของโรงเรียน นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. ตั้งใจและขยันฝึกซ้อมทุกวัน
 - ข. ไม่ต้องซ้อมก็ได้ เพราะว่าเก่งอยู่แล้ว
 - ค. เอาไว้ซ้อมตอนใกล้ถึงวันที่จะคัดตัวนักกีฬาก็ทัน
2. นักเรียนมีความฝันอยากเป็นตัวแทนโรงเรียน เพื่อไปสอบแข่งขันกับโรงเรียนอื่น นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. เอาไว้เตรียมตัวตอนใกล้จะถึงวันคัดเลือกตัวแทนก็ทัน
 - ข. ขยันตั้งใจเรียนอ่านหนังสือทุกวัน ไม่เข้าใจก็ถามคุณครู
 - ค. เก่งอยู่แล้ว ยังไงก็ได้เป็นตัวแทนนักเรียน
3. นักเรียนคิดว่าใครเป็นคนที่มีความเพียรพยายามที่สุด
 - ก. กาจ เรียนหนังสือเก่ง แต่ชอบลอกการบ้านเพื่อนตลอดเพราะขี้เกียจทำ
 - ข. เก่ง สมองดี ไม่ตั้งใจเรียนก็สอบผ่าน
 - ค. แก้ว เรียนไม่เก่งแต่ขยันตั้งใจเรียน ขยันอ่านหนังสือทุกวัน
4. นักเรียนคิดว่าการที่จะประสบความสำเร็จได้จะต้องทำอย่างไร
 - ก. ตั้งใจทำงานที่คุณครูให้ทำจนเสร็จด้วยตนเอง
 - ข. ต้องมีความเพียรพยายามขยันและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
 - ค. ถูกทั้งสองข้อ
5. นักเรียนที่ตั้งใจเรียนและขยันอ่านหนังสือ จะเป็นอย่างไร
 - ก. สอบผ่านได้คะแนนดี
 - ข. ได้รับคำชมจากคุณครู และผู้ปกครอง
 - ค. ถูกทั้งสองข้อ

เฉลย

1.ก 2.ข 3.ค 4.ค 5.ก

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง นิดหน่อย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้น ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เด็กทราบถึงวิธีการทำงานหรือสิ่งใด ๆ เสร็จภายในเวลาที่กำหนดด้วยตนเอง การปฏิบัติตามตารางเวลาในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม โดยทราบว่าอะไรควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ และปฏิบัติสิ่งนั้นเป็นประจำ จนกระทั่งสิ่งนั้นเป็นวิถีชีวิตประจำ ซึ่งเด็กที่มีลักษณะเหล่านี้ ย่อมให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

นิทาน / การอภิปรายกลุ่ม

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)

2. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “นิดหน่อย” เพื่อที่จะได้รู้ว่านักเรียนแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)

2.1 ครูนำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “นิดหน่อย” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

2.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

2.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

2.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ครบทุกคน

3. ครูสนทนากับนักเรียนถึงกิจกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงการเป็นผู้ตรงต่อเวลา เช่น การตื่นนอนแต่เช้า การมาโรงเรียนก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติ การทำการบ้านมาส่งตามเวลา โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสนทนา เปิดโอกาสให้นักเรียนตอบประมาณ 2-3 คน โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลาอย่างจริงจัง จากนั้นครูนำเหตุการณ์สมมุติเรื่อง “นิดหน้อย” ที่เตรียมมาแล้วให้นักเรียนฟัง (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

2. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 5-6 คน โดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่มตามเลขประจำตัว เช่น เลขประจำตัวหรือเลขที่ในห้องเรียนลำดับที่ 1-5 อยู่กลุ่มเดียวกัน 6-10 อยู่กลุ่มเดียวกัน เป็นต้น เพื่อร่วมอภิปรายและกรอกสรุปในคำถามชวนคิดท้ายใบงานเรื่อง ใบงานเรื่อง “นิดหน้อย” ที่มีช่องว่างเว้นไว้ในหัวข้อที่ตนเองได้รับ ครูกำหนดเวลาให้นักเรียนอภิปรายในกลุ่มประมาณ 5 นาที (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที) ดังต่อไปนี้

2.1 นิดหน้อยเป็นคนอย่างไร

2.2 การที่นิดหน้อยมาโรงเรียนสายเป็นเพราะอะไร

2.3 ถ้านิดหน้อยทำการบ้านก่อนออกไปเล่นจะเป็นอย่างไร

2.4 นักเรียนอยากเป็นเหมือนกับนิดหน้อยหรือไม่ ถ้าไม่อยากเป็นอย่างนิดหน้อยนักเรียนควรทำอย่างไร

ขั้นสรุป

1. หลังจากที่นักเรียนอภิปรายในกลุ่มและเขียนใบงานเสร็จแล้ว ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานให้เพื่อนฟัง โดยครูและนักเรียนช่วยกันสรุปผลการอภิปรายในแต่ละหัวข้อ (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

2. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปสาระสำคัญจากนิทานที่ได้ฟังร่วมกัน ว่านักเรียนได้รับประโยชน์อะไรจากการฟังนิทานบ้าง สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร และหาข้อตกลงร่วมกันว่านักเรียนทั้งชั้นจะเป็นคนตรงต่อเวลาในเรื่องใดบ้าง (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

3. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่มาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “นิดหน่อย” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 2 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบป่วนการจัดกิจกรรม เป็นต้น)

3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “นิดหน่อย” ไปตรวจให้คะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “นิดหน่อย”
2. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “นิดหน่อย”

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

(

ผู้สอน

)

ใบงานเรื่อง “นิตหน้อย”

นิตหน้อยมาเข้าเรียนสาย และเวลาเรียนนิตหน้อยก็ชอบหลับในห้องเรียนอีก จนครูสมปองเรียกนิตหน้อยมาหา ครูถามนิตหน้อยว่า “ทำไมถึงหลับในห้องเรียนและเข้าเรียนสายละ” นิตหน้อยตอบครูว่า “หนูทำการบ้านจนต้องนอนตึกคะ เลยมาเข้าเรียนไม่ทันและง่วงในเวลาเรียนคะครู” ครูสมปองบอกกับนิตหน้อยว่า “ที่หลังอย่ามาสายอีก และให้รีบทำการบ้านตั้งแต่ตอนเย็นจะได้เข้านอนแต่หัวค่ำนะนิตหน้อย” เรื่องมันมีอยู่ว่า หลังจากเลิกเรียนนิตหน้อยจะเถลไถลอยู่ที่ร้านขนมหลังโรงเรียน จนเย็นนิตหน้อยจึงจะกลับบ้าน พอ นิตหน้อยกลับถึงบ้าน คุณแม่บอกกับนิตหน้อยว่า “ให้รีบทำการบ้านจะได้เข้านอนเร็วๆ เดี่ยวพรุ่งนี้ต้องไปโรงเรียนนะลูก” แต่นิตหน้อยไม่เชื่อฟังออกไปวิ่งเล่นกับเพื่อนๆ และห่วงดูการ์ตูน พอถึงได้ตอนหัวค่ำจึงรีบมาทำการบ้านและกว่าจะได้เข้านอนก็เป็นเวลาตึก ซึ่งไม่เหมาะกับวัยเด็กอย่างนิตหน้อยที่ควรนอนหลับพักผ่อนวันละ 10 ชั่วโมง

ตอนเช้าคุณแม่ปลุกอย่างไร นิตหน้อยก็จะตะโกนว่าอีกนิดนึงๆ คุณแม่บอก่านิตหน้อยเป็นเด็กที่ดื้อและปลุกให้ตื่นยากที่สุดในโลก ทุกเช้านิตหน้อยมักมาเรียนสาย แต่วันนี้มีการสอบนิตหน้อยเกือบจะเข้าห้องสอบไม่ทันเพราะมาสาย เข้าไปสอบนิตหน้อยก็เผลอหลับไปอีก ตื่นขึ้นมาอีกทีก็จะหมดเวลานิตหน้อยทำไปไม่ได้ไม่กี่ข้อก็หมดเวลาซะแล้ว ทำให้นิตหน้อยสอบตกเป็นเพราะตัวเค้าเองแท้ๆ

คำถามชวนคิด?

1. นิตหน้อยเป็นคนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. การที่นิตหน้อยมาโรงเรียนสายเป็นเพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

3. ถ้านิดหน่อยทำการบ้านก่อนออกไปเล่นจะเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. นักเรียนอยากเป็นเหมือนกับนิดหน่อยหรือไม่ ถ้าไม่อยากเป็นอย่างนิดหน่อยนักเรียนควรทำอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพประกอบ “เรื่อง นิดน้อย”

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
(กิจกรรม นิดหน่อย)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. คุณครูให้นักเรียนทำการบ้านมาส่งตอนเช้าก่อนเข้าห้องเรียน นักเรียนควรทำอย่างไร

- ก. ทำให้เสร็จแต่ตอนเย็นเช้าจะได้มีการบ้านมาส่ง
- ข. ไม่ต้องรีบส่งก็ได้ เข้าห้องก่อนค่อยส่ง
- ค. ทำไม่เสร็จ ไม่ต้องส่ง

2. คุณครูให้นักเรียนทำงานให้เสร็จในชั่วโมงนักเรียนควรทำอย่างไร

- ก. ค่อยๆ ทำไปเสร็จก็ส่ง
- ข. ทำงานเสร็จและส่งตามเวลาที่กำหนด
- ค. ทำเสร็จแล้วเอาไว้ส่งชั่วโมงถัดไป

3. ใครเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลา

- ก. นิดหน่อยมาถึงโรงเรียนตอนเพื่อนเข้าแถวพอดี
- ข. แดงมาถึงโรงเรียนตอนกระดิ่งดังครั้งที่สองแล้ว
- ค. เล็กมาถึงโรงเรียนก่อนที่กระดิ่งจะดัง

4. นักเรียนคิดว่าใครเป็นคนไม่ตรงต่อเวลา

- ก. ครูให้ส่งงานท้ายชั่วโมง เก่ง ส่งชั่วโมงถัดไป
- ข. ครูให้ส่งงานท้ายชั่วโมง กาจ ส่งก่อนหมดชั่วโมง
- ค. ครูให้ส่งงานท้ายชั่วโมง กร ทำเสร็จก็ส่งทันที

5. นักเรียนคิดว่า การตรงต่อเวลาคือข้อใด

- ก. มาโรงเรียนทันเข้าแถวทุกวัน
- ข. ส่งการบ้านตามกำหนดเวลา
- ค. ถูกทุกข้อ

เฉลย

- 1.ก 2.ข 3.ค 4.ก 5.ค

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง ปัจฉินิเทศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

สรุปภาพรวมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้ทบทวนความรู้ทั้งหมดที่ได้จากร่วมทำกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
2. เพื่อให้นักเรียนมั่นใจว่าตนเองเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบและสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน
3. เพื่อให้นักเรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม
4. เพื่อให้นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบหลังเข้าร่วมกิจกรรม

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบ ถือเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมรูปแบบหนึ่งของมนุษย์ที่มีความสำคัญในการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้นการปลูกฝังและพัฒนาความรับผิดชอบของมนุษย์ควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะเด็กนักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 6 – 9 ปี ซึ่งถือเป็นช่วงวัยพัฒนาการที่มีความสำคัญในการที่จะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมความรับผิดชอบของเด็ก โดยในด้านความรับผิดชอบที่ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต ได้แก่ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ความเพียรพยายาม และความตรงต่อเวลา การที่ครูเสริมพลังและเสริมแรงทางบวกให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะแสดงพฤติกรรมอันพึงประสงค์ จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งต่อเด็ก ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเหล่านี้ติดตัวไปได้อย่างสม่ำเสมอในวิถีชีวิตประจำวันหลังจากที่กิจกรรมดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

การร่วมอภิปราย / กิจกรรมกลุ่ม

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ได้ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. ครูสนทนากับนักเรียนถึงภาพรวมการทำกิจกรรมทั้ง 5 ครั้งที่ผ่านมา ในด้านความรู้ทั้งหมดที่ได้จากร่วมทำกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 และนักเรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเป็นรายบุคคล โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ ประมาณ 5 คน (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

ขั้นดำเนินการ

1. ครูกระตุ้นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาสู่กิจกรรมสรุป โดยจะเป็นการให้ดาวกับคนเก่งทุกคน ที่ร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี จากนั้นครูแจกกระดาษสติ๊กเกอร์รูปดาวให้นักเรียนคนละดวง (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)
2. ครูอธิบายว่าให้นักเรียนเขียนถึงพฤติกรรมความรับผิดชอบของตนเองบนสติ๊กเกอร์รูปดาวที่ได้รับแจก เช่น ส่งการบ้านตรงเวลา ทำเวรทุกครั้ง ไม่เคยมาโรงเรียนสาย เป็นต้น ให้ได้มากที่สุด แล้วติดบนอกเสื้อตลอดทั้งวัน เพื่อเป็นการชื่นชมตนเองในการเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบ (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)
3. ครูให้เวลานักเรียนเขียนถึงพฤติกรรมความรับผิดชอบของตนเองบนสติ๊กเกอร์รูปดาว (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)
4. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ “แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1” เพื่อที่จะได้รู้ว่านักเรียนแต่ละคนมีความรับผิดชอบมากน้อยแค่ไหนในการดำเนินชีวิตประจำวัน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 15 นาที)
 - 4.1 ครูนำ “แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน
 - 4.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบวัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบวัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย มีจำนวนทั้งสิ้น 40 ข้อ โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ด้านละ 10 ข้อ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นคำถามแบบประเมินค่า มีคำตอบเป็นทางเลือก 5 ระดับ ซึ่งไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด แต่ให้นักเรียนเลือกในช่องที่สอดคล้องกับพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยกากบาทเพียง 1 ช่องเดียวในแบบวัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม
 - 4.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบวัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน
 - 4.4 เมื่อนักเรียนทำแบบวัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบวัดนักเรียนให้ครบทุกคน

ขั้นสรุป

1. ครูกล่าวปิดกิจกรรมอย่างเป็นทางการ (โดยใช้เวลาประมาณ 3 นาที)
2. ครูให้การเสริมแรงทางบวกแก่นักเรียน ว่าความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่พัฒนาได้ และนักเรียนทุกคนสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ถึงแม้จะจบกิจกรรมไปแล้วก็ตาม (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาครูให้นักเรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 ครูนำ “แบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม ” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

1.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบประเมิน โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบวัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย มีจำนวนทั้งสิ้น 5 ข้อ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นคำถามแบบประเมินค่า มีคำตอบเป็นทางเลือก 5 ระดับ ซึ่งไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด แต่ให้นักเรียนเลือกในช่องที่สอดคล้องกับความพึงพอใจต่อกิจกรรมทั้ง 5 ครั้งที่ผ่านมาของนักเรียน โดยกากบาทเพียง 1 ช่องเดียวในแบบวัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

1.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบประเมิน ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

1.4 เมื่อนักเรียนทำแบบประเมินครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบประเมินนักเรียนให้ครบทุกคน

2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบป่วนการจัดกิจกรรม เป็นต้น)

3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำ แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 และ แบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม ไปตรวจให้คะแนน และนำไปรวมคะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลก่อนและหลังครั้งหมดเพื่อประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. กระดาษสตีกเกอร์รูปดาว เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 6 นิ้ว
2. แบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม
3. แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบหลังเข้าร่วมกิจกรรม

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม
2. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
3. ครูต้องสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

แบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียน
คิดว่าถูกต้องที่สุด

ข้อ ที่	ประเด็นการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1.	หลังทำกิจกรรมนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบมากขึ้น					
2.	เนื้อหาในกิจกรรมเหมาะสมกับการพัฒนาความรับผิดชอบ					
3.	ข้อความในใบความรู้ ใบงาน แบบฝึกหัด อ่านง่าย คำสั่งชัดเจนและเข้าใจง่าย					
4	สื่อ และกิจกรรมต่างๆมีความน่าสนใจ มีความหลากหลาย					
5	เวลาที่ใช้ เหมาะสมกับกิจกรรมและเนื้อหา					

โปรแกรมการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2)				
ครั้งที่	หัวข้อที่จะพัฒนา	ชื่อกิจกรรม	เทคนิค	วัตถุประสงค์กิจกรรม
1.	ภาพรวมของกิจกรรมการพัฒนาความรับผิดชอบ	ความรับผิดชอบคืออะไร	การบรรยาย / อภิปรายกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงความหมายของความรับผิดชอบและองค์ประกอบของความรับผิดชอบในบริบทของกิจกรรมที่จะเข้าร่วม 2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงภาพรวมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ ในด้านจำนวนครั้งที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม วัน/เวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม บทบาทของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม และประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม 3. เพื่อให้นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม
2.	ความรับผิดชอบด้านการทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	บทเรียนของผักกาด	นิทาน/ การอภิปรายกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
3.	ความรับผิดชอบด้านการยืมมั่นในกฎเกณฑ์	เปิดภาพทำความจำ	เกม / การอภิปรายกลุ่ม / สถานการณ์จำลอง	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านการยืมมั่นในกฎเกณฑ์ 2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านการยืมมั่นในกฎเกณฑ์
4.	ความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม	ภูผาคณขยัน	นิทาน / การอภิปรายกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม 2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม
5.	ความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลา	ด.ช.โป๊ย	นิทาน / การอภิปรายกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา 2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา
6.	สรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบและการนำไปใช้	ปัจฉิมนิเทศ	การอภิปรายกลุ่ม / กิจกรรมกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนได้ทบทวนความรู้ทั้งหมดที่ได้จากร่วมทำกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 2. เพื่อให้นักเรียนมั่นใจว่าตนเองเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ และสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน 3. เพื่อให้นักเรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม 4. เพื่อให้นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ หลังเข้าร่วมกิจกรรม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง ความรับผิดชอบ คืออะไร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ภาพรวมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงความหมายของความรับผิดชอบและองค์ประกอบของความรับผิดชอบในบริบทของกิจกรรมที่จะเข้าร่วม
2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงภาพรวมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ ในด้านจำนวนครั้งที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม วัน/เวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม บทบาทของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม และประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม
3. เพื่อให้นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบ ถือเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมรูปแบบหนึ่งของมนุษย์ที่มีความสำคัญในการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้นการปลูกฝังและพัฒนาความรับผิดชอบของมนุษย์ควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะเด็กนักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 6 – 9 ปี ซึ่งถือเป็นช่วงวัยพัฒนาการที่มีความสำคัญในการที่จะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมความรับผิดชอบของเด็ก โดยในด้านความรับผิดชอบที่ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต ได้แก่ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ความเพียรพยายาม และความตรงต่อเวลา

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

การบรรยาย / การอภิปรายกลุ่ม

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูแนะนำตนเอง และกล่าวทักทายนักเรียน ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. จากนั้นครูกล่าวต้อนรับนักเรียนเข้าสู่โปรแกรมการพัฒนาความรับผิดชอบ แจ้งกำหนดการและข้อมูลต่างๆของกิจกรรม ใน 4 หัวข้อ (โดยใช้เวลาดังสิ้นประมาณ 10 นาที) ได้แก่

2.1 จำนวนครั้งที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมรวมทั้งสิ้นจำนวน 6 ครั้ง

2.2 วัน/เวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม (วันละ 1 กิจกรรมรวมทั้งสิ้นจำนวน 6 วัน เช่น อาจจัดกิจกรรมในคาบแนะแนว สัปดาห์ละ 1 คาบ หรือเป็นช่วงเวลา 1 คาบหลังจากเวลาเลิกเรียน โดยกำหนดเวลาที่เหมาะสมสำหรับทั้งครูและนักเรียน)

2.3 บทบาทของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยนักเรียนต้องให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การตอบคำถาม ซึ่งนักเรียนต้องยกมือขออนุญาตก่อนตอบ หรือการ จับกลุ่มอภิปราย นักเรียนต้องร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่มทุกครั้ง โดยนักเรียนสามารถ ยกมือถามครูเมื่อไม่เข้าใจในหัวข้อที่ครูกำลังนำเสนอ เป็นต้น

2.4 ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ นักเรียนจะเข้าใจ ในเรื่องความรับผิดชอบมากขึ้น รวมถึงสามารถนำความรู้ที่จากกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน เช่น การทำการบ้านด้วยตนเองโดยไม่ต้องให้คุณพ่อคุณแม่เคี่ยวเข็ญ มาโรงเรียน ทันเวลาทุกวัน เป็นต้น

3. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ “แบบฝึกหัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ คืออะไร” เพื่อที่จะได้รู้ว่าคุณครูแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบ” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)

3.1 ครูนำ “แบบฝึกหัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ คืออะไร” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 ชุด โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

3.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละข้อ ประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

3.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

3.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ ครบทุกคน

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความ รับผิดชอบอย่างจริงจัง จากนั้นครูนำเสนอชาร์ตเรื่อง “ ความรับผิดชอบ” ที่เตรียมมา โดยติดไว้บน กระดาน และถามนักเรียนว่า “นักเรียนเข้าใจหรือไม่ว่า คำคำนี้ มีความหมายว่าอย่างไร” โดยเลือก สุ่มถามนักเรียนเป็นรายบุคคล ประมาณ 4-5 คน ครูเขียนคำตอบที่ได้รับ บนกระดาน จากนั้นครู อธิบายความหมายที่แท้จริงของ “ความรับผิดชอบ” ในบริบทของการจัดกิจกรรมครั้งนี้เพิ่มเติมว่ามี อะไรบ้าง ตามใบงาน “ความรับผิดชอบ คืออะไร” (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

2. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยตามหัวข้อ “ความรับผิดชอบ คืออะไร” ที่ได้อธิบายไปเมื่อสักครู (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

3. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ “แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1” เพื่อที่จะได้รู้ว่าคุณสมบัติแต่ละคนมีความรับผิดชอบมากน้อยแค่ไหนในการดำเนินชีวิตประจำวัน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 15 นาที)

3.1 ครูนำ “แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 ชุด โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

3.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบวัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบวัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย มีจำนวนทั้งสิ้น 40 ข้อ โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ด้านละ 10 ข้อ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นคำถามแบบประเมินค่า มีคำตอบเป็นทางเลือก 5 ระดับ ซึ่งไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด แต่ให้นักเรียนเลือกในช่องที่สอดคล้องกับพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยกากบาทเพียง 1 ช่องเดียวในแบบวัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

3.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบวัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 ที่อาจจะอ่านไวยากรณ์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านไวยากรณ์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

3.4 เมื่อนักเรียนทำแบบวัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบวัดนักเรียนให้ครบทุกคน

ขั้นสรุป

1. ครูสรุปให้นักเรียนว่า “ถ้านักเรียนอยากเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบ เราจะได้มาเจอกันอีก 5 ครั้ง โดยที่ครูจะมี เกมและนิทานสนุกๆ มาให้นักเรียนได้เล่น และฟังกัน ซึ่งเกมและนิทานนี้ จะทำให้นักเรียนได้รู้ว่า ความรับผิดชอบเป็นอย่างไร และ ทำอย่างไร จึงจะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ” (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

2. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่มาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ “แบบฝึกหัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ คืออะไร” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 3 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบป่วนการจัดกิจกรรม เป็นต้น)

3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ความรับผิดชอบ คืออะไร” ไปตรวจให้คะแนน และนำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนเข้าร่วมกิจกรรมไปรวม

คะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “ความรับผิดชอบ คืออะไร”
2. ชาร์ตเรื่องความรับผิดชอบ (โดยพิมพ์ด้วยอักษรตัวค่อนข้างใหญ่ สำหรับติดกระดาน)
3. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ความรับผิดชอบ คืออะไร”
4. แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนเข้าร่วมกิจกรรม
5. เทปกา

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

ในงานเรื่อง “ความรับผิดชอบ คืออะไร”

ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการปฏิบัติงานและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดด้วยตนเอง มีความยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานและทำสิ่งที่ยากลำบากอย่างไม่ย่อท้อ และมีความตรงต่อเวลา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้แบ่งความรับผิดชอบเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่

- การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่ แสดงออกถึงการรู้หน้าที่ของตนเอง เอาใจใส่และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ดูแลตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องให้ผู้อื่นคอยบอกหรือตักเตือน มีการวางแผนและควบคุมตนเองเพื่อให้ทำงานที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ และในขณะเดียวกันสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นเพื่อทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ไม่ให้ละทิ้งงานหรือมอบหมายงานของตน ให้ผู้อื่นทำแทนเพื่อเห็นแก่ความสะดวกสบายเป็นครั้งคราว

- การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี รักษาสาธารณะสมบัติ และเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน ห้องสมุด หรือสถานที่ต่างๆภายในโรงเรียน

- ความเพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นทั้งในด้านการเรียน และการทำสิ่งที่ยากลำบากด้วยวิธีการต่างๆ จนกระทั่งสิ่งนั้นสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและให้กำลังใจตนเอง ยอมรับผลการกระทำของตนที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงสิ่งที่ทำผิดพลาดให้ดียิ่งขึ้น

- ความตรงต่อเวลา หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการทำงานหรือสิ่งใด ๆ เสร็จภายในเวลาที่กำหนดด้วยตนเอง การปฏิบัติตามตารางเวลาในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม โดยทราบว่าอะไรควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ และปฏิบัติสิ่งนั้นเป็นประจำ จนกระทั่งสิ่งนั้นเป็นวิถีชีวิตประจำ

- ความรับผิดชอบถือได้ว่าเป็นคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อ และมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมายบ้านเมือง รวมถึงลักษณะซึ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เนื่องจากความรู้สึกรับผิดชอบนี้เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์สุจริต คนที่มีความรับผิดชอบนี้เป็นลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนั้นความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศด้วย

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

(กิจกรรม ความรับผิดชอบ คืออะไร)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. ข้อใดแสดงถึงการเป็นผู้มีความรับผิดชอบ

- ก. เอมทำการบ้านด้วยตนเองถึงแม้ว่าจะยากมากเพียงใดก็ตาม
- ข. โอ้ลลอกการบ้านเพื่อนเฉพาะข้อที่ยาก
- ค. อึ้งทำการบ้านด้วยตนเองเฉพาะข้อที่ง่าย ๆ เท่านั้น

2. ความรับผิดชอบมีประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างไร

- ก. ทำสิ่งที่ยากลำบากให้สำเร็จด้วยตนเอง
- ข. ทำให้เหนื่อยกว่าเก่า
- ค. ทำให้เสียเวลาในการพักผ่อน

3. ข้อใดแสดงถึงการเป็นผู้มีความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม

- ก. ไก่เตรียมตัวอ่านหนังสือก่อนสอบ 1 เดือนเพราะอยากได้เกรด A
- ข. กูกไปเรียนพิเศษคณิตศาสตร์เพิ่มเติมในวันเสาร์ เพราะเทอมที่แล้วเกรดไม่ดี
- ค. ถูกทุกข้อ

4. ข้อใดแสดงถึงการเป็นผู้มีความรับผิดชอบด้านการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

- ก. สุชาติรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนเวลาทำงานกลุ่ม
- ข. สุดามาโรงเรียนช้ากว่าปกติเพื่อช่วยเพื่อนทำงานกลุ่มให้เสร็จ
- ค. ถูกทุกข้อ

5. กิตเป็นหัวหน้าหมู่ลูกเสือ ในการเดินทางไกลอันเหน็ดเหนื่อยมากและหิวน้ำ แต่น้ำดื่มของอันหมดแล้ว กิตควรทำอย่างไรในฐานะหัวหน้าหมู่

- ก. ทำเป็นไม่สนใจ
- ข. แบ่งปันน้ำดื่มของตนเองให้อันดื่ม
- ค. บอกอันว่าโตแล้วต้องดูแลตัวเอง

เฉลย 1.ก 2.ก 3.ค 4.ค 5.ข

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง บทเรียนของผักกาด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้น ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เด็กรู้หน้าที่ของตนเอง เอาใจใส่และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ดูแลตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องให้ผู้อื่นคอยบอกหรือตักเตือน มีการวางแผนและควบคุมตนเองเพื่อให้ทำงานที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ และในขณะเดียวกันสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นเพื่อทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ไม่ให้ละทิ้งงานหรือมอบหมายงานของตน ให้ผู้อื่นทำแทนเพื่อเห็นแก่ความสะดวกสบายเป็นครั้งคราว ซึ่งเด็กที่มีลักษณะเหล่านี้ ย่อมให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

นิทาน / การอภิปรายกลุ่ม

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ได้ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “บทเรียนของผักกาด” เพื่อที่จะได้รู้ว่านักเรียนแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาดังกล่าวประมาณ 10 นาที)
 - 2.1 ครูนำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “บทเรียนของผักกาด” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 ชุด โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

2.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

2.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 2 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

2.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ครบทุกคน

3. ครูสนทนากับนักเรียนถึงกิจกรรมต่างๆ ที่นักเรียนทำนอกเวลาเรียน โดยถามนักเรียนว่า "หลังจากเลิกเรียน เมื่อนักเรียนกลับไปถึงบ้าน นักเรียนมีงานอะไรทำบ้าง ทำแล้วนักเรียนรู้สึกอย่างไรบ้าง" เปิดโอกาสให้นักเรียนตอบประมาณ 2-3 คน โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างจริงจัง จากนั้นครูนำเหตุการณ์สมมุติเรื่อง "บทเรียนของผักกาด" ที่เตรียมมาแล้วให้นักเรียนฟัง โดยอาจใช้เทคนิคการดึงความสนใจของนักเรียน โดยเล่าแล้วหยุดเป็นช่วงๆ แล้วให้นักเรียนทายพฤติกรรมของตัวละคร นักเรียนที่มีสิทธิ์ทาย คือ นักเรียนที่ยกมือ และครูเรียกให้ตอบเท่านั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

2. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 5-6 คน โดยให้นักเรียนขานหมายเลข 1-4 แล้วแบ่งนักเรียนที่ได้หมายเลข 1 อยู่กลุ่มเดียวกัน นักเรียนที่ได้หมายเลข 2 อยู่กลุ่มเดียวกัน นักเรียนที่ได้หมายเลข 3 อยู่กลุ่มเดียวกัน และนักเรียนที่ได้หมายเลข 4 อยู่กลุ่มเดียวกัน เพื่อรวมอภิปรายและกรอกสรุปในคำถามชวนคิดท้ายใบงานเรื่อง "บทเรียนของผักกาด" ที่มีช่องว่างเว้นไว้ในหัวข้อที่ตนเองได้รับ ครูกำหนดเวลาให้นักเรียนอภิปรายในกลุ่มประมาณ 5 นาที (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที) ดังต่อไปนี้

2.1 นักเรียนคิดว่า ผักกาด มีความรับผิดชอบหรือไม่

2.2 ผักกาด ได้ทำหน้าที่ของตัวเองหรือยัง

2.3 ผักกาด มีหน้าที่อย่างไรเมื่อไปโรงเรียน

2.4 หน้าที่ของ ผักกาด เมื่อกลับมาถึงบ้านแล้ว มีอะไรบ้าง

ขั้นสรุป

1. หลังจากให้นักเรียนอภิปรายในกลุ่มและเขียนใบงานเสร็จแล้ว ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานให้เพื่อนฟัง โดยครูและนักเรียนช่วยกันสรุปผลการอภิปรายในแต่ละหัวข้อ (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 8 นาที)

2. ครูเล่าตัวอย่างนักเรียนที่มีความรับผิดชอบ สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้เสร็จเรียบร้อยตามกำหนดเวลา และให้แนวทางในการปฏิบัติตนเอง ในการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความรับผิดชอบต่อเพื่อนนักเรียนทั้งห้อง และเน้นย้ำให้นักเรียนคนอื่นๆ นำไปปฏิบัติตามในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นนิสัย (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 2 นาที)

3. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่จะมาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “บทเรียนของผักกาด” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 2 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบป่วนการจัดกิจกรรม เป็นต้น)

3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “บทเรียนของผักกาด” ไปตรวจให้คะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “บทเรียนของผักกาด”
2. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “บทเรียนของผักกาด”

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

ในงานเรื่อง “บทเรียนของผักกาด”

ผักกาดเป็นเด็กหญิงที่เกียจคร้าน ผักกาดนอนตื่นสายและไม่ค่อยยอมทำงาน ดังนั้น ผักกาดจึงมาโรงเรียนสายเป็นประจำ คุณครูสุดา บอกกับผักกาดว่า

- สุดา “ผักกาด ถ้าพรุ่งนี้หนูมาสายอีกคุณครูจะทำโทษ แล้วให้ยืนหน้าเสาธงเข้าใจไหม”
- ผักกาด “ค่ะ” ผักกาดรับปากคุณครูและคิดว่า พรุ่งนี้ต้องมาแต่เช้าให้ได้ เพราะกลัวจะถูกลงโทษ
- ผักกาด “วันนี้การบ้านเยอะจัง เอ้อเบื่อไม่อยากจะทำเลยยากก็ยาก ยิ่งเลขทำไม่ได้ไปลอกเพื่อน พรุ่งนี้ดีกว่า ภาษาไทยเอาไว้ทำคำๆ ตอนนี้อยู่โทรทัศน์ก่อนกำลังสนุกพอดี”
- แม่ “ผักกาดทำการบ้านหรือยัง รีบ ๆ ทำนะวันนี้แม่ไม่มีเวลาสอน เดี่ยวแม่จะต้องเอาของไปส่งให้คุณน้าจะกลับค่า ดูแลตัวเองนะลูก”
- ผักกาด “ค่ะแม่ ไม่ต้องห่วงค่ะ เดี่ยวหนูดูเรื่องนี้จบหนูจะรีบทำค่ะ” เมื่อแม่ไปธุระแล้วผักกาดก็ดูทีวีต่อ หลังจากกินข้าวอาบน้ำแล้ว ผักกาดหยิบสมุดการบ้านมาวางหน้าทีวี ทำไปดูไปท้ายสุดเลยดูอย่างเดียวน ไม่ได้ทำการบ้าน ดูทีวีจนดึก
- ผักกาด “เอ้อ ! (หาว) ง่วงจัด ไปนอนดีกว่า พรุ่งนี้ค่อยจัดตารางสอน”

ผักกาดเข้านอนโดยไม่ได้ทำการบ้าน และไม่ได้จัดตารางสอนด้วย เช้าวันรุ่งขึ้นสายแล้วแต่ ผักกาดยังไม่ตื่น

- แม่ “ผักกาดสายแล้วนะลูก ตื่นเถอะเดี๋ยวไปโรงเรียนไม่ทัน ผักกาดได้ยินเสียงแม่จ้วเจีย ขึ้นมานั่งบนเตียงบิดขี้เกียจ”
- ผักกาด “ ยังง่วงอยู่เลย โอ๊ะ ตายแล้ว สายแล้วซินีแยแล้ว”

ผักกาดกระโดดผลุงลงจากเตียง เข้าห้องน้ำเอาน้ำลูบหน้าแล้วรีบแต่งตัวโดยไม่ได้อาบน้ำ แปรงฟัน ใส่ถุงเท้าแล้วหิ้ว รองเท้าผลุงลงมาชั้นล่าง คุณแม่กำลังจัดอาหารเห็นผักกาดก็เรียกให้กินข้าว แต่ผักกาดวิ่งออกประตูบ้านไปแล้ว

- ผักกาด “แยละ การบ้านยังไม่ได้ทำ ตารางสอนก็ไม่ได้จัดมาด้วยทำยังไงดีละ แยแน่ๆ เลยทีนี้ แล้วนี้จะทันเข้าแถวหรือเปล่าก็ไม่รู้ ถ้าไปไม่ทันเข้าแถว ครูสุดาทำโทษแน่เลย”

ผักกาดวิ่งอย่างรวดเร็ว มาถึงหน้าประตูก็พอดีกับที่ธงชาติขึ้นสู่ยอดเสาพอดี และคิดในใจว่าวันนี้ต้องแกล้งป่วยเอาตัวรอดจากครูสุดาดีกว่า เอ้อ เหนื่อยจัง วันหลังจะไม่ทำอย่างนี้แล้ว

คำถามชวนคิด?

1. นักเรียนคิดว่า ผักกาด มีความรับผิดชอบหรือไม่

.....

.....

.....

.....

.....

2. ผักกาด ได้ทำหน้าที่ของตัวเองหรือยัง

.....

.....

.....

.....

.....

3. ผักกาด มีหน้าที่อย่างไรเมื่อไปโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

4. หน้าที่ของ ผักกาด เมื่อกลับมาถึงบ้านแล้ว มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพประกอบ “เรื่อง บทเรียนของผักกาด”

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

(กิจกรรม บทเรียนของฝึกภาค)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. คุณครูให้นักเรียนช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียน นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. ช่วยเพื่อนทำความสะอาดจนเสร็จ
 - ข. ไม่ทำออกไปเล่นข้างนอกดีกว่า
 - ค. ช่วยเพื่อนทำนิดหน่อยแล้วออกไปเล่นข้างนอก
2. คุณครูให้นักเรียนทำงานส่งให้เสร็จภายในชั่วโมงเรียน นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. ยังไม่ทำ รอให้เพื่อนๆ ทำเสร็จก่อนแล้วขอลอก
 - ข. การบ้านชั่วโมงถัดไปยังไม่เสร็จแอบเอามาทำต่อ
 - ค. รีบทำให้เสร็จ จะได้มีเวลาเหลือทำอย่างอื่น
3. เมื่ออยู่ที่บ้านคุณแม่ ให้นักเรียนช่วยล้างจานหลังจากรับประทานอาหารเย็นเสร็จ ควรทำอะไร
 - ก. เรียกให้น้องมาช่วยล้างจาน
 - ข. เก็บจานบนโต๊ะไปล้างจนเสร็จ
 - ค. เก็บจานไปวางไว้ก่อน ออกไปเล่นกับเพื่อนแล้วค่อยมาล้าง
4. นักเรียนกำลังทำการบ้าน คุณแม่ให้เรียกให้ออกไปซื้อของให้ นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. บอกคุณแม่ว่า ทำการบ้านอยู่ให้น้องออกไปซื้อแทน
 - ข. ออกไปซื้อของก่อน แล้วกลับมาทำต่อให้เสร็จ
 - ค. บอกคุณแม่ว่า การบ้านยากมากขอทำการบ้านก่อนยังออกไปซื้อของให้ไม่ได้
5. ตอนเช้าคุณแม่ให้นักเรียนช่วยน้องแต่งตัว ก่อนที่จะไปโรงเรียน นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. บอกคุณแม่ว่า ยังไม่ได้จัดกระเป๋าเรียน ขอไปจัดกระเป๋าเรียนก่อน
 - ข. บอกคุณแม่ว่า วันนี้มีทำเวรตอนเช้าต้องรีบไป ช่วยน้องแต่งตัวไม่ได้
 - ค. ช่วยน้องแต่งตัวจนเสร็จแล้วพาน้องไปโรงเรียนพร้อมกัน

เฉลย

- 1.ก 2.ค 3.ข 4.ข 5.ค

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง เปิดภาพทำความเข้าใจ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์นั้น ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เด็กทราบถึงหลักการปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี รักษาสาธารณะสมบัติและเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน ห้องสมุด หรือสถานที่ต่างๆภายในโรงเรียน ซึ่งเด็กที่มีลักษณะเหล่านี้ ย่อมให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

เกม / การอภิปรายกลุ่ม / สถานการณ์จำลอง

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ได้ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “เปิดภาพทำความเข้าใจ” เพื่อที่จะได้รู้ว่าคุณสมบัติและเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน ห้องสมุด หรือสถานที่ต่างๆภายในโรงเรียน ซึ่งเด็กที่มีลักษณะเหล่านี้ ย่อมให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต
 - 2.1 ครูนำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “เปิดภาพทำความเข้าใจ” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

2.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

2.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 2 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

2.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ครบทุกคน

3. ครูรวมอภิปรายพูดคุยกับนักเรียนถึงความหมายของคำว่า “กฎระเบียบ” จากนั้นครูสนทนากับนักเรียนถึงกฎการอยู่ร่วมกันในห้องเรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสนทนา เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นประมาณ 5 คน โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างจริงจัง โดยชักชวนนักเรียนมาร่วมเล่นเกมด้วยกัน จากนั้นครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มด้วยตนเอง กลุ่มละประมาณ 4-5 คน ด้วยความรวดเร็ว (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

2. ครูแนะนำอุปกรณ์ทำความสะอาดห้องเรียน และประโยชน์ของอุปกรณ์ จำนวน 15 ชิ้น โดยอาจนำภาพแทนอุปกรณ์จริงมาให้นักเรียน (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

3. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาจับสลากเลือกอุปกรณ์ทำความสะอาดห้องเรียนและให้นักเรียนแสดงท่าทางการใช้งานของอุปกรณ์แต่ละชนิด ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆในโรงเรียน จนครบทั้ง 15 ชิ้น (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)

4. จากนั้นครูชักชวนนักเรียนเล่นเกม และอธิบายวิธีการเล่น (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที) ดังนี้

4.1 เกมนี้เรียกว่า “ เกมเปิดภาพทำความเข้าใจ” ให้นักเรียน ดูภาพที่จัดวางตามตำแหน่ง เปิดให้ดูทั้งหมดและให้ นักเรียนช่วยกันจำเมื่อดูครบทั้งหมด ปิดภาพไว้ตามเดิม

4.2 ตัวแทนกลุ่ม ออกมาจับสลากลำดับการเล่น โดยให้นักเรียนทั้งหมดยืน

4.3 นักเรียนเปิดภาพได้ครั้งละ 2 ภาพ โดยจะต้องเปิดภาพให้ตรงกันทั้ง 2 ภาพ ถ้าเปิดมาไม่ตรงกัน ก็ให้คนที่เลือกไม่ถูกนั่งลง และกลุ่มต่อไป ทำการเลือกต่อ ถ้าเลือกถูก มีสิทธิเลือกต่อไปได้เรื่อยๆ จนกว่าจะครบทุกคู่ เรียงลำดับการเล่น ตามที่ได้จับสลากไว้ จนครบทุกคู่ เป็นอันสิ้นสุดเกม

5. ครูให้นักเรียนลงมือเล่นเกมจนจบเกม โดยครูมีหน้าที่เป็นผู้ดูแลกติกา (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

ขั้นสรุป

1. ครูสรุปถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ไม่ว่าทำอะไรแม้แต่เล่นเกม นักเรียนทุกคน ย่อมต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบและกติกา เพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันในชั้นเรียนอย่างมีความสุข (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)
2. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป และร่วมกันสร้างข้อตกลงของห้องในด้านการเก็บของ เข้าที่และการรักษาความสะอาดของห้องเรียนของตนเอง (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)
3. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่จะมาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “เปิดภาพทำความเข้าใจ” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 2 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)
2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบบ่นการจัดกิจกรรม เป็นต้น)
3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “เปิดภาพทำความเข้าใจ” ไปตรวจให้คะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. รูปภาพหรืออุปกรณ์ทำความสะอาดจำนวน 15 ภาพ (พิจารณาให้เหมาะสมกับสถานที่ในโรงเรียน)
2. แผ่นชาร์ต โดยทำตามหัวข้อใบงาน “เปิดภาพทำความเข้าใจ”
3. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “เปิดภาพทำความเข้าใจ”

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

ใบงาน “เปิดภาพทำความเข้าใจ”

ครูต้องสร้างสื่อการสอน เป็นตารางที่หมุนพลิกได้ แล้วใส่รูปภาพ หรือชื่อของอุปกรณ์ทำความสะอาดห้องเรียน โดยรูปภาพ หรือชื่อของอุปกรณ์แต่ละชนิดจะมี 2 ภาพ ลงในช่องที่เตรียมไว้ โดยที่ด้านหลังรูป เป็น ตัวเลข เรียงลำดับ ตั้งแต่ 1-30 ดังตัวอย่างในภาพ

ปากกา	ไม้กวาด	หนังสือ	ถังน้ำ	บัวรดน้ำ	แปรงลบกระดาน
ชอล์ก	ถังขยะ	ที่โกยขยะ	หนังสือ	ไม้ชนไก่	เก้าอี้
ไม้ถูพื้น	ปากกา	โต๊ะ	ไม้กวาด	ไม้ชนไก่	ผ้าเช็ดตัว
ดินสอ	ถังน้ำ	หนังสือ	โต๊ะ	บัวรดน้ำ	ถังขยะ
ชอล์ก	เก้าอี้	แปรงลบกระดาน	ไม้ถูพื้น	ผ้าเช็ดตัว	ดินสอ

ภาพประกอบ “เกม เปิดภาพทำความเข้าใจ”

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

(กิจกรรม เปิดภาพทำความเข้าใจ)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. ข้อใดต่อไปนี้ แสดงถึงการมีวินัยและยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของห้อง
 - ก. สุดา ขอบคุยเสียงดังในห้องเรียน
 - ข. นักเรียนในห้องแอบนำน้ำและขนมเข้ามารับประทานในห้องเรียน
 - ค. เมื่ออยู่ในห้องสมุด ทุกคนตั้งใจอ่านหนังสือ ไม่พูดคุยกันเสียงดัง
2. ข้อใดหมายถึงการมีระเบียบวินัยและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของห้องเรียน
 - ก. ช่วยกันรักษาความสะอาดไม่ทิ้งขยะลงบนพื้นห้อง
 - ข. เมื่อเลิกเรียนลุกจากเก้าอี้แล้ว จัดโต๊ะและเก้าอี้ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย
 - ค. ถูกทั้งสองข้อ
3. เมื่อถึงเวลารับประทานอาหาร นักเรียนเข้าแถวไปโรงอาหาร แสดงถึงมีความรับผิดชอบด้านใด
 - ก. ด้านการตรงต่อเวลา
 - ข. ด้านความเพียรพยายาม
 - ค. ผิดทั้งสองข้อ
4. เมื่อนักเรียนหยิบของเล่น และหนังสือออกมาแล้ว หลังจากเลิกใช้ควรทำอะไร
 - ก. เอาไปเก็บไว้ที่เดิม คนอื่นจะได้หาได้ง่าย
 - ข. เอาไปวางกองไว้ที่หลังห้อง
 - ค. เอาวางไว้บนโต๊ะ เดี่ยวมีคนมาใช้ต่อ
5. ข้อดีของการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกฎระเบียบของห้องคือ
 - ก. ห้องเรียนเป็นระเบียบเรียบร้อย
 - ข. ฝึกให้เป็นคนมีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบ
 - ค. ถูกทั้งสองข้อ

เฉลย

1.ก 2.ค 3.ค 4.ก 5.ค

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง ภูผาคณขันธ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายามนั้น ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เด็กขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นทั้งในด้านการเรียน และการทำสิ่งที่ยากลำบากด้วยวิธีการต่างๆ จนกระทั่งสิ่งนั้นสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและให้กำลังใจตนเอง ยอมรับผลการกระทำของตนที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงสิ่งที่ทำผิดพลาดให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเด็กที่มีลักษณะเหล่านี้ ย่อมให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

นิทาน / การอภิปรายเป็นรายบุคคล

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ภูผาคณขันธ์” เพื่อที่จะได้รู้ว่าคุณครูแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)
 - 2.1 ครูนำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ภูผาคณขันธ์” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน
 - 2.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้

ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

2.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 2 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

2.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ครบทุกคน

3. ครูร่วมอภิปรายพูดคุยกับนักเรียนถึงหัวข้อความเพียรพยายามและความขยันหมั่นเพียรเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยถามถึงเหตุการณ์ที่นักเรียนเพียรพยายามทำสิ่งยากๆ ได้สำเร็จ แล้วให้นักเรียนแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองที่ได้เพียรพยายามทำสิ่งยากๆ จนสำเร็จ โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ ประมาณ 5 คน และเมื่อนักเรียนตอบเสร็จแล้ว ให้ครูเสริมแรงทางบวกด้วยการชมเชยหรือให้เพื่อนปรบมือให้ (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายามอย่างจริงจัง ครูนำเหตุการณ์สมมุติ “ภูผาคณขยัน” ที่เตรียมมาแล้วให้นักเรียนฟัง (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

2. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและร่วมอภิปรายอย่างอิสระตามหัวข้อที่กำหนดไว้หลังจากเล่าเหตุการณ์สมมุติ “ภูผาคณขยัน” เสร็จสิ้น โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ และพยายามถามนักเรียนที่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลยตั้งแต่เริ่มกิจกรรม โดยใช้ในคำถามชวนคิดท้ายใบงานเรื่อง “ภูผาคณขยัน” (โดยใช้เวลาประมาณ 20 นาที) ดังหัวข้อต่อไปนี้

2.1 ภูผาและสายฝนเป็นคนอย่างไร

2.2 ผลของความเพียรพยายามเป็นอย่างไร

2.3 นักเรียนควรจะทำแบบอย่างใคร เพราะอะไร

2.4 การที่นักเรียนจะเอาชนะความยากลำบากต่างๆ เพื่อที่จะประสบความสำเร็จในการเรียนนักเรียนจะต้องทำอย่างไร

3. จากนั้นให้นักเรียนกรอกสรุปสั้นๆ ตามความคิดของตนเองในช่องว่างท้ายใบงาน “ภูผาคณขยัน” (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที) ให้ครบทุกข้อ

ขั้นสรุป

1. ครูให้นักเรียนช่วยกันสรุปหาข้อตกลง ถึงประโยชน์ของความเพียรพยายาม โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ และพยายามถามนักเรียนที่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลยตั้งแต่เริ่มกิจกรรม (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

2. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่จะมาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ภูผาคณขยัน” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 2 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบบ่นการจัดกิจกรรม เป็นต้น)

3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ก้อย จอม และ ตัน” ไปตรวจให้คะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “ภูผาคณขยัน”
2. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ภูผาคณขยัน”

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน

(.....)

ใบงานเรื่อง “ภูผาคณขยัน”

ภูผาและสายฝนเป็นเพื่อนกัน อีก1สัปดาห์จะมีการสอบปลายภาค ครูอ้อมขวัญได้บอกให้นักเรียนเตรียมตัวมาสอบ ถ้าใครสอบไม่ผ่านจะต้องมาเรียนเสริมตอนปิดเทอม เด็กๆทุกคนต่างเตรียมตัวกันอย่างเต็มที่ แต่ภูผามีหน้าที่ต้องช่วยที่บ้านมาขายผักที่ตลาดกับแม่ทำให้มีเวลาอ่านหนังสือสอบน้อยกว่าเพื่อนคนอื่นแต่ด้วยความขยันมันเพียรของเค้า เวลาว่างก็อ่านหนังสือ แม้แต่เวลามาขายของเค้าเองก็นำหนังสือมาอ่านด้วย

แต่สายฝนกลับไม่เป็นเช่นนั้น มีเวลาว่างมากมาย ไม่ต้องคอยช่วยงานอะไรที่บ้านเลย เพราะครอบครัวของเขามีฐานะดี สายฝนไม่ได้สนใจการอ่านหนังสือเตรียมตัวสอบเหมือนเพื่อนๆคนอื่นเลย สายฝนมัวแต่เล่นเกม ดูโทรทัศน์และออกไปวิ่งเล่นทุกวัน

จนมาถึงเย็นวันใกล้สอบเธอเพิ่งจะมาเตรียมตัวและเริ่มการอ่านหนังสือแต่มันคงไม่ทันเสียแล้ว เพราะหนังสือมีมากกว่ากำลังของเธอจะอ่านหมดเพียงวันเดียว แต่สายฝนก็พยายามอ่านจนเพลอหลับไปเช้ามาก็รีบตื่นมาโรงเรียนแต่เช้า เด็กๆทุกคนต่างพร้อมที่จะสอบในครั้งนี ภูผาและสายฝนก็เช่นกัน สายฝนทำไม่ได้แต่ภูผาทำข้อสอบได้เพราะความขยันของตัวเค้าเอง

วันประกาศผลสอบสายฝนสอบไม่ผ่านและต้องมาเรียนตอนปิดเทอม ส่วนภูผาสอบได้คะแนนดี มีเวลาช่วยงานที่บ้านมากขึ้นและยังได้มาเล่นกับเพื่อนๆในวันหยุด สายฝนต้องมาเรียนตอนปิดเทอมทุกวันและยังอดดูโทรทัศน์ ไม่ได้ไปเล่นที่ไหนเพราะคุณพ่อของสายฝนทำโทษเพราะไม่ตั้งใจเรียน

คำถามชวนคิด?

1. ภูผาและสายฝนเป็นคนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. ผลของความเพียรพยายามเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนควรจะทำแบบอย่างใคร เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. การที่นักเรียนจะเอาชนะความยากลำบากต่างๆ เพื่อที่จะประสบความสำเร็จในการเรียนนักเรียนจะต้องทำอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพประกอบเรื่อง “ภูผาคนขันธ์”

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

(กิจกรรม ภูผาคณขยัน)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. นักเรียนคิดว่าใครมีความเพียรพยายามและความขยันจนประสบความสำเร็จ
 - ก. ไก่ เรียนหนังสือเก่ง แต่ไม่ชอบอ่านหนังสือ เอาแต่เล่น แต่ก็สอบผ่าน
 - ข. แก้ม เรียนหนังสือไม่เก่ง แต่ตั้งใจเรียนและขยันอ่านหนังสือจนสอบผ่าน
 - ค. ป้อม ไม่ตั้งใจเรียน ไม่ชอบอ่านหนังสือ คิดว่าตัวเองเก่งแล้ว
2. นักเรียนอยากเรียนหนังสือเก่ง และสอบได้คะแนน ดีๆ จะต้องทำอย่างไร
 - ก. ลอกการบ้านเพื่อน และขอลอกข้อสอบเพื่อน จะได้สอบผ่าน
 - ข. อ่านหนังสือก่อนไปสอบ 1 วัน จะได้จำได้แม่นๆ
 - ค. ตั้งใจเรียนและขยันอ่านหนังสือ
3. นักเรียนคิดว่า ความหมายของความเพียรพยายามคือข้อใด
 - ก. การทำการบ้านด้วยตนเองจนเสร็จ
 - ข. ช่วยเพื่อนทำการบ้านจนเสร็จเพราะเพื่อนทำไม่ได้
 - ค. รีบทำการบ้านให้เสร็จแล้วให้เพื่อนลอก จะได้ไปเล่นด้วยกัน
4. ในเวลาเรียนนักเรียน เรียนหนังสือแล้วไม่เข้าใจควรทำอย่างไร
 - ก. ทำอย่างอื่น แล้วค่อยกลับไปอ่านเอาเองที่บ้าน
 - ข. รอให้หมดชั่วโมงแล้วถามเพื่อนคนที่เรียนเก่ง
 - ค. ยกมือ แล้วถามคุณครูตอนนั้นเลย
5. นักเรียนทำการบ้านไม่ได้ เพราะยากเกินไป นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. ขอให้คุณแม่ช่วยทำให้
 - ข. ตั้งใจทำด้วยตัวเองจนเสร็จ
 - ค. ทำเท่าที่ทำได้แล้ว ไปขอลอกเพื่อน

เฉลย

- 1.ข 2.ค 3.ก 4.ค 5.ข

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
เรื่อง ด.ช.โป๊ย

สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้น ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เด็กทราบถึงวิธีการทำงานหรือสิ่งใด ๆ เสร็จภายในเวลาที่กำหนดด้วยตนเอง การปฏิบัติตามตารางเวลาในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม โดยทราบว่าอะไรควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ และปฏิบัติสิ่งนั้นเป็นประจำ จนกระทั่งสิ่งนั้นเป็นวิถีชีวิตประจำ ซึ่งเด็กที่มีลักษณะเหล่านี้ ย่อมให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

นิทาน / การอภิปรายกลุ่ม

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ด.ช.โป๊ย” เพื่อที่จะได้รู้ว่านักเรียนแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)

2.1 ครูนำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ด.ช.โป๊ย” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

2.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละ

ข้อประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

2.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 2 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

2.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ครบทุกคน

3. ครูสนทนากับนักเรียนถึงกิจกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงการเป็นผู้ตรงต่อเวลา เช่น การตื่นนอนแต่เช้า การมาโรงเรียนก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติ การทำการบ้านมาส่งตามเวลา การไม่เถลไถลกลับบ้านตรงเวลา เป็นต้น โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสนทนา เปิดโอกาสให้นักเรียนตอบประมาณ 2-3 คน โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลาอย่างจริงจัง จากนั้นครูนำเหตุการณ์สมมติเรื่อง “ด.ช.โป๊ย” ที่เตรียมมาแล้วให้นักเรียนฟัง (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

2. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 5-6 คน โดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่มตามเลขประจำตัว เช่น เลขประจำตัวหรือเลขที่ในห้องเรียนลำดับที่ 1-5 อยู่กลุ่มเดียวกัน 6-10 อยู่กลุ่มเดียวกัน เป็นต้น เพื่อร่วมอภิปรายและกรอกสรุปในคำถามชวนคิดท้ายใบงานเรื่อง ใบงานเรื่อง “ด.ช.โป๊ย” ที่มีช่องว่างเว้นไว้ในหัวข้อที่ตนเองได้รับ ครูกำหนดเวลาให้นักเรียนอภิปรายในกลุ่มประมาณ 5 นาที (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที) ดังต่อไปนี้

2.1 นักเรียนคิดว่าการเป็นคนตรงต่อเวลาจะส่งผลดีต่อตัวนักเรียนอย่างไร

2.2 นิทานเรื่องนี้สอนอะไรนักเรียนบ้าง นักเรียนควรทำอย่าง ด.ช.โป๊ยหรือไม่

2.3 นักเรียนนำข้อคิดจากเรื่อง ด.ช. โป๊ย ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

2.4 จงยกตัวอย่างเพื่อนในชั้นเรียนที่แสดงถึงการเป็นบุคคลที่ตรงต่อเวลา

และบอกพฤติกรรมตรงต่อเวลาของเพื่อนผู้นั้นอย่างชัดเจน

ขั้นสรุป

1. หลังจากที่นักเรียนอภิปรายในกลุ่มและเขียนใบงานเสร็จแล้ว ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานให้เพื่อนฟัง โดยครูและนักเรียนช่วยกันสรุปผลการอภิปรายในแต่ละหัวข้อ (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

2. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปสาระสำคัญจากนิทานที่ได้ฟังร่วมกัน ว่านักเรียนได้รับประโยชน์อะไรจากการฟังนิทานบ้าง สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร และหาข้อตกลงร่วมกันว่านักเรียนทั้งชั้นจะเป็นคนตรงต่อเวลาในเรื่องใดบ้าง (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

3. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่มาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ด.ช.โป๊ย” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 2 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบป่วนการจัดกิจกรรม เป็นต้น)

3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ด.ช.โป๊ย” ไปตรวจให้คะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “ด.ช.โป๊ย”
2. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ด.ช.โป๊ย”

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

(

ผู้สอน

)

ใบงานเรื่อง “ด.ช.โบ๊ยะ”

โบ๊ยะ กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โบ๊ยะเคยเป็นเด็กเรียนเก่ง เมื่อสอบไล่ตอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โบ๊ยะสอบได้ที่ 2 ของห้อง คุณพ่อจะให้รางวัลพิเศษแก่โบ๊ยะ 1 ชิ้น โบ๊ยะคิดอยู่นาน สุดท้ายโบ๊ยะก็บอกคุณพ่อว่าอยากได้เครื่องเล่นรุ่นใหม่ล่าสุด ราคาหลายพันบาท คุณพ่อตอบตกลง และซื้อให้โบ๊ยะทันที นั่นเป็นจุดหักเหของชีวิตโบ๊ยะ โบ๊ยะติดเกมมอมแมม และคบเพื่อนกลุ่มที่มีเครื่องเล่นรุ่นนี้เพื่อแข่งขันกันเล่นเกมเป็นประจำ โบ๊ยะกลายเป็นเด็กเกียจคร้าน นอนตื่นสายทุกวัน ไม่ชอบอาบน้ำ มาโรงเรียนสายเป็นประจำ คุณครูให้ส่งการบ้านก่อนเข้าห้องเรียน โบ๊ยะจะส่งหลังจากหมดชั่วโมงแรกประจำเพราะว่าไม่ได้ทำการบ้านมา ต้องมาแอบทำในระหว่างเรียน บางทีก็ขอลอกจากเพื่อน และแอบหลับในห้อง จนถูกคุณครู ทำโทษเอาบ่อยๆ แต่โบ๊ยะก็ไม่เคยปรับปรุงตัวเองเลย ยังคงมาโรงเรียนสาย ส่งงานไม่ตรงเวลาที่คุณครูกำหนด เป็นเพราะว่าหลังจากเลิกเรียน โบ๊ยะจะแวะเล่นเกมกับเพื่อนกลุ่มติดเกมก่อนทุกวัน กว่าจะกลับถึงบ้านก็มืดค่ำ เมื่อกลับถึงบ้าน โบ๊ยะจะหิวแต่เล่นเกมจนลืมทำการบ้าน ตกค่ำก็จะเอาแต่ดูการ์ตูนโทรทัศน์ ไม่ยอมทำการบ้านให้เสร็จก่อน โบ๊ยะเพิ่งรู้ว่าการไม่ตั้งใจเรียนนี้มันสนุกอย่างนี้เอง จนง่วงนอน ถึงจะเริ่มทำการบ้าน สุดท้ายทนไม่ไหวก็หลับไปทั้งที่ยังทำการบ้านไม่เสร็จ เป็นอย่างนี้ตลอด จนใกล้วันสอบ ก็ยังไม่ปรับปรุงตัว พอผลสอบออกมา ปรากฏว่า โบ๊ยะ สอบได้ลำดับสุดท้ายของห้อง แล้ว โบ๊ยะรู้สึกอายเพื่อนๆ มากจนไม่อยากจะไปโรงเรียน ไม่มีแรงที่จะเล่นเกม โบ๊ยะเพิ่งจะรู้สึกตัวว่าสิ่งที่เค้าทำมันส่งผลต่อตัวเค้าอย่างไร ก็สายไปเสีย

คำถามชวนคิด?

1. นักเรียนคิดว่าการเป็นคนตรงต่อเวลาจะส่งผลดีต่อตัวนักเรียนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. นิทานเรื่องนี้สอนอะไรนักเรียนบ้าง นักเรียนควรทำอย่าง ด.ช.โบ๊ยะหรือไม่

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนนำข้อคิดจากเรื่อง ด.ช. โบบี้ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. จงยกตัวอย่างเพื่อนในชั้นเรียนที่แสดงถึงการเป็นบุคคลที่ตรงต่อเวลา และบอกพฤติกรรมการตรงต่อเวลาของเพื่อนผู้นั้นอย่างชัดเจน

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพประกอบ “เรื่อง ด.ช.ไบ๊ย”

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
(กิจกรรม ด.ช.โป๊ย)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. คุณครูให้นักเรียนนักเรียนทำงานส่งก่อนสอบ นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. ทำไปเรื่อย ๆ ไม่ต้องรีบยังอีกนาน
 - ข. ทำไม่ทันแล้วไว้ไปส่งวันสอบทีเดียวเลย
 - ค. ทำให้เสร็จก่อนสอบแล้วเอาไปส่ง
2. คุณครูให้นักเรียนทำความสะอาดห้องเรียนก่อนถึงเวลาเข้าแถวนักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. ไม่เสร็จไม่เป็นไรไปเข้าแถวก่อนค่อยมาทำต่อตอนพัก
 - ข. ช่วยเพื่อน ๆ ทำความสะอาดห้องจนเสร็จจึงไปเข้าแถว
 - ค. การบ้านไม่เสร็จทำการบ้านก่อน
3. คุณแม่ให้นักเรียนล้างจานให้เสร็จก่อนคุณแม่กลับมา นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. ไปเล่นก่อน คุณแม่กลับมาค่อยมาล้าง
 - ข. ล้างจานให้เสร็จตามที่คุณแม่บอก
 - ค. เอาวางไว้เดี๋ยวคุณแม่กลับมาล้างเอง
4. นักเรียนคิดว่าใครมีความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลา
 - ก. วิท มาโรงเรียนก่อนเข้าแถวทุกวัน
 - ข. เวก ส่งการบ้านตามที่คุณครูสั่ง
 - ค. ถูกทั้งสองข้อ
5. นักเรียนคิดการมีความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลาคือข้อใด
 - ก. ทำงานให้เสร็จตามกำหนดเวลาที่คุณครูบอก
 - ข. ตั้งแต่เช้า มาโรงเรียนก่อนเวลาเข้าแถว
 - ค. ถูกทุกข้อ

เฉลย

1.ค 2.ข 3.ข 4.ค 5.ค

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง ปัจฉินิเทศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

สรุปภาพรวมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้ทบทวนความรู้ทั้งหมดที่ได้จากการร่วมทำกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
2. เพื่อให้นักเรียนมั่นใจว่าตนเองเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบและสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน
3. เพื่อให้นักเรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม
4. เพื่อให้นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบหลังเข้าร่วมกิจกรรม

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบ ถือเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมรูปแบบหนึ่งของมนุษย์ที่มีความสำคัญในการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้นการปลูกฝังและพัฒนาความรับผิดชอบของมนุษย์ควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะเด็กนักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 6 – 9 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยพัฒนาการที่มีความสำคัญในการที่จะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมความรับผิดชอบของเด็ก โดยในด้านความรับผิดชอบที่ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต ได้แก่ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ความเพียรพยายาม และความตรงต่อเวลา การที่ครูเสริมพลังและเสริมแรงทางบวกให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะแสดงพฤติกรรมอันพึงประสงค์จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งต่อเด็ก ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเหล่านี้ติดตัวไปได้อย่างสม่ำเสมอในวิถีชีวิตประจำวันหลังจากที่กิจกรรมดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

การร่วมอภิปราย / กิจกรรมกลุ่ม

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)

2. ครูสนทนากับนักเรียนถึงภาพรวมการทำกิจกรรมทั้ง 5 ครั้งที่ผ่านมา ในด้านความรู้ทั้งหมดที่ได้จากร่วมทำกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 และนักเรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเป็นรายบุคคล โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ ประมาณ 5 คน (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาสู่กิจกรรมสรุป โดยจะเป็นการให้หัวใจกับคนเก่งทุกคน ที่ร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี จากนั้นครูแจกกระดาษรูปหัวใจคนละ 1 ดวง และคลิปหนีบกระดาษให้นักเรียนคนละ 1 ตัว จากนั้นให้นักเรียนผลัดกันนำหัวใจหนีบไว้ที่ปกเสื้อด้านหลังของเพื่อน (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

2. ครูอธิบายว่าให้นักเรียนผลัดกันเขียนถึงพฤติกรรมความรับผิดชอบของเพื่อนที่เป็นเจ้าของหัวใจดวงนั้น เช่น ส่งการบ้านตรงเวลา ทำเวรทุกครั้ง ไม่เคยมาโรงเรียนสาย เป็นต้น ให้ได้มากที่สุด เมื่อหมดเวลาและเพื่อนเขียนเสร็จแล้ว ให้เก็บหัวใจดวงนั้นไว้เป็นที่ระลึก เพื่อเป็นการชื่นชมตนเองในการเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบ (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

3. ครูให้เวลานักเรียนเขียนถึงพฤติกรรมความรับผิดชอบของเพื่อนบนกระดาษรูปหัวใจ (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

4. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ “แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1” เพื่อที่จะได้รู้ว่านักเรียนแต่ละคนมีความรับผิดชอบมากน้อยแค่ไหนในการดำเนินชีวิตประจำวัน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 15 นาที)

4.1 ครูนำ “แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

4.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบวัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบวัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย มีจำนวนทั้งสิ้น 40 ข้อ โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ด้านละ 10 ข้อ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นคำถามแบบประเมินค่า มีคำตอบเป็นทางเลือก 5 ระดับ ซึ่งไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด แต่ให้นักเรียนเลือกในช่องที่สอดคล้องกับพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยกากบาทเพียง 1 ช่องเดียวในแบบวัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

4.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบวัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 2 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

4.4 เมื่อนักเรียนทำแบบวัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบวัดนักเรียนให้ครบทุก

คน

ขั้นสรุป

1. ครูกล่าวปิดกิจกรรมอย่างเป็นทางการ (โดยใช้เวลาประมาณ 3 นาที)
2. ครูให้การเสริมแรงทางบวกแก่นักเรียน ว่าความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่พัฒนาได้ และนักเรียนทุกคนสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ถึงแม้จะจบกิจกรรมไปแล้วก็ตาม (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำแบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 ครูนำ “แบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

1.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบประเมิน โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบวัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย มีจำนวนทั้งสิ้น 5 ข้อ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นคำถามแบบประเมินค่า มีคำตอบเป็นทางเลือก 5 ระดับ ซึ่งไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด แต่ให้นักเรียนเลือกในช่องที่สอดคล้องกับความพึงพอใจต่อกิจกรรมทั้ง 5 ครั้งที่ผ่านมาของนักเรียน โดยกากบาทเพียง 1 ช่องเดียวในแบบวัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

1.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบประเมิน ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 2 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

1.4 เมื่อนักเรียนทำแบบประเมินครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบประเมินนักเรียนให้ครบทุกคน

2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบป่วนการจัดกิจกรรม เป็นต้น)

3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำ แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 และ แบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม ไปตรวจให้คะแนน และนำไปรวมคะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลก่อนและหลังครั้งทั้งหมด เพื่อประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. กระดาษแข็งตัดเป็นรูปหัวใจ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 6 นิ้ว และคลิปหนีบกระดาษ
2. แบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม
3. แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบหลังเข้าร่วมกิจกรรม

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม
2. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
3. ครูต้องสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

แบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียน
คิดว่าถูกต้องที่สุด

ข้อ ที่	ประเด็นการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1.	หลังทำกิจกรรมนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบมากขึ้น					
2.	เนื้อหาในกิจกรรมเหมาะสมกับการพัฒนาความรับผิดชอบ					
3.	ข้อความในใบความรู้ ใบงาน แบบฝึกหัด อ่านง่าย คำสั่งชัดเจนและเข้าใจง่าย					
4	สื่อ และกิจกรรมต่างๆมีความน่าสนใจ มีความหลากหลาย					
5	เวลาที่ใช้ เหมาะสมกับกิจกรรมและเนื้อหา					

โปรแกรมการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)				
ครั้งที่	หัวข้อที่จะพัฒนา	ชื่อกิจกรรม	เทคนิค	วัตถุประสงค์กิจกรรม
1.	ภาพรวมของกิจกรรมการพัฒนาความรับผิดชอบ	ความรับผิดชอบคืออะไร	การบรรยาย / อภิปรายกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงความหมายของความรับผิดชอบและองค์ประกอบของความรับผิดชอบในบริบทของกิจกรรมที่จะเข้าร่วม 2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงภาพรวมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ ในด้านจำนวนครั้งที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม วัน/เวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม บทบาทของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม และประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม 3. เพื่อให้นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม
2.	ความรับผิดชอบด้านการทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	ร่วมด้วยช่วยกัน	นิทาน/ การอภิปรายกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
3.	ความรับผิดชอบด้านการยืมมั่นในกฎเกณฑ์	โรงเรียนทานตะวัน	นิทาน / สถานการณ์จำลอง	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านการยืมมั่นในกฎเกณฑ์ 2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านการยืมมั่นในกฎเกณฑ์
4.	ความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม	แก้วและก้อย	นิทาน / การอภิปรายกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม 2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม
5.	ความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลา	หนูน้อย	นิทาน / การอภิปรายกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา 2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา
6.	สรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบและการนำไปใช้	ปัจฉิมนิเทศ	การอภิปรายกลุ่ม / กิจกรรมกลุ่ม	1. เพื่อให้นักเรียนได้ทบทวนความรู้ทั้งหมดที่ได้จากร่วมทำกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 2. เพื่อให้นักเรียนมั่นใจว่าตนเองเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ และสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน 3. เพื่อให้นักเรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม 4. เพื่อให้นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ หลังเข้าร่วมกิจกรรม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง ความรับผิดชอบ คืออะไร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ภาพรวมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงความหมายของความรับผิดชอบและองค์ประกอบของความรับผิดชอบในบริบทของกิจกรรมที่จะเข้าร่วม
2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงภาพรวมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ ในด้านจำนวนครั้งที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม วัน/เวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม บทบาทของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม และประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม
3. เพื่อให้นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบ ถือเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมรูปแบบหนึ่งของมนุษย์ที่มีความสำคัญในการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้นการปลูกฝังและพัฒนาความรับผิดชอบของมนุษย์ควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะเด็กนักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 6 – 9 ปี ซึ่งถือเป็นช่วงวัยพัฒนาการที่มีความสำคัญในการที่จะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมความรับผิดชอบของเด็ก โดยในด้านความรับผิดชอบที่ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต ได้แก่ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ความเพียรพยายาม และความตรงต่อเวลา

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

การบรรยาย / การอภิปรายกลุ่ม

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูแนะนำตนเอง และกล่าวทักทายนักเรียน ได้ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. จากนั้นครูกล่าวต้อนรับนักเรียนเข้าสู่โปรแกรมการพัฒนาความรับผิดชอบ แจ้งกำหนดการและข้อมูลต่างๆของกิจกรรม ใน 4 หัวข้อ (โดยใช้เวลาดังกล่าวประมาณ 10 นาที) ได้แก่

2.1 จำนวนครั้งที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมรวมทั้งสิ้นจำนวน 6 ครั้ง

2.2 วัน/เวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม (วันละ 1 กิจกรรมรวมทั้งสิ้นจำนวน 6 วัน เช่น อาจจัดกิจกรรมในคาบแนะแนว สัปดาห์ละ 1 คาบ หรือเป็นช่วงเวลา 1 คาบหลังจากเวลาเลิกเรียน โดยกำหนดเวลาที่เหมาะสมสำหรับทั้งครูและนักเรียน)

2.3 บทบาทของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยนักเรียนต้องให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การตอบคำถาม ซึ่งนักเรียนต้องยกมือขออนุญาตก่อนตอบ หรือการ จับกลุ่มอภิปราย นักเรียนต้องร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่มทุกครั้ง โดยนักเรียนสามารถ ยกมือถามครูเมื่อไม่เข้าใจในหัวข้อที่ครูกำลังนำเสนอ เป็นต้น

2.4 ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ นักเรียนจะเข้าใจ ในเรื่องความรับผิดชอบมากขึ้น รวมถึงสามารถนำความรู้ที่จากกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน เช่น การทำการบ้านด้วยตนเองโดยไม่ต้องให้คุณพ่อคุณแม่เคี่ยวเข็ญ มาโรงเรียน ทันเวลาทุกวัน เป็นต้น

3. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ “แบบฝึกหัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ คืออะไร” เพื่อที่จะได้รู้ว่าคุณครูแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบ” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)

3.1 ครูนำ “แบบฝึกหัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ คืออะไร” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียม มาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

3.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละข้อ ประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

3.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 ที่อาจจะ อ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

3.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ ครบทุกคน

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความ รับผิดชอบอย่างจริงจัง จากนั้นครูนำเสนอชาร์ตเรื่อง “ ความรับผิดชอบ” ที่เตรียมมา โดยติดไว้บน กระดาน และถามนักเรียนว่า “นักเรียนเข้าใจหรือไม่ว่า คำคำนี้ มีความหมายว่าอย่างไร” โดยเลือก สุ่มถามนักเรียนเป็นรายบุคคล ประมาณ 4-5 คน ครูเขียนคำตอบที่ได้รับ บนกระดาน จากนั้นครู อธิบายความหมายที่แท้จริงของ “ความรับผิดชอบ” ในบริบทของการจัดกิจกรรมครั้งนี้เพิ่มเติมว่ามี อะไรบ้าง ตามใบงาน “ความรับผิดชอบ คืออะไร” (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

2. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยตามหัวข้อ “ความรับผิดชอบ คืออะไร” ที่ได้อธิบายไปเมื่อสักครู่ (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

3. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ “แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1” เพื่อที่จะได้รู้ว่านักเรียนแต่ละคนมีความรับผิดชอบมากน้อยแค่ไหนในการดำเนินชีวิตประจำวัน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 15 นาที)

3.1 ครูนำ “แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

3.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบวัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบวัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย มีจำนวนทั้งสิ้น 40 ข้อ โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ด้านละ 10 ข้อ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นคำถามแบบประเมินค่า มีคำตอบเป็นทางเลือก 5 ระดับ ซึ่งไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด แต่ให้นักเรียนเลือกในช่องที่สอดคล้องกับพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยกากบาทเพียง 1 ช่องเดียวในแบบวัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

3.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบวัด ในกรณีของเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 ที่อาจจะอ่านโจทย์ไม่คล่อง หรืออ่านไม่ออก ให้ครูอ่านโจทย์และตัวเลือกให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจน

3.4 เมื่อนักเรียนทำแบบวัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบวัดนักเรียนให้ครบทุกคน

ขั้นสรุป

1. ครูสรุปให้นักเรียนว่า “ถ้านักเรียนอยากเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบ เราจะได้มาเจอกันอีก 5 ครั้ง โดยที่ครูจะมี เกมและนิทานสนุกๆ มาให้นักเรียนได้เล่น และฟังกัน ซึ่งเกม และนิทานนี้ จะทำให้นักเรียนได้รู้ว่า ความรับผิดชอบเป็นอย่างไร และ ทำอย่างไร จึงจะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ” (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

2. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่จะมาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ “แบบฝึกหัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ คืออะไร” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 3 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบป่วนการจัดกิจกรรม เป็นต้น)

3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ความรับผิดชอบคืออะไร” ไปตรวจให้คะแนน และนำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนเข้าร่วมกิจกรรมไปรวมคะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “ความรับผิดชอบ คืออะไร”
2. ชาร์ตเรื่องความรับผิดชอบ (โดยพิมพ์ด้วยอักษรตัวค่อนข้างใหญ่ สำหรับติดกระดาน)
3. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ความรับผิดชอบ คืออะไร”
4. แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนเข้าร่วมกิจกรรม
5. เทปกา

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

ในงานเรื่อง “ความรับผิดชอบ คืออะไร”

ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการปฏิบัติงานและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดด้วยตนเอง มีความยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานและทำสิ่งที่ยากลำบากอย่างไม่ย่อท้อ และมีความตรงต่อเวลา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้แบ่งความรับผิดชอบเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่

- การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการรู้หน้าที่ของตนเอง เอาใจใส่และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ดูแลตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องให้ผู้อื่นคอยบอกหรือตักเตือน มีการวางแผนและควบคุมตนเองเพื่อให้ทำงานที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ และในขณะเดียวกันสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นเพื่อทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ไม่ให้ละทิ้งงานหรือมอบหมายงานของตน ให้ผู้อื่นทำแทนเพื่อเห็นแก่ความสะดวกสบายเป็นครั้งคราว

- การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี รักษาสาธารณะสมบัติ และเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน ห้องสมุด หรือสถานที่ต่างๆภายในโรงเรียน

- ความเพียรพยายาม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงความขยันหมั่นเพียร มุมานะทั้งในด้านการเรียน และการทำสิ่งที่ยากลำบากด้วยวิธีการต่างๆ จนกระทั่งสิ่งนั้นสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและให้กำลังใจตนเอง ยอมรับผลการกระทำของตนเองที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงสิ่งที่ทำผิดพลาดให้ดียิ่งขึ้น

- ความตรงต่อเวลา หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการทำงานหรือสิ่งใด ๆ เสร็จภายในเวลาที่กำหนดด้วยตนเอง การปฏิบัติตามตารางเวลาในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม โดยทราบว่าอะไรควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ และปฏิบัติสิ่งนั้นเป็นประจำ จนกระทั่งสิ่งนั้นเป็นวิถีชีวิตประจำ

ความรับผิดชอบถือได้ว่าเป็นคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อ และมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมายบ้านเมือง รวมถึงลักษณะซึ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เนื่องจากความรู้สึกรับผิดชอบนี้เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์สุจริต คนที่มีความรับผิดชอบนี้เป็นลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนั้นความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศด้วย

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

(กิจกรรม ความรับผิดชอบ คืออะไร)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. ข้อใดแสดงถึงการเป็นผู้มีความรับผิดชอบ

- ก. โจ้ทำการบ้านเฉพาะที่เป็นงานเดี่ยว ส่วนงานกลุ่มให้เพื่อนทำ
- ข. แจงทำการบ้านเฉพาะที่เป็นงานกลุ่ม ส่วนงานเดี่ยวให้ครูที่สอนพิเศษช่วยทำ
- ค. จำทำการบ้านด้วยตนเองทั้งที่เป็นงานกลุ่ม และงานเดี่ยว ถึงแม้จะเหนื่อยและต้องนอนดึกก็ตาม

2. ความรับผิดชอบมีประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างไร

- ก. ทำให้เป็นคนเข้มแข็ง ฝ่าฟันอุปสรรคได้ด้วยตัวเอง
- ข. ทำให้ผลการเรียนดีขึ้น
- ค. ถูกทุกข้อ

3. ข้อใดแสดงถึงการเป็นผู้มีความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์

- ก. ป๊อบชอบแอบกินขนมในห้องเรียน
- ข. ปลาทำเวรความสะอาดทุกสัปดาห์
- ค. ปีกแอบฉีกหนังสือในห้องสมุดเพื่อเอากลับมาอ่านที่บ้าน

4. ข้อใดแสดงถึงการเป็นผู้มีความรับผิดชอบด้านการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

- ก. เพชรอ่านหนังสือสอบด้วยตนเองโดยพ่อแม่ไม่ต้องเคี่ยวเข็ญ
- ข. พลอยจะอ่านหนังสือก็ต่อเมื่อครูที่สอนพิเศษขู่ว่าจะฟ้องคุณแม่
- ค. ถูกทุกข้อ

5. ข้อใดแสดงถึงการเป็นผู้มีความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลา

- ก. จอยมาโรงเรียนสายแล้วอ้างว่านาฬิกาที่บ้านตาย
- ข. อ้อยทำการบ้านเสร็จและส่งทันตามที่คุณครูกำหนดทุกครั้ง
- ค. ก้อยลงไปรับประทานอาหารเช้าช้า เพราะมัวแต่แอบลอกการบ้านที่ยังไม่เสร็จ

เฉลย 1.ค 2.ข 3.ข 4.ก 5.ข

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง ร่วมด้วยช่วยกัน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้น ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เด็กรู้หน้าที่ของตนเอง เอาใจใส่และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ดูแลตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องให้ผู้อื่นคอยบอกหรือตักเตือน มีการวางแผนและควบคุมตนเองเพื่อให้ทำงานที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ และในขณะเดียวกันสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นเพื่อทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ไม่ให้ละทิ้งงานหรือมอบหมายงานของตน ให้ผู้อื่นทำแทนเพื่อเห็นแก่ความสะดวกสบายเป็นครั้งคราว ซึ่งเด็กที่มีลักษณะเหล่านี้ ย่อมให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

นิทาน / การอภิปรายกลุ่ม

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ร่วมด้วยช่วยกัน” เพื่อที่จะได้รู้ว่าคุณครูแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)
 - 2.1 ครูนำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ร่วมด้วยช่วยกัน” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 ชุด โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

2.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

2.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด

2.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ครบทุกคน

3. ครูสนทนากับนักเรียนถึงกิจกรรมต่างๆ ที่นักเรียนทำนอกเวลาเรียน โดยถามนักเรียนว่า "เวลานักเรียนทำงานกลุ่ม นักเรียนแสดงบทบาทอย่างไรในกลุ่มบ้าง" เปิดโอกาสให้นักเรียนตอบประมาณ 2-3 คน โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างจริงจัง จากนั้นครูนำเหตุการณ์สมมุติเรื่อง "ร่วมด้วยช่วยกัน" ที่เตรียมมาแล้วให้นักเรียนฟัง โดยอาจใช้เทคนิคการดึงความสนใจของนักเรียน โดยเล่าแล้วหยุดเป็นช่วงๆ แล้วให้นักเรียนทายพฤติกรรมของตัวละคร นักเรียนที่มีสิทธิ์ทาย คือ นักเรียนที่ยกมือ และครูเรียกให้ตอบเท่านั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

2. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 5-6 คน โดยให้นักเรียนขานหมายเลข 1-4 แล้วแบ่งนักเรียนที่ได้หมายเลข 1 อยู่กลุ่มเดียวกัน นักเรียนที่ได้หมายเลข 2 อยู่กลุ่มเดียวกัน นักเรียนที่ได้หมายเลข 3 อยู่กลุ่มเดียวกัน และนักเรียนที่ได้หมายเลข 4 อยู่กลุ่มเดียวกัน เพื่อรวมอภิปรายและกรอกสรุปในคำถามชวนคิดท้ายใบงานเรื่อง "ร่วมด้วยช่วยกัน" ที่มีช่องว่างเว้นไว้ในหัวข้อที่ตนเองได้รับ ครูกำหนดเวลาให้นักเรียนอภิปรายในกลุ่มประมาณ 5 นาที (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที) ดังต่อไปนี้

2.1 นักเรียนคิดว่ากลุ่มของ กิ่ง แก้ว จอม และจ๋อม สามารถทำงานได้เสร็จตามกำหนดเวลาเป็นเพราะอะไร

2.2 ถ้าเพื่อนในกลุ่ม ไม่ช่วยกันทำงานที่คุณครูมอบหมายให้ จะเกิดอะไรขึ้น

2.3 เวล่านักเรียนทำงานกลุ่มกับเพื่อน แล้วเกิดความขัดแย้งขึ้น นักเรียนมีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร

2.4 นอกจากที่โรงเรียนแล้ว เมื่อกลับถึงบ้านนักเรียนเคยได้รับมอบหมายให้ทำอะไรบ้าง ทำอย่างไร

ขั้นสรุป

1. หลังจากที่นักเรียนอภิปรายในกลุ่มและเขียนใบงานเสร็จแล้ว ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานให้เพื่อนฟัง โดยครูและนักเรียนช่วยกันสรุปผลการอภิปรายในแต่ละหัวข้อ (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 8 นาที)
2. ครูเล่าตัวอย่างนักเรียนที่มีความรับผิดชอบ สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้เสร็จเรียบร้อยตามกำหนดเวลา และให้แนวทางในการปฏิบัติตนเอง ในการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความรับผิดชอบต่อเพื่อนทั้งห้อง และเน้นย้ำให้นักเรียนคนอื่นๆนำไปปฏิบัติตามในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นนิสัย (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 2 นาที)
3. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่จะมาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ร่วมด้วยช่วยกัน” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 2 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)
2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบป่วนการจัดกิจกรรม เป็นต้น)
3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ร่วมด้วยช่วยกัน” ไปตรวจให้คะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “ร่วมด้วยช่วยกัน”
2. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ร่วมด้วยช่วยกัน”

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

ใบงานเรื่อง “ร่วมด้วยช่วยกัน”

ในชั่วโมงเรียน วิชาศิลปะ คุณครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ช่วยกัน ทำสิ่งประดิษฐ์จากสิ่งของเหลือใช้ ที่คุณครูให้แต่ละคนนำมาจากบ้าน และให้ส่งตอนท้ายชั่วโมง กิ่ง แก้ว จอม และจ๋อม อยู่กลุ่มเดียวกัน ทั้งสี่ ช่วยกันคิดว่าจะทำอะไร และตกลงแบ่งงานกันทำ โดยดูว่าใครถนัดในการทำงานส่วนใด ก็ให้รับผิดชอบทำงานส่วนนั้น เช่น กิ่งเป็นคนมีความคิดสร้างสรรค์ กิ่งจะเป็นคนออกแบบสิ่งประดิษฐ์ แก้วและจอมเป็นคนมือเบาและใจเย็น จึงเป็นคนตัดแต่งเศษวัสดุ และประกอบชิ้นมาเป็นสิ่งประดิษฐ์ ส่วนจ๋อมเป็นคนมีฝีมือในการระบายสี จึงเป็นคนระบายสีสิ่งประดิษฐ์ เมื่อตกลงแบ่งหน้าที่กันได้แล้วทั้ง สี่ ก็เริ่มลงมือทำงานตามหน้าที่ของตัวเอง ตรงส่วนไหนที่ใครทำไม่ได้ เพื่อนๆ ในกลุ่มก็จะมาช่วยกันคิดช่วยกันทำ ซึ่งมีบ้างที่ทั้งสี่จะตกลงกันไม่ได้ว่าจะใช้ความคิดใครดี โดยเริ่มเถียงกันเสียงดัง กิ่งเป็นคนมีความคิดสร้างสรรค์ ได้เสนอให้ใช้วิธีการนับคะแนนแบบประชาธิปไตย ทุกคนในกลุ่มจึงโหวตกันและเลือกความคิดที่มีผู้โหวตให้คะแนนมากที่สุด งานของกลุ่มนี้จึงราบรื่นด้วยดี ระหว่างที่ทั้งสี่คนได้เริ่มทำงานไปบ้างแล้ว เพื่อนกลุ่มอื่น ยังแบ่งหน้าที่กันไม่เสร็จ เพราะว่าไม่มีใครยอมให้ใคร ต่างแย่งกันทำ และเถียงกันไปมา จนใกล้จะหมดชั่วโมง เพิ่งจะเริ่มทำไปได้นิดเดียว ผิดกับกลุ่มของทั้งสี่คน ที่ช่วยกันทำงาน จนเสร็จและส่งทันก่อนหมดชั่วโมง ทั้งสี่ได้รับคำชมจากคุณครู ที่สามารถทำงานเสร็จได้ทันเวลาที่กำหนด และให้เพื่อนๆ ในห้องดูเป็นตัวอย่าง กลุ่มที่ทำงานเสร็จได้ตามกำหนดเวลา

คำถามชวนคิด?

1. นักเรียนคิดว่ากลุ่มของ กิ่ง แก้ว จอม และจ๋อม สามารถทำงานได้เสร็จตามกำหนดเวลาเป็นเพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. ถ้าเพื่อนในกลุ่ม ไม่ช่วยกันทำงานที่คุณครูมอบหมายให้ จะเกิดอะไรขึ้น

.....

.....

.....

.....

3. เวลานักเรียนทำงานกลุ่มกับเพื่อน แล้วเกิดความขัดแย้งขึ้น นักเรียนมีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. นอกจากที่โรงเรียนแล้ว เมื่อกลับถึงบ้านนักเรียนเคยได้รับมอบหมายให้ทำอะไรบ้าง ทำอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพประกอบ “เรื่อง ร่วมด้วยช่วยกัน”

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
(กิจกรรม ร่วมด้วยช่วยกัน)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียน
คิดว่าถูกต้องที่สุด

1. นักเรียนมีการบ้านที่คุณครูให้มาแต่ยากมาก นักเรียนทำไม่ได้ ควรทำอะไร
 - ก. ตั้งใจทำต่อไปจนกว่าจะเสร็จ
 - ข. ไม่ทำ รอไปลอกเพื่อน
 - ค. ให้เพื่อนที่เรียนเก่งช่วยทำ
2. วันหยุดคุณครูให้นักเรียนทำสิ่งประดิษฐ์จากของเหลือใช้มาส่ง นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. ทำไม่เป็นหาคนช่วยทำ
 - ข. ทำเองจนเสร็จแล้วเอาไปส่ง
 - ค. ขอให้เพื่อนทำมาให้
3. คุณครูให้การบ้านนักเรียนมาเยอะมาก จนทำไม่ไหว นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. ค่อยๆ ทำไปจนกว่าจะเสร็จ
 - ข. ทำแค่นิดหน่อยที่เหลือไว้ไปลอกเพื่อน
 - ค. เก็บไว้ก่อน ค่อยทำ
4. คุณครูให้นักเรียนทำความสะอาดห้องเรียน นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. เรียกเพื่อนๆ ให้มาช่วยทำ
 - ข. ไม่ทำ เดี๋ยวภารโรงก็มาทำเอง
 - ค. ทำไปเรื่อยๆ จนเสร็จ
5. คุณครูสั่งการบ้านให้แก่ นักเรียนจำนวนมากในวันหยุดยาว นักเรียนควรทำอะไร
 - ก. ทำก่อน แล้วจึงมาทำในวันหยุดวันสุดท้าย
 - ข. วางแผนทำการบ้านให้เสร็จพอดีก่อนหมดวันหยุด
 - ค. ให้คุณแม่ช่วยทำ เพราะว่าคุณครูสั่งการบ้านจำนวนมาก

เฉลย

1.ก 2.ข 3.ก 4.ค 5.ข

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง โรงเรียนทานตะวัน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์นั้น ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เด็กทราบถึงหลักการปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี รักษาสาธารณะสมบัติและเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน ห้องสมุด หรือสถานที่ต่างๆภายในโรงเรียน ซึ่งเด็กที่มีลักษณะเหล่านี้ ย่อมให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

นิทาน / สถานการณ์จำลอง

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ได้ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “โรงเรียนทานตะวัน” เพื่อที่จะได้รู้ว่านักเรียนแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)
 - 2.1 ครูนำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “ด.ช.สมศักดิ์” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน
 - 2.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละ

ข้อประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

2.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด

2.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ครบทุกคน

3. ครูรวมอภิปรายพูดคุยกับนักเรียนถึงความหมายของคำว่า “กฎระเบียบ” โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสนทนา เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นประมาณ 5 คน โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นเรื่อง “โรงเรียนทานตะวัน” ให้นักเรียนฟัง ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับเด็กดื้อกลุ่มหนึ่งที่ชอบขัดกับกฎระเบียบของโรงเรียน จนทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน และบอกจำนวนและลักษณะนิสัยคร่าว ๆ ของตัวแสดงให้นักเรียนทราบ โดยบอกวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ แนะนำรูปแบบของสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้น ให้นักเรียนในห้องเข้าใจ และทำความเข้าใจกับกฎเกณฑ์กติกาต่างๆ กับบทบาทของนักเรียนบางคนที่จะเป็นผู้แสดง และร่วมกันกำหนดตัวผู้แสดง โดยให้นักเรียนที่เป็นผู้แสดงออกมาหน้าชั้น โดยมีเวลาเล็กน้อยให้ผู้แสดงเตรียมตัว (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

2. ครูให้นักเรียนที่เป็นผู้แสดงเริ่มต้นแสดงตามบทที่เตรียมไว้ เมื่อนักเรียนแสดงจบ ครูให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น โดยให้นักเรียนพูดคุยและตอบคำถาม เกี่ยวกับกิจกรรมที่นักเรียนได้ทำ (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

3. ครูให้นักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับสถานการณ์จำลองที่ได้ชมไป โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ และพยายามถามนักเรียนที่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลยตั้งแต่เริ่มกิจกรรม (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

ขั้นสรุป

1. ครูให้นักเรียนหาข้อตกลงร่วมกันว่า นักเรียนทั้งชั้นจะช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดห้องเรียนอย่างไร โดยครูเป็นผู้นำการอภิปรายโดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากแสดงความคิดเห็น และพยายามถามนักเรียนที่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลยตั้งแต่เริ่มกิจกรรม ให้แสดงความคิดเห็น โดยครูเป็นผู้เขียนเป็นกฎที่เป็นลายลักษณ์อักษร รวมถึงมีแบ่งเวรการทำงานความสะอาดและดูแลห้องเรียน ลงในกระดาษโปสเตอร์ที่เตรียมไว้ และติดไว้หลังห้อง ครูให้นักเรียนทุกคนสัญญาว่าจะทำตามกฎที่ทุกคนช่วยกันตั้งขึ้น (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

2. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่จะมาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “โรงเรียนทานตะวัน” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 2 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบบ่นการจัดกิจกรรม เป็นต้น)

3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “โรงเรียนทานตะวัน” ไปตรวจให้คะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “โรงเรียนทานตะวัน”
2. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “โรงเรียนทานตะวัน”
3. กระดาษโปสเตอร์
4. ปากกาเมจิกที่มีหัวปากกาค่อนข้างใหญ่

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

ในงานเรื่อง “โรงเรียนทานตะวัน”

*เหตุการณ์ทั้งหมดเป็นสถานการณ์จำลอง

โรงเรียนทานตะวันมีบรรดาลูกสัตว์ต่างๆมาเรียน มีครูใหญ่สิงโตและลูกหมีเป็นภารโรง เพราะเป็นโรงเรียนเล็กๆ ลูกสัตว์ทั้งหลายไม่รักษาความสะอาด ครูใหญ่สิงโตและลูกหมีช่วยกันทำป้ายรณรงค์ให้ทั้งขยะลงถังขยะอย่างไรก็ได้ผล จนกระทั่งครูใหญ่สิงโตตั้งกฎว่าใครทิ้งขยะ จะมีความผิด อดรับประทานครบในวันนั้นๆที่ถูกจับได้ และเมื่อครบ 3 ครั้งจะมีจดหมายไปรายงานผู้ปกครอง หากแต่พอครูใหญ่สิงโตและลูกหมีเผลอ เด็กๆก็แอบทิ้งขยะอีก จนมีเศษกระดาษและขยะเกลื่อนกลาดบนพื้นมากมาย ลูกหมีทำงานหนักมาก ทำความสะอาดตลอดเวลา จนลูกหมีทำไม่ไหวและล้มป่วยลง

หลังจากลูกหมีป่วยเพียงวันเดียวขยะเริ่มมากขึ้นเต็มไปหมด ครูใหญ่สิงโตบอกให้นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดไม่ทิ้งขยะลงพื้น แต่ลูกสัตว์ก็ยังไม่เชื่อฟังคำครูใหญ่สิงโต

พอวันที่สองขยะเพิ่มมากขึ้นจนจะไม่มีที่ทิ้งและขยะเหล่านั้นเริ่มส่งกลิ่นเหม็นจนเรียนไม่ได้กัน ลูกกระต่ายทนไม่ไหวจึงเริ่มทำความสะอาดห้องเรียน แต่ขยะนั้นมากมายเกินกำลังของเธอเพียงตัวเดียว ที่จะจัดการกับมันให้หมด ครูใหญ่สิงโตเดินผ่านมาพอดีเห็นลูกกระต่ายกำลังทำความสะอาดอยู่ จึงกล่าวคำชมว่าดีแล้วที่เธอทำ แต่เธอทำเพียงตัวเดียวคงไม่ไหวแน่ เพราะเธอทำความสะอาดในขณะที่เพื่อนๆยังไม่ปฏิบัติตามกฎ และทั้งขยะเกลื่อนกลาดบนพื้นอยู่ตลอดเวลา

วันที่สามทุกอย่างยิ่งแย่ลงมากกว่าเดิม กลิ่นเหม็นโชยตลอดเวลาจนลูกสัตว์ต่างทนไม่ไหว ครูสิงโตจึงสั่งให้ลูกสัตว์ทุกตัว ช่วยกันเก็บขยะคนละไม้ละมือจนทุกอย่างสะอาดเรียบร้อยและเป็นระเบียบ ครูใหญ่เรียกลูกสัตว์ทั้งหมดมาประชุมกันว่าถ้าเราทุกตัวช่วยกันรักษาความสะอาดให้เป็นระเบียบตลอดเวลา ก็จะไม่มีความผิดแบบนี้เกิดขึ้นอีก และลูกหมีคงจะไม่ล้มป่วยแบบนี้แน่ ลูกสัตว์ต่างสัญญาว่าจะช่วยกันรักษาความสะอาดจะไม่ทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทางอีก และวันรุ่งขึ้นลูกหมีก็หายป่วยกลับมาทำงานได้ และโรงเรียนทานตะวันก็กลับมาสะอาดน่าเรียนดังเดิม

ภาพประกอบ “เรื่อง โรงเรียนทานตะวัน”

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
(กิจกรรม โรงเรียนทานตะวัน)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. นักเรียนเห็นเศษขยะตกอยู่ที่พื้นควรทำอย่างไร
 - ก. ช่วยกันเก็บไปใส่ถังขยะให้เรียบร้อย
 - ข. ปล่อยไว้เดี๋ยวก็มีคนมาเก็บ
 - ค. ไปตามภารโรงมาเก็บ
2. เมื่อนักเรียนเห็นเพื่อนทิ้งขยะลงบนพื้น นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. ไปบอกคุณครูว่าเพื่อนคนไหนทิ้งขยะลงบนพื้น
 - ข. เตือนเพื่อนให้เอาขยะไปทิ้งลงถังขยะให้เรียบร้อย
 - ค. ไม่ต้องสนใจ ปล่อยทิ้งไว้อย่างนั้น
3. เมื่อนักเรียนหยิบหนังสือออกมาอ่าน หลังอ่านเสร็จแล้วควรทำอย่างไร
 - ก. เอาไปวางกองไว้ข้างหลังห้อง
 - ข. เอาไปวางไว้ที่โต๊ะเพื่อน เพื่อนจะได้อ่านต่อ
 - ค. เอาไปเก็บเข้าที่เดิมที่หยิบมา
4. โรงเรียนเลิก ก่อนออกจากห้องเรียน นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. เก็บโต๊ะและเก้าอี้ให้เรียบร้อย
 - ข. ช่วยกันเก็บเศษขยะตามพื้นห้องไปทิ้งลงถังขยะ
 - ค. ถูกทั้งสองข้อ
5. หลังจากเลิกเล่นของเล่นแล้ว นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. เอาวางไว้ให้เพื่อนเล่นต่อ
 - ข. เอากลับไปเล่นต่อที่บ้าน
 - ค. เอาไปเก็บไว้ที่เดิมให้เรียบร้อย

เฉลย

1.ก 2.ข 3.ค 4.ก 5.ค

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง แก้วและก้อย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายามนั้น ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เด็กขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นทั้งในด้านการเรียน และการทำสิ่งที่ยากลำบากด้วยวิธีการต่างๆ จนกระทั่งสิ่งนั้นสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและให้กำลังใจตนเอง ยอมรับผลการกระทำของตนที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงสิ่งที่ทำผิดพลาดให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเด็กที่มีลักษณะเหล่านี้ ย่อมให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

นิทาน / การอภิปรายเป็นรายบุคคล

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “แก้วและก้อย” เพื่อที่จะได้รู้ว่าคุณลักษณะแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)
 - 2.1 ครูนำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “แก้วและก้อย” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน
 - 2.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละ

ข้อประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

2.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด

2.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ครบทุกคน

3. ครูรวมอภิปรายพูดคุยกับนักเรียนถึงหัวข้อความเพียรพยายามและความขยันหมั่นเพียรเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยถามถึงเหตุการณ์ที่นักเรียนเพียรพยายามทำสิ่งยากๆได้สำเร็จ แล้วให้นักเรียนแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองที่ได้เพียรพยายามทำสิ่งยากๆจนสำเร็จ โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ ประมาณ 5 คน และเมื่อนักเรียนตอบเสร็จแล้ว ให้ครูเสริมแรงทางบวกด้วยการชมเชย หรือให้เพื่อนปรบมือให้ (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายามอย่างจริงจัง ครูนำเหตุการณ์สมมุติ “แก้วและก้อย” ที่เตรียมมาแล้วให้นักเรียนฟัง (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

2. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและร่วมอภิปรายอย่างอิสระตามหัวข้อที่กำหนดไว้หลังจากเล่าเหตุการณ์สมมุติ “แก้วและก้อย” เสร็จสิ้น โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ และพยายามถามนักเรียนที่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลยตั้งแต่เริ่มกิจกรรม โดยใช้ในคำถามชวนคิดท้ายใบงานเรื่อง “แก้วและก้อย” (โดยใช้เวลาประมาณ 20 นาที) ดังหัวข้อต่อไปนี้

2.1 แก้วและก้อยเป็นใครอย่างไร

2.2 แก้ว มีความขยันในเรื่องใด

2.3 ผลของความขยันเป็นอย่างไร

2.4 ถ้านักเรียนทุกคนขยันอ่านหนังสือเหมือนแก้วจะเป็นอย่างไร

2.5 แก้วประสบความสำเร็จได้เป็นเพราะอะไร

2.6 การที่นักเรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนนักเรียนจะต้องทำอย่างไร

3. จากนั้นให้นักเรียนกรอกสรุปสั้นๆตามความคิดของตนเองในช่องว่างท้ายใบงาน “แก้วและก้อย” (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที) ให้ครบทุกข้อ

ขั้นสรุป

1. ครูให้นักเรียนช่วยกันสรุปหาข้อตกลงว่า ถึงประโยชน์ของความเพียรพยายาม โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ และพยายามถามนักเรียนที่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลยตั้งแต่เริ่มกิจกรรม (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

2. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่จะมาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “แก้วและก้อย” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 2 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบป่วนการจัดกิจกรรม เป็นต้น)

3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “แก้วและก้อย” ไปตรวจให้คะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “แก้วและก้อย”
2. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “แก้วและก้อย”

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

ใบงานเรื่อง “แก้วและก้อย”

แก้วและก้อย เป็นเพื่อนกันเรียนหนังสือมาด้วยกันตลอดมาตั้งแต่เด็ก แก้วเรียนหนังสือไม่เก่ง และรู้ตัวว่าเป็นคนเรียนหนังสือไม่เก่ง แต่แก้วเป็นคนขยันตั้งใจฟังที่คุณครูสอนทุกคาบ ถ้าเรียนไม่เข้าใจก็จะถามคุณครูทันที เมื่อกลับถึงบ้านก็จะรีบทำการบ้านจนเสร็จเพื่อที่จะได้ไปช่วยที่บ้านขายของ ก่อนนอนแก้วจะอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวมาเรียนในวันรุ่งขึ้นเสมอ ในบางวิชาที่ยังไม่เข้าใจหลังจากได้พยายามถามครูและอ่านหนังสือเองแล้ว แก้วจะขออนุญาตคุณแม่ไปเรียนพิเศษเพิ่มเติมในวันเสาร์ ส่วนก้อย เป็นคนเรียนหนังสือไม่เก่งเหมือนกับแก้ว และไม่พยายาม เนื่องจากคิดว่าพยายามไปก็คงยังเรียนไม่เก่งอยู่ดี ก้อยไม่เคยจดจ่อกับการเรียน และไม่ตั้งใจฟังที่คุณครูสอน ชอบชวนเพื่อนๆ คุยระหว่างที่คุณครูสอน และบางครั้งก็นั่งหลับในห้องเรียน จนถูกคุณครูเตือนหลายครั้ง แต่ก้อยก็ยังเป็นเหมือนเดิม เมื่อกลับถึงบ้านก้อยจะโยนกระเป๋าหนังสือไว้ที่เตียง แล้วออกไปเล่นกับเพื่อนจนกระทั่งค่ำ ก็จะมานั่งเล่นเกมต่อจนเลยเวลาอนนอน การบ้านก็ไม่ได้ทำ ต้องแอบมาลอกเพื่อนตอนเช้า บางวันต้องแอบทำในห้องเพราะมาโรงเรียนสาย เป็นอยู่อย่างนี้ตลอด จนกระทั่งถึงวันประกาศผลสอบ แก้วสอบผ่านทุกวิชาและสอบได้ที่สามของห้อง ส่วนก้อยสอบไม่ผ่าน ต้องมาเรียนเสริมในช่วงปิดเทอม และสอบแก้ตัวใหม่ทำให้ไม่ได้เล่นและไม่ได้ไปเที่ยวในช่วงปิดเทอม ส่วนแก้วได้รับรางวัลจากที่บ้านพาไปเที่ยวเชียงใหม่ในช่วงปิดเทอม

คำถามชวนคิด?

1. แก้วและก้อยเป็นคนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. แก้ว มีความขยันในเรื่องใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ผลของความขยันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. ถ้านักเรียนทุกคนขยันอ่านหนังสือเหมือนแก้วจะเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

5. แก้วประสบความสำเร็จได้เป็นเพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

6. การที่นักเรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนนักเรียนจะต้องทำอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพประกอบ “เรื่อง แก้วและก้อย”

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

(กิจกรรม แก้วและก้อย)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. เมื่อนักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายจากคุณครูเสร็จไม่ทันกำหนด นักเรียนจะอย่างไร
 - ก. เรียกเพื่อน ๆ ให้มาช่วยทำต่อจนเสร็จ
 - ข. บอกผู้ปกครอง ให้ช่วยทำ
 - ค. ไม่ท้อถอยพยายามทำต่อไปจนกว่างานจะเสร็จ
2. ข้อใดแสดงถึง การมีความเพียรพยายามในการทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ
 - ก. ดาว ทำการบ้านวิชาภาษาอังกฤษ ไม่ได้แต่ก็พยายามทำจนเสร็จด้วยตนเอง
 - ข. น้อง ทำการบ้านไม่เสร็จ รู้สึกง่วงนอนทนไม่ไหวจึงไปนอน ทิ้งการบ้านไว้ไม่ทำต่อ
 - ค. กาน ไม่ทำการบ้านให้เสร็จเพราะมัวแต่หัวงเล่น จนลืมทำการบ้าน
3. ความหมายของความเพียรพยายาม คือ ข้อใด
 - ก. การทำการบ้านที่ได้รับมอบหมายจนเสร็จด้วยตนเอง
 - ข. ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตามกำหนดเวลา
 - ค. ถูกทั้งสองข้อ
4. เมื่อคุณครู สอนหนังสือแล้วนักเรียนไม่เข้าใจ นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. ไม่สนใจ ชวนเพื่อนข้างๆ คอยแทน
 - ข. หันไปถามเพื่อนข้างๆ
 - ค. ยกมือขึ้นแล้วถามคุณครู
5. ข้อใดหมายถึง การขาดความเพียรพยายามในการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย
 - ก. วันนี้การบ้านเยอะมากๆ เลย ขี้เกียจทำ เก็บเอาไว้ก่อน ดูโทรทัศน์ก่อนดีกว่า
 - ข. ทำไมการบ้านมันยาก อย่างนี้ ไม่ทำเอาไว้ไปลอกเพื่อนที่โรงเรียนดีกว่า
 - ค. ถูกทุกข้อ

เฉลย

1.ค 2.ก 3.ค 4.ค 5.ค

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง หนูน้อย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

ความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบด้านการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้น ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เด็กทราบถึงวิธีการทำงานหรือสิ่งใด ๆ เสร็จภายในเวลาที่กำหนดด้วยตนเอง การปฏิบัติตามตารางเวลาในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม โดยทราบว่าอะไรควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ และปฏิบัติสิ่งนั้นเป็นประจำ จนกระทั่งสิ่งนั้นเป็นวิถีชีวิตประจำ ซึ่งเด็กที่มีลักษณะเหล่านี้ ย่อมให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

นิทาน / การอภิปรายกลุ่ม

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)
2. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “หนูน้อย” เพื่อที่จะได้รู้ว่านักเรียนแต่ละคนรู้จัก “ความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลา” มากน้อยแค่ไหน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที)

2.1 ครูนำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “หนูน้อย” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

2.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบฝึกหัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบฝึกหัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 5 ข้อ แต่ละ

ข้อประกอบด้วย 3 ตัวเลือก ซึ่งมีคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว ให้นักเรียนเลือกตอบโดยกากบาทเพียง 1 ข้อลงในกระดาษแบบฝึกหัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

2.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบฝึกหัด

2.4 เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบฝึกหัดนักเรียนให้ครบทุกคน

3. ครูสนทนากับนักเรียนถึงกิจกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงการเป็นผู้ตรงต่อเวลา เช่น การตื่นนอนแต่เช้า การมาโรงเรียนก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติ การทำการบ้านมาส่งตามเวลา การไม่เถลไถลกลับบ้านตรงเวลา เป็นต้น โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสนทนา เปิดโอกาสให้นักเรียนตอบประมาณ 2-3 คน โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาทำความรู้จักกับความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลาอย่างจริงจัง จากนั้นครูนำเหตุการณ์สมมุติเรื่อง “หนูน้อย” ที่เตรียมมาแล้วให้นักเรียนฟัง (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

2. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 5-6 คน โดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่มตามเลขประจำตัว เช่น เลขประจำตัวหรือเลขที่ในห้องเรียนลำดับที่ 1-5 อยู่กลุ่มเดียวกัน 6-10 อยู่กลุ่มเดียวกัน เป็นต้น เพื่อร่วมอภิปรายและกรอกสรุปในคำถามชวนคิดท้ายใบงานเรื่อง ใบงานเรื่อง “หนูน้อย” ที่มีช่องว่างเว้นไว้ในหัวข้อที่ตนเองได้รับ ครูกำหนดเวลาให้นักเรียนอภิปรายในกลุ่มประมาณ 5 นาที (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที) ดังต่อไปนี้

2.1 นิทานเรื่องนี้ให้แง่คิดอะไรแก่นักเรียนบ้าง

2.2 นักเรียนควรทำอย่างหนูน้อยหรือไม่ เพราะอะไร

2.3 นักเรียนคิดว่าการที่หนูน้อยเป็นคนตรงต่อเวลาส่งผลดีต่อตัวหนูน้อยอย่างไร

บ้าง

2.4 จงยกตัวอย่างเพื่อนในชั้นเรียนที่แสดงถึงการเป็นบุคคลที่ตรงต่อเวลา และบอกพฤติกรรมตรงต่อเวลาของเพื่อนผู้นั้นอย่างชัดเจน

ขั้นสรุป

1. หลังจากที่นักเรียนอภิปรายในกลุ่มและเขียนใบงานเสร็จแล้ว ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานให้เพื่อนฟัง โดยครูและนักเรียนช่วยกันสรุปผลการอภิปรายในแต่ละหัวข้อ (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

2. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปสาระสำคัญจากนิทานที่ได้ฟังร่วมกัน ว่านักเรียนได้รับประโยชน์อะไรจากการฟังนิทานบ้าง สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร และหาข้อตกลงร่วมกันว่านักเรียนทั้งชั้นจะเป็นคนตรงต่อเวลาในเรื่องใดบ้าง (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)

3. ครูนัดแนะนักเรียนอีกครั้งถึงวันเวลาที่มาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “หนูน้อย” เพื่อสรุปความเข้าใจของนักเรียนจากการทำกิจกรรมในวันนี้ (โดยมีลักษณะและวิธีการดำเนินการเหมือนในขั้นนำ ข้อ 2 และใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 นาที)
2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบป่วนการจัดกิจกรรม เป็นต้น)
3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำแบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “หนูน้อย” ไปตรวจให้คะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. ใบงานเรื่อง “หนูน้อย”
2. แบบฝึกหัดก่อนและหลังกิจกรรมเรื่อง “หนูน้อย”

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังการทำกิจกรรม
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

ใบงานเรื่อง “หนูน้อย”

หนูน้อย เป็นเด็กขยัน หนูน้อยตื่นแต่เช้าทุกวัน ไม่ต้องให้คุณแม่คอยปลุก ก่อนอาบน้ำมาโรงเรียน หนูน้อยจะช่วย แม่และยายเปิดร้านเตรียมขายของก่อนทุกวัน เสร็จแล้วจึงจะอาบน้ำมาโรงเรียน ถึงแม้หนูน้อยจะมีภาระต้องช่วยทางบ้านตอนช่วงเช้า แต่หนูน้อยไม่เคยมาโรงเรียนสายเลย เมื่อถึงเวลาเรียน หนูน้อย จะตั้งใจฟังที่คุณครูสอน เวลาคุณครูมอบหมายงานอะไรมาให้ทำ หนูน้อยจะรีบทำให้เสร็จบางครั้งเสร็จก่อนถึงกำหนดที่คุณครูสั่งให้ส่ง ไม่ว่าคุณครูจะมอบหมายงานอะไรมาให้ หนูน้อยจะทำเสร็จและส่งตามกำหนดทุกครั้ง จนได้รับคำชมจากคุณครูเสมอ หนูน้อยเป็นเด็กเรียนดี ขยันอ่านหนังสือ หลังเลิกเรียนหนูน้อยจะกลับบ้านทันที ไม่เคยแะเงลไถลที่ไหน เมื่อกลับถึงบ้านหลังจากทำการบ้านเสร็จแล้ว หนูน้อยจะมาช่วยแม่และยาย ขายของ ระหว่างนั้น หนูน้อยก็จะเอาหนังสือมานั่งอ่านไปด้วย หนูน้อยสามารถบริหารจัดการเวลาที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้มากกว่าเด็กในวัยเดียวกันเป็นจำนวนมาก การที่หนูน้อย เป็นคนขยันเรียนและช่วยงานบ้าน ส่งผลให้หนูน้อยเป็นที่รักของทุกคนในบ้าน ด้วยความที่หนูน้อยเป็นคนขยันและตั้งใจเรียน คุณครูจึงเมตตา ทำให้หนูน้อยได้รับทุนการศึกษา และได้รับใบประกาศเป็นนักเรียนดีเด่นจากทางโรงเรียน นั่นเป็นผลมาจากการที่หนูน้อยเป็นคนที่ระเบียบวินัยในด้านการตรงต่อเวลาเมื่อได้รับมอบหมายงานอะไรมา จะทำให้เสร็จตามกำหนดเวลาเสมอ

คำถามชวนคิด?

1. นิทานเรื่องนี้ให้แง่คิดอะไรแก่นักเรียนบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. นักเรียนควรทำอย่างหนูน้อยหรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนคิดว่าคนที่หุน้อยเป็นคนตรงต่อเวลาส่งผลดีต่อตัวหุน้อยอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

4. จงยกตัวอย่างเพื่อนในชั้นเรียนที่แสดงถึงการเป็นบุคคลที่ตรงต่อเวลา และบอกพฤติกรรมตรงต่อเวลาของเพื่อนผู้นั้นอย่างชัดเจน

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพประกอบ “เรื่อง หนูน้อย”

แบบฝึกหัด ก่อนและหลังกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
(กิจกรรม หนูน้อย)

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....(ก่อน/หลัง)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. คุณครูให้นักเรียนทุกคนส่งการบ้านก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติ แต่ อุดม ยังทำการบ้านไม่เสร็จ เมื่อคุณครูถาม อุดม ตอบว่า ยังทำการบ้านไม่เสร็จ นักเรียนคิดว่า อุดม ขาดความรับผิดชอบด้านใด
 - ก. ขาดความรับผิดชอบด้านการความซื่อสัตย์
 - ข. ขาดความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลา
 - ค. ขาดความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายาม
2. จากข้อ 1 ถ้าเป็นนักเรียน จะทำอย่างไร
 - ก. ทำการบ้านมาให้เสร็จ และส่งตามเวลาที่คุณครูกำหนด
 - ข. บอกคุณครูว่ายังไม่เสร็จขอส่งตอนท้ายชั่วโมงเรียน
 - ค. รีบมาโรงเรียนแต่เช้าเพื่อลอกการบ้านเพื่อน จะได้ส่งคุณครูทันตามกำหนด
3. ข้อต่อไปนี้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลา
 - ก. แก้วและขวัญนัดกันจะไปช่วยกันรดน้ำต้นไม้ที่สวนผักในโรงเรียนแต่แก้วไม่มา
 - ข. เก่ง กับ นก ตื่นแต่เช้าทุกวัน เพื่อมาให้ทันเข้าแถวเคารพธงชาติ
 - ค. เวช ทำการบ้านไม่เสร็จ จึงมาแต่เช้าเพื่อลอกการบ้านเพื่อน
4. คุณครูให้นักเรียนทำงานประดิษฐ์ จากของเหลือใช้มาส่ง แต่ ขวัญ และ แก้ว ทำไม่เสร็จจึงไม่มีงานประดิษฐ์มาส่งคุณครู นักเรียนคิดว่า ขวัญและแก้ว ขาดความรับผิดชอบด้านใด
 - ก. ขาดความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลา
 - ข. ขาดความรับผิดชอบด้านการความซื่อสัตย์
 - ค. ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง
5. นักเรียนคิดว่า ข้อใด มีความรับผิดชอบด้านการตรงต่อเวลา
 - ก. เมื่อมีกิจกรรมในห้องเรียน นก จะทำเสร็จและส่งตามกำหนดทุกครั้ง
 - ข. ตอนเช้าก่อนเข้าเรียน เดช จะนำการบ้านไปส่งที่โต๊ะคุณครูทุกเช้า
 - ค. ถูกทุกข้อ

เฉลย

1.ข 2.ก 3.ข 4.ก 5.ค

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6

กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระ กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
เรื่อง ปัจฉินิเทศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เวลา 1 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้

สรุปภาพรวมของกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้ทบทวนความรู้ทั้งหมดที่ได้จากร่วมทำกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
2. เพื่อให้นักเรียนมั่นใจว่าตนเองเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบและสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน
3. เพื่อให้นักเรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม
4. เพื่อให้นักเรียนทำแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบหลังเข้าร่วมกิจกรรม

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบ ถือเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมรูปแบบหนึ่งของมนุษย์ที่มีความสำคัญในการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้นการปลูกฝังและพัฒนาความรับผิดชอบของมนุษย์ควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะเด็กนักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 6 – 9 ปี ซึ่งถือเป็นช่วงวัยพัฒนาการที่มีความสำคัญในการที่จะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมความรับผิดชอบของเด็ก โดยในด้านความรับผิดชอบที่ควรพัฒนาให้แก่เด็กในวัยนี้ เพื่อให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต ได้แก่ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ความเพียรพยายาม และความตรงต่อเวลา การที่ครูเสริมพลังและเสริมแรงทางบวกให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะแสดงพฤติกรรมอันพึงประสงค์ จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งต่อเด็ก ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเหล่านี้ติดตัวไปได้อย่างสม่ำเสมอในวิถีชีวิตประจำวันหลังจากที่กิจกรรมดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว

เทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

การร่วมอภิปราย / กิจกรรมกลุ่ม

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูกล่าวทักทายนักเรียน ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ เช่น ถามถึงการเรียนและบรรยากาศในวันนั้น (โดยใช้เวลาประมาณ 2 นาที)

2. ครูสนทนากับนักเรียนถึงภาพรวมการทำกิจกรรมทั้ง 5 ครั้งที่ผ่านมา ในด้านความรู้ทั้งหมดที่ได้จากการร่วมทำกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 และนักเรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเป็นรายบุคคล โดยสุ่มเลือกจากนักเรียนที่ยกมืออยากตอบ ประมาณ 5 คน (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

ขั้นตอนการ

1. ครูเกริ่นให้นักเรียนทราบว่าในขั้นตอนนี้จะนำนักเรียนมาสู่กิจกรรมสรุป โดยจะเป็นการแจกสมุดกับคนเก่งทุกคน ที่ร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี จากนั้นครูแจกสมุดเล่มเล็กให้นักเรียนคนละ 1 เล่ม และเขียนชื่อตนเองลงบนหน้าปกของสมุด (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

2. ครูอธิบายว่าให้นักเรียนเขียนถึงพฤติกรรมความรับผิดชอบของตนเอง เช่น ส่งการบ้านตรงเวลา ทำเวรทุกครั้ง ไม่เคยมาโรงเรียนสาย เป็นต้น จากนั้นส่งสมุดให้เพื่อนเขียนต่อถึงพฤติกรรมความรับผิดชอบของเจ้าของสมุด และเมื่อเพื่อนเขียนเสร็จแล้ว ให้เก็บสมุดเล่มนั้นไว้เป็นที่ระลึก เพื่อเป็นการชื่นชมตนเองในการเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบทั้งในมุมมองของตนเอง และในมุมมองของเพื่อนๆ พร้อมทั้งรักษาคุณลักษณะที่ดีเช่นนี้ให้ติดตัวตลอดไป (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

3. ครูให้เวลานักเรียนเขียนถึงพฤติกรรมความรับผิดชอบของตัวเองและเพื่อนในสมุด (โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

4. ครูชักชวนนักเรียนมาทำ “แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1” เพื่อที่จะได้รู้ว่านักเรียนแต่ละคนมีความรับผิดชอบมากน้อยแค่ไหนในการดำเนินชีวิตประจำวัน (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 15 นาที)

4.1 ครูนำ “แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

4.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบวัด โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบวัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย มีจำนวนทั้งสิ้น 40 ข้อ โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ด้านละ 10 ข้อ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นคำถามแบบประเมินค่า มีคำตอบเป็นทางเลือก 5 ระดับ ซึ่งไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด แต่ให้นักเรียนเลือกในช่องที่สอดคล้องกับพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยกากบาทเพียง 1 ช่องเดียวในแบบวัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

4.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบวัด

4.4 เมื่อนักเรียนทำแบบวัดครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบวัดนักเรียนให้ครบทุก

คน

ขั้นสรุป

1. ครูกล่าวปิดกิจกรรมอย่างเป็นทางการ (โดยใช้เวลาประมาณ 3 นาที)
2. ครูให้การเสริมแรงทางบวกแก่นักเรียน ว่าความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่พัฒนาได้ และนักเรียนทุกคนสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ถึงแม้จะจบกิจกรรมไปแล้วก็ตาม (โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที)

ขั้นประเมินผล

1. ครูชักชวนนักเรียนมาครูให้นักเรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม (โดยใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 10 นาที) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 ครูนำ “แบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม ” ที่เตรียมมาแจกให้นักเรียนทุกคน คนละ 1 แผ่น โดยครูควรเตรียมมาให้พอดีกับจำนวนนักเรียน

1.2 ครูอธิบายถึงวิธีการทำแบบประเมิน โดยให้นักเรียนเขียนชื่อ-สกุล ของตนเองให้ชัดเจนลงในหัวแบบฝึกหัด ส่วนการทำแบบวัดมีลักษณะเป็นแบบปรนัย มีจำนวนทั้งสิ้น 5 ข้อ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นคำถามแบบประเมินค่า มีคำตอบเป็นทางเลือก 5 ระดับ ซึ่งไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด แต่ให้นักเรียนเลือกในช่องที่สอดคล้องกับความพึงพอใจต่อกิจกรรมทั้ง 5 ครั้งที่ผ่านมานักเรียน โดยกาบาทเพียง 1 ช่องเดียวในแบบวัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สงสัยยกมือถาม

1.3 ครูให้เวลานักเรียนทำแบบประเมิน

1.4 เมื่อนักเรียนทำแบบประเมินครบทุกคนแล้ว ให้ครูเก็บแบบประเมินนักเรียนให้ครบทุกคน

2. ครูสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการสนทนาตอบคำถามของนักเรียน (ครูต้องทำตลอดการจัดกิจกรรม โดยอาจมีใบรายชื่อของนักเรียนทั้งห้อง และบันทึกพฤติกรรมนักเรียนบางคนที่มีลักษณะพิเศษไว้ เพื่อเป็นการเตือนความจำและจะได้ให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมครั้งหน้า เช่น นักเรียนที่ไม่ตอบคำถามเลย หรือนักเรียนที่ชอบป่วนการจัดกิจกรรม เป็นต้น)

3. หลังจากจบกิจกรรมครูนำ แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 และ แบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม ไปตรวจให้คะแนน และนำไปรวมคะแนน โดยทำเป็นตารางคะแนนเก็บไว้ตามรายชื่อนักเรียน จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลก่อนและหลังทั้งหมด เพื่อประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประสิทธิภาพของกลุ่มพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

สื่อการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่ใช้

1. สมุดเล่มเล็ก (อาจประดิษฐ์ขึ้นเอง โดยใช้กระดาษ A4 แบ่งเป็น 4 ส่วน และเข้าเล่มเย็บปกด้วยกระดาษแข็งให้สวยงาม)
2. แบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม
3. แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบหลังเข้าร่วมกิจกรรม

การประเมินผล

1. ผลจากที่นักเรียนได้ทำแบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม
2. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1
3. ครูต้องสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมความตั้งใจและใส่ใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการสนทนาโต้ตอบคำถามของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

บันทึกผลหลังการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน
(.....)

แบบประเมินความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม

ชื่อ- นามสกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่นักเรียน
คิดว่าถูกต้องที่สุด

ข้อ ที่	ประเด็นการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1.	หลังทำกิจกรรมนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบมากขึ้น					
2.	เนื้อหาในกิจกรรมเหมาะสมกับการพัฒนาความรับผิดชอบ					
3.	ข้อความในใบความรู้ ใบงาน แบบฝึกหัด อ่านง่าย คำสั่งชัดเจนและเข้าใจง่าย					
4	สื่อ และกิจกรรมต่างๆมีความน่าสนใจ มีความหลากหลาย					
5	เวลาที่ใช้ เหมาะสมกับกิจกรรมและเนื้อหา					

ภาคผนวก ค
แบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

แบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบที่คิดว่าตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุด เพียงช่องเดียว ให้นักเรียนตอบคำถามทุกข้อ

ข้อ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บางครั้ง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
การทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ						
1	ข้าพเจ้าทำงานที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่มจนสำเร็จ					
2	ข้าพเจ้าทำงานที่คุณครูสั่งด้วยตัวเองทุกครั้ง					
3	ข้าพเจ้าช่วยพ่อแม่ทำความสะอาดบ้านทุกครั้งที่ท่านบอกให้ทำ					
4	ข้าพเจ้าจะทำการบ้านให้เสร็จก่อนทุกครั้งก่อนที่ข้าพเจ้าจะออกไปเล่นกับเพื่อนๆ					
5	ข้าพเจ้าจะทำงานให้เสร็จโดยไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง					
6	ข้าพเจ้าจะดูโทรทัศน์หลังจากที่ทำการบ้านเสร็จแล้ว					
7	เมื่อพ่อแม่ให้ไปซื้อของ ข้าพเจ้าจะรีบไปซื้อก่อนทุกครั้งแล้วจึงกลับมาเล่นกับเพื่อนๆ					
8	เมื่อได้รับมอบหมายงานจากคุณครู ถ้าเป็นงานที่ยากข้าพเจ้าจะให้พ่อและแม่ช่วยทำ					
9	เมื่อพ่อแม่ให้ไปซื้อของข้าพเจ้าจะใช้ให้น้องไปแทน					
10	ข้าพเจ้าอยู่ช่วยเพื่อนทำงานกลุ่มจนเสร็จทุกครั้ง					

ข้อ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บางครั้ง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
การยัดมันในกฎเกณฑ์						
1	เมื่ออ่านหนังสือเรียบร้อยแล้วข้าพเจ้านำหนังสือเก็บไว้ที่เดิมทุกครั้ง					
2	ข้าพเจ้าทิ้งขยะลงในถังขยะทุกครั้ง					
3	เมื่อคุณครูตักเตือนข้าพเจ้ายอมรับฟังและนำไปปฏิบัติตาม					
4	เมื่อข้าพเจ้าทำห้องเรียนสกปรกข้าพเจ้าจะทำความสะอาดห้องเรียนทุกครั้ง					
5	เมื่อเข้าห้องสมุด ข้าพเจ้าไม่ส่งเสียงดัง					
6	ข้าพเจ้าฉีกหนังสือในห้องสมุดถ้าเป็นส่วนที่สนุกและอยากเก็บเอาไว้					
7	เมื่อข้าพเจ้าถูกลงโทษที่ข้าพเจ้าเก็บโต๊ะและเก้าอี้ทุกครั้ง					
8	ข้าพเจ้าปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด					
9	ข้าพเจ้าไม่เคยแอบนำขนมเข้ามารับประทานในห้องเรียน					
10	ข้าพเจ้ามักจะชวนเพื่อนคุยระหว่างที่คุณครูกำลังสอน					
ความเพียรพยายาม						
1	ข้าพเจ้าช่วยเหลืองานบ้านที่ได้รับมอบหมายทุกครั้ง ถึงแม้การบ้านจะเยอะ					
2	ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มทุกครั้งถึงแม้ว่างานกลุ่มนั้นจะยากเพียงใด					
3	เมื่อไม่เข้าใจในบทเรียนข้าพเจ้าจะขอให้คุณครูอธิบายให้ฟังอีกครั้ง					

ข้อ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บางครั้ง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
4	ถึงแม้การบ้านจะยากเพียงใดข้าพเจ้าก็จะทำเองโดยไม่คิดที่จะลอกเพื่อน					
5	ข้าพเจ้าให้กำลังใจตัวเองเวลาที่มีการบ้านที่เยอะและยาก					
6	ข้าพเจ้าทำงานที่ได้รับมอบหมายจนเสร็จทุกครั้งถึงแม้งานจะยากเพียงใดก็ตาม					
7	เมื่อได้รับมอบหมายงานที่ยากข้าพเจ้าจะขอให้คนอื่นช่วยทำเสมอ					
8	ข้าพเจ้าตั้งใจทำการบ้านที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ					
9	ข้าพเจ้าจะพยายามทำการบ้านเองทุกครั้ง					
10	ข้าพเจ้ายอมรับผิดชอบเวลาทำผิดพลาด และปรับปรุงตัวเองใหม่					
การตรงต่อเวลา						
1	ข้าพเจ้าทำการบ้านเสร็จตามกำหนดเวลา					
2	ข้าพเจ้าเข้าห้องเรียนตรงเวลาทุกครั้ง					
3	มีบ้างที่ข้าพเจ้ามาโรงเรียนสาย					
4	เมื่อมีกิจกรรมในห้องข้าพเจ้าจะทำเสร็จทันกำหนดเวลาเสมอ					
5	ข้าพเจ้าตื่นนอนแต่เช้าทุกวันเพื่อเตรียมตัวไปโรงเรียน					
6	ข้าพเจ้าส่งงานเมื่อพ้นกำหนดเวลาที่คุณครูให้ส่ง					
7	เมื่อคุณครูให้ทำงานให้เสร็จในชั่วโมงเรียนข้าพเจ้ามักจะทำเสร็จไม่ทัน					

ข้อ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บางครั้ง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
8	ถ้าครูสั่งให้ส่งการบ้านในตอนเช้าข้าพเจ้าก็จะส่งการบ้านตามที่คุณครูกำหนดเสมอ					
9	เมื่อโรงเรียนเลิกข้าพเจ้าจะรีบกลับบ้านโดยไม่ได้แวะเที่ยวเล่นที่ไหน					
10	ข้าพเจ้าดูแลตนเองได้ดี โดยที่พ่อแม่ไม่ต้องคอยกังวล					

แบบสอบถามเกี่ยวกับความรับผิดชอบของเด็กนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 สำหรับครู

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าคุณลักษณะที่ท่านคิดว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 หรือไม่อย่างไร โปรดอธิบาย

☐ ใช่ ความรับผิดชอบของเด็กนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

_____ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

_____ ความละเอียดรอบคอบ

_____ การยึดมั่นในกฎเกณฑ์

_____ ความเพียรพยายาม

_____ ความขยันหมั่นเพียร

_____ ความตรงต่อเวลา

_____ ความอดทน

_____ การยอมรับผลการกระทำของตนเอง

_____ การฟังตนเอง

_____ ความเชื่อมั่นในตนเอง

☐ ไม่ใช่ ความรับผิดชอบของเด็กนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ควรมีดังนี้

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง

คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตาราง 17 ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้น
ที่ 1 จากคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

แบบวัดความรับผิดชอบ ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1	ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1. ด้านการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	1	+1	+1	0	2	.67
	2	+1	0	+1	2	.67
	3	+1	+1	+1	3	1
	4	+1	+1	0	2	.67
	5	0	+1	+1	2	.67
	6	+1	+1	+1	3	1
	7	+1	+1	+1	3	1
	8	+1	+1	+1	3	1
	9	+1	+1	+1	3	1
	10	+1	+1	+1	3	1
	11	+1	+1	+1	3	1
	12	+1	+1	+1	3	1
	13	+1	+1	+1	3	1
	14	+1	0	+1	2	.67
	15	0	+1	0	1	.33
2. ด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์	1	+1	+1	+1	3	1
	2	+1	+1	+1	3	1
	3	+1	+1	+1	3	1
	4	0	+1	+1	2	.67
	5	+1	0	+1	2	.67
	6	+1	+1	+1	3	1
	7	+1	+1	+1	3	1
	8	+1	+1	+1	3	1
	9	+1	+1	+1	3	1
	10	+1	+1	+1	3	1

ตาราง 17 (ต่อ)

แบบวัดความรับผิดชอบ ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1	ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
	11	0	0	+1	1	.33
	12	+1	+1	+1	3	1
	13	+1	+1	+1	3	1
	14	+1	+1	+1	3	1
	15	0	+1	+1	2	.67
3. ด้านความตรงต่อเวลา	1	+1	+1	+1	3	1
	2	+1	+1	+1	3	1
	3	+1	+1	+1	3	1
	4	+1	+1	+1	3	1
	5	+1	+1	+1	3	1
	6	+1	+1	+1	3	1
	7	+1	+1	+1	3	1
	8	+1	+1	+1	3	1
	9	+1	+1	+1	3	1
	10	+1	+1	+1	3	1
	11	+1	0	+1	2	.67
	12	+1	+1	+1	3	1
	13	+1	+1	+1	3	1
	14	+1	+1	+1	3	1
	15	+1	+1	+1	3	1
4. ด้านความเพียรพยายาม	1	+1	+1	+1	3	1
	2	+1	+1	+1	3	1
	3	+1	+1	+1	3	1
	4	+1	+1	+1	3	1
	5	+1	+1	+1	3	1
	6	+1	+1	+1	3	1

ตาราง 17 (ต่อ)

แบบวัดความรับผิดชอบ ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1	ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
	7	+1	+1	0	2	.67
	8	+1	+1	+1	3	1
	9	+1	+1	+1	3	1
	10	+1	+1	+1	3	1
	11	+1	+1	+1	3	1
	12	+1	+1	+1	3	1
	13	+1	+1	0	2	.67
	14	+1	+1	+1	3	1
	15	+1	+1	+1	3	1

ตาราง 18 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียน
ช่วงชั้นที่ 1

ข้อ ที่	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแต่ละองค์ประกอบของความรับผิดชอบ (r)							
	การทำ ตามหน้าที่ ที่ได้รับ มอบหมาย	หมายเหตุ	การยึดมั่น ใน กฎเกณฑ์	หมายเหตุ	ความ เพียร พยายาม	หมายเหตุ	ความตรง ต่อเวลา	หมายเหตุ
1	.40	ใช้ไม่ได้	.72	ใช้ได้	.62	ใช้ได้	.61	ใช้ได้
2	.55	ใช้ไม่ได้	.71	ใช้ได้	.61	ใช้ได้	.56	ใช้ไม่ได้
3	.46	ใช้ไม่ได้	.65	ใช้ได้	.51	ใช้ไม่ได้	.65	ใช้ได้
4	.62	ใช้ได้	.35	ใช้ไม่ได้	.60	ใช้ได้	.48	ใช้ไม่ได้
5	.44	ใช้ไม่ได้	.55	ใช้ไม่ได้	.58	ใช้ได้	.57	ใช้ได้
6	.62	ใช้ได้	.70	ใช้ได้	.60	ใช้ได้	.60	ใช้ได้
7	.61	ใช้ได้	.59	ใช้ไม่ได้	.57	ใช้ได้	.61	ใช้ได้
8	.68	ใช้ได้	.73	ใช้ได้	.63	ใช้ได้	.55	ใช้ไม่ได้
9	.53	ใช้ไม่ได้	.63	ใช้ได้	.64	ใช้ได้	.59	ใช้ได้
10	.64	ใช้ได้	.69	ใช้ได้	.68	ใช้ได้	.60	ใช้ได้
11	.63	ใช้ได้	.71	ใช้ได้	.35	ใช้ไม่ได้	.68	ใช้ได้
12	.60	ใช้ได้	.64	ใช้ได้	.47	ใช้ไม่ได้	.63	ใช้ได้
13	.66	ใช้ได้	.65	ใช้ได้	.41	ใช้ไม่ได้	.63	ใช้ได้
14	.61	ใช้ได้	.60	ใช้ไม่ได้	.56	ใช้ได้	.49	ใช้ไม่ได้
15	.64	ใช้ได้	.60	ใช้ไม่ได้	.42	ใช้ไม่ได้	.31	ใช้ไม่ได้

ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97

ภาคผนวก จ

คะแนนจากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลัง
พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

ตาราง 19 เปรียบเทียบคะแนนความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้น
ที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	2.00	2.00	0.00	0.00
2	2.00	2.00	0.00	0.00
3	2.00	4.00	2.00	4.00
4	3.00	3.00	0.00	0.00
5	2.00	2.00	0.00	0.00
6	3.00	3.00	0.00	0.00
7	4.00	4.00	0.00	0.00
8	4.00	4.00	0.00	0.00
9	4.00	4.00	0.00	0.00
10	4.00	4.00	0.00	0.00
11	3.00	4.00	1.00	1.00
12	3.00	3.00	0.00	0.00
13	1.00	3.00	2.00	4.00
14	3.00	3.00	0.00	0.00
15	3.00	3.00	0.00	0.00
16	1.00	1.00	0.00	0.00
17	4.00	4.00	0.00	0.00
18	3.00	3.00	0.00	0.00
19	1.00	4.00	3.00	9.00
20	1.00	4.00	3.00	9.00
21	3.00	3.00	0.00	0.00
22	2.00	4.00	2.00	4.00
23	1.00	2.00	1.00	1.00
24	2.00	2.00	0.00	0.00
25	2.00	2.00	0.00	0.00
26	4.00	4.00	0.00	0.00
27	2.00	2.00	0.00	0.00

ตาราง 19 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
28	2.00	2.00	0.00	0.00
29	1.00	4.00	3.00	9.00
30	3.00	3.00	0.00	0.00
31	4.00	4.00	0.00	0.00
32	1.00	5.00	4.00	16.00
33	1.00	5.00	4.00	16.00
34	2.00	3.00	1.00	1.00
35	1.00	1.00	0.00	0.00
36	3.00	3.00	0.00	0.00
37	2.00	2.00	0.00	0.00
38	2.00	2.00	0.00	0.00
39	2.00	2.00	0.00	0.00
40	3.00	3.00	0.00	0.00
41	2.00	2.00	0.00	0.00
รวม	98.00	124.00	26.00	74.00
$\bar{X}$	2.39	3.02		
S.D.	1.02	1.01		

ตาราง 20 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความ รับผิดชอบ
ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	2.00	2.00	0.00	0.00
2	1.00	3.00	2.00	4.00
3	2.00	2.00	0.00	0.00
4	1.00	3.00	2.00	4.00
5	3.00	3.00	0.00	0.00
6	3.00	3.00	0.00	0.00
7	1.00	2.00	1.00	1.00
8	1.00	4.00	3.00	9.00
9	3.00	4.00	1.00	1.00
10	1.00	4.00	3.00	9.00
11	3.00	4.00	1.00	1.00
12	2.00	4.00	2.00	4.00
13	4.00	4.00	0.00	0.00
14	2.00	4.00	2.00	4.00
15	2.00	4.00	2.00	4.00
16	2.00	4.00	2.00	4.00
17	2.00	4.00	2.00	4.00
18	2.00	4.00	2.00	4.00
19	2.00	4.00	2.00	4.00
20	3.00	3.00	0.00	0.00
21	2.00	5.00	3.00	9.00
22	2.00	4.00	2.00	4.00
23	2.00	5.00	3.00	9.00
24	1.00	2.00	1.00	1.00
25	2.00	4.00	2.00	4.00
26	2.00	5.00	3.00	9.00
27	4.00	4.00	0.00	0.00

ตาราง 20 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
28	2.00	5.00	3.00	9.00
29	1.00	4.00	3.00	9.00
30	2.00	5.00	3.00	9.00
31	3.00	5.00	2.00	4.00
32	1.00	2.00	1.00	1.00
33	3.00	4.00	1.00	1.00
34	2.00	3.00	1.00	1.00
35	3.00	3.00	0.00	0.00
36	3.00	3.00	0.00	0.00
37	5.00	4.00	-1.00	1.00
38	3.00	4.00	1.00	1.00
39	3.00	4.00	1.00	1.00
40	1.00	2.00	1.00	1.00
41	3.00	4.00	1.00	1.00
รวม	92.00	150.00	58.00	132.00
$\bar{X}$	2.24	3.66		
S.D.	0.94	0.91		

ตาราง 21 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของ
นักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	1.00	4.00	3.00	9.00
2	2.00	4.00	2.00	4.00
3	1.00	4.00	3.00	9.00
4	2.00	2.00	0.00	0.00
5	3.00	4.00	1.00	1.00
6	3.00	5.00	2.00	4.00
7	3.00	5.00	2.00	4.00
8	1.00	4.00	3.00	9.00
9	3.00	4.00	1.00	1.00
10	2.00	4.00	2.00	4.00
11	4.00	4.00	0.00	0.00
12	3.00	3.00	0.00	0.00
13	1.00	4.00	3.00	9.00
14	4.00	4.00	0.00	0.00
15	2.00	4.00	2.00	4.00
16	4.00	4.00	0.00	0.00
17	1.00	4.00	3.00	9.00
18	2.00	4.00	2.00	4.00
19	2.00	3.00	1.00	1.00
20	2.00	2.00	0.00	0.00
21	3.00	3.00	0.00	0.00
22	2.00	2.00	0.00	0.00
23	3.00	3.00	0.00	0.00
24	1.00	3.00	2.00	4.00
25	2.00	1.00	-1.00	1.00
26	0.00	0.00	0.00	0.00
27	1.00	1.00	0.00	0.00

ตาราง 21 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
28	2.00	2.00	0.00	0.00
29	2.00	2.00	0.00	0.00
30	1.00	1.00	0.00	0.00
31	3.00	2.00	-1.00	1.00
32	1.00	1.00	0.00	0.00
33	1.00	1.00	0.00	0.00
34	1.00	1.00	0.00	0.00
35	1.00	1.00	0.00	0.00
36	0.00	0.00	0.00	0.00
37	1.00	1.00	0.00	0.00
38	1.00	1.00	0.00	0.00
39	1.00	1.00	0.00	0.00
40	1.00	1.00	0.00	0.00
41	1.00	1.00	0.00	0.00
รวม	75.00	105.00	30.00	78.00
$\bar{X}$	1.83	2.56		
S.D.	1.05	1.47		

ตาราง 22 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายามของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของ
นักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	2.00	3.00	1.00	1.00
2	3.00	3.00	0.00	0.00
3	1.00	2.00	1.00	1.00
4	3.00	3.00	0.00	0.00
5	2.00	2.00	0.00	0.00
6	3.00	3.00	0.00	0.00
7	1.00	4.00	3.00	9.00
8	4.00	4.00	0.00	0.00
9	2.00	2.00	0.00	0.00
10	3.00	3.00	0.00	0.00
11	3.00	3.00	0.00	0.00
12	1.00	2.00	1.00	1.00
13	3.00	3.00	0.00	0.00
14	2.00	2.00	0.00	0.00
15	1.00	4.00	3.00	9.00
16	3.00	3.00	0.00	0.00
17	1.00	1.00	0.00	0.00
18	2.00	4.00	2.00	4.00
19	3.00	3.00	0.00	0.00
20	1.00	4.00	3.00	9.00
21	2.00	3.00	1.00	1.00
22	2.00	3.00	1.00	1.00
23	3.00	4.00	1.00	1.00
24	2.00	2.00	0.00	0.00
25	1.00	1.00	0.00	0.00
26	2.00	4.00	2.00	4.00
27	4.00	4.00	0.00	0.00

ตาราง 22 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
28	1.00	3.00	2.00	4.00
29	3.00	5.00	2.00	4.00
30	3.00	3.00	0.00	0.00
31	5.00	5.00	0.00	0.00
32	2.00	2.00	0.00	0.00
33	4.00	4.00	0.00	0.00
34	1.00	1.00	0.00	0.00
35	1.00	2.00	1.00	1.00
36	3.00	4.00	1.00	1.00
37	3.00	4.00	1.00	1.00
38	3.00	4.00	1.00	1.00
39	2.00	4.00	2.00	4.00
40	1.00	1.00	0.00	0.00
41	3.00	4.00	1.00	1.00
รวม	95.00	125.00	30.00	58.00
$\bar{X}$	2.32	3.05		
S.D.	1.04	1.07		

ตาราง 23 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	1.00	3.00	2.00	4.00
2	2.00	3.00	1.00	1.00
3	4.00	4.00	0.00	0.00
4	4.00	4.00	0.00	0.00
5	4.00	4.00	0.00	0.00
6	1.00	4.00	3.00	9.00
7	4.00	4.00	0.00	0.00
8	3.00	3.00	0.00	0.00
9	1.00	1.00	0.00	0.00
10	4.00	4.00	0.00	0.00
11	1.00	1.00	0.00	0.00
12	2.00	2.00	0.00	0.00
13	3.00	3.00	0.00	0.00
14	2.00	4.00	2.00	4.00
15	3.00	3.00	0.00	0.00
16	3.00	3.00	0.00	0.00
17	3.00	3.00	0.00	0.00
18	4.00	4.00	0.00	0.00
19	1.00	3.00	2.00	4.00
20	3.00	3.00	0.00	0.00
21	3.00	3.00	0.00	0.00
22	3.00	3.00	0.00	0.00
23	3.00	3.00	0.00	0.00
24	3.00	3.00	0.00	0.00
25	1.00	4.00	3.00	9.00
26	3.00	4.00	1.00	1.00
27	4.00	4.00	0.00	0.00
28	5.00	5.00	0.00	0.00

ตาราง 23 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
29	3.00	3.00	0.00	0.00
30	1.00	4.00	3.00	9.00
31	1.00	4.00	3.00	9.00
32	3.00	3.00	0.00	0.00
33	1.00	1.00	0.00	0.00
34	5.00	5.00	0.00	0.00
35	3.00	4.00	1.00	1.00
36	1.00	1.00	0.00	0.00
37	1.00	1.00	0.00	0.00
38	3.00	3.00	0.00	0.00
39	4.00	4.00	0.00	0.00
40	3.00	3.00	0.00	0.00
41	1.00	1.00	0.00	0.00
รวม	108.00	129.00	21.00	51.00
$\bar{X}$	2.63	3.15		
S.D.	1.24	1.09		

ตาราง 24 เปรียบเทียบคะแนนความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	1.00	2.00	1.00	1.00
2	1.00	2.00	1.00	1.00
3	2.00	3.00	1.00	1.00
4	2.00	3.00	1.00	1.00
5	1.00	3.00	2.00	4.00
6	2.00	3.00	1.00	1.00
7	1.00	2.00	1.00	1.00
8	2.00	3.00	1.00	1.00
9	2.00	3.00	1.00	1.00
10	1.00	2.00	1.00	1.00
11	1.00	2.00	1.00	1.00
12	1.00	2.00	1.00	1.00
13	3.00	4.00	1.00	1.00
14	1.00	2.00	1.00	1.00
15	1.00	2.00	1.00	1.00
16	2.00	3.00	1.00	1.00
17	2.00	3.00	1.00	1.00
18	2.00	3.00	1.00	1.00
19	2.00	3.00	1.00	1.00
20	3.00	4.00	1.00	1.00
21	2.00	3.00	1.00	1.00
22	0.00	3.00	3.00	9.00
23	3.00	3.00	0.00	0.00
24	1.00	2.00	1.00	1.00
25	2.00	2.00	0.00	0.00
26	1.00	2.00	1.00	1.00
27	1.00	2.00	1.00	1.00
28	2.00	3.00	1.00	1.00

ตาราง 24 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
29	1.00	2.00	1.00	1.00
30	2.00	3.00	1.00	1.00
31	1.00	2.00	1.00	1.00
32	1.00	2.00	1.00	1.00
33	2.00	3.00	1.00	1.00
34	1.00	2.00	1.00	1.00
35	1.00	2.00	1.00	1.00
36	1.00	2.00	1.00	1.00
37	1.00	2.00	1.00	1.00
38	1.00	2.00	1.00	1.00
39	2.00	2.00	0.00	0.00
40	1.00	2.00	1.00	1.00
41	2.00	2.00	0.00	0.00
42	1.00	2.00	1.00	1.00
รวม	63.00	104.00	41.00	49.00
$\bar{X}$	1.50	2.48		
S.D.	0.67	0.59		

ตาราง 25 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบ
ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	3.00	5.00	2.00	4.00
2	3.00	5.00	2.00	4.00
3	2.00	4.00	2.00	4.00
4	3.00	5.00	2.00	4.00
5	2.00	4.00	2.00	4.00
6	3.00	3.00	0.00	0.00
7	2.00	5.00	3.00	9.00
8	3.00	5.00	2.00	4.00
9	1.00	4.00	3.00	9.00
10	3.00	5.00	2.00	4.00
11	1.00	2.00	1.00	1.00
12	2.00	4.00	2.00	4.00
13	2.00	5.00	3.00	9.00
14	3.00	4.00	1.00	1.00
15	4.00	5.00	1.00	1.00
16	2.00	4.00	2.00	4.00
17	3.00	5.00	2.00	4.00
18	3.00	5.00	2.00	4.00
19	3.00	5.00	2.00	4.00
20	5.00	5.00	0.00	0.00
21	3.00	3.00	0.00	0.00
22	2.00	3.00	1.00	1.00
23	2.00	3.00	1.00	1.00
24	2.00	3.00	1.00	1.00
25	1.00	3.00	2.00	4.00
26	3.00	5.00	2.00	4.00
27	3.00	3.00	0.00	0.00

ตาราง 25 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
28	4.00	5.00	1.00	1.00
29	2.00	3.00	1.00	1.00
30	0.00	3.00	3.00	9.00
31	3.00	5.00	2.00	4.00
32	3.00	4.00	1.00	1.00
33	3.00	3.00	0.00	0.00
34	3.00	3.00	0.00	0.00
35	1.00	2.00	1.00	1.00
36	1.00	2.00	1.00	1.00
37	1.00	2.00	1.00	1.00
38	1.00	2.00	1.00	1.00
39	1.00	2.00	1.00	1.00
40	0.00	1.00	1.00	1.00
41	1.00	2.00	1.00	1.00
42	1.00	2.00	1.00	1.00
รวม	94.00	153.00	59.00	113.00
$\bar{X}$	2.24	3.64		
S.D.	1.10	1.23		

ตาราง 26 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของ
นักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	1.00	2.00	1.00	1.00
2	0.00	1.00	1.00	1.00
3	0.00	1.00	1.00	1.00
4	1.00	1.00	0.00	0.00
5	2.00	4.00	2.00	4.00
6	1.00	4.00	3.00	9.00
7	2.00	3.00	1.00	1.00
8	1.00	2.00	1.00	1.00
9	1.00	2.00	1.00	1.00
10	3.00	3.00	0.00	0.00
11	2.00	3.00	1.00	1.00
12	1.00	1.00	0.00	0.00
13	0.00	0.00	0.00	0.00
14	1.00	1.00	0.00	0.00
15	2.00	2.00	0.00	0.00
16	1.00	2.00	1.00	1.00
17	1.00	1.00	0.00	0.00
18	1.00	2.00	1.00	1.00
19	0.00	1.00	1.00	1.00
20	1.00	1.00	0.00	0.00
21	1.00	1.00	0.00	0.00
22	1.00	1.00	0.00	0.00
23	0.00	0.00	0.00	0.00
24	1.00	1.00	0.00	0.00
25	1.00	1.00	0.00	0.00
26	1.00	1.00	0.00	0.00
27	1.00	1.00	0.00	0.00

ตาราง 26 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
28	1.00	2.00	1.00	1.00
29	0.00	1.00	1.00	1.00
30	1.00	2.00	1.00	1.00
31	1.00	1.00	0.00	0.00
32	0.00	1.00	1.00	1.00
33	1.00	2.00	1.00	1.00
34	2.00	3.00	1.00	1.00
35	1.00	2.00	1.00	1.00
36	2.00	3.00	1.00	1.00
37	1.00	3.00	2.00	4.00
38	2.00	3.00	1.00	1.00
39	1.00	2.00	1.00	1.00
40	3.00	3.00	0.00	0.00
41	1.00	2.00	1.00	1.00
42	1.00	2.00	1.00	1.00
รวม	46.00	75.00	29.00	39.00
$\bar{X}$	1.10	1.79		
S.D.	0.73	0.98		

ตาราง 27 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายามของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของ
นักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	2.00	3.00	1.00	1.00
2	1.00	2.00	1.00	1.00
3	3.00	3.00	0.00	0.00
4	0.00	1.00	1.00	1.00
5	1.00	4.00	3.00	9.00
6	3.00	5.00	2.00	4.00
7	1.00	3.00	2.00	4.00
8	2.00	3.00	1.00	1.00
9	2.00	3.00	1.00	1.00
10	1.00	4.00	3.00	9.00
11	1.00	2.00	1.00	1.00
12	0.00	1.00	1.00	1.00
13	1.00	4.00	3.00	9.00
14	3.00	4.00	1.00	1.00
15	2.00	3.00	1.00	1.00
16	4.00	5.00	1.00	1.00
17	2.00	3.00	1.00	1.00
18	2.00	5.00	3.00	9.00
19	2.00	2.00	0.00	0.00
20	2.00	4.00	2.00	4.00
21	1.00	1.00	0.00	0.00
22	2.00	2.00	0.00	0.00
23	2.00	4.00	2.00	4.00
24	3.00	4.00	1.00	1.00
25	3.00	5.00	2.00	4.00
26	2.00	3.00	1.00	1.00
27	1.00	1.00	0.00	0.00

ตาราง 27 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
28	2.00	3.00	1.00	1.00
29	2.00	3.00	1.00	1.00
30	2.00	3.00	1.00	1.00
31	2.00	3.00	1.00	1.00
32	2.00	3.00	1.00	1.00
33	1.00	3.00	2.00	4.00
34	1.00	2.00	1.00	1.00
35	3.00	3.00	0.00	0.00
36	2.00	2.00	0.00	0.00
37	2.00	3.00	1.00	1.00
38	1.00	2.00	1.00	1.00
39	2.00	2.00	0.00	0.00
40	2.00	3.00	1.00	1.00
41	2.00	3.00	1.00	1.00
42	2.00	2.00	0.00	0.00
รวม	77.00	124.00	47.00	83.00
$\bar{X}$	1.83	2.95		
S.D.	0.82	1.08		

ตาราง 28 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 2 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วง
ชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	1.00	2.00	1.00	1.00
2	2.00	3.00	1.00	1.00
3	2.00	4.00	2.00	4.00
4	1.00	2.00	1.00	1.00
5	3.00	3.00	0.00	0.00
6	2.00	4.00	2.00	4.00
7	1.00	3.00	2.00	4.00
8	2.00	3.00	1.00	1.00
9	3.00	3.00	0.00	0.00
10	2.00	3.00	1.00	1.00
11	3.00	3.00	0.00	0.00
12	3.00	4.00	1.00	1.00
13	3.00	4.00	1.00	1.00
14	3.00	4.00	1.00	1.00
15	3.00	5.00	2.00	4.00
16	2.00	3.00	1.00	1.00
17	2.00	4.00	2.00	4.00
18	4.00	4.00	0.00	0.00
19	1.00	3.00	2.00	4.00
20	0.00	1.00	1.00	1.00
21	2.00	5.00	3.00	9.00
22	3.00	4.00	1.00	1.00
23	1.00	1.00	0.00	0.00
24	1.00	1.00	0.00	0.00
25	2.00	3.00	1.00	1.00
26	3.00	4.00	1.00	1.00
27	2.00	3.00	1.00	1.00

ตาราง 28 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
28	3.00	5.00	2.00	4.00
29	3.00	3.00	0.00	0.00
30	3.00	3.00	0.00	0.00
31	4.00	5.00	1.00	1.00
32	3.00	3.00	0.00	0.00
33	2.00	2.00	0.00	0.00
34	1.00	5.00	4.00	16.00
35	4.00	5.00	1.00	1.00
36	2.00	3.00	1.00	1.00
37	1.00	3.00	2.00	4.00
38	1.00	2.00	1.00	1.00
39	1.00	3.00	2.00	4.00
40	1.00	2.00	1.00	1.00
41	1.00	2.00	1.00	1.00
42	3.00	3.00	0.00	0.00
รวม	90.00	135.00	45.00	81.00
$\bar{X}$	2.14	3.21		
S.D.	1.00	1.09		

ตาราง 29 เปรียบเทียบคะแนนความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของ
นักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	1.00	2.00	1.00	1.00
2	3.00	3.00	0.00	0.00
3	0.00	1.00	1.00	1.00
4	1.00	1.00	0.00	0.00
5	3.00	4.00	1.00	1.00
6	3.00	3.00	0.00	0.00
7	3.00	3.00	0.00	0.00
8	2.00	4.00	2.00	4.00
9	3.00	3.00	0.00	0.00
10	2.00	4.00	2.00	4.00
11	2.00	2.00	0.00	0.00
12	2.00	3.00	1.00	1.00
13	2.00	3.00	1.00	1.00
14	3.00	5.00	2.00	4.00
15	1.00	2.00	1.00	1.00
16	3.00	4.00	1.00	1.00
17	2.00	3.00	1.00	1.00
18	1.00	2.00	1.00	1.00
19	2.00	3.00	1.00	1.00
20	2.00	3.00	1.00	1.00
21	2.00	3.00	1.00	1.00
22	2.00	3.00	1.00	1.00
23	2.00	4.00	2.00	4.00
24	3.00	3.00	0.00	0.00
25	2.00	3.00	1.00	1.00
26	3.00	4.00	1.00	1.00
27	4.00	5.00	1.00	1.00

ตาราง 29 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
28	2.00	4.00	2.00	4.00
29	3.00	5.00	2.00	4.00
30	1.00	3.00	2.00	4.00
31	4.00	4.00	0.00	0.00
32	4.00	4.00	0.00	0.00
33	4.00	4.00	0.00	0.00
34	3.00	3.00	0.00	0.00
35	2.00	4.00	2.00	4.00
36	4.00	4.00	0.00	0.00
37	4.00	4.00	0.00	0.00
38	3.00	4.00	1.00	1.00
รวม	93.00	126.00	33.00	49.00
$\bar{X}$	2.45	3.32		
S.D.	1.01	0.96		

ตาราง 30 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความ
รับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	2.00	3.00	1.00	1.00
2	3.00	4.00	1.00	1.00
3	2.00	2.00	0.00	0.00
4	1.00	3.00	2.00	4.00
5	1.00	1.00	0.00	0.00
6	2.00	3.00	1.00	1.00
7	2.00	3.00	1.00	1.00
8	1.00	3.00	2.00	4.00
9	3.00	5.00	2.00	4.00
10	1.00	1.00	0.00	0.00
11	2.00	3.00	1.00	1.00
12	3.00	3.00	0.00	0.00
13	1.00	3.00	2.00	4.00
14	2.00	3.00	1.00	1.00
15	1.00	1.00	0.00	0.00
16	1.00	1.00	0.00	0.00
17	0.00	0.00	0.00	0.00
18	2.00	3.00	1.00	1.00
19	2.00	2.00	0.00	0.00
20	1.00	2.00	1.00	1.00
21	1.00	4.00	3.00	9.00
22	3.00	3.00	0.00	0.00
23	2.00	3.00	1.00	1.00
24	2.00	3.00	1.00	1.00
25	2.00	2.00	0.00	0.00
26	3.00	5.00	2.00	4.00
27	2.00	2.00	0.00	0.00

ตาราง 30 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
28	2.00	2.00	0.00	0.00
29	2.00	5.00	3.00	9.00
30	3.00	3.00	0.00	0.00
31	3.00	5.00	2.00	4.00
32	4.00	5.00	1.00	1.00
33	3.00	5.00	2.00	4.00
34	3.00	5.00	2.00	4.00
35	3.00	3.00	0.00	0.00
36	1.00	1.00	0.00	0.00
37	2.00	5.00	3.00	9.00
38	4.00	4.00	0.00	0.00
รวม	78.00	114.00	36.00	70.00
$\bar{X}$	2.05	3.00		
S.D.	0.93	1.38		

ตาราง 31 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านการยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของ
นักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	0.00	0.00	0.00	0.00
2	3.00	4.00	1.00	1.00
3	1.00	3.00	2.00	4.00
4	1.00	1.00	0.00	0.00
5	2.00	4.00	2.00	4.00
6	3.00	3.00	0.00	0.00
7	0.00	2.00	2.00	4.00
8	1.00	2.00	1.00	1.00
9	3.00	4.00	1.00	1.00
10	4.00	4.00	0.00	0.00
11	1.00	1.00	0.00	0.00
12	3.00	5.00	2.00	4.00
13	3.00	3.00	0.00	0.00
14	1.00	2.00	1.00	1.00
15	3.00	4.00	1.00	1.00
16	1.00	2.00	1.00	1.00
17	3.00	4.00	1.00	1.00
18	0.00	2.00	2.00	4.00
19	2.00	4.00	2.00	4.00
20	0.00	2.00	2.00	4.00
21	1.00	2.00	1.00	1.00
22	2.00	4.00	2.00	4.00
23	0.00	2.00	2.00	4.00
24	0.00	1.00	1.00	1.00
25	1.00	1.00	0.00	0.00
26	0.00	0.00	0.00	0.00
27	3.00	4.00	1.00	1.00

ตาราง 31 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
28	2.00	3.00	1.00	1.00
29	3.00	3.00	0.00	0.00
30	2.00	3.00	1.00	1.00
31	3.00	3.00	0.00	0.00
32	3.00	4.00	1.00	1.00
33	4.00	4.00	0.00	0.00
34	4.00	5.00	1.00	1.00
35	3.00	3.00	0.00	0.00
36	4.00	4.00	0.00	0.00
37	3.00	3.00	0.00	0.00
38	2.00	3.00	1.00	1.00
รวม	75.00	108.00	33.00	51.00
$\bar{X}$	1.97	2.84		
S.D.	1.33	1.28		

ตาราง 32 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านความเพียรพยายามของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของ
นักเรียนช่วงชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	2.00	2.00	0.00	0.00
2	2.00	2.00	0.00	0.00
3	0.00	4.00	4.00	16.00
4	3.00	4.00	1.00	1.00
5	1.00	1.00	0.00	0.00
6	0.00	0.00	0.00	0.00
7	2.00	2.00	0.00	0.00
8	2.00	2.00	0.00	0.00
9	3.00	3.00	0.00	0.00
10	2.00	5.00	3.00	9.00
11	1.00	3.00	2.00	4.00
12	1.00	2.00	1.00	1.00
13	1.00	1.00	0.00	0.00
14	2.00	2.00	0.00	0.00
15	3.00	5.00	2.00	4.00
16	0.00	2.00	2.00	4.00
17	1.00	2.00	1.00	1.00
18	1.00	2.00	1.00	1.00
19	1.00	1.00	0.00	0.00
20	2.00	5.00	3.00	9.00
21	3.00	5.00	2.00	4.00
22	1.00	3.00	2.00	4.00
23	1.00	1.00	0.00	0.00
24	2.00	3.00	1.00	1.00
25	2.00	3.00	1.00	1.00
26	2.00	4.00	2.00	4.00
27	2.00	3.00	1.00	1.00

ตาราง 32 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
28	1.00	3.00	2.00	4.00
29	4.00	5.00	1.00	1.00
30	1.00	2.00	1.00	1.00
31	2.00	2.00	0.00	0.00
32	1.00	1.00	0.00	0.00
33	1.00	1.00	0.00	0.00
34	3.00	3.00	0.00	0.00
35	4.00	5.00	1.00	1.00
36	3.00	3.00	0.00	0.00
37	2.00	2.00	0.00	0.00
38	2.00	2.00	0.00	0.00
รวม	67.00	101.00	34.00	72.00
$\bar{X}$	1.76	2.66		
S.D.	1.00	1.36		

ตาราง 33 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบด้านความตรงต่อเวลาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 3 ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วง
ชั้นที่ 1

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
1	1.00	3.00	2.00	4.00
2	1.00	1.00	0.00	0.00
3	3.00	3.00	0.00	0.00
4	1.00	1.00	0.00	0.00
5	2.00	2.00	0.00	0.00
6	2.00	3.00	1.00	1.00
7	0.00	2.00	2.00	4.00
8	1.00	2.00	1.00	1.00
9	2.00	2.00	0.00	0.00
10	2.00	2.00	0.00	0.00
11	0.00	3.00	3.00	9.00
12	1.00	3.00	2.00	4.00
13	1.00	3.00	2.00	4.00
14	2.00	2.00	0.00	0.00
15	2.00	3.00	1.00	1.00
16	2.00	2.00	0.00	0.00
17	2.00	3.00	1.00	1.00
18	2.00	4.00	2.00	4.00
19	1.00	3.00	2.00	4.00
20	3.00	3.00	0.00	0.00
21	1.00	1.00	0.00	0.00
22	1.00	1.00	0.00	0.00
23	3.00	4.00	1.00	1.00
24	3.00	3.00	0.00	0.00
25	3.00	4.00	1.00	1.00
26	1.00	3.00	2.00	4.00
27	1.00	1.00	0.00	0.00

ตาราง 33 (ต่อ)

คนที่	คะแนนแบบฝึกหัด ก่อนใช้คู่มือ (X_1)	คะแนนแบบฝึกหัด หลังใช้คู่มือ (X_2)	$d(X_2 - X_1)$	d^2
28	1.00	1.00	0.00	0.00
29	1.00	1.00	0.00	0.00
30	3.00	3.00	0.00	0.00
31	2.00	2.00	0.00	0.00
32	3.00	3.00	0.00	0.00
33	2.00	3.00	1.00	1.00
34	1.00	1.00	0.00	0.00
35	4.00	4.00	0.00	0.00
36	3.00	3.00	0.00	0.00
37	3.00	3.00	0.00	0.00
38	1.00	3.00	2.00	4.00
รวม	68.00	94.00	26.00	48.00
$\bar{X}$	1.79	2.47		
S.D.	0.96	0.95		

ภาคผนวก จ

1. หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือวิจัย
2. หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

ที่ ศธ 0519.12/4 5 19

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๖๒ มิถุนายน 2551

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหัวเขา

เนื่องด้วย ข้าสืบทำรวจหญิง อังคณา บุญสียศ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศพร ประเสริฐสุข เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอใช้สถานที่เพื่อทดลองใช้คู่มือพัฒนา ความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และเป็นกลุ่มตัวอย่างตอบ แบบฝึกหัดก่อนและหลังเรียน ความรับผิดชอบ ในระหว่างเดือนกรกฎาคม 2551

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ ข้าสืบทำรวจหญิง อังคณา บุญสียศ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์สมชาย สันติวัฒน์กุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5730

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรทัศน์ 085-0710-195

ที่ ศธ 0519.12/ 4520

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุโขทัย 23 กรุงเทพฯ 10110

๑๕ มิถุนายน 2551

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านค่าย

เนื่องด้วย ข้าสปีดดำรงหญิง อังคณา บุญเลิศ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 1” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์พร ประเสริฐสุข เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่เพื่อทดลองใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และตอบแบบฝึกหัดก่อนและหลังเรียน ความรับผิดชอบ ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2551

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ ข้าสปีดดำรงหญิง อังคณา บุญเลิศ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5730

หมายเหตุ : ห้องการสอบถามข้อมูลกับเดิมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 085-0710-195

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อสกุล	จำสืบทำรวจหญิง อังคณา บุญสีสด
วันเดือนปีเกิด	6 ธันวาคม 2516
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	75/240 ถนนติวานนท์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
หน้าที่งานในปัจจุบัน	ผู้บังคับหมู่งานอำนวยการ กองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2544	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ. 2551	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ